boris polevoy

insanlık uğruna

İNSANLIK UĞRUNA

Boris Polevoy

ÜÇÜNCÜ BASKI

HABORA KİTABEVİ YANILARI : 85

Bu kitap 1973 yılında ASYA Matbaasında
dizilmiş, FONO Matbaasında basılmıştır.

BORİS POLEVOY

İNSANLIK UĞRUNA

Gerçek İnsanın
Hikâyesi

Çeviren:
Berrin Çolpan

HABORA KİTABEVİ
Nuruosmaniye Cd. Atasaray 106
Cağaloğlu — İstanbul

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Yıldızlar hâlâ keskin ve serin bir parıltı ile yanıyor, fakat doğuda gökyüzü artık ağarıyordu. Ağaçların, ötede beride, karanlıkta seçilmiye başladıkları bir sırada, dorukları üzerinden ansızın öyle kuvvetli ve serin bir rüzgâr geçti ki, orman birdenbire canlanıp, gür ve çınlayıcı bir sesle uğuldadı. Yüzyıllık çam ağaçları kederli ve şikâyetçi bir fısıltıyla kendi aralarında eğildiler ve sallanan dallardaki kuru kırçlar, hafif bir hışıltı ile yere döküldü.

Rüzgâr ansızın esmiye başladığı gibi, birdenbire de kesildi. Ağaçlar tekrar serin uyuşukluk içinde donup kaldılar. Öyle derin bir sessizlik çöktü ki, şafak sökerken ormandaki bütün sesler, yani yakın alandaki kurtların açgözlü didişmeleri, tilkilerin çekingen cavlamaları birdenbire işitilmeğe başladı. Henüz uykudan uyanan ağaçkakan, hafif gaga vuruşlariyle, ormanın sessizliği içinde öyle ahenkli sesler çıkarıyordu ki, sanki bir ağaç gövdesini değil, kemanın ses veren gövdesini deliyordu.

Rüzgâr yeniden çam ağaçlarının iğne yapraklı ağır taçlarında coşkun bir sesle uğuldamıya başladı. Ağarmış olan gökyüzündeki son yıldızlar, yavaş yavaş söndü. Gökyüzü kesifleşti, daraldı. Gecenin karanlığından tamamiyle silkinmiş olan orman, bütün yeşil azametiyle ötelere uzanıyordu. Çam ağaç-

larının kıvırcık doruklarının ve köknar ağaçlarının sivri uçlarının kızarıp aydınlanmasına bakılırsa, güneşin yükseldiği ve yeni doğan günde havanın açık, dondurucu ve sert olacağı seziliyordu.

Etraf tamamiyle aydınlandı. Kurtlar geceleyin yakaladıkları avlarını hazmetmek için ormanın çalılıkları arasına gizlendiler, tilki de karın üzerinde kurnazca dolaşık izler bırakarak alandan kayboldu. Koca orman o sürekli ve sakin fısıltısına başladı. Ormanın, hafif dalgalarla yayılan bir üzgün, ağır ve endişeli ahengine, yalnız kuş sesleri, ağaçlarının takırtısı, dallar arasında ok gibi sıçrıyan sarı arı kuşlarının neşeli cıvıltısı ve alakarganın cırtlak feryadı bir başkalık veriyordu.

Kara sivri gagasını, köknar ağacının dalında temizliyen bir saksağan başını birdenbire yan tarafa çevirip etrafı dinledi, uçup gitmek için hazırlanarak çöktü. Çalı-çırpılar korkunç bir ses çıkarıyordu. Sanki büyük, kuvvetli bir şey, yol aramadan ormanda yürüyordu. Fundalar çatırdıyor, körpe çam ağaçlarının tepeleri sallanıyor, eriyip buzlanan kar, hafif bir ses çıkararak eziliyordu. Saksağan bağırarak kuyruğunu ok gibi gerdi ve dosdoğru uzaklara uçup gitti.

Sabah kırçı ile donanmış çam ağaçlarının dalları arasından, ağır ve çatallı boynuzları olan uzun ve kahverengi bir hayvan başı göründü. Ürkek gözleri büyük alanı süzdü. Heyecanla solumaktan sıcak buhar çıkaran al renkli oynak burun delikleri, titreyip kımıldamağa başladı.

İhtiyar sığın * çamların arasında heykel gibi

---

* Sığın — Boynuzları çatallı, derisi benekli, geyiği andırır hayvan (kuzey geyiği).

dondu kaldı. Yalnız sırtının çapraşık tüylü derisi sinirle kımıldıyordu. Sivrilmiş kulakları her sesi işitiyordu. Kulakları o kadar keskindi ki, çamın kabuğu altından kendisine yol açan ağaç kurdunun kemirişini bile duyuyordu. Fakat bu keskin ve hassas kulaklar, ormanda dolaşan kuşların cıvıltısından, ağaçkakanın takırtısından ve çam ağaçlarının tepelerindeki sakin ve ahenkli hışıltıdan başka hiçbir şey işitmiyordu. Kulakları kendisini teskin etse de, duyduğu koku ona tehlike olduğunu bildiriyordu. Yumuşıyan karın taze kokusuna, bu mahmur ormana yabancı olan keskin, ağır ve tehlikeli kokular karışıyordu. Hayvanın hüzünlü kara gözleri, karın gözkamaştırıcı sathı üzerinde bazı karaltılar gördü. Orman gürlüklerine yay gibi sıçrayıp atılmıya hazır bir vaziyette, hiç kımıldanmadan, yerinde ürperdi kaldı. Fakat gördüğü insanlar hareket etmiyordu. Onlar kar üzerinde yanyana, bazı yerlerde de üstüste yatıyorlardı. Oldukça kalabalıktılar, fakat hiçbiri kımıldanmıyor ve ormana hâkim olan derin sessizliği bozmuyordu. Yanlarında kar yığınlarına saplanmış birtakım acayip şeyler görünüyordu. O keskin tehlikeli kokuyu da asıl bunlar veriyordu.

Sığın, koku içinde etrafı süzerek, bütün bu sessiz, hareketsiz ve görünüşte tamamiyle tehlikesiz insan yığınının başına neler geldiğini anlamadan alanın kenarında duruyordu.

Yukarıdan gelen bir ses dikkatini çekti. Hayvan ürperdi, sırtının derisinden bir titreyiş geçti, arka ayakları daha fazla büküldü.

Fakat ses tehlikesizdi. Sanki, birkaç mayıs böceği, tomurcuk bağlamış kayın ağacının yaprakları arasında boğuk boğuk vızıldıyarak dolaşıyordu. On-

ların vızıldayışına da, arasıra turnanın bataklıktaki akşam takırtısını andıran sık ve kesik gürültüler karışıyordu.

İşte mayıs böcekleri de göründü. Onlar kanatlarını parıldatarak dondurucu mavimsi havada raksediyorlardı. Havada, turnanın sesi arka arkaya birkaç defa daha işitildi. Mayıs böceklerinden biri kanatlarını toplamadan aşağı doğru uçtu. Diğerleri göğün maviliğinde gene raksetmeğe başladılar. Hayvan, gergin adalelerini serbest bırakarak alana çıktı, göğe doğru yan yan bakarak, donmuş karı yaladı. Birdenbire, havada rakseden mayıs böceği sürüsünden bir böcek daha ayrıldı ve arkasında büyük ve geniş bir kuyruk bırakarak alanın üzerine doğru gelmiye başladı. Öyle bir hızla yaklaşıyor ve büyüyordu ki, sığın, ansızın kopan güz fırtınasından daha korkunç olan büyük bir şeyin çamların tepelerine vurduğu ve onun yere düşmesiyle bütün ormanın gürüldeyip inlediği bir sırada, kendisini güç halle gürlüklerin içine atabildi. Yankı var kuvvetiyle fundalığa doğru koşan sığını geçerek ağaçların üzerine yayıldı. Sonra yeşil iğne yapraklılar arasında kayboldu.

Düşen uçağın çarpmasiyle kırılan ağaçların tepesindeki kırçlar kıvılcım gibi parlayıp saçılarak yere döküldü. Ormana tekrar sessizlik, üzücü ve derin bir sessizlik yayıldı. Bu sessizlik içinde bir adamın inleyişi ve dehşetli gürültüden korkup ovaya doğru kaçan ayının tabanları altında ezilen karın gıcırtısı açıkça işitiliyordu.

Ayı büyük, ihtiyar ve tüylüydü. Karmakarışık kahverengi tüyleri, batık böğürlerinde dimdik duruyor, zayıf ve arık vücudunun yan taraflarında ise yumak yumak sarkıyordu. Bu civarda güzden beri

şiddetli çatışmalar oluyordu. Savaş da buralara, baltacıların ve avcıların seyrek göründükleri bu ayak basılmadık yerlere bile gelip çatmıştı. Yakındaki çarpışmanın gürültüsü ayının kış uykusunu bozmuş ve onu daha güz mevsiminde ininden çıkarmıştı. Şimdi, ormanda aç ve öfke içinde, dinlenmek nedir bilmiyerek dolaşıp duruyordu.

Ayı ormanın eteğinde, sığının biraz önce beklediği yerde durdu. Onun nefis bir koku veren taze izlerini kokladı, kulak kabarttı, çökük böğürleriyle ağır ve derin bir nefes aldı. Sığın kaybolmuştu, fakat çok yakından canlı ve herhalde zayıf bir varlığın çıkardığı bir ses geliyordu. Yırtıcı hayvanın boynundaki tüyler kabardı. Başını ileriye uzattı. Alanın kenarından aynı acıklı ses işitildi.

Hayvan yumuşak tabanları altında ezilen buz tutmuş kuru karın üzerinde ihtiyatla yürüyerek, kar içine saplanmış olan hareketsiz insana doğru yollandı.

2

Pilot Aleksey Meseref «tuzağa» düşmüştü. Bu tâbir, hava çarpışmasında başgöstermesi mümkün olan en fena hâdiseyi ifade ediyordu. Meresef bütün cephanesini sarfedip büsbütün silâhsız kaldığı zaman, dört Alman uçağı onu kuşattı ve buradan sıyrılıp çıkmasına, yoldan sapmasına imkân vermiyerek, kendi uçak meydanlarına doğru yönelttiler.

Bütün bunlar şöyle cereyan etti: Teğmen Meresef'in kumandası altında bulunan bir grup avcı uçağı düşmanın uçak meydanına hücuma giden

«İl»leri * geçirmeğe gidiyordu. Bu cesaretli hücum başarıyla sonuçlandı. Piyadelerin «uçar tank» adını verdikleri bu hücum uçakları, âdeta çam ağaçlarının tepelerine sürünerek, doğrudan doğruya büyük nakliyat «yunkers» ** lerinin sıra ile dizildiği uçak meydanına yöneldiler. Onlar, ormanın alçak silsilelerinin inişli, yokuşlu yerlerinden ansızın çıkarak, bu «yük beygirleri»nin ağır gövdeleri üstünden geçip, toplarının ve mitralyozlerinin ne kadar kurşunu ve çeliği varsa serptiler ve kuyruklu raket mermileri yağdırdılar.

Dört uçağı ile hücum sahasının üst tarafındaki sahayı koruyan Meresef, uçak meydanında insan karaltılarının öteye beriye kaçışmalarını, nakliyat uçaklarının yığılan kar üzerinde ağır ağır sürünmelerini, hücumcularının tekrar tekrar dolaşmalarını, nihayet biraz kendilerine gelen «yunkers» ekiplerinin ateş içinden havalanmak için sarfettikleri gayreti yukarıdan iyice görünüyordu.

Aleksey işte burada yanıldı. O, hücum meydanında havayı ciddiyetle koruyacağı yerde, pilotların dedikleri gibi kolay avın kokusunu aldı. Hemen pike uçuşa geçerek, yerden henüz ayrılıp ağır ağır kalkmakta olan «yukoti»nin üstüne hücum etti, onun dalgalı düralüminyum levhalarından yapılmış dörtköşeli alaca gövdesine birkaç uzun yaylım ateşi açtı ve bundan memnuniyet duydu. Kendisinden emin olduğundan, hattâ düşmanın toprağa nasıl saplanacağına bile bakmadı. Uçak meydanının öbür ta-

* «İl» — Sovyet konstrüktörü İlüşin'in icat ettiği bombardıman uçağının kısaltılmış adı.

** «Yunkers» — «U—52» markalı bir nevi Alman nakliye uçağı.

rafından havaya başka bir «yunkers» yükseldi. Aleksey onun peşini bırakmadı. Hücum ettiyse de başaramadı. Uçağın bıraktığı duman izleri, ağır ağır yükselen gövdesinin üstünden kayıyordu. Birdenbire geri dönerek bir defa daha hücum etti, ama yine nişangâh önüne alamadı. Kurbanına tekrar yetişip ormanın bir yerinde bütün yan silâhlariyle puroya benzer gövdesine birkaç uzun yaylım ateşi açtı. Aleksey «yunkers»i indirdikten sonra, uçsuz bucaksız ormanın dalgalı yeşil denizi üstünden havaya kalkan duman sütûnu üzerinde iki daire çizerek uçağını geriye, Alman uçak meydanına doğru çevirmek istedi.

Fakat oraya kadar uçup gitmiye ihtiyaç kalmadı. Kendi grubundan üç savaş uçağının dokuz «meser» * le nasıl çarpışmakta olduğunu gördü. Bunlar herhalde düşman kumandanlığı tarafından, uçak meydanına olan hücumları püskürtmek için çağrılmışlardı. Sayıca üç defa fazla olan Almanların üzerine cesaretle atılan pilotlar, düşmanın dikkatini hücumcılardan uzaklaştırmağa çalışıyorlardı. Onlar, avcının dikkatini yavrularından uzaklaştırmak için kendisini yaralı gösteren çil gibi, çarpışa çarpışa düşmanı gittikçe uzaklara çekiyorlardı.

Aleksey, uygun bir zafer peşinden koştuğu için kendisinden utandı, o kadar utandı ki, şapkasının altında yanaklarının kızarıp terlediğini hissetti. Hemen kendisine bir düşman seçti, dişlerini gıcırdatarak savaşa atıldı. Onun nişan aldığı «meser» de herhalde kendine bir av seçmiş olmalı ki, diğerlerinden biraz uzaklaştı. Aleksey «işaçok» ** una tam bir sü-

---

* Meserşmit — Bir nevi Alman uçaksavar uçağı.

** İşaçok — Mizahî tâbirle «sıpa». Bir nevi Sovyet uçağı.

rat vererek, yandan düşmanın üstüne atıldı. Almanın üzerine bütün mahariyetle hücum ediyordu. Tetiği çekip ateş açtığı zaman, düşman makinesinin boz gövdesi, örümcek ağına benziyen nişangâhın haçı arasından açık olarak görünüyordu. Fakat düşman uçağı onun yanından rahat rahat kayıp geçti. Yanlışlık yapılması mümkün değildi. Hedef yakındı ve fevkalâde açık görünüyordu. Birdenbire Aleksey'in aklına «savaş cephanesi» geldi ve sırtını soğuk ter kapladığını hissetti. Yoklamak için tetiği tekrar bastırdı, fakat uçaktan ateş açarken pilotun bütün varlığını kaplıyan uğultuyu duymadı. Mermi sandıkları boştu. «Yük beygirleri» ni takibettiği zaman bütün cephanesini sarfetmişti.

Fakat düşman, şüphesiz ki, bunu bilmiyordu. Aleksey kuvvetler oranını hiç olmazsa miktarca arttırmak için, silâhsız olarak bu ateşli mücadeleye girişmeğe karar verdi. Bunda yanıldı. Başarısızca hücum ettiği düşman avcı uçağında tecrübeli ve basiretli bir pilot vardı. Alman, rakibinin silâhsız olduğunu anladı ve arkadaşlarına sinyal verdi Dört «meserşmit» çarpışmayı bırakıp Aleksey'in etrafını sardılar, yukarıdan ve aşağıdan sıkıştırıp, masmavi berrak havada açıkça görülen mitralyöz ateşiyle ona yolu göstererek uçağını tuzağa düşürdüler.

Aleksey, bundan birkaç gün evvel, Almanların «Staraya Rus» bölgesine, batıdan meşhur «Rihthofen» hava tümenini getirdiklerini duymuştu. Bu tümen faşist imparatorluğunun en iyi pilotlarından teşkil edilmişti ve bizzat Göring'in himayesi altında bulunuyordu. Aleksey bu hava kurtlarının pençesine düştüğünü ve kendisini diri olarak esir almak için Alman uçak meydanına götürüp inmeğe mecbur etmek istediklerini anladı. O zaman böyle haller olu-

yordu. Bir defa, bizzat Aleksey, Sovyetler Birliği kahramanı olan dostu Andrey Dektârenko'nun kumandası altında bulunan avcı uçağı grubunun, bir Alman keşif uçağını kendi uçak meydanlarına getirip indirdiğini görmüştü.

Aleksey'in hayalinde, derhal o esir Almanın uçuk yeşilimsi yüzü ve kendinden emin olmıyan savsak adımları canlandı. İçinden: «Esirlik mi? Asla! Bu oyundan hiçbir şey çıkmıyacak!» diye mırıldandı.

Fakat sıyrılıp kaçmağa muvaffak olamadı. Almanların kendisini götürdükleri istikametten azıcık bile sapmağa teşebbüs etse, mitralyöz ateşiyle derhal yolunu kesiyorlardı. Çenesi titriyen o esir Alman pilotunun insan şeklini kaybetmiş olan yüzü tekrar Aleksey'in gözleri önüne geldi. Bu yüzde hayvanî bir korku vardı.

Meseref dişlerini sıktı, motora tam gaz verdikten sonra uçağı dimdik yukarı kaldırdı, kendisini indirmek için yukarıdan aşağıya tazyik eden yukardaki Alman uçağının altından çıkmağa çalıştı. Kuşatmadan kurtulmayı başardı, fakat Alman, tetiği vaktinde bastırabildi. Motor ritmini kaybetti ve sık sık durarak işlemeğe başladı. Bütün uçak ölüm sarsıntısiyle titredi.

İsabetli vurulmuştu. Aleksey bulutların beyaz dumanları içine girmeğe ve takibedilmekten kurtulmağa muvaffak oldu. Fakat daha sonra ne olacaktı? Pilot, yaralanmış makinenin titreşimini bütün varlığiyle hissediyordu. Bu, sanki sakatlanmış motorun can çekişmesi değil, onun kendi vücudunu sarsan bir titreyişti.

Motorun neresi yaralanmıştı? Uçak havada ne kadar kalabilirdi? Benzin depoları patlamıyacak mıydı? Aleksey bütün bunları düşünmekten çok, his-

sediyordu. Kendini, fitili ateşlenmiş ve şimdi patlamıya hazır bir dinamit üzerinde oturur gibi hissederek, uçağım geriye, cephe ardına, kendi insanlarına doğru döndürdü. Başına bir hal gelirse, kendisini dost ellerinin defnetmesini düşündü.

Olaylar süratle cereyan etti. Motor sarsılıp sustu. Uçak sanki yüksek bir dağdan kayar gibi, süratle başaşağı düşmiye başladı. Alekseyin önünde, deniz gibi uçsuz bucaksız, yeşilimsi boz renkte bir orman dalgalanıyordu... Birbiriyle birleşerek uzun şeritler gibi görünen yakındaki ağaçlar, uçağın kanatları altından kayarken, pilot: «Ne de olsa, esir değilim!» diye düşündü. Orman yırtıcı hayvan gibi Aleksey'in üstüne atılınca, birden motoru susturdu. Gıcırtılı bir ses çıktı ve bir an içinde her şey yok oldu; Aleksey sanki uçağı ile beraber karanlık, sıcak ve kesif suya batmıştı.

Uçak kayarak düşerken çam ağaçlarının tepelerine takıldı. Bu, düşüş süratini azalttı. Makine birkaç ağaç kırarak, parça parça oldu, fakat bundan bir an önce şiddetli bir darbe Aleksey'i oturduğu yerden koparıp havaya attı, geniş gövdeli yaşlı bir köknar ağacının üstüne düştü ve dalların üzerinden sürünerek, rüzgârın ağaç dibine yığdığı derin kar yığını içine dizüstü yuvarlandı. Bu onun hayatını kurtardı.

Aleksey ne kadar zaman hareketsiz, şuursuz yattığını hatırlamıyordu. Ani olarak beliren bazı müphem insan gölgeleri, binalar hedeflerine doğrulmuş birtakım müthiş uçakların silûetleri gözlerinin önünden geçiyor ve bunların kasırgayı andıran hareketleri, ona bütün vücudunu mecalsiz bırakan bir ağrı veriyordu. Sonra bu karışıklık içinden büyük, kızgın ve belirsiz şekilli bir şey çıkıp sıcak nefesiyle üze-

rinde solumağa başladı. Yana çekilmek istedi, fakat vücudu sanki kara yapışmıştı. Güç halle ve idrak edemediği bir dehşetle nefes aldı, ciğerlerini dolduran dondurucu havayı, yanakları üzerinde karın soğukluğunu ve artık şiddetli ağrının bütün vücudunda değil, yalnız ayaklarında olduğunu birdenbire hissetti. «Yaşıyorum» diye düşündü. Kalkmak için kımıldadı, fakat yanında sanki birinin ayakları altında buzlaşmış karın gıcırdadığını, onun hırıltıyla nefes aldığını işitir gibi oldu. Derhal «Almanlar» diye düşündü ve gözlerini açmak, sıçrayıp kendisini savunmak arzusunu zorla yendi. «Demek esirlik, her şeye rağmen esirlik!..» Ne yapmalıydı?

Aleksey, her şeyin ustası olan dostu teknisyen Yura'nın dün koburunun gevşemiş olan kayışını dikmeğe başladığını, fakat bu işi bitirmediğini hatırladı. Bu yüzden, uçarken tabancasını gömleğinin yan cebine koymak icabetmişti. Şimdi onu çıkarabilmesi için öbür tarafına dönmesi lâzımdı. Bu, şüphesiz ki, düşman farkına varmadan yapılamazdı. Aleksey yüzüstü yatıyordu. Böğüründe tabancanın sivri kısımlarını hissetmekteydi. Fakat hareketsizdi; belki de düşman onu ölü zannedecek ve geçip gidecekti.

Alman onun yanında dolaştı, garip bir tarzda içini çekti, tekrar Meresef'e yaklaştı, buzlaşmış karı ayaklariyle eşeledi ve eğildi. Aleksey onun nefesini yine hissetti. Şimdi Alman'ın yalnız olduğunu biliyordu ve kurtulmak imkânı vardı; şayet Alman, silâhına başvurmasına meydan vermeden ona ilişmek, ansızın üzerine atılmak, boğazına sarılıp boğmak isterse, birbirleriyle vuruşmaları lâzımdı... Fakat her şey, evvelden hesabedilerek yapılmalıydı.

Aleksey, durumunu hiç değiştirmeden yavaş yavaş gözlerini araladı. Şişkin gözkapakları arasından

bakınca, önünde, Alman yerine kahverengi ve kıllı bir karaltı gördü. Gözlerini büsbütün açtı ve aynı anda derhal sımsıkı yumdu. Önünde arka ayakları üzerine oturmuş, büyük, zayıf ve tüyleri dökülmüş bir ayı duruyordu.

3

Ayı, güneş ışığında maviye çalan parlak karın içinde zorla seçilen bu hareketsiz insan vücudunun yanında, yalnız yırtıcı hayvanların becerebildiği gibi sakince oturuyordu.

Pis burun delikleri sessizce titriyordu. Yarı açık ağızdan aşınmış, sarı, fakat hâlâ kuvvetli olan dişleri görünüyor ve ağzından akan koyu salya rüzgârdan sallanıyordu.

Savaş, onu kışlık ininden çıkarmıştı. Aç ve kinliydi. Fakat ayılar leş yemez. Ayı, keskin benzin ve antifriz kokan bu hareketsiz vücudu biraz kokladıktan sonra, tembel tembel alana dönmüştü. Orada da böyle karda donan hareketsiz insan cesetleri çoktu. Fakat duyduğu inilti ve hışırtılar onu geri çevirdi.

İşte şimdi Aleksey'in yanında duruyordu. Midesini kemiren açlık, ölü etine karşı beslediği nefretle mücadele etmekteydi. Açlık üstün gelmeğe başladı. Yırtıcı hayvan içini çekti, kalktı, pençeleriyle kar içindeki adamı çevirdi ve deri ceketini tırnaklarıyla çekeledi. Ceket yırtılmadı. Ayı boğuk bir ses çıkardı. Aleksey gözlerini açmak, bir tarafa çekilmek, bağırmak, göğsü üzerine sarkmış olan bu pis kokulu mahlûku itmek arzusunu kendisinde zorla boğuyordu. Bu anda, bütün varlığıyle kendini şiddetle savunmaya can atarken, güç halle, oldukça ağır ve his-

sedilmez hareketlerle elini cebine götürmeyi muvaffak oldu. Tabancanın köşeli kabzasını kavradı, ansızın patlamasın diye emniyet mandalını başparmağı ile usulca kaldırdı ve artık silâhlanmış elini belli etmeden cebinden çıkarmaya başladı.

Ayı, ceketi kuvvetle ısırmaya başladı. Sağlam deri çatırdadı, fakat yine dayandı. Ayı hiddetle bağırdı, ağzını açarak ceketi kavradı, Aleksey'in sırtındaki kürkün derisinden ve vatkasından dişlerini geçirip yünüyle beraber vücudunu ısırdı. Aleksey, yırtıcının, kendisini kar içinden çektiği anda, iradesinin son gayretiyle ağrıya dayanarak tabancasını çıkardı ve tetiği çekti.

Etrafa soğuk bir silâh sesi yayıldı.

Saksağan hızla uçup kaçtı. Sarsılan dallardan kırçlar döküldü. Yırtıcı hayvan ağır ağır kurbanını bıraktı. Aleksey düşmandan gözünü ayırmadan karın içine düştü. Ayı, arka ayakları üzerine yığılıp kalmıştı. Kısa tüylerle örtülü iltihaplı kara gözlerinde donmuş bir hayret ifadesi vardı. Dişleri arasından ince bir çizi halinde akan koyu, kan karların üzerine dökülüyordu. İlk kurşunu yiyince boğuk ve müthiş bir sesle bağırmış, arka ayakları üzerinde ağır ağır doğrulmuş ve Aleksey'in ikinci defa silâhını boşaltmasına hacet kalmadan karın üzerine serilmişti. Yavaş yavaş kırmızı renge boyanan mavimsi donuk kar eriyor ve yırtıcının başucunda hafifçe buharlaşıyordu. Ayı ölmüştü.

Aleksey'in kuvveti yükendi. Ayaklarında yeniden keskin ve yakıcı bir ağrı hissetti, karın üstüne yığılıp bayıldı.

Kendisine gelip gözlerini açtığı zaman, güneş hayli yükselmişti. Çamların yaprakları arasından sızan güneş ışınları kar örtüsünü parlak lekeler ha-

linde aydınlatıyordu. Hatta gölgede kar örtüsü mavimsi değil, gök renginde görünüyordu.

«Ayı rüyamda mı göründü, nedir?» fikri, Aleksey'in ilk düşünmesi oldu.

Yanımda, mavimsi karın üzerinde kahverengi, tüylü, pis bir ceset yuvarlanıyordu. Orman uğuldamaktaydı. Ağaçkakan yapıştığı ağacın kabuğunu gagalıyordu. Sarı gövdeli çelik arıkuşları cıvıldaşarak sıçrıyorlardı.

Aleksey kendi kendine. «Yaşıyorum, yaşıyorum, yaşıyorum» diye tekrar ediyordu. Bütün vücudu insanın, ölüm korkusu geçirdikten sonra her defa büyük bir kuvvetle duyduğu o güzel, kudretli ve mestedici hayat kokusunu alıyordu.

Aleksey bu kudretli duyguya kapılarak gayretle ayağa kalktı. Fakat derhal initiyle ayının cesedi üzerine devrildi. Ayaklarının ağrısı bütün vücudunu yakıyordu. Başında boğuk ve ağır bir uğultu vardı, sanki orada beynini sarsan, dehşetli gürültü koparan eski değirmen taşları dönüyordu. Gözleri öyle acıyordu ki, sanki biri eliyle gözkapaklarını bastırıyordu. Etrafta güneşin sarı soğuk ışınlarıyla aydınlanan her şey kâh aydın ve parlak görünüyor, kâh titreşen kıvılcımlardan ibaret külrengi bir perde altında yokoluyordu.

Aleksey: «Fenayım! Herhalde düştüğüm zaman berelenmiş, ezilmişim ve ayaklarıma bir şey olmuş» diye düşündü.

Dirseklerine dayanarak, ormanın arkasından görünen ve ufukta, uzak bir ormanın mavimsi yarım dairesiyle çevrili olan geniş ovayı hayretle seyretmeye koyuldu.

Belki de güzün, daha doğrusu kış başlangıcında, ormanın eteğinde Kızılordu kıtasının kısa bir

müddet tuttuğu, ölüm-kalım mücadelesi yürüttüğü müdafaa hatlarından birisi bu ovadan geçiyordu. Kasırgalar toprağın yaralarını pamuk gibi karla örtmüştü. Fakat bu örtünün altından da istihkâmların mitralyöz yollarını, dağıtılmış ateş noktlarının tümseklerini, mermiler tarafından açılan ve ormanın kırılmış, yaralanmış, tepeleri koparılmış veya kökünden çıkmış ağaçlarına kadar uzanıp giden irili ufaklı oyukları seçmek güç değildi. Ovanın muhtelif yerlerinde, balık pulları gibi alaca renklerle boyanmış birkaç tank, kar içinde donup kalmıştı. Onların hepsi özellikle, bir bombanın infilâki veya bir güllenin patlamasiyle yanüstü çevrilmiş ve uzun namlusu bir hortum gibi yere doğru sarkmış olan kenardaki tank, sanki görülmemiş efsanevî hayvanlara benziyordu. Bütün ovada, derin olmıyan istihkâmların toprak yığıntılarında, tankların etrafında ve ormanın kenarında, Sovyet ve Alman askerlerinin cesetleri birbirine karışmıştı. Bunlar o kadar çoktu ki, bazı yerlerde üstüste uzanıyorlardı. Ölüm birkaç ay evvel, henüz kış başlamamışken, çarpışmada onları nasıl yakalamışsa, aynı durumda donup kalmışlardı.

Her şey, burada yapılan savaşların çetin ve şiddetli olduğunu gösteriyor ve Aleksey'e, savaş yoldaşlarının, düşmanın önünü kesmek ve ona yol vermemekten başka her şeyi unutarak cansiperane çarpıştıklarını anlatıyordu. İşte, biraz ötede, ormanın eteğinde, tepesini mermi kesmiş olan ve yaralı gövdesinden şimdi sarı şeffaf reçine akan kalın çam ağacının yanında, başları ezilmiş, yüzleri parça parça olmuş Almanlar yuvarlanıyordu. Ortada, iri, toparlak yüzlü, büyük başlı, kaputsuz ve sırtında yalnız yakası açık bir gömleği olan genç bir asker, düş-

manın üzerinde aykırı olarak arka üstü yatıp duruyordu. Yambaşında, kırık süngülü, kundağı kana boyanıp parçalanmış bir tüfek vardı.

Daha ötede, ormana giden yolun yanındaki kum altında kalmış körpe köknar ağacının dibinde, bedeninin yarısı mermi çukurunda, yarısı dışarda kalmış, ince ve esmer yüzü sanki eski fildişinden yontulmuş olan bir Özbek sırtüstü yığılıp kalmıştı. Onun arkasında, köknarın dalları altında, hâlâ kullanılmamış el bombalarının muntazam yığını görünüyordu. Özbek, geriye attığı cansız eliyle bir bomba tutuyordu. Adeta onu atmadan önce göğe bakmak istemiş ve öylece donup kalmıştı.

Biraz daha ötede, orman yolunun kenarında, tankların alaca gövdelerinin yanında, büyük çukurların yarıklarında, istihkâmların içinde, kocaman kütüklerin yanında, tek sözle her yerde pamuklu elbiseleri, pamukla astarlanmış pantolonları, yeşil renkli pis askerî ceketleri ve ısınmak için kulaklara kadar indirilmiş sivri tepeli kepleriyle ölü vücutlar, kar yığınlarından çıkmış büyük dizler, boyunlar, tilkilerin didiklediği, karga ve saksağanların gagaladıkları balmumu renkli çürümüş yüzler görünüyordu.

Birkaç kuzgun ovanın üstünde ağır ağır uçuşuyordu. Bunlar birdenbire, Aleksey'e, tarih kitabında büyük Rus ressamının tablosuna göre canlandırılmış olan İgor katliamının meşum bir kuvvetle dolu manzarasını hatırlattı.

Aleksey: «Ben de bunlarla beraber yatacaktım» diye düşündü ve yeniden bütün varlığı coşkun duygularla doldu. Silkindi. Kafasında o pürüzlü değirmen taşları hâlâ dönüyor, ayakları yanıyor ve evvelkinden daha fazla sızlıyordu. Aleksey, ayının artık

soğuyan ve kuru karla örtülerek gümüşî bir renk alan cesedi üzerine oturup, ne yapacağını, nereye gideceğini ve kendi ordusunun ileri birliklerine nasıl varabileceğini düşünmeğe başladı.

İçinde harita bulunan çantasını düşerken kaybetmişti. Fakat Aleksey bugünkü yolunu harita olmadan da açık olarak düşünüyordu. Üstünde hücumcuların uçuştukları Alman uçak meydanı, cephe hattından altmış kilometre batıdaydı. Sovyet uçmanları, Alman avcı uçaklarını hava çarpışmasına çekip onları uçak meydanından tahminen yirmi kilometre uzağa çekebilirdi. Kendisinin de «tuzak»tan çıktıktan sonra, biraz daha doğuya doğru yaklaşmış olması muhtemeldi. Demek, tahminen, cephe hattının otuz beş kilometre ötesine, ileri Alman tümenlerinin hayli arkasına, «Kara orman» denilen bölgeye düşmüştü. Aleksey, bombardıman ve hücum uçaklarına, Almanların yakın cephe gerisi üstündeki kısa uçuşlarında refakat ederken, bu yerlerden çok defalar geçmişti. Bu orman, yukarıdan, daima sonsuz yeşil bir deniz gibi görünüyordu. Hava iyi olduğu zamanlarda çam ağaçlarının tepeleri şapka gibi kabarıyor, havanın fena olduğu sıralarda ise orman boz bir dumana bürünerek, üzerinde küçük dalgaların oynaştığı bir suyu andırıyordu.

Onun bu ıssız ormanın ortasına düşmesi hem iyi, hem de fena idi. İyi idi, çünkü bu ormanın bâkir gürlüklerinde genellikle yol ve ev arıyan Almanlara tesadüf etmek ihtimali azdı. Fena idi, çünkü sık ormanlarda pek uzun olmasa da, çok müşkül bir yol geçmesi lâzım gelecekti. Halbuki buralarda insan yardımı, bir parça ekmek, sığınak, bir yudum sıcak su bulmak ümidi yoktu. Fakat ayakları?.. Ayakları onu taşıyabilecek mi? Yürüyebilecek miydi?

Ayının cesedi üzerinden yavaşça kalktı. Tabanlarında hissettiği aynı ağrı bütün vücudunu tepeden tırnağa kadar kaplayıverdi. Elinde olmadan bağırdı. Yeniden oturması lâzım geldi. Keçeli çizmelerini çıkarmağa teşebbüs etti. Çizme çıkmıyordu ve Aleksey her çekişte inliyordu. Dişlerini sıktı, gözlerini kapadı, çizmeyi iki eliyle kavrayıp var kuvvetiyle bir daha çekti. Bayıldı... Kendine geldikten sonra, ayağının pazen sargısını ihtiyatla çözdü. Bütün tabanı, mor bir şişkinlik haline gelmişti. Bu şişkinliğin her tarafı yanıyor ve müthiş ağrıyordu. Aleksey ayağını karın üzerine koydu, ağrı biraz hafifledi. Sanki kendi eliyle dişini çıkarıyormuş gibi, boş bir hareketle diğer çizmeyi de çekip çıkardı.

Her iki ayağı da hiç bir şeye yaramaz durumdaydı. Uçağın çam ağaçlarının tepelerine vuruşuyla kabinden fırladığı zaman her hangi bir şeyin tabanlarını ezdiği, tabanlarının ve parmaklarının ufak kemiklerini parça parça ettiği belliydi. Şüphesiz, alelâde şartlar içinde böyle kırık ve şişmiş ayaklar üstüne doğrulmayı aklından bile geçiremezdi. Ama düşmanın gerisindeki bu orman gürlükleri içinde yalnızdı ve burada bir adama rasgelmek onun için kurtuluş değil, ölüm demekti. Artık uygun yollar ve meskûn yerler aramağa teşebbüs etmeden, orman içinde doğuya doğru yürümeyi, her ne pahasına olursa olsun yürümeyi kararlaştırdı.

Kesin bir hareketle ayının cesedinden uzaklaşmak üzere, oflayıp dişlerini gıcırdatarak ilk adımı attı. Biraz durdu, diğer ayağını kar içinden çıkardı, bir adım daha attı. Başı uğulduyordu, orman ve alan sallanmağa başladı ve gözleri önünde dikleşti.

Aleksey, gerginlikten ve ağrıdan zayıfladığını hissediyordu. Dudaklarını ısıra ısıra yürüyerek, ha-

rabolmuş tankın ve eli bombalı Özbek'in yanından geçen ve ormanın tam ortasından doğuya doğru giden yola girdi. Kaba karda yürümek henüz bir şey değildi, fakat rüzgârın karları süpürdüğü buz tutmuş sert yola basınca ağrı o kadar şiddetlendi ki, artık bir adım atmıya bile cesaret edemiyerek durdu. Ayaklarını açmış, sanki rüzgârdan sallanıyor ve her an düşecekmiş gibi duruyordu. Birdenbire gözlerinin önünde her şey karardı. Yol, çam ağaçları, göğermiş yapraklar ve bunların üstündeki uzunca gök parçası yokoldu... Aleksey uçak meydanında kendi uçağının yanında duruyor ve onun mekaniği, yahutta kendi tabiriyle «teknisyen»i olan uzun boylu Yura, her zaman tıraşsız ve bulaşık yüzünü aydınlatan dişlerini ve gözlerinin akını göstererek Aleksey'i davet ediyor, ona kabini gösteriyor ve «her şey hazır, haydi, uçuş vakti geldi» diyordu... Aleksey uçağa doğru bir adım attı, fakat toprak yanıyor, ayaklarını yakıyor, Aleksey sanki kızgın bir demir üzerine basıyordu. Bu ateş içerisinde alev saçan toprağı geçmek için doğrudan doğruya uçağın kenarına sıçradı, fakat uçağın soğuk gövdesine dokununca hayretler içinde kaldı. Uçağın gövdesi düz değildi; üzeri cilâlı değil pürüzlüydü, çam ağacı kabuğu ile kaplı idi... Ortada uçak filân yoktu, Aleksey yürüyor ve elleriyle ağaçların gövdelerine dokunuyordu.

Aleksey kendi kendine: «Hayal! Acıdan çıldırıyorum galiba» diye düşündü. Yola devam etmek dayanılır şey değildi. O halde alana mı dönmeliydi? Fakat bu, yolu çok uzatacaktı... Kar üzerine oturdu. Yeniden, aynı kesin hareketlerle çizmelerini çekip çıkardı; hurdahaş tabanlarını sıkmasın diye alt kısımlarını tırnakları ve dişleriyle yırttı. Ankara

yününden dokunmuş yumuşak boyun atkısını çıkardı, ikiye parçaladı, ayaklarını sardı ve tekrar çizmelerini giydi.

Şimdi yürümek kolaylaştı. Hayır, buna yürümek denemezdi. Yürümüyor, hareket ediyordu. Bataklıkta yürüyormuş gibi ayaklarını yukarıya kaldırarak, tabanlarına ihtiyatla basa basa hareket ediyordu. Birkaç adım sonra ağrıdan ve gayretten başı dönmeğe başladı. Arkasını ağaçların gövdelerine dayayıp gözlerini yumarak, yahut kar yığınına oturup nabzının vuruşlarını hissederek dinlenmesi lâzımdı.

Birkaç saat böyle yürüdü, fakat etrafına bakındığı zaman, yolun hâlâ aydınlık dönemecini ve orada kar üzerine düşmüş Özbeğin leke gibi kararan cesedini yine gördü. Aleksey buna çok üzüldü. Ama korkmadı. Canı daha hızlı yürümek istedi. Kar yığınından kalktı, dişlerini kuvvetle sıktı ve önünde küçük hedefler belliyerek dikkatini onların üzerine topladı ve çamdan çama, kütükten kütüğe, kar yığınından kar yığınına gitmeye başladı. Arkasındaki ıssız orman yolunda, el-ayak değmemiş kar üzerinde, yaralı hayvan izlerine benzer, zayıf, eğri-büğrü, belli belirsiz bir iz kalıyordu.

4

Akşama kadar böyle yürüdü. Arkasında batan güneş, gurubun soluk ışıklarını çam ağaçlarının tepelerine yaydığı ve ormanda alacakaranlık kesifleşmiye başladığı zaman, yolun kenarında çam pürçekleriyle örtülmüş derede birdenbire öyle bir manzara belirdi ki, bunu gören Aleksey'in âdeta başından

aşağı buzlu sular döküldü ve şapkasının altında saçları dimdik oldu.

Orada, alanda çarpışmalar olurken, çam pürçeklerinin gizlediği bu dereye herhalde sıhhiye bölüğü yerleşmiş bulunuyor, yaralıları buraya getirip çam pürçekleriyle doldurulmuş yastıklara yatırıyorlardı. Onlar, şimdi de, fundaların gölgesinde yarıya kadar veya tamamiyle kar altında olarak sıra sıra yatıyorlardı. İlk bakışta, aldıkları yaralardan ölmedikleri anlaşılıyordu. Galiba, biri, becerikli bıçak darbeleriyle hepsinin gırtlaklarını kesmiş ve hepsi aynı durumda, sanki arkada ne olduğunu görmeğe çalışıyorlarmış gibi, başlarını geriye çevirip kalmışlardı. Bu müthiş manzaranın sırrı da burada çözülüyordu. Çam ağacının altında, beline kadar kara batmış, kulaklı şapkası çenesinin altında ince bir şeritle bağlı, ufak-tefek, genç bir tıp hemşiresi, cesedi karla örtülü bir Kızılordu askerinin yanına oturmuş, onun başını dizinin üzerinde tutuyordu. Arkadan, kızın kürek kemikleri arasına saplanan bıçağın parlak ve cilâlı sapı görünüyordu. Onun yanında, sırtında SS askerlerinin siyah üniforması olan bir Almanla, başı kanlı sargı beziyle sarılmış bir Kızılordu askeri son ölüm-kalım çarpışmasında birbirlerinin boğazına yapışmış, öylece donup kalmışlardı.

Aleksey, yaralıları bu siyah üniformalı adamın kestiğini, tıp kemşiresini onun bıçakladığını ve bu esnada henüz tamamiyle öldürmeğe vakit bulamadığı bu askerin, sönmekte olan hayatının bütün kuvvetini parmaklarına saplıyarak düşmanı yakalayıp boğduğunu derhal anladı.

Yaralıyı kendi bedeniyle örten körpe kızı ve onun, geniş konçlu deri çizmeler giydiği ayakları

önünde birbirini boğazlıyan iki askeri, yani cellâdı ve intikamcıyı, bora böylece defnetmişti.

Meresef bu sahne karşısında bir süre hayret içinde donup kaldı. Sonra topallıyarak hemşirenin yanına gidip, bıçağı sırtından çıkardı. Bu, eski Alman kılıçları gibi yapılmış, kırmızı ağaç sapına gümüşle SS nişanı işlenmiş bir bıçaktı. Paslanmış yüzünde: «Alles für Deutschland» * yazısı okunuyordu. Aleksey SS'çinin belinden bıçağın deri kınını çıkardı. Bu bıçak ona yolda lâzım olacaktı. Sonra donmuş ve buzla örtülmüş çadır bezini karın altından çıkarıp, onunla tıp hemşiresinin cesedini dikkatle örttü ve üzerine birkaç çam dalı koydu...

Bütün bunlarla meşgul olduğu sırada karanlık basıyordu. Batıda ağaçların arasından gelen ışıklar söndü. Dondurucu ve koyu bir karanlık vadiyi bürüdü. Burası sakindi, fakat gece rüzgârı çam ağaçlarının tepelerinde dolaşıyor, orman kâh ninni söyler gibi, kâh hiddet ve endişeyle hışıldıyordu. Küçük vadiye, artık gözle görülmiyen ve hafif bir ses çıkararak yüzü ıslatan kar tanecikleri serpiliyordu.

Volga civarı stepleri ortasında, Kamişin'de doğan ve orman işlerinde tecrübesiz bir vatandaş olan Aleksey, ne gecelemek, ne de ateş yakmak için zamanında tedbir almadı. Koyu bir karanlık basmıştı. Kırık, yorgun ayaklarında dayanılmaz bir ağrı hisseden Aleksey'in odun toplamak için kuvvetli kalmamıştı. Körpe çamların gürlükleri arasına çekinip, bir ağacın altındaki kar yığınına oturdu, yumak gibi büzüldü, başını kollariyle kucakladığı dizlerinin arasına sokup kendi nefesiyle ısınarak hareketsiz

* «Her şey Almanya için»

kaldı. Bu sükûnet ve hareketsizlikten sonsuz bir zevk duymıya başladı.

Emniyet mandalını açtığı tabancası hazırdı. Fakat Aleksey'in, ormanda ilk defa olarak geçirdiği bu gecede tabancadan yararlanabileceği şüphesiydi. Taş kesilmiş gibi uyuyor, ne çam ağaçlarının sakin fısıltısını, ne yolun bir yerinde uluyan baykuşun sesini, ne de uzaktan gelen kurt seslerini işitiyor, velhasıl kendisini sımsıkı saran zifirî karanlığı dolduran orman seslerinin hiç birinden haberi olmuyordu.

Fakat henüz ortalık ağarmıya yüz tutup da, yakındaki ağaçların belirsiz karaltıları dondurucu sis içerisinde yüzmeğe başladığı zaman, sanki bir darbe yemiş gibi ansızın uyandı. Başından geçenleri, nerede bulunduğunu hatırladı, biraz gecikmeyle de olsa, ormanda böyle kaygısız geçirdiği bu geceden korktu. Dondurucu soğuk, ceketinin derisinden ve astarından geçerek kemiklerine kadar işlemişti. Vücudunda zaptedilmez bir ürperme dolaşıyordu. Fakat ayakları en berbat haldeydi; şimdi hareketsiz olmasına rağmen, daha fena ağrılar hissediyordu. Kalkması lâzım geldiğini korkuyla aklından geçirdi. Fakat dünkü metanetiyle yerinden sıçrıyarak kalktı ve çizmelerini çıkardı. Zaman değerliydi.

Aleksey'in sırtına yüklenen bütün ağırlığa bir de açlık derdi katılıyordu. Daha dün hemşirenin cesedini çadır beziyle örterken, kızın yanında kızılhaç nişanlı bir çanta görmüştü. Bu çantayı vahşi bir hayvan didikleyip dağıtmıştı; onun dişleriyle açılmış deliklerin yanında, kar üzerinde ekmek parçaları, yuvarlanıyordu. Aleksey dün buna önem vermemişti. Fakat bugün çantayı aldı. Onun içinde birkaç sargı paketi, büyük bir kutu domuz eti konservesi, bir deste mektup ve arka tarafına zayıf bir

ihtiyar kadının resmi konulmuş olan küçük bir ayna vardı. Herhalde çantada ekmek ve peksimet de bulunuyordu, fakat bu yiyeceği kuşlar veya vahşi hayvanlar bölüşmüşlerdi. Aleksey kutuyu ve sargıları ceketinin ceplerine yerleştirdi, kendi kendine: «Teşekkür ederim, azizem!» dedi, sonra rüzgârın kızın ayaklarından uçurduğu çadır bezini düzeltti ve ağır adımlarını saya saya, artık ağaç dallarının örgüsü ardında turuncu bir renkle yanmakta olan doğuya doğru yola düştü.

Artık onun kiloluk bir kutu konservesi vardı ve günde bir defa, yalnız öğle vakti yemeyi kararlaştırdı.

5

Aleksey, her adımının sebep olduğu dehşetli acıyı boğmak için, yolunu etraflıca düşünmek ve hesaplamakta zihnini meşgul ediyordu. Eğer bir günde on - on iki kilometre yol yürürse, kendi insanlarına üç, en çok dört gün içinde ulaşacaktı.

Evet, çok iyi! Ama, on - on iki kilometre yol yürümek dile kolay! Bir kilometre iki bin adımdan ibarettir ve bu, her beş yüz adımdan sonra durması ve dinlenmesi lâzım geldiğini hesaba katsak bile, yine çoktur.

Aleksey dün yolu kısaltmak maksadiyle, önünde gördüğü bazı şeyleri işaret olarak kullanıyor, bir çam veya kütük dibinde yahut ta yolun her hangi bir çukurunda dinleniyordu. İşaret ettiği hedefler arasındaki hareketini rakamlara çevirmeye ve adımlarını saymıya başlamıştı. Bin adım, yani yarım kilometre yürüdükten sonra, beş dakikadan fazla ol-

mamak şartiyle dinlenmek kararındaydı. Bu suretle sabahtan akşama kadar, güç de olsa, on kilometre yürüyecekti.

Fakat, bilseniz, ilk bin adımı ne kadar güç yürüdü! Acıları hafifletmek için, dikkatini hesaplar üzerinde toplamıya gayret ediyordu. Fakat beş yüz adım attıktan sonra şaşırmaya, aldanmıya başladı, artık o yakıcı, parçalayıcı acıdan başka bir şey düşünemez oldu ve yine her şeye rağmen bu bin adımı yürüdü. Artık oturmıya da takati kalmayınca yüzükoyun kar üzerine düştü ve susuzluktan karın kabuğunu yalamaya başladı. Alnını ve zonklıyan şakaklarını kara bastırıyor ve dondurucu buzun temasından büyük bir zevk duyuyordu.

Sonra irkildi, saatine baktı. Saniye ibresi beşinci dakikanın son saniyelerini gösteriyordu. Aleksey, devrini bitirdikten sonra sanki müthiş bir olay olacakmış gibi bu ibreye baktı ve ibre altmışıncı çizgiye varır varmaz, birdenbire yerinden sıçradı, ofladı ve ileri doğru yürüdü.

Öğleye doğru, ormanın yarı karanlığı, çam ağaçlarının sık yaprakları arasından süzülen güneş ışınlarının ince ışıklariyle eridiği ve ormana keskin çam sakızı ile erimiş kar kokusu yayıldığı zaman, Aleksey buna benzer dört yürüyüş yapmış bulunuyordu. Artık hemen hemen bir el uzatımı mesafede olan yıkılıp kalmış büyük kayın ağacının yanına gitmeğe bile kuvveti yetmiyerek, yolun ortasında kar üzerine oturdu. Kolları sarkık ve omuzları düşük bir halde hiç bir şey düşünmeden epeyce oturdu. Bir şey görmüyor ve işitmiyor, hattâ açlık bile hissetmiyordu.

Aleksey içini çekti, ağzına birkaç parça kar attı. Vücudunu kaplıyan uyuşukluğu yenerek, cebin-

den paslanmış konserve kutusunu çıkardı ve onu, üstünde Alman markası bulunan bıçakla açtı. Ağzına, donmuş ve tatsız domuz etinden, yağlı bir parça attı, yutmak istedi. Fakat yağ eridi, Aleksey etin lezzetini aldı ve birdenbire öyle bir açlık hissetti ki, güç halle kutuyu bırakıp, sadece yutulacak bir şey olsun diye kar yemiye başladı. Yeniden yola düşmeden önce ardıç ağacından iki sopa kesti. Onlara dayanarak ilerliyor, fakat yürümek saatten saate daha fazla güçleşiyordu.

6

Aleksey, bu uykuya dalmış ormanda, hiç bir insan izi görmeden iki gün taban tepti. Üçüncü günü beklenilmedik bir hadise oldu.

Güneşin ilk ışıkları göründüğü zaman, soğuktan ve nöbetten titriye titriye uyandı. Ceketinin cebinde teknisyen Yura'nın bir fişek kovanından yapıp yadigâr olarak verdiği çakmağı buldu. Her nasılsa, çakmağı ve onunla ateş yakmanın mümkün olduğunu tamamiyle unutmuştu.

Altında uyumuş olduğu köknardan yosunla kaplı kuru dallar kopararak, onları çam pürçekleriyle sardı ve tutuşturdu. Boz dumanın altından sarı, oynak bir alev yükseliyordu. Reçineli kuru ağaç çabuk ve kolay tutuştu. Rüzgârın üflediği alev çam pürçekleri arasından geçti, çatırtıyla tutuştu.

Ateş, kuru ve hoş bir sıcaklık yayarak çatırdıyor, sanki ıslık çalıyordu. Aleksey canlandı, ceketini açtı ve gömleğinin cebinden hep aynı yuvarlak ve itinalı yazıyla yazılmış soluk birkaç mektup çıkardı. Birisinin içinden çiçekli bir elbise giymiş, ayakları-

nı büküp çimenler üzerinde oturmuş zayıf bir kız resmi çıkardı. Ona uzun müddet baktı ve tekrar kâğıda sarıp mektubun içine koydu. Mektubu birkaç dakika, düşünceli düşünceli elinde tuttuktan sonra, yeniden cebine sakladı.

Kendi kendine: «Ziyanı yok, ziyanı yok, her şey düzelecek» dedikten sonra, ne bu kıza, ne de kendisine hitabetmeden dalgın bir tavırla tekrar etti:

— Ziyanı yok!..

Sonra, artık alışılmış bir hareketle sıcak çizmelerini çıkardı, şal parçalarını çözdü ve ayaklarını dikkatle gözden geçirdi. Ayakları daha çok şişmişti. Parmaklarının her biri bir yana bakıyordu, tabanları sanki kauçuktandı ve birisi tarafından hava ile şişirilmişe benziyordu. Renkleri dünkünden daha koyu idi.

Aleksey, sönmekte olan ateşle vedalaştı, bir göğüs geçirdi ve sopalariyle donmuş karı yeniden gıcırtarak, dudaklarını ısıra ısıra ve bazan da kendinden geçerek yürümeğe başladı. Birdenbire, ormanın artık kulağı alıştığı için duymadığı diğer gürültüleri arasında, uzaklarda işliyen motor sesleri işitti. Önce yorgunluktan öyle işittiğini zannetti, fakat motorların sesi gittikçe kuvvetleniyor, kâh süratle uğulduyor, kâh yavaşlıyordu. Bunlar herhalde Alman motorlu vasıtalarıydı ve aynı yolda ilerliyorlardı. Aleksey birdenbire içinin döndüğünü hissetti.

Korku Aleksey'e kuvvet verdi. Yorgunluğunu, ayağındaki acıyı derhal unutarak yoldan saptı, alana geçerek sık bir köknar gürlüğüne sokuldu ve orada kar üzerine çöktü. Onu yoldan görmeleri elbette güçtü. Halbuki, kendisi, artık köknar tepelerinin kertikli örgüsü üstündeki öğle güneşinin aydınlattığı yolu iyice görebiliyordu.

Gürültü yaklaştı. Aleksey, karla örtülü metruk yolun üzerinde bıraktığı izlerin iyice görüldüğünü hatırladı. Fakat kaçmak için vakit yoktu; birinci arabanın motoru çok yakında uğulduyordu. Aleksey kar üzerine daha fazla yamandı. Dallar arasından önce kireçle boyanmış, baltaya benziyen yassı bir zırhlı araba göründü. Araba sallanarak ve zincirlerini şangırdatarak Aleksey'in ormana saptığı yere yaklaştı. Aleksey nefesini kesti. Zırhlı durmadı. Onun ardından üstü açık bir «vezdehot» * geliyordu. Tepesi sivri bir şapka giymiş, burnunu kahverengi deri yakasına sokmuş olan biri şoförle yanyana oturuyor, arkadaki yüksek kanapelerde boz-yeşil kaputlu ve miğferli otomatçı askerler sallanıp duruyordu. Onlardan hayli uzakta, zincirlerini alabildiğine şakırdatarak daha büyük bir «vezdehot» geliyordu. Üzerinde sıra ile on beş Alman oturuyordu.

Aleksey kar içine iyice yuvarlandı. Arabalar o kadar yakından geçiyorlardı ki, ekzoz dumanının sıcak kokusu yüzüne vuruyordu. Ensesindeki tüyler ürperdi, adaleleri top gibi büzüldü. Fakat arabalar geçip gitti, koku dağıldı, artık motorların güçlükle duyulan sesi çok uzaktan geliyordu.

Aleksey her şeyin sakinleşmesini bekledikten sonra, üzerinde tırtıllı paletlerin dişli izleri kalmış olan yola çıktı ve bu izleri takibederek yürümeye devam etti. O hep aynı hızla yürüyor, dinleniyor, yarım günlük yolu geçtikten sonra yine önceki gibi yemek yiyordu. Fakat bu defa yırtıcı hayvan gibi koruna koruna yürüyordu. Kulakları her hışırtıyı işitiyor, gözleri her tarafı gözetiyordu; sanki yakın bir

* Vezdehot — Her nevi yol için elverişli zırhlı otomobil.

yerde büyük ve tehlikeli bir yırtıcının gizlendiği ve kendisini gözetlediği korkusu içindeydi.

Havada döğüşmeye alışmış bir uçman olan Aleksey, yeryüzünde tanımadığı diri düşmanlarla ilk defa olarak karşılaşıyordu. Şimdi onların izinden yürüyordu ve yüzünde bedhah bir tebessüm vardı. Fakat düşmanlar da burada şen günler geçirmiyorlardı; işgal ettikleri toprak onlara rahatlık vermiyor, misafirperverlik göstermiyordu! Aleksey'in üç gündür hiç bir canlı insan belirtisi görmediği bu bâkir ormanda bile, onların subayları büyük bir muhafız kuvvetiyle yolculuk yapmıya mecbur oluyorlardı.

Aleksey: «Zararı yok, zararı yok, her şey düzelecek» diye kendi kendini teselli ediyor ve ayaklarının daha fazla acıdığına ve kendisinin de hayli zayıfladığına kulak asmamıya çalışarak adımlıyor, adımlıyordu. Artık midesini, ne günlerdir kemirdiği ve yutkunduğu körpe köknar kabukları, ne acı kayın ağacı tomurcukları, ne de ağıza sakız gibi yapışan körpe ve ince ıhlamur kabuğunun dişler arasında toplanan hamuru aldatabiliyordu.

Hava kararıncaya kadar ancak beş menzil yol aldı. Bunun için de akşamleyin, yerde yuvarlanan yarı çürümüş bir kayın ağacını çam pürçükleri ve dallariyle örterek büyük bir ateş yaktı. Ağaç gövdesi yavaş yavaş kızarıp yanarken, o da kar üzerine ayaklarını uzatıp yattı. Kâh bir tarafında, kâh öbür tarafında o hayat verici sıcaklığı hissederek dönüyor, sönmekte olan ve tembel alevler haline dönen ateşe tekrar kuru dalcıklar atmak için uyanıyordu.

Gece yarısı fırtına çıktı. Aleksey'in başı üstünde ağaçlar sallanmıya, gürlemiye, inlemiye ve çatırdamıya başladı. Yerde sert kar topaçları öteye beriye savruluyordu. Fısıltılarla dolu karanlık, kıvılcım sa-

çan hoş kokulu ateş üzerinde raksetmiye başladı. Fakat kar fırtınası Aleksey'i rahatsız etmedi. Ateşin hayat verici sıcaklığıyla tatlı tatlı uyuyordu.

Ateş onu yırtıcılardan da koruyordu. Böyle bir gecede Almanlardan da korkmamak lâzımdı. Onlar böyle bir fırtınada, ıssız ormanda yola çıkmaya cesaret edemezlerdi. Fakat ne de olsa, ıslak vücudu dumanlı sıcakta dinlenirken, bir canavarın ihtiyatkârlık ve hassasiyetine yaklaşmış olan kulakları her sesi yakalıyordu. Sabaha doğru, fırtına kesildiği ve karanlıkta sakinleşen toprağın üstüne koyu bir sis çöktüğü zaman, Aleksey, çam ağacı tepelerinin hışıltısı ile düşen karların çıtırtıları arasında, çarpışmanın uzaklaşan gümbürtüsünü, infilâkleri, mitralyöz ve tüfek seslerini işitir gibi oldu.

«Yoksa bu cephe hattı mıdır? Bu kadar çabuk!»

7

Sabahleyin, rüzgâr gece sisini dağıttığı zaman, geceleyin yaldızlanmış ve ağarmış olan orman, iğneli yapraklarını saran kırçlarla güneşin altında par par parladı ve sanki onun bu âni değişikliğine sevinen kuşlar, yaklaşmakta olan ilkyazı hissederek cıvıldaşmağa, ötmeğe, sevinmeğe başladılar. Aleksey ne kadar kulak verdiyse de, artık çarpışmanın uğultusunu, silâh seslerini ve hattâ top seslerini bile işitemedi.

Kırç, beyaz duman sütunları halinde, güneşten parlıyarak ağaçlardan dökülüyordu. Karın üzerine hafif bir sesle ağır bahar damlaları düşüyordu. İlkbahar! Bu sabah ilkbahar kendisini ilk defa olarak böyle ısrarla hatırlatıyordu.

Aleksey, konservelerin son kalıntılarını - kokulu yağla kaplı birkaç et parçası - sabahleyin yemeyi kararlaştırdı, çünkü yemediği takdirde yerinden kalkamıyacağını hissediyordu. Kalıntıları parmağiyle tertemiz sıyırırken, kutunun kenarları elini birkaç yerinden kesti. İçinde daha bir şeyler kaldığı zannediyordu. Kutuyu karla doldurdu, sönmekte olan ateşin külünü eşeledi ve onu korların üstüne koydu. Sonra, biraz et kokusu veren bu sıcak suyu küçük küçük yudumlarla içti. Kutuyu içinde çay kaynatmak düşüncesiyle cebine soktu. Sıcak çay içmek! Bu hoş bir buluştu ve yeniden yola çıktığı zaman Aleksey'i biraz neşelendirdi.

Fakat onu burada bir hayal kırıklığı bekliyordu. Gece fırtınası yolu büsbütün kapamış, sivri tepeli kar yığmlariyle kesmişti. Yeknesak mavi parıltı Aleksey'in gözlerini kamaştırıyordu. Ayakları henüz yatışmamış kaba kara batıyordu. Onları kardan çıkarmak çok güçtü. Hattâ kendiliğinden kayan sopaları bile ona az yardım ediyordu.

Öğleye doğru, ağaçların altında gölgeler karardığı, güneş ise tepelerin üstünden yolu aydınlattığı zaman, Aleksey tam bin beş yüz adım yürümüştü ve öyle yorulmuştu ki, şimdi her yeni hareket için irade kuvvetine ihtiyacı vardı. Başı dönüyor, toprak ayaklarının altında kayıyordu. Sık sık düşüyor, bir an için kar yığını üzerinde kımıldanmadan yatıyor, sonra kalkıyor ve birkaç adım daha yürüyordu. Uyumıya can atıyordu. Ne olursa olsun, biraz uzanmak, kımıldamamak, her şeyi unutmak istiyordu. Yerinde durup, kütük gibi bir taraftan diğer tarafa sallanıyor, sonra dudaklarını acıtıncaya kadar ısırıp kendini toparlıyor ve ayaklarını güç halle sürükliyerek yeniden birkaç adım daha atıyordu.

Nihayet, daha fazla dayanamıyacağını, hiçbir kuvvetin artık onu bulunduğu yerden kımıldatamıyacağını ve eğer şimdi oturayım derse, bir daha kalkmıya gücü olmıyacağını hissetti. Kederli kederli etrafına bakındı. Biraz ötede yolun kenarında körpe bir çam fidanı yükseliyordu. Son gayretle bu fidana doğru adım atmıya başladı ve onun ikiye ayrılmış uçları arasına yüzükoyun düşüverdi. Hurdahaş ayakları üzerindeki ağırlık biraz azaldı, kendisi de epeyce hafifledi. Hafifçe sallanan dalların üzerinde, hareketsizlikten zevk alarak yatıyordu. Daha rahat uzanmak için çenesini çam fidanının beline dayayıp ağırlığını ona vererek, önce ayağının birini, sonra diğerini yukarı kaldırdı. Bedeninin ağırlığı bacaklarına düşmediği için ayakları karın içinden kurtuldu. Bu sırada Aleksey'in kafasında yeni bir fikir doğdu.

Evet, evet ya! Bu fidancağızı kesip, yukardan dayanaklı ve uzun bir değnek yapabilir, değneği ileri atabilir, çenesiyle buna dayanıp vücudunun ağırlığını ona yükliyerek şimdiki gibi ayaklarını ileri sürükliyebilirdi. Elbette böylece çok yavaş ilerliyecekti, fakat yorulmıyacak ve kar yığınlarının yatışmasını, çökmesini beklemeden yoluna devam edebilecekti.

Derhal diz çöküp, bıçakla fidancığı kesti, dallarını budadı, dalcığı mendiliyle ve sargı bezleriyle sardı ve yolda yürümeyi denedi. Değneği ileri attı, ona çenesi ve elleriyle dayandı, bir iki hamle yaptı, değneği yeniden ileri attı, yeniden dayandı, tekrar bir iki adım ilerledi ve böylece adımlarını sayarak, yeni hareket ölçüleri tayin etmek suretiyle yoluna devam etti.

Herhalde, ıssız ormanda böyle anlaşılmaz bir

usulle yürüyen, derin kar yığınları içinde tırtıl süratiyle sabahtan akşama kadar hareket etmesine rağmen beş kilometreden fazla yol ilerliyemiyen bu adamı kenardan seyretmek tuhaf bir şey olacaktı. Fakat, orman ıssızdı; Aleksey'i saksağanlardan başka gören yoktu. Saksağanlar ise, bu günler esnasında, bu garip, beceriksiz, sakat varlığın tehlikesizliğine inanmışlardı ve artık onun yaklaşmasiyle uçmuyor, yalnız yoldan tembelcesine sıçrıyor, başlarını çevirip merak dolu, boncuk gibi siyah gözleriyle alay edercesine ona bakıyorlardı.

8

Aleksey böylece değneği öne atıp, ağırlığını üzerine vererek ayaklarını ileriye ata ata karlı yolda iki gün daha yürüdü. Artık kütük gibi olan tabanları hiçbir şey hissetmiyordu, ama her adımda ağrılar bütün vücudunu sarsıyordu. Açlık artık onu üzmüyordu. Midesinin kazınması ve şiddetli ağrılar kesildi ve güçlükle hissedilen devamlı bir sancıya döndü. Sanki boş midesi katılaşmıştı ve durmadan yerinde dönerek bütün organlarını rahatsız ediyordu.

Aleksey, dinlenme zamanlarında bıçağı ile soyduğu körpe çam kabuklarını, kavak ve ıhlamur ağaçlarının tomurcuklarını ve yumuşacık yosunları yiyordu. Bunları karı eşerek çıkarıyor ve gecelediği yerlerde suda kaynatıyordu. Erimemiş yerlerden topladığı parlak yaban mersini yapraklarından hazırladığı «çay»dan zevk duyuyordu. Sıcak su vücudunu ısıttıkça, Aleksey kendisini tok hissediyordu. İs ve yeşillik kokan kaynar suyu yudum yudum içerken, sanki tamamiyle sakinleşiyor ve yol ona o ka-

dar sonsuz ve dehşetli görünmüyordu.

Altıncı gecesini, dalları etrafa yayılmış bir köknar ağacının yeşil çadırı altında geçirmeyi kararlaştırdı. Ateşi ise, hesabına göre bütün gece kor halinde yanacak olan reçineli, koca bir kütüğün yanında yaktı. Henüz hava kararmamıştı. Köknarın tepesinde, göremediği bir sincap dolaşıyordu. Yaramaz hayvancık, çam kozalaklarını soyuyor, arasıra, boş ve parça parça olanları aşağı atıyordu. Yiyecek meselesini hiç aklından çıkaramıyan Aleksey, bu hayvanın, kozalakların içinde neler bulduğunu merak etti. Eline bir kozalak adı, onun bir kabuğunu kopardığı zaman, altında darı tanesi kadar büyük bir tohum olduğunu gördü. Bu tohum sedre ağacının küçük fıstığını andırıyordu. Onu dişleriyle ezdi. Ağzında sedre ağacı yağının hoş kokusunu hissetti.

Aleksey, derhal etraftan birkaç kozalak toplayıp onları ateşin yanına koydu ve ateşe kuru dallar attı. Kozalaklar patladığı zaman, tohumlarını çıkarmağa ve onları iki eliyle ovmıya başladı. İnce kabukları üfliyerek, avucunda kalan küçük taneleri ağzına atıyordu.

Orman hafifçe fısıldamaktaydı. Reçineli kütük hafif hafif yanıyor, etrafa buhar kokan kuvvetli ve hoş bir duman yayıyordu. Alevler kâh yükseliyor, kâh alçalıyor, altın yaldızlı çam ağaçlariyle gümüşî kayın ağaçlarının gövdeleri kâh uğultulu karanlıktan çıkarak aydınlanan çevre içinde beliriyor, kâh tekrar karanlıkta kayboluyorlardı. Sonra, gecenin karanlığı sönmekte olan kütüğü birdenbire sarıyordu. O zaman, Aleksey'e, sanki bu ahenkli uğultuyu çıkaran meçhul varlıklar geceleyin kalkıp endişeli bir fısıltıyla aralarında konuşuyorlarmış gibi geliyordu.

Aleksey ateşe çalı-çırpı atıyor ve yine köknar kozalaklarına sarılıyordu. Sedre yağının kokusu, hâfızasında çocukluğunun çoktan unutulmuş hatıralarını canlandırıyordu... Tanıdık şeylerle dolu küçük bir oda. Asma lâmbanın altında bir masa. Bayramlık elbisesiyle akşam duasından dönen anne, sandıktan çıkardığı bir kese kâğıdı sedre fıstığını tabağa döküyor. Bütün aile — annesi, büyük annesi, iki kardeşi ve en küçükleri olan Aleksey — masanın etrafına oturup, çok sevdikleri bir bayram çerezi olan fıstıkları yemiye başlıyor. Herkes susuyor. Annesi, taneleri firkete ile, büyük annesi ise iğne ile çıkarıyor. Aleksey fıstıkları maharetle kırıyor, içlerini çıkarıyor ve hepsini bir yere yığıyor. Sonra, onları avucunda toplıyarak, çocuklardan birinin ağzına atıyor. Bu esnada, kısmetli çocuğun dudakları, ananın o işgüzar olan, yorulmak bilmiyen ve bayram münasebetiyle çilek sabunu kokan elinin sıcaklığını da hissediyor.

Kamişin... çocukluk! Kenar sokaktaki küçük evceğizde ne kadar iyi günler geçirmişti!... Orman hışıldıyor, Aleksey'in yüzüne ateşin sıcaklığı vuruyor, arkasını ise keskin soğuk donduruyordu. Karanlıkta bir baykuş ötüyor, uzaklarda bir tilki bağırıyordu. Bu uçsuz bucaksız, ıssız ormanda, yapayalnız, hasta ve ölesiye yorgun olan insan, göz kırparak sönmekte olan korlara düşünceli düşünceli bakıyordu. Karşısındaki karanlıkta ise, meçhul tehlike ve mihnetlerle dolu bir yol uzanıyordu.

«Ziyanı yok, ziyanı yok, her şey düzelecek!» dedi. Bu sırada, ateşin son kızıl ışıklarında, bazı uzak fikirlerin etkisi altında, kara, çatlamış ve titrek dudaklarının gülümsediği görülüyordu.

9

Aleksey, yürüyüşünün yedinci günü, fırtınalı gecede o uzak çarpışma seslerinin nereden geldiğini öğrendi.

O artık tamamiyle yorulmuştu, dinlenmek için her dakika duruyor, yumuşamış orman yolunda sürünüyordu. İlkbahar, artık uzaktan gülümsemiyordu. Bahar, bu ormana, sıcak, âni rüzgârlariyle, dallar arasından geçerek yığınlarda ve höyüklerdeki karları eriten keskin güneş ışınlariyle, akşam üstleri hüzünlü bir sesle bağıran ve yolun kararmış sırtında dolaşan hantal ve kurumlu kargalariyle, bal gömeci gibi delik-deşik olmuş rutubetli karlarla, bunların eridiği yerlerde parlıyan azmaklarla, her canlıyı mesteden o kudretli ve başdöndürücü kokularla gelmişti.

Aleksey bu havayı daha çocukluğundan beri seviyordu ve hattâ şimdi de, sırsıklam, sıcak çizmeler içindeki ayaklariyle, açlıktan, ağrıdan ve yorgunluktan şuurunu kaybederek, azmaklara, yumuşak kara ve çamura lânetle suların içinde sürüklenirken bile, o mestedici rutubetli kokuyu yine susamışcasına teneffüs ediyordu. O artık yolu aramıyor, sık sık köstekleniyor, düşüyor, kalkıyor, inliyor, sendeliye sendeliye durup bütün vücudunun ağırlığiyle değneğine dayanıyor, yerinde sallanarak kuvvetini topluyor, değneğini mümkün olduğu kadar daha ileri atıyor ve yavaş yavaş doğuya doğru harekete devam ediyordu.

Birdenbire orman yolunun sola sapan keskin dönemecinde donup kaldı. Yolun, iki taraftan sık fundalıklarla daraldığı yerde, kendisini arkada bırakmış olan Alman otomobillerini gördü. İki büyük

çam ağacı onların yolunu kesmişti. Bu çamların yanında, radyatörüyle onlara toslamış olan zırhlı araba balta gibi sivrilip duruyordu. Fakat daha önce olduğu gibi beyaz lekeli değil, koyu kırmızıya çalıyor ve makina ile beraber lâstikleri de yanmış olduğundan demir jantları üzerine oturmuş bulunuyordu. Herhalde infilâkin şiddetiyle bir tarafa atılmış olan kulesi, ağaçların altındaki karlar içinde acayip bir mantar gibi yuvarlanıyordu. Zırhlı arabanın yanında onun mürettebatı oldukları anlaşılan siyah, yağlı, kısa ceketli ve kumaş şapkalı üç kişinin cesedi yatıyordu.

Dumandan, külden ve iğsilerden eriyip kararmış karın üzerinde, içerisi yanıp kömüre dönmüş iki «vezdehot», zırhlı araba ile burun buruna duruyordu. Etrafta ise, yolun iki tarafında, kenardaki çalılıklarda ve su dolu hendeklerde Alman askerlerinin cesetleri yuvarlanıyordu. Bunlar gösteriyordu ki, askerler, ne olduğunu, fırtınanın kar perdesi altında gizlenen ölümün onları her ağacın, her fundanın ardında takibettiğini anlamıyarak, telâş içinde kaçışmışlardı. Kaputlu, fakat pantolonsuz bir zabitin cesedi ağaca bağlanmıştı. Siyah yakalı yeşil kaputuna bir kâğıt iliştirilmişti. Bunda «aradığını buldun» sözleri yazılıydı. Alt tarafına da, mor kalemle ve başka birinin yazdığı iri harflerle «köpek» sözü ilâve edilmişti.

Aleksey, yiyecek bir şeyler arıyarak, çarpışmanın cereyan ettiği yeri uzun zaman gözden geçirdi. Yalnız bir yerde kara batmış, kargalar tarafından gagalanmış eski, küflenmiş bir peksimet buldu ve çavdar ekmeğinin ekşimiş kokusunu alabildiğine teneffüs ederek onu ağzına götürdü. Bütün peksimeti ağzına tıkıştırıp, bu kokulu ekmek parçasını çiğne-

mek, çiğnemek ve çiğnemek istiyordu. Fakat Aleksey onu üç parçaya böldü: ikisini yan cebinin ta dibine sakladı, birini de ufalıyarak, kırıntılarını lezzetini mümkün olduğu kadar daha uzun zaman duyabilmek için, onları şeker gibi emmiye başladı.

Aleksey çarpışma meydanını bir defa daha dolaştı. Birdenbire «Partizanlar buraya yakın bir yerde olmalılar!» diye düşündü. Fundalar arasındaki ve ağaçların etrafındaki kararmış karı onların ayakları çiğnemiş olmalıydı. Belki de onun cesetler arasında dolaştığını artık görmüşlerdi ve partizan keşifçisi, bir yerden, belki bir köknar ağacının tepesinden veya fundaların, kar yığınlarının ardından onu gözetliyordu. Aleksey elini ağzına götürüp gücünün yettiği kadar bağırdı:

— Hey, hey! Partizanlar! Partizanlar!

Sesinin ne kadar cansız ve hafif çıktığına hayret etti. Ormanın gürlüklerinden gelen ve ağaçların gövdelerine çarpan yankısı bile, ona kendi sesinden daha kuvvetli göründü.

Aleksey, makinalarm kara yığınları ile sessiz düşman cesetleri arasında kar üzerine oturup, bağırmıya devam etti:

— Partizanlar! Partizanla-a-ar! He-e-ey!...

Bağırıyor ve dikkatle kulak veriyordu. Artık sesi çatallanıyor ve kısılıyordu. Partizanların, işlerini bitirdikten sonra ganimetlerini toplayıp çoktan gittiklerini anladı. Zaten bu ıssız orman gürlüğünde kalmalarına ne lüzum vardı? Fakat Aleksey hep bağırıyor, bir mucize olacağını, kendileri hakkında çok şeyler işittiği sakallı adamların bu dakikada fundalıklar arasından çıkıvereceklerini, onu alıp götüreceklerini ve bir başkasının iyi niyetine sığınarak, hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey istemeden, hiç

kimseden korkmadan, hiç olmazsa bir gün, bir saat dinlenebileceğini ümit ediyordu.

Ona yalnız ormanın ahenkli ve kesik yankısı cevap veriyordu. Birdenbire, Aleksey, çamların melodik ve derin hışıltısı arasında, bazan açıkça işitilen, bazan da tamamiyle kaybolan boğuk top sesleri işitti. Belki de büyük bir gerginlikle kulak verdiği için ona öyle geliyordu. Bütün vücudu ürperdi. Sanki, uzaktan, kendisinin bulunduğu orman gürlüğüne kadar bir dost sesi geliyordu. Fakat üzülmek korkusiyle kulaklarına inanamadı ve boyun uzatarak uzun zaman olduğu yerde oturdu.

Hayır, Aleksey aldanmıyordu. Nitekim, nemli rüzgâr doğudan tekrar esmeğe başladı ve yine boğuk, fakat açık top seslerini getirdi. Bu top yaylımı, son aylar zarfında askerlerin ön müdafaa hattında takviye ettikleri istihkâmlara yerleşip, birbirlerini rahatsız ederek yaptıkları tembel top atışlarına benzemiyordu. Ateş, sık ve canlıydı. Sanki biri büyük kayayı deviriyor, yahut yumruğu ile derin bir fıçının dibine habire vuruyordu.

Her şey apaçıktı. Bu şiddetli bir topçu düellosu idi. Sese göre hüküm verilecek olursa, cephe hattı buradan on kilometre kadar uzaktı ve orada bir şeyler oluyor, biri hücuma geçiyor, biri kendisini korumak için ümitsiz bir gayretle yayhm ateşi açıyordu. Aleksey'in yanaklarından sevinç gözyaşları süzülmiye başladı.

Aleksey doğuya bakıyordu. Hakikaten ,o tarafta yol birdenbire aksi istikamete dönüyordu, önünde bir kar örtüsü uzanıyordu. Fakat, Aleksey buradan o davetkâr sesi duyuyordu. Partizanların kar üzerinde bıraktıkları ayak izlerinden meydana gelen çukurlar o tarafa gidiyordu. Onlar, o cesur or-

man insanları, mutlaka bu ormanın bir yerinde bulunuyorlardı.

Aleksey kendi kendine: «Zararı yok, zararı yok yoldaşlar, her şey düzelecek» diyerek, değneğini cesaretle kara batırdı, çenesini dayayıp vücudunun bütün ağırlığını ona aktardı ve acı duymasına rağmen kar yığını içinde ayağını ileri attı. Yoldan sapıp, henüz ayak basmamış karlı sahaya yöneldi.

10

Bugün karda yüz elli adım bile yürüyemedi. Akşam karanlığı onu durdurdu. Yine büyük bir kütük seçti, onu kuru dallarla örttü, fişek kovanından yapılma kıymetli çakmağını çıkarıp çaktı, bir daha çaktı ve donup kaldı: çakmağın benzini bitmişti! Benzinin son kalıntısını çıkarmak amacıyle çakmağı salladı, üfledi, fakat boşunaydı. Karanlık çöktü. Çakmaktaşının altından çıkan küçücük kıvılcımlar, bir an için yüzünün etrafındaki karanlığı dağıttı. Çakmağın taşı da aşındı, fakat alev çıkmadı.

Etrafı elliyerek küçük ve gür bir çam fidanının yanına kadar emeklemesi, yumak halinde büzülmesi, çenesini dizleri arasına sokup onu kollariyle sarması ve böylece ormanın fısıltısını dinliyerek yerinde kalması icabetti. Bu gece Aleksey bütün ümitlerini kaybedebilirdi. Fakat uyuyan ormanda top seslerini gittikçe daha açık olarak işitiyordu. Hattâ, atışların kısa vuruşlariyle, infilâklerin boğuk uğultusunu birbirinden farkedebildiğini sanıyordu.

Aleksey, sebebini anlıyamadığı bir korku ve keder hissiyle uyandığı zaman, birdenbire: «Ne oldu? Kötü rüya mı gördüm yoksa?» diye düşündü. Çak-

mağını hatırladı. Fakat güneşin okşayıcı ışınları altında, etraftaki her şeyin, çamurlu tanecikler halindeki karın, çam gövdelerinin, iğneyaprakların parladığı ve aydınlık saçtığı bir sırada çakmağın yanmaması artık ona büyük bir felâket gibi gelmiyordu. Fena olan şey başka idi: şişmiş kollarını kımıldattı zaman, kalkamıyacağını hissetti. Doğrulmıya uğraşırken dayanaklı değneğini kırdı ve çuval gibi yere yığıldı. Şişmiş kollarını canlandırmak için arka üstü döndü ve çamın iğneyapraklı dalları arasından temiz, yumuşak, kenarları yaldızlı bulutların ağır ağır süzülüp gittiği uçsuz bucaksız mavi göğe bakmıya başladı. Vücudu yavaş yavaş canlandı, fakat ayaklarına bir şeyler olmuştu. Onların üzerinde duramıyordu. Aleksey, çam fidanına tutunarak bir daha kalkmayı tecrübe etti. En sonunda başardı, fakat ayaklarını fidancağıza doğru sürüklemek istediği zaman, zayıflıktan ve tabanlarında hissettiği müthiş, yeni, yakıcı bir acıdan derhal yere yıkıldı.

Her şey bitmişti. Acaba burada, bu çam ağaçlarının altında mı mahvolacaktı? Belki de hiç kimse, hiçbir zaman onun hayvanlar tarafından kemirilmiş kemiklerini bulup defnetmiyecekti? Zayıflık onu kuvvetle yere doğru çekiyordu. Fakat uzaklarda top sesleri gümbürdüyordu. Orada savaş oluyordu; kendi insanları yakındaydı. Bu son sekiz-dokuz kilometreyi yürümek için kendisinde kuvvet bulamıyacak mıydı?

Top sesleri onu çekiyor, canlandırıyor, çağırıyordu. Ve Aleksey bu çağrıya cevap verdi: dört ayak üzeri doğruldu ve bir yırtıcı hayvan gibi doğuya doğru sürünmiye başladı. İlkönce, uzaktan gelen top seslerine kapılarak, düşünmeden; sonra ise bilinçli olarak süründü, nihayet değneği kullanmadan

ormanda daha kolay yürüyebileceğini, artık hiçbir ağırlık taşımıyacak olan tabanlarının daha az sızlıyacağını, böyle canavarca sürünerek daha çabuk hareket edebileceğini anladı. Duyduğu sevinçle göğsünde top gibi bir şeyin tekrar kabardığını ve boğazına doğru kaydığını hissetti. Sanki kendisi değil, bu inanılmıyacak hareketin başarısından şüphelenen ve mânen düşmüş olan başka birisini ikna ediyormuş gibi, yüksek sesle:

— Ziyanı yok azizim, şimdi artık her şey düzelecek! dedi.

Birkaç sürünüşten sonra ellerini koltukları altına sokup ısıttı, körpe bir köknar fidanına kadar emekleyip ondan kare şeklinde kabuklar kesti, sonra tırnaklariyle kayın ağacından birkaç beyaz ve uzun lif soydu, çizmesinden yünlü şal parçalarının birkaçını çıkarıp, onlarla ellerini sardı, alt kısmına, avuçlarının içine ağaç kabuklarını pençe şeklinde yerleştirdi, onları karaağaç lifiyle ve sargı paketlerinden çıkardığı sargılarla sardı. Sağ eline koyduğu ağaç kabuğu çok rahat ve genişti. Fakat artık dişleriyle bağlamak zorunda kaldığı sol elindeki pek iyi olmadı. Şimdi artık ellerine de «ayakkabı» bulmuştu. Aleksey daha kolay hareket ettiğini hissederek, ileriye doğru emeklemiye başladı. Daha sonraki istirahatte dizlerine de birer parça ağaç kabuğu bağladı.

Aleksey, öğleye doğru, hava hissedilir derecede ısındığı zaman, ellerinin yardımiyle epeyce ilerlemişti. Top sesleri yaklaştığından veya sesler onu aldattığından olacak ki, şimdi onları daha fazla işitiyordu. O kadar sıcaktı ki, ceketini ve gömleğini açması lâzım geldi.

yeşil yosunlarla kaplı bir bataklıktan geçerken, talih ona bir hediye daha verdi: alacalanmış, nemli ve yumuşak yosunun üstünde, seyrek, sivri ve parlak yapraklı ince-uzun bitkiler, onların arasında, biraz ezilmiş de olsa, bir öbek sulu ve kırmızı yaban mersini tanecikleri gördü. Aleksey, yeşil yığının üstüne eğildi, kadife gibi yumuşak, sıcak ve bataklık rutubeti kokan yosunlar üzerindeki meyvacıkları ağziyle birer birer koparmıya başladı.

Karın altından çıkmış yaban mersinlerinin mayhoşluğundan, son günler zarfında yediği bu ilk hakiki yemekten midesi ağrımıya başladı. Fakat iradesinin kuvveti, bu şiddetli ve kesici ağrının geçmesini beklemiye yetmedi. Aleksey yığından yığına sürünüyor, mayhoş ve hoş kokulu tanecikleri, ayı gibi uzanarak dili ve dudaklariyle topluyordu. Ne çizmelerine dolan kar suyunun dondurucu rutubetini, ne ayaklarının yakıcı ağrısını, ne de yorgunluğunu hissediyordu. Ağzında tatlı ve buruk mayhoşluktan ve midesinde hoş bir ağırlıktan başka hiçbir şey hissetmeden, birkaç kökeni temizledi.

Midesi ağırlaştı. Fazla yediğini anladı, fakat kendisini tutamadı ve yeniden yaban mersini yemiye koyuldu. Sonra, avucuna yerleştirdiği ağaç kabuklarını çıkardı, kutuyu ve miğferini yaban mersini tanecikleriyle ağzına kadar doldurdu, onu şeritlerle kemerine bağladı ve artık bütün vücuduna yayılan ağır uykuyu güç halle yenerek, ileri doğru sürünmeğe başladı.

Geceleyin koca bir köknar ağacının dalları altına girip, yaban mersinlerinden biraz daha yedi, birkaç ağaç kabuğu ve köknar kozalağı tohumu çiğnedi. Sonra huzursuz bir uykuya daldı. İkide bir, bilinmiyen bir kimsenin, sessiz ve yavaş adımlarla

kendisine doğru geldiğini zannediyordu. Gözlerini açıp etrafı öyle bir dikkatle dinliyordu ki, kulakları çınlamağa başlıyor, yere düşen bir kozalağın sesinden, donan karın gıcırtısından ürpererek tabancasını çekiyor, donup kalıyordu.

Ancak sabaha karşı derin bir uykuya daldı. Hava tamamiyle aydınlandığı zaman, altında yattığı ağacın etrafında ufacık ve toparlak tilki pençesi izleri, bunların arasında da hayvanın kar üzerinde sürdüğü kuyruğunun açtığı çiziyi gördü.

İşte, uyumasına meydan vermiyen bu imiş! İzlerden, tilkinin etrafta dolaştığı, oturduğu, sonra tekrar dolaştığı anlaşılıyordu. Aleksey'in aklına fena bir şey geldi: avcılar, bu hilekâr hayvanın, insanın öleceğini hissettiğini ve ölüme yaklaşan adamı takibetmeğe başladığını söylerler. Yoksa bu korkak hayvanın Aleksey'i takibetmesine sebep olan da aynı duygu muydu?

Aleksey: «Boş lâf, boş lâf! Her şey iyi olacak..» diye kendi kendini teselli etti ve bulunduğu yerden daha çabucak uzaklaşmak arzusiyle sürünmeğe başladı.

Bugün yine kısmeti açıktı. Dudaklariyle külrengi meyvalarını kopardığı kokulu ardıç dalları arasında, düşmüş yapraklardan ibaret acayip bir yığın gördü. Elini uzattı, yaprak yığını ağırdı, dağılmadı. Bunun üzerine yaprakları yolmıya başladı. Yolarken eline iğneler battı. Aleksey bir kirpi bulduğunu anlamakta gecikmedi. Büyük, kart bir kirpi kışlamak için gürlüğün içine girmiş, ısınsın diye vücudunu dökülmüş güz yapraklariyle sarmıştı. Aleksey çılgın bir sevince kapıldı. Bütün bu azaplı yolculuğu esnasında bir hayvan veya kuş vurmıya can atmış-

tı. Tabancasını kaç defa çıkarmış, kâh kargaya, kâh saksağana, kâh tavşana nişan almış ve her defasında da silâhını boşaltmak arzusunu güç halle boğmuştu. Tabancasında yalnız üç kurşun kalmıştı: ikisi düşman için, biri de — gerekirse — kendisi içindi. Tabancasını ne zaman çıkarsa, istemiyerek tekrar yerine koyuyordu. Zira tehlikeye girmiye hakkı yoktu.

Şimdi ise, eline kendiliğinden bir parça et düşmüştü. Kirpi etinin yenmediğini bir an bile düşünmeden, derhal hayvanın üstünden yaprakları sıyırdı. Kirpi uyanmadı, açılmadı. Gülünç, dikenli bir hali vardı, kocaman bir fasulyeye benziyordu. Aleksey bıçağını saplayıp kirpiyi öldürdü, onu açtı, karnının sarı derisini ve dikenli gocuğunu beceriksizce yüzdü, parçaladı. Sonra kemiğinden ayrılmıyan ve hâlâ sıcak olan mavimsi damarlı eti dişleriyle didiklemiye başladı. Kirpiyi bir hamlede silip süpürdü. Nihayet, küçük kemikleri de ufalayıp yuttu ve ancak bundan sonra, ağzında kirpi etinin o nâhoş ve pis kokusunu hissetti. Fakat dolu midesinden bütün bedenine tokluk, sıcaklık ve uyku yayılıp dururken, bu kokunun ne önemi vardı? Aleksey her kemiği bir defa daha gözden geçirip emdi ve sıcaklığın, sükûnun verdiği duyguyla kar üzerine uzandı. Tilkinin fundalar arasından gelen çekingen sesleriyle tedirgin olmasaydı, belki yine uyuyacaktı. Aleksey dikkatle kulak kabarttı, doğudan gelen boğuk top sesleri arasında, mitralyöz ateşinin kesik ve kısa takırtılarını işitmiye başladı.

Artık yorgunluğunu, tilkiyi ve istirahati derhal unutarak, yeniden ileriye, ormanın içerisine doğru sürünmiye başladı.

11

Geçtiği küçük bataklığın öte tarafında bir alan açıldı. Rüzgârdan külrengine dönmüş sırıkların, lif ve söğüt çubuklarının, yere çakılmış kazıklara bağlanmasiyle meydana gelmiş eski bir çit, alanı ikiye bölüyordu.

İki çit arasında, orada burada, karın altında eski bir tekerlek izi, bir yol görünüyordu. Demek buraya yakın evler vardı. Aleksey'in kalbi heyecanla çarpmıya başladı. Almanların bu ıssız yerlere sokulabilmesi mümkün müydü? Hattâ sokulmuş olsalar bile orada kendi insanları da bulunacaktı; elbette onlar yaralıyı gizleyip, ona ellerinden gelen her şeyle yardım edeceklerdi.

Aleksey, acılarının yakında sona ereceğini hissederek, kuvvetini esirgemeden, dinlenmeden emeklemiye başladı. Sık sık tıkanıyor, karın üstün yüzükoyun düşüyor, kurtarıcı köyün görüneceğini ümit ettiği bayırcığın tepesine ermiye çabalıyarak sürünüyordu. Son kuvvetleriyle meskûn yere yetişmiye çalışırken, bu çitten ve erimekte olan kar altından gittikçe daha açıkça görünen yoldan başka hiçbir şeyin, yakında insan bulunduğunu göstermediğini farkedemiyordu.

Aleksey sonunda höyüğün tepesine vardı. Güç nefes alıp sarsılarak havayı teneffüs ederken, gözlerini yukarı kaldırdı. Onları kaldırmasiyle indirmesi bir oldu: gözlerinin önünde dehşetli bir manzara açılmıştı. Şüphesiz, bu, yakın zamana kadar küçük bir orman köyü imiş. Bunu, karla örtülmüş yangın enkazı yığınları üstünden görünen ve alçaklı yüksekli iki sıra teşkil eden bacaların durumundan anlamak güç değildi. Orada burada, korunmuş bah-

çeler, çitler, bir zamanlar pencere önlerinde biten üvez dalları kalmıştı. Ateşten kararmış ve pörsümüş olan bu dallar, şimdi karın altından görünüyordu. Burası, üzerinde kesilmiş orman kütüklerine benzer bacalar görünen bomboş bir karlı sahadan ibaretti. Ortasında ise, kuyunun, artık şeklini kaybetmiş 'olan çıkrık direği yükseliyordu. Onun üzerinreki paslanmış çengele, rüzgârdan yavaşça sallanan, demir çemberle çevrili, yosun tutmuş bir ağaç kova asılıydı. Keza köyün girişinde, yeşil çitle çevrili bahçenin yanında, güzel ve küçük bir tak yükseliyor, onun paslı rezeli kapısı hafifçe sallanıyor, gıcırdıyordu.

Ne insan, ne ses, ne duman vardı. Burası, sanki hiçbir vakit insanın yaşamadığı bir çölü andırıyordu. Aleksey'in fundalıklar arasında ürküttüğü tavşan, kıçını gülünç bir şekilde sallıyarak köye doğru kaçtı. Orada, durduğu yerde doğrulup, ön ayaklarını kaldırdı, kulak kabarttı, kapıcığın yanında biraz durdu ve tanımadığı acayip bir varlığın, arkasından sürünmiye devam ettiğini görünce, öteye doğru, kararmış ve ıssız bahçelerin yanından kaçıp gitti.

Aleksey ilerlemiye devam ediyordu. Tıraşı uzamış yanaklarından iri gözyaşları süzülüyor, kar üzerine düşüyordu. O, bir dakika önce tavşanın bulunduğu kapının önünde durdu. Onun üzerinde «Çocu..» harfleri yazılı olan bir tahta parçası kalmıştı. Bu yeşil duvarın arkasında vaktiyle güzel bir çocuk bahçesi binasının yükseldiğini tasavvur etmek güç değildi. Meraklı köy marangozu tarafından camla yontulmuş, cilâlanmış olan küçük peykeler, her nasılsa, sağlam kalmıştı. Aleksey kapıyı iterek bir peykeye kadar emekledi ve oturmak istedi. Fakat vücudu ar-

tık yatak harekete alışmış olduğu için, oturduğu zaman belkemiği acımıya başladı. İstirahatten bir zevk alabilmek için, yorgun bir canavarın yaptığı gibi büzülüp kar üzerine uzandı.

Kalbini ağır ve korkunç bir keder bürüdü.

Peykenin etrafındaki kar erimişti. Toprak kararıp duruyor ve yerden boğum boğum sıcak buhar kalkıyordu. Aleksey, sıcak ve rutubetli topraktan bir avuç aldı ve onu sıktı. Parmaklarının arasından fışkıran balçık gibi yağlı toprak, gübre, rutubet, ahır ve mesken kokuyordu.

Güneş artık ormanın boz tepeleri üstüne inmişti.

Aleksey, bir zamanlar köy sokağının bulunduğu yere doğru süründü. Harabelerden cesetlerin ağır kokusu geliyordu. Köy, ona, gayet ıssız ormandaki gürlüklerden daha tenha göründü. Birdenbire yan taraftan gelen bir ses Aleksey'i ürpertti. Köyün kenarındaki kül yığınının yanında bir köpek gördü. Bu, uzun tüylü, sarkık kulaklı ve adı belki de Bobik veya Juçka olan bir ev köpeği idi. Boğuk boğuk hırlıyarak, pençeleriyle bastırdığı bir leş parçasını dişleyip duruyordu. Kendi sahibesinin azarlarına muhatap olduğu şüphe götürmiyen bu en iyi kalbli yaratık, çocukların sevgilisi olan bu köpek, Aleksey'i görünce birden hırladı ve dişlerini gösteriverdi. Gözlerinde o kadar vahşi bir ateş parlıyordu ki, Aleksey tüylerinin ürperdiğini hissetti. Hemen sargılarını çözüp atarak tabancasını çıkarmak için elini cebine soktu. Onlar — insan ve artık vahşileşmiş olan köpek — bir süre ısrarla birbirlerine baktılar. Sonra galiba köpek bir şeyler hatırladı, başını eğdi, suçlu gibi kuyruğunu salladı, ganimetini kavradı, sağrısını kısarak kapkara yangın enkazının

ötesine doğru uzaklaştı. Aleksey, köpeğin ağzında ne tuttuğunu farkedebildi. Bu, alından kopmuş bir insan yüzü parçasıydı. Kararmış deride kaşların izi belli oluyordu.

Hayır, buradan kaçmak, bir an önce uzaklaşmak lâzımdı! Günün son dakikalarından faydalanan Aleksey, top seslerinin artık açıkça işitildiği tarafa döndü, yol filân aramadan, işlenmemiş arazi boyunca ormana doğru sürüklenmiye başladı. Top sesleri, onu, yaklaşma oranında artan bir kuvvetle, mıknatıs gibi kendisine çekiyordu.

12

O böylece, bir, iki yahut üç gün daha süründü. Zamanın hesabını kaybetti. Her şey otomatik gayretlerden meydana gelmiş sonsuz bir zincire benziyordu. Bazan âdeta uyukluyor, kendinden geçiyordu. Yürürken uyuyordu, fakat onu doğuya doğru çeken kuvvet o kadar büyüktü ki, kendini unuttuğu zaman bile, bir ağaca veya fundaya dayanıncaya veya eli bir yere takılıp kar üstüne yüzüstü düşünceye kadar yavaş yavaş sürünmiye devam ediyordu. Bütün iradesi, bütün müphem fikirleri mihrak gibi küçücük bir noktada toplanmıştı: ne olursa olsun sürüklenmek, hareket etmek, ilerlemek!

Yolu üzerindeki her fundaya, her çalıya susamışçasına bakıyordu, fakat başka kirpi bulamadı. Olgunlaşmamış yaban mersini taneleri yiyor ve yosun emiyordu. Bir defa büyük bir karınca öbeğine rasladı. Ormanda yükselen bu öbek, yağmurdan yatışmış ve yıkanmış, pürüzsüz bir saman yığınına benziyordu. Karıncalar henüz uyanmamışlardı ve yu-

valları cansız görünüyordu. Fakat Aleksey elini bu kaba yığına sokup çıkardığı zaman, bütün derisinin karıncılarla kaplı olduğunu gördü. Aleksey bu karıncaları yemiye ve kuru, çatlak dudaklarında, karınca asitinin o keskin ve buruk lezzetini duymıya, hattâ bundan hoşlanmıya başladı. Bu beklenmedik hücumdan uyanan bütün karınca öbeği canlanıncaya kadar, elini tekrar tekrar yığına sokup çıkarmıya devam etti.

Küçücük böcekler kendilerini hiddetle savunuyorlardı. Onlar Aleksey'in elini, ağzını, dilini ve ceketinin içine sokularak vücudunu da ısırıyorlardı. Fakat bu, Aleksey'i incitmiyor, hattâ ona hoşnutluk veriyordu. Karınca asitinin keskin lezzeti onu canlandırdı. Aleksey susadı. Bazı tezekler arasında bulanık bir azmak görüp üzerine eğildi ve derhal geri çekildi. Zira suyun mat aynasında, mavi gök fonu üzerinden kendisine bakıp duran hiç tanımadığı korkunç bir çehre gördü. Bu, yağız derisi karmakarışık ve artık kıvırcıklaşmış kıllarla örtülü olan bir kafatasına benziyordu. Siyah göz çukurlarından, büyük, yuvarlak ve yabanice parlıyan gözler bakıyor, alnına keçeleşmiş ve birbirine yapışmış perçemler düşüyordu.

Aleksey kendi kendine: «Acaba bu ben miyim?» diye düşündü ve yeniden suyun üzerine eğilmekten korkarak, içmekten vazgeçti, biraz kar yedi ve hep aynı kuvvetli mıknatısın çektiği doğuya doğru sürünmiye devam etti.

Gecelemek için, infilâkın etrafa saçtığı sarı kumla çevrili büyük bir bomba çukuruna girdi. Çukurun içi sakin ve rahattı. Rüzgâr buraya girmiyor, yalnız aşağıya kaydırdığı kum tanelerinin çıkardığı ses duyuluyordu. Yukarıda yıldızlar parlıyor, sanki

tam başının üstüne sarkıyor, çukura doğru uzanmış olup devamlı sallanan yosunlu çam dalı, bu parlak ateş parçalarını mendille durmadan silip temizliyen bir el gibiydi. Sabaha karşı hava soğudu. Ormana rutubetli bir kırağı düştü, yönünü değiştirip kuzeyden esen rüzgâr, kırağıyı buza çevirmiye başladı. Hayli geciken donuk seher, en sonunda ağaçların dalları arasından belirdiği ve koyu sis biraz yatışıp hafiflediği zaman, etrafta her şey kaygan bir buz tabakasiyle kaplanmış bulunuyor, çukura doğru, uzanan çam dalı ise, artık mendil tutan bir ele değil, ufacık sarkaçlariyle bir kristal âvizeye benziyordu. Rüzgâr bu kristal âvizeyi salladığı zaman, sarkaçlar soğuk ve hafif bir sesle çınlıyordu.

Aleksey bu gece âdeta birdenbire zayıflamıştı. Hattâ koynunda sakladığı çam kabuklarını çiğnemek bile aklından geçmedi. Yerden kendisini güç halde kopardı; sanki bu gece vücudu toprağa yapışmıştı. Ceketinde, sakalında, bıyıklarında meydana gelen buzları silkmeden, çukurun içinden yukarı tırmanmıya başladı. Fakat geceleyin donan kumda elleri çarnâçar kayıyordu. Aleksey tekrar tekrar çıkmayı tecrübe ediyor, ama yine kayıp dibe düşüyordu. Çabalamaları her defasında gitgide zayıflıyordu. En sonunda, başkasının yardımı olmadan buradan çıkamıyacağına karar verdi. Bu ürpertici fikir, onu son gayretle bir kere daha tırmanmıya sevketti. Yalnız birkaç hareket yapabildi, sonra biçare ve mecalsiz bir halde yine aşağıya kaydı.

«Her şey anlamsız, şimdi her şey anlamsızdır!»

Aleksey, bütün vücudunda, iradesini yumuşatıp felce uğratan müthiş bir atalet hissederek büzüldü ve kuyunun dibinde kaldı. Ağır hareketlerle elini gömleğinin cebine sokarak, o yıpranmış mektupları

çıkardı, fakat okuyacak hali yoktu. Çiçekli bir çayırda, çimenlerin üzerinde oturan alaca entarili kızın resmini sardığı şeffaf kâğıdı açtı. Bir süre baktı. Ciddiyet ve hüzünle gülümsiyerek ona sordu:

— Yoksa artık vedalaşıyor muyuz?

Sonra birdenbire ürpererek, elinde resimle donup kaldı: ormanın bir yerinden, yükseklerden, bu dondurucu havayı yarıp gelen tanıdık bir ses duyar gibi oldu.

Üzerine çöken ağır uyuşukluktan derhal silkindi. Bu seste hiçbir fevkalâdelik yoktu. Hem o kadar zayıftı ki, hattâ bir yırtıcının keskin kulağı bile onu kırçlanmış ağaç dallarının belli hışırtısından ayırdedemezdi. Fakat Aleksey onu gittikçe daha açık olarak işitiyordu. Notası bambaşka bir ıslığı andıran bu sesin, kendisinin de idare ettiği «işaçok» uçaklardan biri olduğunu anlamakta gecikmedi.

Motorun uğultusu yakınlaşıyor, büyüyor ve uçak havada döndükçe kâh inilti halini alıyor, kâh gürlüyordu. Ve işte, en sonunda, engin kurşunî semada kâh kaybolan, kâh beyaz bulutların tülü ardından yeniden belirerek yüzer gibi hareket eden o küçücük haçı gördü. Artık kanatlarındaki kızıl yıldızlar da belli oluyordu. Uçak Aleksey'in tam başı üstünde, güneşten parıl parıl parlıyarak bir lüping yaptı, sonra dönerek geriye doğru uçmıya başladı. Biraz sonra, motorun uğultusu kırçlanmış ormanda rüzgârdan hafifçe sallanan dalların çıkardığı sesler arasında eriyip kayboldu, fakat Aleksey, ıslığı andıran bu ince sesin hâlâ kulaklarında çınladığı hissinden uzun süre kurtulamadı.

Aleksey bir an için uçağının kabinesinde bulunduğunu düşündü. Ah, bu takdirde, hattâ insanın bir sigara içemiyeceği kadar kısa bir süredede, orman

içinde yuvalanmış olan o pek sevdiği meydana varabilirdi... Uçan kimdi acaba? Belki de Andrey Degtârenko sabah keşfine çıkmıştı. O, keşif sırasında, gizli bir ümitle, düşmana raslamak ümidiyle yükseklerde uçmayı severdi. Eh, Degtârenko... Uçak... Arkadaşlar...

Aleksey yeni kuvvetlerle dolduğunu hissederek, çukurun buzlu duvarlarını yeniden gözden geçirdi. «Evet! Elbette, böyle çıkamıyacaksm, fakat sırtüstü yatıp, ölümü beklememelisin!» diye düşündü. Bıçağını kınından çıkardı, ağır ve zayıf vuruşlarla buzu deşmiye, donan kumları tırnaklariyle eşeleyip basamaklar yapmıya başladı. Tırnaklarını kırdı, parmaklarını kanattı, fakat bıçağı ve tırnaklariyle buzu parçalamak azminden hiçbir şey kaybetmedi. Sonra meydana getirdiği bu basamak benzeri oyuklara dizlerini ve ellerini dayıyarak yavaş yavaş tırmanmıya başladı. Çukurun kenarındaki tümseğe kadar çıkabildi. Bir hamle daha yapıp bu tümseğin üzerine yatarak kendini dışarı atabilecekti. Fakat ayakları kaydı, yüzünü şiddetle buza vurdu ve Aleksey yine aşağı yuvarlandı.

Yaralandı. Fakat motorun sesi hâlâ kulaklarındaydı. Tekrar tırmanmıya girişti ve yine kaydı. Bunun üzerine, durumu iyice inceledikten sonra, basamakları daha fazla derinleştirmeğe başladı. Yukarıdaki basamakların kenarlarım daha çok keskinleştirdi ve gittikçe zayıflıyan vücudunun bütün kuvvetini toplayarak tekrar tırmandı.

Sonunda, güç halle kum tümseğinin üzerine abandı ve takatsiz bir halde öbür tarafa yuvarlandı. Sonra, uçağın uçtuğu yöne, orman üstünde yükseldikçe sisi dağıtan, buz tabakasının kristallerinde

parıldıyarak karları eritmiye başlıyan güneşe doğru emekledi.

13

Artık sürünmek güçtü. Kolları titriyor ve vücudunun ağırlığını taşıyamıyarak bükülüveriyordu. Birkaç defa, erimekte olan karın üzerine yüzükoyun düştü. Sanki yer, çekim kuvvetini kat kat arttırmıştı. Bu kuvvete dayanması mümkün değildi. Bütün varlığiyle, hiç olmazsa biraz, hiç olmazsa yarım saat uzanıp dinlenmek istiyordu. Fakat bugün, Aleksey'i coşkunlukla ileri doğru çeken bir şey vardı. Ağır yorgunluğu yenerek hep sürünüyor sürünüyor, düşüyor, kalkıyor, açlık ve ağrı hissetmeden, hiçbir şey görmeden, top ve silâh seslerinden başka bir şey işitmeden sürünüyordu.

Artık elleri tutmamıya başlayınca, dirsekleriyle emeklemiye koyuldu. Bu çok güçtü. Sonunda yattı ve dirsekleriyle kara dayana dayana yuvarlanmak istedi. Başardı bunu. Bir taraftan diğer tarafa dönmek için çok gayret sarfetmek lâzım değildi. Yalnız başı çok çabuk sersemleşiyor, her dakika şuurunu kaybediyor ve sık sık durması, kar üzerine oturup, gözleri önünde yerin, ormanın, göğün artık dönmez olacağı ana kadar beklemesi gerekiyordu.

Orman seyrelmeğe, ötede beride ağaçları kesilmiş olan açık yerler görünmiye başladı. Kar üzerinde kış yollarının izleri görünüyordu. Aleksey artık kendi insanlarına ulaşıp ulaşamıyacağını düşünmüyor, sadece vücudunun hareket edebildiği sürece sürüneceğini, yuvarlanacağını biliyordu. Zayıflamış mafsallarını zorlıyarak giriştiği bu müthiş çabala-

ma yüzünden bir an için şuurunu kaybettiği zaman, elleri ve bütün vücudu aynı hareketleri yapmıya devam ediyor ve Aleksey yine doğuya, top seslerinin geldiği tarafa doğru sürünüyor, yuvarlanıyordu.

Aleksey, bu geceyi nasıl geçirdiğini, sabaha kadar nasıl süründüğünü hatırlamıyordu. Her şey azap verici bir uyuşukluğun içinde boğulup gidiyordu. Yalnız yolundaki engeller, bilhassa amber kokulu reçinesini salan kesik çam ağacının kızıl gövdesini, yer yer dağılmış olan yonga ve talaşları, bir mertek yığınını, kaç yıllık olduğu kesitindeki dairevî özlerden açıkça belli olan bir kütüğü hayal-meyal hatırlamaktaydı.

Etraftan gelen bir ses uyuşukluğunu giderdi. Oturup etrafa bakmıya başladı. Artık büyük bir baltalık ortasında bulunduğunu anladı. Güneş ışınlariyle yıkanan bu baltalıkta kesilmiş ve işlenmemiş büyük ağaçlar, mertekler ve odun yığınları vardı. Öğle güneşi başı üstünde yükseliyor, ortalık alabildiğine reçine, kavruk çam yaprağı ve kar rutubeti kokuyordu. Yüksekte, henüz erimemiş karın üzerinde bir çalıkuşu ötüyor, sade şarkısının ahengi içinde coştukça coşuyordu.

Aleksey, belirsiz bir tehlike hissiyle baltalığı gözden geçirdi. Burası taze kesilmiş, henüz ıssızlaşmamış ve kesilmiyen ağaçların yaprakları sararıp solmamıştı. Ağaç kesitlerinden bal gibi koyu çam sakızı damlıyor, ayak altında yuvarlanan taze yongaların ve yaş ağaç kabuklarının kokusu duyuluyordu. Belki de Almanlar burada kendi siper ve tahkimatları için kereste hazırlıyorlardı. O halde buradan daha çabuk uzaklaşması lâzımdı. Baltacılar her an gelebilirlerdi. Fakat kurşun gibi ağır bir ağrıyla olduğu yere mıhlanan vücudu sanki taş kesil-

mişti, artık hareket etmiye kuvveti kalmamıştı.

Sürünmiye devam etmeli miydi? Hayır. Ormanda geçirdiği günler esnasında gelişen bir duygu Aleksey'e bunu ihtar ediyordu. Hiç kimseyi görmediği halde, her hangi biri tarafından dikkatle ve ısrarla takip edildiğini âdeta bir yırtıcının içgüdüsüyle hissetmiş bulunuyordu. Fakat kim olabilirdi bu? Orman sakindi, baltalığın üstünde bir çalıkuşu ötüyor, ağaçkakan tutunduğu ağacı gagalıyor, arı kuşları kesilmiş çamları eğik dallarında ok gibi uçuşarak acı çığlıklar koparıyordu. Buna rağmen Aleksey, takip edildiğini bütün varlığiyle hissetmekteydi.

Bir dal çatırtısı işitildi. Etrafına bakındı. Genç ve gür bir çam ağacının, kıvırcık uçları rüzgârda sallanan külrengi dalları arasında âdeta başka bir hayat yaşıyan ve genel hareketin ahengine uymıyarak kımıldıyan birkaç dal gördü. Aleksey, oradan sessiz ve heyecanlı bir fısıltı, insan fısıltısı geldiğini sandı. Ve derhal, tıpkı köpeğe rasgeldiği zamanki gibi, saçlarının diken diken olduğunu hissetti.

Koynundan artık paslanmış tozlanmış olan tabancasını çıkardı ve emniyeti ancak iki eliyle açabildi. Mekanizma hafifçe şakırdadı. Bu anda çamın dalları arasında birisi kımıldanır gibi oldu. Sanki arkalarında bir gizlenen varmış gibi ağaçlardan birkaçının tepesi sallandı ve sonra etrafa yine sessizlik çöktü.

Aleksey kendi kendine: «Bu nedir acaba? İnsan mı, yoksa hayvan mı?» diye düşündü ve bu anda fundalar arasında birinin aynı sorgu edasiyle fısıldadığını işitti: «İnsan?» Bu neydi? Yankı mı, yoksa hakikaten fundalar arasında biri rusça mı konuşuyordu? Evet, evet, rusça konuşuyordu. Ve rusça konuşulduğunu işittiği anda öyle çılgın bir se-

vinç hissetti ki, orada dost mu, yoksa düşman mı bulunduğunu asla düşünmeden, var kuvvetiyle sıçrayıp ayakları üzerinde doğruldu, bütün vücudiyle bu sese doğru atıldı, fakat derhal elindeki tabancayı kar üzerine düşürerek, kesilmiş bir ağaç gibi, iniltiyle yere serildi.

14

Aleksey, doğrulmak için taptığı başarısız tecrübeden sonra yere düşünce, bir an şuurunu kaybetti, fakat aynı yakın tehlike hissi onu ayılttı. Çam fundaları arasında insanların gizlendiği şüphesizdi. Onlar Aleksey'i takip ediyor ve bir şeyler fısıldaşıyorlardı.

Ellerini yere dayayıp kalkan Aleksey, karın üzerinden tabancasını aldı ve onu farkedilmesin diye yere doğru tutarak gözetlemiye başladı. Tehlike onu kendine getirmişti. Şuuru iyi işliyordu. Onlar kimlerdir acaba? Belki de alınanların buraya malzeme tedarik etmek için yolladıkları baltacılardı. Belki de, tıpkı kendisi gibi, muhasaradan kurtulmak için alınanların cephe gerisinden kaçıp kendi insanlarına doğru cephe hattını geçmiye çalışan ruslardı. Yahutta yerli köylülerden biriydi. Öyle ya, birisinin açık olarak «İnsan?» diye seslendiğini işitmemiş miydi?

Tabanca, sürünmekten katılaşmış olan ellerinde titriyordu. Fakat Aleksey mücadele etmiye, son üç kurşunu yerinde harcamıya hazırlanıyordu.

Bu esnada fundalar arasında heyecanlı bir çocuk sesi işitildi:

— Hey, kimsin sen? Alman mısın? Ferşteen?

Bu garip sözler Aleksey'i telâşa düşürdü, fakat bağıran rustu.

Başka bir çocuk sesi sordu:

— Ne yapıyorsun orada?

Aleksey:

— Siz kimsiniz? diye sordu ve sesinin bu kadar zayıf ve hafif çıktığına hayret ederek sustu.

Onun sesi fundalar arasında korku yarattı. Orada uzun uzadıya fısıldaştılar. Ellerini öyle savuruyorlardı ki, dallar bir hayli sallandı.

— Bizi aldatma, hem aldanmıyacağız! Ben almanı daha beş verst uzaktan, kokusundan tanırım. Sen almansın?

— Ya siz kimsiniz?

— Fakat seni neyinden tanıyacağım? Anlamıyorum!

— Ben rusum.

— Yalan söylüyorsun... Patla, yalan söylüyorsun frits!

— Ben rusum, tayyareciyim, beni almanlar düşürdüler.

Aleksey artık korunmuyordu. Fundalar arkasında bulunanların kendininkiler, ruslar, sovyet insanları olduğuna inanmıştı. Fakat onlar Aleksey'e inanmıyorlardı. Ziyanı yok, savaş onlara kendilerini korumayı öğretmişti. Aleksey ormanda dolaştığı sürece ilk defa olarak, tamamiyle zayıfladığını, artık ne elini, ne ayağını kımıldatabileceğini, hareket edemiyeceğini, kendisini müdafaa edemiyeceğini hissetti. Yanaklarının siyah çukurlarından gözyaşları akıyordu.

Fundalar arasından bir ses işitildi:

— Bak ağlıyor! Hey, sen niçin ağlıyorsun?...

— Bana bakın, ben rusum, rusum ben, sizdenim, tayyareciyim.

— Hangi uçak meydanından?

— Fakat siz kimsiniz?

— Niçin soruyorsun, sen cevap ver!

— Monçalof meydanındanım. Yardım edin bana. Çıkın, ne gizleniyorsunuz?...

Fundalar arasında daha canlı fısıldaşmalar başladı. Aleksey şimdi onların konuştuklarını iyi işitiyordu:

— Bak, Monçalof meydanından olduğunu söylüyor... belki de doğrudur. Hem de ağlıyor.

Sonra çocuklar bağırdılar:

— Hey, tayyareci, at o tabancayı! At onu diyoruz, yoksa sana yardım etmiyeceğiz ve kaçıp gideceğiz!

Aleksey tabancayı bir tarafa fırlattı. Fundalar kımıldadı ve arı kuşları gibi ihtiyatlı, her dakika sıçrayıp kaçmıya hazır iki çocuk, koruna koruna birbirinin ellerinden tutarak, ona yaklaşmıya başladı. Belinden iple bağlanmış bir kadın entarisi ve alman kepi giymiş, zayıf, mavi gözlü, sarı kıvırcık saçlı olan büyüğü, elindeki baltayı gerekirse kullanmıya hazır bir vaziyette tutuyordu. Onun ardında, sonsuz bir merakla dolu gözlerle bakan, kızıl saçlı, yüzü çilli küçük çocuk, berikinin arkasına gizlenerek yürüyor ve fısıldıyordu:

— Ağlıyor. Hakikaten ağlıyor. Fakat arık mı arık...

Daha büyüğü hâlâ baltasını elinde hazır tutarak Aleksey'e yaklaştı. Ayağında babasının keçe

çizmeleri vardı. Karın üzerindeki tabancayı ayağiyle iterek uzağa fırlattı.

— Tayyareci olduğunu mu söylüyorsun? Ama evrakın varmı? Göster bakalım!

Aleksey gayriihtiyari gülümsiyerek fısıltıyla sordu:

— Burada kimler var? Bizimkiler mi, yoksa alınanlar mı?

Büyüğü, diplomatik bir cevap verdi:

— Ne bileyim! Bana bu hususta rapor vermezler. Burası ormandır.

Aleksey, hüviyetini göstermek için gömleğinin cebini araştırdı. Üstü yıldızlı kırmızı komutan hüviyet cüzdanı, çocuklar üzerinde esrarengiz bir intıba bıraktı. İşgal günlerinde kaybolan çocukluk, sanki kendi insanlarından olan Kızılordulu tayyareciyi görmekle birdenbire geri dönmüştü. Artık dilleri çözülüverdi.

— Bizimkiler, bizimkiler, artık üç gündür bizimkiler var burada!

— Amca, sen niçin bu kadar zayıfsın?

— ...Eh, burada bizimkiler onları öyle döğdüler ki! Kıyamet koptu! Onları iyice tepelediler... Ah, dehşet, dehşetti!

— Herkes gözünün gördüğü yere kaçmıya başladı... Biri arabanın gerisine bir tekne bağladı ve onun içine oturup kaçtı. Diğer iki yaralı bir atın kuyruğuna tutunarak yürüyorlardı, üçüncü ise fon baron gibi ata binmişti... Seni nerede düşürdüler, amca?

Çocuklar konuşurken, bir yandan harekete geçtiler. Söylediklerine göre, baltalıktan evlerine kadar beş kilometre yol varmış. Büsbütün zayıflamış olan Aleksey'in, daha iyi yatabilmek için arka üstü dönmiye bile takati yoktu. Çocukların «alman baltalı-

ğına» kuru dal yüklemek için getirdikleri kızak çok küçüktü. Bundan başka, yol olmadığı için onu karın üzerinden çekip götürmiye çocukların kuvveti yetmiyordu. Seryonka dedikleri büyüğü, kardeşi Fedka'ya, var kuvvetiyle köye koşmasını ve insan çağırmasını emretti. Kendisi ise, anlattığına göre, Aleksey'i almanlardan korumak için onun yanında kaldı. Halbuki Aleksey'e inanmıyarak kendi kendine düşünüyordu: «Kim olduğunu bilir misin... frits hilekârdır. Kendisine ölmüş süsü de verebilir, vesika da gösterebilir...» Fakat onun bu şüpheleri yavaş yavaş dağıldı. Konuşmıya başladı.

Aleksey sıcak, hoş kokulu çam dalları üzerinde yarı kapalı gözlerle uyukluyordu. Çocuğun anlattıklarını dinliyor, ama işitmiyordu. Bütün vücudunu birdenbire bürüyen bu rahat uyuklama esnasında, şuuruna yalnız ayrı ayrı, bağlantısız kelimeler geliyordu. Aleksey bu kelimelerin mânasını anlamadan, ana diliyle konuşan çocuğun sesinden zevk duyuyordu. Nitekim, Plavnya köyünün başına gelen felâketleri daha sonra öğrendi.

Almanlar bu ormanlık ve göllük havaliye, daha ekim ayında, akçaağaçlarda sarı yaprakların kızardığı, telli kavak yapraklarının ise sanki kırmızı sinyal ateşiyle yandığı zaman gelmişler. Otuz kilometre daha batıda, başlarında kuvvetli tank öncüleri olan alman kıtaları, alelâcele inşa edilmiş müdafaa hattı istihkâmlarında telef olan Kızılordu kıtasını imha ettikten sonra, yolun bir tarafında, orman gölünün yanında gizli olan Plavnya köyüne girmeden doğuya doğru yollanmışlar. Onlar büyük demiryolu kavşağı Bologoe üzerine yürümüşler, maksatları onu almak ve batı cephesini kuzey-batı cephesinden ayırmakmış. Burada bu şehre yol veren uzak geçitlerde,

Kalinin bölgesi ahalisi — şehirliler, köylüler, kadınlar, ihtiyarlar ve gençler, muhtelif yaşta ve muhtelif meslekte insanlar — bütün yaz ve sonbahar aylarında, gece gündüz, yağmur ve sıcak demeden, sivrisineklerden, bataklık rutubetinden, fena sulardan bıkmış, fedakârlıkla çalışıyor, istihkâm kazıyor, müdafaa hatları inşa ediyorlarmış. İstihkâmlar ormanlardan, bataklıklardan geçiyor, göllerin, küçük derelerin sahilleri ve yüzlerce kilometre boyunca güneyden kuzeye doğru uzanıyormuş.

Müdafaa hatlarını kuranlar az acı çekmemiş, fakat emekleri boşuna gitmemiş. Almanlar yolları üstünde birkaç müdafaa kuşağını yarmışlarsa da, son istihkâmların birinde durdurulmuşlar. Mevzii çarpışmalar Bologoe şehrine yanaşamamış ve darbe merkezini daha güneye almıya, burada ise müdafaaya geçmiye mecbur olmuşlar.

Genellikle, kumlu ovalarının kıt bereketini orman göllerinde elverişli balık avcılığı ile desteklemiye çalışan Plavnya köyü ahalisi, savaşın artık kendilerine dokunmadan uzaktan geçtiğine sevinmişler. Almanların istediği gibi, kolhoz başkanına muhtar adını vermişler ve almanların sovyet topraklarını ebediyen çiğniyemiyeceklerini ve kendilerine, Plavnyalılara, bu felâketi böyle sükûnetle geçirmenin nasip olacağını ümit ederek önceki gibi yaşamıya devam etmişler. Fakat ön mevzilere yerleşen ve üniformaları bataklık otu renginde olan almanlardan sonra, keplerinde kafatası ve kemik armaları olan siyah elbiseli alınanlar otomobillerle çıkagelmişler. Plavnya köyü ahalisine, yirmi dört saat içinde, Almanya'ya daimi işe gitmeyi arzu eden on beş gönüllü bulmaları emredilmiş. Aksi takdirde köye büyük bir felâket getireceklerini söylemişler. Gönüllülerin, ge-

nel balık deposunun ve belediyenin bulunduğu yere gelmeleri, yanlarına birer kat çamaşır, kaşık, çatal ve on günlük yiyecek almaları lâzımmış. Bu süre içinde hiç kimse gelmemiş. Zaten herhalde yeter derecede tecrübeleri olan bu siyah elbiseli alınanlar, geleceklerini de o kadar ümit etmiyorlarmış. Onlar muhtar dedikleri kolhoz başkanım, çocuk bahçesinin yaşlı terbiyecisi Veronika Grigoriyevna'yı, iki kolhoz brigadirini ve ellerine düşen on köylüyü daha yakalamış ve ibret olsun diye kurşuna dizmişler. Cesetlerin defnedilmemesini emretmişler ve şayet gönüllüler bir gün zarfında emirde tayin edilen yere gelmezlerse, köyün bütün ahalisini öldüreceklerini söylemişler.

Gönüllüler yine gelmemiş. Sabahleyin, özel SS grubuna mensup alınanlar köyü gezmiye başladıkları zaman, bütün evlerin boş olduğunu görmüşler. Köyden herkes çıkmış, ne ihtiyar, ne de çocuk kalmış. Onlar bu civarda köyü saran koyu gece sisinden istifade ederek, evlerini, topraklarını, seneler boyunca toplanmış mülklerini ve hemen hemen bütün hayvanlarını terkedip kaybolmuşlar. Bütün köy, olduğu gibi, son insanına kadar, ormanın ta içerilerinde on sekiz verst uzakta olan eski koruya çekilmiş.

Erkekler toprak zeminlikler kazdıktan sonra gidip partizan olmuş, kadınlar ve çocuklar ise ilkyaza kadar acı çekmek üzere ormanda kalmışlar. Özel grup, alınanların «ölü mıntıka» dedikleri bu bölgede köylülerin çoğunu yaktığı gibi, bu âsi köyü de ateşe vermiş.

Seryonka anlatıyor, sözleri Aleksey'e sanki bir duvar arkasından geliyordu:

— ...Benim babam kolhozun başkanı idi. Almanlar ona muhtar diyorlardı. Babamı ve sakat olan

ağabeyimi de öldürdüler. Onun kollarını harman makinası kesmişti. On altı kişi... Kendi gözlerimle gördüm. Hepimizi bakmıya mecbur ettiler. Babam hem bağırıyor, hem sövüyordu: «Sizden bizim için intikam alacaklar, köpoğlu köpekler! Çektirdiğiniz ıstırapları kanlı gözyaşlariyle ödiyeceksiniz!..»

Tayyareci, büyük yorgun gözleri kederle dolu olan küçük sarışın köylü çocuğunun konuştuklarını dinlerken, içinde tuhaf bir his duyuyordu. Sanki koyu bir duman içinde yüzmekteydi. İnsanın dayanamıyacağı bir gerginlikten bitap düşen bütün vücudunu önüne geçilmez bir yorgunluk sarmıştı. Hattâ parmağını bile kımıldatamıyor ve bundan ancak iki saat evvel nasıl hareket edebildiğine bir türlü akıl erdiremiyordu.

Aleksey, uyuklamanın ağırlığından kendisini kurtarmaya çalışarak, güç işitilen bir sesle çocuğa sordu:

— Şimdi ormanda mı barınıyorsunuz?

— Evet, buradayız. Biz şimdi üç kişiyiz: ben, Fedka ve annem. Nuşka adında bir ablamız vardı, bu kış öldü, vücudu şişti ve öldü, bebeğimiz de öldü. Demek, şimdi yalnız üç kişi kaldık... Eh, nasıl, Almanlar dönmiyecek mi dersin? Dedemiz, yani anamın babası, şimdi bizim başkanımızdır. O, Almanlar dönmiyecek, ölüler mezardan dönmez, diyor. Anam ise hep korkuyor, hep kaçmak istiyor. Ah, gene dönecekler, diyor... İşte dedem, Fedka ile geliyor, bak!

Ormanın kenarında kızıl saçlı Fedka duruyor ve sırtına, evde dokunmuş kumaştan yapılma, soğan suyu ile boyanmış, yırtık ve belinden iple bağlı bir şuba, başına yüksek tepeli Alman subay şapkası giymiş olan uzun boylu, kamburu çıkmış bir ihtiyara parmağiyle Aleksey'i gösteriyordu.

Çocukların «Mihail dede» diye çağırdıkları ihtiyar, kambur ve zayıftı. Onun çocuk gibi sâf, parlak gözleri, yumuşak, seyrek ve gümüş gibi ağarık bir sakalı toparlak ve samimi bir yüzü vardı. Aleksey'i, baştan aşağı alaca yamalardan ibaret olan eski bir koyun gocuğuna sararak, onun hafif vücudunu kolayca kaldırıp çevirirken sâfiyane bir hayretle mırıldanıp duruyordu:

— Vah vah, ne felâket! Adam büsbütün erimiş! Bak ne hale gelmiş, anam yarabbi, tamamiyle «iskelet» kalmış. Savaş insanların başına neler getiriyor? Vah, vah! Vah, vah, vah...

Dede, Aleksey'i yeni doğmuş çocuk gibi ihtiyatla kaldırarak kızağa koydu, önden bir ip bağladı, biraz düşündü, sırtından şubasını çıkardı ve katlayıp Aleksey'in başı altına koydu. Sonra öne geçti, deriden yapılma küçük hamuda koşuldu ve küçüklere de birer ip uzatarak: «Haydi, Allah yardımcımız olsun» dedi. Sonra üçü birden erimeğe başlamış olan ve patates unu gibi gıcırdıyarak ayaklara yapışan karın üzerinden kızağı çekip getirdiler.

15

Bundan sonraki iki üç gün Aleksey için koyu ve yakıcı bir sisle kaplıydı, etrafında olup bitenleri hayal-mayel görüyordu. Zihninde bütün gerçekler bir uyku sayıklamasiyle karışıyordu ve Aleksey, ancak bir hayli zaman geçtikten sonra gerçek olayları sırayla hatırladı.

Köyden kaçanlar, asırlık çam ormanında barınıyorlardı. Üstlerine çam dalları yığılmış ve hâlâ erimemiş karla örtülü zeminlikleri ilk bakışta

görmek güçtü. Bunlardan yükselen duman sanki topraktan çıkıyordu. Aleksey buraya getirildiği gün, hava sakin ve rutubetliydi; duman yosunlar üzerinde sürünüyor, ağaçlara yapışıyor ve Aleksey, bütün bu yeri, sönmekte olan bir orman yangını sarmış zannına kapılıyordu.

Daha fazla kadın, çocuk ve birkaç ihtiyardan ibaret olan bütün ahali, Mihail'in, nerede düştüğü bilinmiyen ve Fedka'nın anlattığına göre tamamiyle «iskelete» benziyen bir sovyet tayyarecisini ormandan getirdiğini öğrenince, onu karşılamağa yollandı. Üç kişinin çektiği kızak ağaç gövdeleri arasından göründüğü zaman, kadınlar kızağın etrafını sardılar, ayağa dolaşan çocukları şamarlıyarak kovdular. Ve kızağın yanısıra yürümiye başladılar. Hepsi perişan kıyafetliydi ve hepsi aynı yaşta görünüyorlardı. Toprak meskenlerinde yanan ateşin isi yüzlerinden hiç silinmiyordu. Yalnız gözlerin parıltısına, tebessümlerine ve bu kahverengi yüzlerde göze çarpan beyaz dişlere bakarak, gençleri yaşlılardan ayırmak mümkündü.

Mihail hamutu ustalıkla çekiyor ve kadınlara darılıyordu:

— Kadınlar! Kadınlar! Ne diye buraya toplandınız, ne diye? Bu sizin için tiyatro mu, temsil mi yoksa? Allah aşkına, koyunlar gibi ayaklarıma sokulmayın! Oh, affet bu delileri, Allahım!

Aleksey, kadınların arasından gelen sesleri de işitiyordu:

— Baksana ne hale gelmiş! Hakikaten iskelet! Kımıldamıyor. Diri midir acaba?

— Bayılmış... Ne olmuş ona? Ah zavallıcık, pek zayıf, pek zayıf!

Sonra bu hayret dolu sesler kesildi. Bu tayya-

recinin meçhul, fakat anlaşıldığına göre müthiş geleceği kadınları sarstı ve kızak ağır ağır yeraltı köyüne yaklaşırken, Aleksey'in kimin evine alınacağı hususunda münakaşalar başladı.

Gözlerinin akı zencininkiler gibi parlıyan toparlak çehreli, ufak-tefek bir kadın, Mihaili kandırmıya çalışıyordu:

— Benim zeminliğim kurudur. Tabanı kupkuru kumla döşeli ve havası temiz... Sobam da var...

Bu arada başkası söze karışıyordu:

— Soban mı? Ya içerde kaç kişisiniz? Yalnız nefes kokusundan boğulursun... Mihail, ver onu benim yanıma, benim Kızılorduda üç oğlum var, biraz unum da kaldı, ona akıtma da yaparım...

— Hayır, hayır, benim yanıma gelsin! Evimiz geniştir, iki kişiyiz, yerimiz var... Sen akıtmayı bize getirirsin, adamın onu nerede yiyeceği mühim değil... Kosüha ile ikimiz ona hizmet edeceğiz, dondurulmuş mercimeğim ve kuru mantarlarım da var... Ben ona mantar çorbası pişiririm...

— Çorba nesine gerekmiş, onun? Bir ayağı çukurda! Ver onu benim yanıma Mişo amca, ineğimiz var, sütümüz de var!

Fakat Mihail, kızağı yeraltı köyünün ortasında bulunan kendi zeminliğine doğru çekti.

...Aleksey hatırlıyordu: küçük, karanlık, toprak kovuğa uzanmıştı. Duvara saplanmış bir çıra parçası hafifçe is çıkarıyor, çatırdıyor, kıvılcım saçıyordu. Çıra ışığında, Alman mermi sandığından yapılmış ve yere kakılan bir kazığa dayatılmış bir masa, onun etrafında iskemle yerine konulan kütükler, ihtiyar gibi siyah bir entari giymiş ve masa üzerine eğilmiş narin bir kadın — Mihail dedenin küçük ge-

lini Varvara — ve Mihail dedenin ağarmış seyrek saçlı başı görünüyordu.

Aleksey ev dokumasından yapılmış ve içi samanla doldurulmuş bir döşekte yatıyordu. Üzerine alaca yamalı bir koyun gocuğu örtülmüştü. Kürkten hoş, ekşi, evcil bir koku geliyordu. Bütün vücudunun taşla dövülmüş gibi ağrımasına, ayaklarının tabanlarına sanki sıcak tuğla konmuş gibi yanmasına rağmen kendisini kimsenin kımıldatmıyacağını, ne hareket etmek, ne düşünmek, ne de korunmak gerekmediğini bilerek, öyle sıcak ve rahat bir yerde yatmak hoştu.

Bir köşede, hemen yere yapılmış olan ocağın dumanı, külrengi ve âdeta canlı bir tabaka halinde etrafa yayılıyor ve Aleksey'e, sanki, yalnız bu duman değil, masa, daima bir işle meşgul olan, bir şeyler yapan Mihail dedenin gümüşî başı, Varya'nın zarif vücudu, velhasıl her şey eriyor, sallanıyor, uzuyormuş gibi geliyordu. Aleksey gözlerini yummuştu. Siyah kartal armalı bir bez gerilmiş kapıdan giren soğuk hava cereyanı vurunca gözlerini açtı. Masanın yanında bir kadın vardı. Masanın üzerine bir torbayı bırakmıştı; elini hâlâ ondan ayırmıyor, sanki torbayı bırakmakta tereddüt ediyordu. Kadın içini çekerek Varvara'ya şöyle dedi:

— Biraz irmik getirdim... Bunu daha barış zamanından Kostünka için saklamıştık. Şimdi Kostünka'ya hiçbir şey lâzım değil. Alın da misafirinize lâpa pişirin! Lâpa çocuklar içindir, ona da iyi gelir.

Kadın, peşinde hüznünün esintisini rırakarak sessizce çıkıp gitti. Biri dondurulmuş mercimek, bir diğeri de ocağın taşları üzerinde pişirilmiş olan ve bütün zeminliği ekşi, sıcak ekmek kokusiyle dolduran pideler getirdi.

Seryonka ile Fedka geldiler. Seryonka, yaşlı bir köylü gibi, kapıdan girerken kepini çıkarıp selâm verdi ve üzerine bazı liflerle kepek taneleri yapışmış iki parça kesme şekeri masaya bıraktı:

— Bunları anam gönderdi. Şeker sizin için faydalıdır, yeyin, dedi.

Sonra işgüzarlıkla dedesine dönerek, devam etti:

— Gene harabelere gittik. Külün içinden, pek bozulmamış bir soba, iki demir kürek ve sapsız bir balta çıkarıp eve getirdik. Tamir edilirse işe yarıyacak şeyler...

Fedka, kardeşinin arkasından, masanın üzerindeki beyaz şeker parçalarına susamışçasına bakıyor ve ağzını şapırdatarak yutkunuyordu.

Aleksey ancak çok zaman sonra, bütün bunları aklından geçirerek, bu kış ahalisinin üçte biri açlıktan ölen ve en az bir, hattâ iki kişi defnetmemiş ailesi var olmıyan bu köyde kendisine yapılan hediyelerin kıymetini anladı.

Mihail dede:

— Ah kadınlar, kadınlar, size kıymet biçilemez, kadınlar! Öyle mi? İşitiyor musun, Alyoha? Rus kadınlarının kıymeti sonsuzdur, diyorum. Onun kalbine dokundun mu, varını yoğunu feda eder, başını bile verir. Ha? Öyle değil mi? diye mırıldanarak, Aleksey'e getirilen bütün bu hediyeleri kabul ediyor, sonra yine o bitip tükenmez işlerine sarılıyor, ya bir hamut dikiyor, yahut çizmeleri yamalıyor ve konuşmıya devam ediyordu:

— Alyoha kardeş, bu kadınlar işte de bizden geri kalmıyor, hattâ bizi geçiyorlar bile! Bak, köylüyü de işe sevkediyorlar. Ama bu kadınlarda bir dil var ki, aman Allahım! Alyoha, bu şeytanî kadınlar

başımı, beynimi karıştırdılar, beni âdeta şaşırttılar. Benim Anisiya öldüğü vakit, ben günahkâr: «Yarabbi, şükür sana, artık gürültüsüz ve sükûnet içinde yaşayacağım!» diye düşündüm. Ama Allah beni cezalandırdı. Orduya alınmıyan köylülerimizin hepsi Almanlardan kaçıp partizan oldular, ben de büyük günahlarımdan dolayı koyun sürüsünde bir teke gibi kadın kumandanı olarak burada kaldım... Of, of!

Aleksey bu orman köyünde kendisini hayrette bırakan birçok şeyler gördü. Almanlar Plavnya sakinlerini meskenden, mülkten alet edevattan, hayvandan, ufak-tefek ev eşyasından, elbiseden etmişlerdi. Köylüler şimdi ormanda barınıyor her türlü felâkete ve her dakika Almanların kendilerini bulacakları korkusuna katlanıyor açlık çekiyor ölüyorlardı. Fakat gelişmiş kimselerin 1930 senesinde yarım yıllık mücadele ve münakaşalardan sonra en nihayet teşkilâtlandırmayı başardıkları kolhoz dağılmamıştı. Bilâkis, savaşın getirdiği büyük felâketler insanları daha çok kaynaştırdı. Hattâ zeminlikleri bile kolektif olarak hazırladılar ve oraya, eski usule göre kim nereye düşerse, nerede yer bulursa değil, brigadalarda oldukları gibi yerleştiler. Başkanlık vazifelerini, öldürülen damadı yerine Mihail dede yapıyordu. O, kolhoz âdetlerini ormanda da kutsal tutuyor, onlara ciddiyetle uyuyor, onun idaresi altında bulunan ve orman gürlüklerine sokulan bu mağara köyü, şimdi brigada ve mangalariyle ilkbahara hazırlanıyordu.

Açlıktan acı çeken kadınlar, köyden kaçtıktan sonra ellerinde kalan her şeyi, son tanesine kadar, getirip genel zeminliğe döküyorlardı. Almanlardan, tam vaktinde kaçırıp ormanda saklamıya muvaffak oldukları buzağılara gayet dikkatle bakılıyordu. İn-

sanlar açlık çekiyor, fakat ortak hayvanlarını kesmiyorlardı. Gençler, hayatlarını tehlikeye koyarak eski yangın yerlerini geziyor, enkaz içinde ateşten mavileşmiş pullukları bulup çıkarıyorlardı. Bunların işe yarıyacak olanlarına ağaç tutamaklar takıyorlardı. İlkbaharda, tarlaları ineklerle sürebilmek için deriden boyunduruklar yapılıyordu. Kadın brigadaları, izinle göllerde balık avlıyor ve köy bütün kış bununla besleniyordu.

Mihail dede «kendi kadınları» ile çekişmiş olsa da, kadınlar onun yanında, zeminlikte, Aleksey'in az anladığı bazı köy ekonomisi işleri hakkında uzun ve çetin münakaşalar yaparlarken kulaklarını tıkasa ve o çıngıraklı sesiyle bağırıp çağırsa da bazan çileden çıkan ihtiyar onları takdir etmeyi biliyor ve sessiz dinleyicisinin uysallığından istifade ederek çok defalar «kadın soyu»nu methediyor, göklere yükseltiyordu.

— Alyoha, benim samimi dostum, şu işe bak sen... Kadın ta ezelden beri en küçük bir şeye bile iki eliyle sarılır. Öyle değil mi? Fakat niçin? Hasisliğinden mi? Hayır. Onun için her parçacık kıymetlidir, çünkü çocukları, aileyi besler... değil mi? Ne denirse densin, o kadındır, her şeyi bilir. Bak, şimdi ne oldu. Nasıl yaşadığımızı kendin de görüyorsun, kırıntıcıkların bile hesabını tutuyoruz. Elbette, açlık! Fakat tesadüf bu ya, ocak ayı içinde yanımıza partizanlar düştüler, bizim köyün partizanları değildiler, hayır, çünkü bizimkilerin Olenin tarafında döğüştüklerini işitiyorduk. Bunlar başka, birtakım miğferli partizanlardı. İyi ama, «açlıktan ölüyoruz» dediler. Ne göresin, kadıncağızlar ertesi günü onların torbalarını tıka basa dolduruverdiler, fakat diğer taraftan kendi çocukları âdeta koflaşmışlar, ayakları üstünde

duramıyorlar. Eee, buna ne dersin? Böyle değil mi? Ben büyük bir kumandan olsaydım, Almanları kovduğumuz zaman, en iyi askerlerimi toplar, kadınları öne çıkarır ve askerlerime onların önünde resmigeçit yapmalarını ve selâmlamalarını, yani rus kadınını selâmlamalarını emrederdim!...

Aleksey ihtiyarın böylece çene çaldığı esnada tatlı tatlı uyukluyordu. Onu dinlerken, bazan, gömleğinin cebinden mektupları ve kızın resmini çıkarıp göstereceği geliyordu, fakat okadar zayıftı ki, ellerini bile kaldıramıyordu. Ama Mihail dede kendi kadınlarını övmeğe başladığı zaman, Aleksey, gömleğinin dokusundan mektupların sıcaklığını hisseder gibi oluyordu.

Mihail dedenin daimi bir işle meşgul olan sakin ve becerikli gelini de burada, bu masanın başında, bütün gün çalışıyordu. Aleksey ilkönce bu kadının 20-22 yaşından fazla göstermediğini, narin, endamlı ve sevimli olduğunu, keder ve telâş içinde Aleksey'e bakarken sanki boğazında durmuş bir taşı yutkunur gibi derin derin iç çektiğini gördü. Bazan, geceleri çıra söndüğü zaman ve zeminliğin dumanlı karanlığı içinde Mihail dedenin eski harabelikte tesadüfen bulduğu ve yanmış kapkacakla beraber «hayat alâmeti» diye bir eldiven içinde getirdiği cırcır böceği cırlamağa başladığı zaman, Aleksey'e, sanki ranzanın üstünde eğilen birisi yastığı dişleriyle ısırarak için için ağlıyormuş gibi geliyordu.

16

Aleksey'in Mihail dedelerde misafir olduğunun üçüncü günü sabahı, ihtiyar şunları söyledi:

— Alyoha, sen bitlenmişsin... felâket! Bu muzır bir mahlûktur. Kaşınmıya da kuvvetin yok! Bak ne düşündüm; seni yıkayacağım, ne dersin? Ha... yıkayacağım, kemiklerini ısıtacağım. Senin ağrıların için banyo çok iyi gelecek. Ne diyeceksin? Öyle değil mi?

İhtiyar, banyoyu hazırlamıya koyuldu. Köşedeki ocak öyle ısındı ki, taşlar çatırdayarak çatlamıya başladı. Sokağın bir yerinde de ateş yanıyor ve onda — Aleksey'e söylediğine göre — büyük bir taş kızdırılmaktaydı. Varya eski bir fıçıya su dolduruyordu. Döşemeye, kehlibar gibi sarı saman yaydılar. Sonra Mihail dede beline kadar soyundu, yalnız donla kaldı, ağaç kovada çabucak küllü su hazırladı ve yaz kokusu veren ağaç liflerinden bir tutam kesip kese yaptı. Zeminlik ısınıp da tavanından ağır, ılık damlalar damlamıya başladığı zaman, ihtiyar sokağa fırladı, oradan kızgın taşı bir teneke üzerinde getirdi ve fıçının içine saldı. Tavana doğru büyük bir buhar bulutu kalktı ve beyaz kıvırcık yumaklar halinde etrafa yayıldı. Artık hiçbir şey görünmüyordu ve Aleksey, ihtiyarın becerikli elleriyle kendisini soyduğunu hissetti.

Varya kaynatasına yardım ediyordu. Sıcağa dayanamıyarak pamuklusunu ve başörtüsünü atmıştı. Eski çemberin altında varlığı hissedilmiyen ağır saçları çözülüp omuzlarına düştü. Ve bu zayıf, narin, iri gözlü kadın, birdenbire dindar bir ihtiyar kadın halinden bir genç kıza dönüverdi. Bu değişme o kadar âni idi ki, ilkönce ona dikkat etmiyen Aleksey, kendi çıplaklığından utandı.

— Alyoha, dayan! Ah, dostum, şimdi seninle işimiz böyle olacak! Finlânda'da kadınlarla erkeklerin aynı hamamda beraber yıkandıklarını söylerler, bunu

işittiğim var. Ne dersin, yoksa sahi değil mi? Yalan da olabilir. Demek o, yani Varya, şimdi yaralı askerin yanında tıp hemşiresi gibi bir şeydir. Evet. Bunun için ondan utanmana lüzum yok... Tut Varya, ben gömleğini çıkarayım. Bak, gömleği sertleşmiş, böyle kolay çıkaracağız...

Aleksey bu anda genç kadının iri siyah gözlerinde bir dehşet ifadesi farketti. Buharın tülü arasında, kazaya uğradığından beri ilk defa olarak kendi vücudunu görüyordu. Kehlibar gibi sarı buğday samanı üzerinde, çıkık dizkapakları, sivri kemikleri, tamamiyle çökmüş karnı ve yarım daireler şeklindeki kaburgalariyle, derisi hayli sararmış bir insan iskeleti yatıyordu.

İhtiyar, küllü suyla dolu kovanın etrafında dönüp duruyordu. Boz yağlı suya batırdığı keseyle Aleksey'in üzerine eğilip, sıcak buhar içinde onun vücudunu gördüğü zaman, eli keseyle beraber havada donup kaldı.

— Vah zavallı! Alyoha kardeş, senin işin çok ciddi! Öyle değil mi? Ciddi söylüyorum. Sen kardeşim demek Almanlardan kurtuldun, fakat şeyi, tahtalı köyü boylamaktan...

İhtiyar, birdenbire Aleksey'i arkadan tutmakta olan Varya'ya çıkışıverdi:

— Sen, ne diye gözlerini çıplak adama dikmişsin öyle, utanmaz! Ee, içerisi erkek koktu da seviniyorsun, değil mi? Ne diye dudaklarını ısırıyorsun? Oh, siz kadınlar hepiniz karga cinsindensiniz. Fakat sen, Aleksey, telâş etme, zayıflığa hiç kulak asma! Fakat biz, kardeşim, seni o köye göndermiyeceğiz. Öyle ya, biz seni kurtaracağız, seni düzelteceğiz, evet! İyileşeceksin!

O, Aleksey'i küçük çocuk gibi mahir ve çevik

hareketlerle öyle yıkıyor, çeviriyor, üstüne sıcak su döküyor ve tekrar tekrar öylesine ovuyordu ki, artık kemiklerinin çıkıntılarında elleri kayıp gıcırdamağa başlamıştı.

Varya sessizce ona yardım ediyordu.

İhtiyar, gelinine boşuna çıkışıyordu. Varya ellerinde mecalsizce sallanan bu korkunç zayıf vücuda bakmıyordu. Gözlerini bu bedenden ayırıp etrafa bakmıya çalışıyor, ama buhar bulutları arasında Aleksey'in bacağını veya kolunu gördüğü zaman gözlerinde dehşet kıvılcımları parlıyordu. Ona, bu yabancı, sanki ailelerine nasıl düştüğü belli olmıyan bir tayyareci değil, kendi Mişa'sıymış gibi geliyordu. Bu âdeta beklenilmiyen bir misafir değil, kendisiyle yalnız bir bahar beraber yaşadığı kocasıydı. Kaşsız beyaz yüzünde iri çilleri olan, kuvvetli elleri birer pençeyi andıran bu delikanlıyı Almanlar ne hale getirmişlerdi! Sanki şimdi kolları üzerinde tuttuğu bu iskelet, Mişa'sının takatsiz ve bazan ölü gibi görünen vücuduydu. Kadıncağızı dehşet bürüyor, başı dönüyor ve bayılıp düşmemek için dudaklarını ısırıyordu...

...Aleksey, Mihail dedenin uzun, enine boyuna yamalı, fakat temiz ve yumuşak gömleğiyle, alaca döşeğinde bütün vücudunu bürüyen zindelik hissiyle uzanmış yatıyordu. Banyodan sonra, buhar, ocaklığın üstünde tavana açılan pencereden çıktığı zaman, Vanya ona duman kokan bir mersin çayı içirdi. Aleksey bu çayı çocukların getirdiği ve Varya'nın beyaz bir akçaağaç kabuğu parçası üzerinde ufaladığı iki şeker parçasının kırıntılariyle içiyordu. Sonra ilk defa olarak, derin ve rüyasız bir uykuya daldı.

Onu yüksek konuşma sesi uyandırdı. Toprak zeminlik hemen tamamiyle karanlıktı, çıra hafif hafif

yanıyordu. Dedenin keskin ve ince sesi işitiliyordu:

— Kadın aklı! Senin aklın nerede be? Adam on bir gündür ağzına bir kırıntı bile koymamış, sen ise kaynamış yumurta getiriyorsun... Senin bu kaynamış yumurtaların onun için ölümdür! (Birden dedenin sesi yalvarmıya başladı). Şimdi onun yumurtaya ihtiyacı yok, şimdi ona ne lâzım, biliyor musun Vasilisa, tavuk çorbası... Olsaydı, çok iyi gelirdi! Evet! Ona bu lâzım işte! Ona belki de bu hayat verebilir. Meselâ, senin «partizanka»yı kessek... ha?

Fakat kadının cırlak ve korkulu sesi Mihail'in sözünü kesti:

— Vermem! Veremem, kesemem onu, hiç isteme, koca şeytan! Şuna bak! Bu sözü bir daha ağzına alma! Ben «partizanka» mı... Çorbacık yesin diye... Çorbacık? Hayır! Zaten ona az şey mi getirmişler? Baksana, sanki düğün varmış gibi! Amma da iyi düşünmüşsün ha!

İhtiyarın sesi heyecanla titremeğe başladı:

— Eh, Vasilisa, böyle karı gibi konuşmıya utanmıyor musun? Cephede iki ciğerparen var, amma yine de böyle mânasız anlayışların var! Bu adam için, diyebiliriz ki, kendini sakatlamış, kanını dökmüş...

— Bana onun kanı lâzım değil. Benim için benimkiler kan döküyor. Üsteleme, nafile, artık söyledim, vermem dedim, demek ki, vermiyeceğim.

İhtiyar kadının koyu gölgesi kapıya doğru kaydı. Bu sırada dışardan odaya sızan ilkyaz güneşinin ışığı o kadar parlaktı ki, gözleri kamaşan Aleksey inlemeğe ve oflamıya başladı. İhtiyar ona doğru koştu.

— Ah, sen uyumuyor musun Alyoha? Konuştuklarımızı dinledin mi? Eyvah, demek hepsini işittin?

Yalnız, sen onun kusuruna bakma, Alyoha! Onun sözlerini mâzur gör, dostum! Sözler, kabuk gibi bir şeydir, fakat onun içi güzeldir. Tavuğun senin için gönlünden kopmadığını mı zannediyorsun? Hayır, Alyoha! Almanlar onun bütün ailesini kırıp geçirdiler. Ailesi çok büyüktü: on kişiydiler. En büyük oğlu albaydı. Almanlar, albay ailesi olduğunu anlayınca, Vasilisa'dan başka hepsini bir saat içinde mezara gönderdiler, malını mülkünü de yakıp yıktılar. Eh, onun yaşında yapayalnız kalmak büyük bir felâkettir. Bütün malından yalnız bir tavukcağızı kaldı. Bu tavuk çok kurnazdır, Alyoşa! Almanlar daha ilk hafta bütün tavukları ve ördekleri tuttular, çünkü onlar için bundan daha lezetli şey yoktur. Hepsi: «Tavuk, aman tavuk!» diyorlardı. Ama bu tavuk ele geçmedi. Tavuk değil, âdeta artist! Meselâ, avluya Alman girdiği zaman, derhal çardağa çıkıp orada değilmiş gibi dururdu. Fakat bizimkilerin yanında serbestçe gezinirdi. Yabancıyı nereden anladığını Allah bilir! Şimdi bütün köyümüzde yalnız bu tavuk kalmıştır. Bu kurnazlığından dolayı ona «partizanka» adını verdik.

Aleksey Meresef yarı açık gözlerle uyukluyordu. Buna ormanda alışmıştı. Fakat onun susuşu Mihail dedeyi herhalde rahatsız etti. Zeminliğin içinde biraz dolaşıp masanın yanında bir şeylerle oyalandıktan sonra, tekrar aynı konuya döndü:

— Kadının kusuruna bakma, Alyoha! Sevgili dostum, sen işin iç yüzünü anla: bu kadın büyük ormanda yaşlı bir akçaağaç gibiydi, hiçbir tarafından rüzgâr geçmiyordu; şimdi ise baltalıkta sivrilip duran çürük bir kütüğe benziyor, onun biricik tesellisi sözü geçen bu tavuktur. Niçin susuyorsun, yoksa uyudun mu?.. Ee, uyu, uyu...

Aleksey hem uyuyor, hem uyumuyordu. Ekşi ekmek ve eski köy evi kokusu yayan gocuğun altında yatıyor, cırcır böceğinin teskin edici cırıltısını dinliyor, hattâ parmaklarını bile kımıldatmak istemiyordu, sanki vücudunda kemik yoktu, derisi sıcak pamukla doldurulmuştu ve nabzı bu pamuğun içinde dalga dalga atıyordu. Hurdahaş ve şişmiş ayakları yanıyor, onları içeriden gelen ağır bir acı parçalıyor ve Aleksey ne dönmek, ne de kımıldanmak için kendinde kuvvet bulabiliyordu.

Aleksey bu uyuşukluk içinde zeminlikteki hayatı kesik kesik görüyordu, sanki bu hakiki hayat değil, onun gözleri önünde ekrandan arka arkaya geçen ve birbiriyle bağlı olmıyan tuhaf sahneler şeridiydi.

İlkyazdı. Kaçaklar köyü en ağır günlerini yaşıyordu. Vaktiyle yere gömerek gizledikleri ve şimdi yangın yerlerindeki çukurlardan geceleyin kazıp çıkardıkları ve ormana getirdikleri son erzaklarını yiyorlardı. Toprağın buzu çözülüyordu. Aceleyle kazılmış zeminlikler «ağlıyor» ve ıslanıyorlardı. Köyün batı tarafındaki Olenin ormanlarında partizanlık eden ve eskiden birer birer olsa da arasıra bu yeraltı köyüne gelen köylüler, şimdi cephe hattının ötesinde kalmışlardı. Onlardan hiçbir haber yoktu. Zaten acı içinde olan kadınların omuzlarına yeni bir ağırlık çökmüştü. Fakat artık ilkyazdı, kar eriyordu, ekinleri ve bahçeleri düşünmek icabediyordu.

Kadınlar dertli ve sinirliydiler. Tabii, Mihail dedenin zeminliğinde aralarında gürültülü münakaşalar başgösteriyor, bütün eski ve yeni, hakiki ve uydurma hakaretler sayılıp dökülerek karşılıklı sitemler yapılıyordu. Bazan müthiş gürültü kopuyor, fakat kurnaz dede, keskin ve karmakarışık kadın

sesleri arasında tarıına dair bir fikir ortaya atıyor, meselâ «Buzun çözülüp çözülmediğini anlamak için yangın harabelerine adam yollamak vakti gelmedi mi?», yahut da «Bu rüzgârdan istifade ederek, zeminliklerin boğucu rutubetinden çimlenmiş olan tohumların havalandırılması iyi olmaz mı?» diye soruyor ve münakaşalar derhal yatışıyordu.

Bir gün dede gündüzün eve geldi, memnun ve gayet canlıydı. Getirdiği yeşil çimeni dikkatle nasırlı avucunun içine koyarak Aleksey'e gösterdi:

— Görüyor musun? Bunu kırdan getirdim. Toprağın buzu çözüldü, Allaha şükür, donmamış güz ekinleri, artık sürmüşler. Kar boldu. Dediğim çıktı! Eğer yaz ekinlerinden bir şey çıkmazsa, güz ekinleri bir parça ekmek verecek. Gidip bunu kadınlara söyliyeceğim, sevinsin zavallılar!

Kırdan getirilen yeşil çimen kadınlarda yeni ümitler uyandırdı. Onlar, zeminlikte, karga sürülerinin ilkbaharda bağırdıkları gibi gürültü ettiler. Akşamleyin Mihail dede ellerini oğuştura oğuştura şöyle dedi:

— Benim uzun saçlı bakanlarım hiçbir şey kararlaştırmadan gittiler. Değil mi, Alyoha? Demek, bir brigada, vadideki, sürülmesi zor olan boz topraklığı ineklerle sürecek. Ne kadar sürseler kârdır, zaten sürümüzde yalnız altı inek kaldı! İkinci brigada, kürek ve çapa ile yukardaki kuru yeri kazacak. Daha aşağıda, anlaşıldığına göre, bahçe yapacağız. Üçüncü brigada bayırlıkta çalışacak, orası kumluktur ve patates için elverişlidir. Kazılması kolay olduğu için oraya kürekle çocukları ve zayıf kadınları göndereceğiz. Hem orası için bize hükümet de yardım edebilir, yardım edemezse de büyük felâket değil! Artık kendimiz de bunu nasıl olsa becere-

ceğiz ve ekilmemiş yer bırakmıyacağız... Almanların buradan çekildiklerine şükrediyorsak, bundan sonra yaşamayı düşünmemiz lâzım gelecek. Bizim halkımız çetindir, her acıya katlanabilir.

Mihail dede uzun süre uyuyamadı. Saman minderde sağa sola dönüyor, öksürüyor, kaşınıyor, «Ah Allahım!» diye oflayıp inliyordu. Birkaç defa ranzadan indi, su kovasının yanına gidip kepçeyi tıkırdattı, yorgun bir at gibi büyük yudumlarla su içti. Nihayet dayanamadı çırayı yaktı ve yarı baygın bir halde açık gözlerle yatmakta olan Aleksey'i dürttü.

— Uyuyor musun, Alyoha? Bense, hep düşünüyorum. Ne düşündüğümü biliyor musun? Bizim köyün eski meydan yerinde bir meşe vardır. Evet, otuz yıl önce, Nikolaevska savaşı zamanında bir yıldırım düştü ve tepesini kırdı. Evet, fakat ağaç kuvvetliydi, kökü çok büyüktü, usaresi boldu. Tepesi kuruduktan sonra da yanıbaşından filizler sürdü ve şimdi, görsen, top gibi ağaç oldu... Bak, bizim Plavnya da böyledir. Yeter ki, güneş bize ışık versin, toprağımız mahsul yetiştirsin, kendi hükümetimiz başımızda bulunsun, o zaman biz beş yıl içersinde düzeleceğiz, Alyoha kardeş, onu ihya edeceğiz. Kuvvetimiz var! Sen rahat ol! Savaş da yakında bir bitse, itleri ezsek ve hepimiz barış içinde işe başlasak!... Ha, sen nasıl düşünüyorsun?

Bu gece Aleksey'in durumu fenalaşmıştı.

Dedenin banyosu, yavaş yavaş uyuşarak sönmiye başlıyan vücudunu sarstı. O, birdenbire, yorgunluğunu, mecalsizliğini ve ayaklarındaki ağrıyı hissetti. Uyuklarken sayıklıyor, döşeğin üstünde çabalıyor, inliyor, dişlerini gıcırdatıyor, birisini çağırıyor, birisiyle çekişiyor, bir şey istiyordu.

Varvara bütün geceyi onun etrafında geçirdi.

Ayaklarını bükmüş, çenesini dizlerine dayamış, büyük, yuvarlak ve mahzun gözleriyle ona bakıyordu. Kâh başına, kâh göğsüne soğuk ıslak mendil koyuyor, üstünden sık sık düşürdüğü gocuğu düzeltiyor ve savaş rüzgârlarının meçhul yerlere götürdüğü kocasını düşünüyordu.

Sabaha karşı ihtiyar da kalktı. Artık sakinleşip uyuyan Aleksey'e baktı. Varya'ya bir şeyler fısıldadı ve yola hazırlanmıya başladı. Otomobil lâstiklerinden yaptığı büyük galoşları çizmelerinin üstüne çekti, uzunca bir lifle elbisesini sapasağlam sıktı, uzun yolculuklarda kendisine daima destek olan ve artık tutamak yeri cilâlanmış gibi parlıyan ardıç bastonunu alıp doğruldu.

Aleksey'e hiçbir söz söylemeden yola çıktı.

17

Meresef öyle bir durumda yatıyordu ki, ev sahibinin kaybolduğunu bile farketmedi. Ertesi gün kendinde değildi; ancak üçüncü gün, artık hayli yükselen güneşin demet demet parlak şuaları tavandaki pencereden ocağın rutubeti ve kesif dumanını yarıp, karanlığı dağıtmadan, bilâkis koyulaştırarak kulübe içerisine, Aleksey'in ayaklarına kadar erdiği zaman ayıldı.

Toprak zeminlik boştu. Yukarıdan, kapıdan, Varya'nın hafif ve kısık sesi geliyordu. Herhangi bir işle meşgul olan Varya bu civarda pek yayılmış olan eski bir türkü söylüyordu. Bu, kendisinden çok uzakta olmıyan, yapayalnız yükselen meşe ağacına yaklaşan hasretiyle yanan kederli bir üvezin türküsüydü.

Aleksey bu türküyü eskiden de işitmişti. Onu, etraftaki köylerden şen gruplar halinde uçak alanını düzeltmiye, temizlemiyen gelen kızlar söylüyorlardı. Türkünün ağır ve hazin havası onun hoşuna gidiyordu. Ama daha önce türkünün sözlerine hiç dikkat etmemiş, bunlar savaş hayatının dağdağası içinde ona tesir etmeden kadının ağzından öyle bir hisle çıkıyor ve onlarda kederinden çok, öyle gerçek bir kadın kederi seziliyordu ki, Aleksey türkünün bütün derinliğini birdenbire kavradı ve nefsini üvezin yerine koyan Varya'nın kendi meşesi için ne kadar çok üzüldüğünü anladı.

...Ah, üvez sığınamadı
Sinesine meşenin,
Zavallıcık ebediyen
Yalnızlık bahtın senin...

Varya'nın sesinden, hakikaten gözyaşları döktüğü anlaşılıyordu. Ses kesildikten sonra, Aleksey, kadının şimdi biraz ötede bahar güneşinin ışınlarına boğulan ağaçların altında nasıl oturduğunu, büyük, yuvarlak ve mahzun gözlerinin yaşlarla nasıl dolduğunu tasavvur ediyordu. Kendisi de boğazının tıkandığını hissetti. Cebinde sakladığı ve artık ezberlediği eski mektuplara bakmak, okumak değil de sadece bakmak, çayırda oturan zayıf kızın resmini tekrar görmek arzusuna kapıldı. Gömleğini, açmak için kımıldandı, fakat eli mecalsizce döşeğin üzerine düştü.

Yeniden her şey parlak, rengârenk dairelere dönüşen külrengi sis içinde yüzmeye başladı. Sonra, Aleksey, bazı keskin sedalarla uğuldıyan bu hafif sis içinde iki ses işitti; biri Varya'nın sesi, diğeri

ise tanıdık yaşlı bir kadın sesi idi. Fısıldıyarak konuşuyorlardı:

— Yemiyor mu?

— Nasıl yiyecek!... Dün biraz, çok az akıtma yedi, boğazında kaldı. Bu yemek midir? Yalnız biraz süt içiyor, fakat onu da zorla veriyoruz.

— Ben, ona çorba getirdim... Belki hoşuna gider...

Varya birdenbire bağırdı:

— Vasilisa teyze! Yoksa...

— Ee, evet, tavuk çorbası... Neden böyle şaşırdın? Olağan işler bunlar... Sen onu biraz dürt, uyandır, belki de yer...

Yarı baygın bir halde bunların hepsini işiten Aleksey henüz gözlerini açmadan, Varya onu sevinçle ve teklifsizce sarsaladı:

— Aleksey Petroviç, Aleksey Petroviç, uyan!... Vasilisa teyze tavuk çorbası getirmiş! Uyan diyorum!

Kapının yanındaki duvara sokuldu çıra, çatırdıyarak yanıyordu. Aleksey çıranın titrek, dumanlı ışığında, buruşuk, uzun burunlu, asık suratlı, kamburu çıkmış ufacık bir ihtiyar kadın gördü. Kadın, masa üzerine koyduğu büyük bir çıkını açtı, sardığı eski elbise ve kâğıtların arasından kararmış bir çinko kab çıkardı. Tavuk çorbasiyle dolu olan bu kaptan zeminliğe öyle nefis ve sıcak bir koku yayıldı ki, Aleksey boş midesinin burkulduğunu hissetti.

Vasilisa ninenin buruşuk yüzü, soğuk ve dargın ifadesini koruyordu.

— Bakın size ne getirdim, iğrenmeyin, iştahla yeyin! Allah versin de, faydası olsun...

Aleksey, ninenin ailesinin acıklı tarihini, «partizanka» adını taşıyan garip tavuğun hikâyesini ha-

tırladı ve artık her şey, nine de, Varya da, masa üzerinde nefis bir koku saçan çorba tası da, derin bir merhametle kendisine bakan ihtiyar kadının donuk gözleri ve gözyaşları arasında kayboldu.

Ancak kadın kapıya doğru yollandığı zaman, Aleksey:

— Sağ ol, nine, diyebildi.

Kapıdan ihtiyarın sözleri işitildi:

— Bir şey değil! Bunda teşekkür edilecek ne var? Benimkiler de savaşıyorlar. Belki, onlara da çorba veren olur. Afiyetle yeyin! İnşallah çabuk iyileşirsiniz.

Aleksey:

— Nine, nine! diye kadının arkasından atılmak istedi, fakat Varya onu tutup döşeğe uzattı.

— Siz yatın, yatın! Yeyin! Bakın, çorba ne kadar lezzetli...

Varya, tabak yerine, içinden lezzetli ve yağlı buhar çıkmakta olan eski bir alman alüminyum tasından yapılmış bir maşrapa uzattı. Bir yandan da gayriihtiyarı akan gözyaşlarını gizlemek için yüzünü yan tarafa çevirdi:

— Yeyin, haydi yeyin!

— Mihail dede nerede?

— Gitti ...işi vardı, rayonu aramıya gitti, geç gelecek. Ama siz yeyin, haydi yeyin!

Aleksey, eskiyip kararmış, kenarları kemirilmiş, kehlibar gibi sarı çorbayla dolu bir tahta kaşığın, yüzüne doğru yaklaştırıldığını farketti.

İlk çorba yudumları ona öyle büyük bir iştah verdi ki, midesi sızlamıya ve burkulmıya başladı. Ancak on kaşık çorba ile yumuşak tavuk etinden bir parçacık yiyebildi. Midesinin ısrarla istemesine rağ-

men, bu durumda gereksiz gıdanın zehir gibi tesir edeceğini bildiği için daha fazla yemeyi kesin olarak reddetti.

Ninenin çorbası iyi geldi; Aleksey yedikten sonra uyudu, sağlam ve kuvvet verici bir uykuya daldı. Sonra uyandı, biraz daha yedi ve tekrar uyudu. Artık hiçbir şey, ne ocağın dumanı, ne kadınların yüksek konuşması, ne de ölmesinden korkan ve arasıra üstüne eğilip kalbinin vuruşunu dinliyen Varya'nın temasları Aleksey'i uyandıramıyordu.

O sağdı, düzgün ve derin derin nefes alıyordu. Akşama kadar, sonra bütün gece uyudu; sanki dünyada uykusunu bozabilecek hiçbir kuvvet yokmuş gibi uyumıya devam ediyordu.

Fakat sabahleyin erkenden, çok uzak bir yerden gelen ve ormanı dolduran diğer gürültüler arasında güçlükle seçilen tek düze bir uğultu işitildi. Aleksey irkildi, bütün vücudu ürperdi ve başını yastıktan kaldırdı.

İçinde coşkun ve zaptedilmez bir sevinç duydu. Gözleri parıldadı ve Aleksey yerinde donup kaldı. Ocağın soğuyan taşları çatlıyor, geceleyin yorulan cırcır böceği arasında usanç vererek cırıldıyor, toprak zeminliğin üstünde koca çam ağaçlarının sakin ve tekdüze hışıltısı ve hattâ kapının yanında küçük bir gölcük meydana getiren dolgun bahar damlalarının şıpıltısı işitiliyordu. Fakat bütün bunların arasında bir uğultu geliyordu. Aleksey bunun «Uşka» motorunun, «U-2» uçağının uğultusu olduğunu anlamıştı. Uğultu kâh yaklaşıyor, kâh daha az işitiliyordu, fakat uzaklaşmadığı belliydi. Aleksey'in nefesi kesildi. Uçağın yakın bir yerde olduğu, orman üzerinde dönerek bir şey tarassut ettiği veya inmek için münasip yer aradığı anlaşılıyordu.

Aleksey dirsekleri üzerine doğrulmıya çalışarak:

— Varya, Varya! diye bağırdı.

Varya içerde değildi. Sokakta heyecanlı kadın gürültüleri, sabırsızlıkla koşuşanların ayak sesleri duyuluyordu. Orada bir şeyler olmaktaydı.

Zeminliğin kapısı bir an aralandı ve Fedka'nın çilli yüzü göründü. Çocuk:

— Varya teyze, Varya-teyze! diye bağırdı, sonra heyecanla ilâve etti:

— Uçuyor... dönüyor... üstümüzde dönüyor!

Ve Aleksey'in bir şey sormasına fırsat kalmadan kaybolup gitti.

Tayyareci güçlükle doğrulup oturdu. Kalbinin nasıl çarptığını, kanının şakaklarından ve sızlıyan ayaklarından geçerken nasıl heyecanla nabız vurduğunu bütün varlığiyle hissediyordu. Uçağın çizdiği daireleri saymıya başladı; bir, iki, üç daire saydı ve kapıldığı heyecana fazla dayanamıyarak, yine döşeğine yığıldı. Sonra yeniden bir boşlukta kayar ve kendini kaptırırcasına aynı ağır uykuya daldı.

Onu gırtlaktan gelen kalınca bir genç ses uyandırdı. Aleksey bu sesi diğer her türlü sesler korosu arasında bile farkedebilirdi. Böyle bir sese, avcı uçakları alayında ancak filo komutanı Andrey Degtârenko malikti.

Aleksey gözlerini açtı, fakat hâlâ uyduğunu ve dostunun, alnında kırmızı lekesiyle, düşmanların dediği gibi renkli ve renksiz domuz kirpikli parlak gözleriyle, sanki marangoz tarafından yontulmuş, fakat ne zımpara kâğıdı, ne de cam parçasiyle cilâlanmış geniş, kemikli ve kaba yüzünü sanki rüyasında gördüğünü zannediyordu. Mavi gözler, dumanlı yarıkaranlığa hayretle bakıyordu.

Degtârenko:

— Ee, dede, göster bakalım ganimetini, diye bağırdı.

Hayâl kaybolmuyordu. Dostunun onu burada, yeraltı köyünde, ıssız ormanda bulabilmiş olması her ne kadar inanılır şey değilse de, bu hakikaten Degtârenko idi. Uzun boylu geniş omuzlu, her zamanki gibi yakası açık olan Degtârenko, karşısında dikilmiş duruyordu. Elinde miğferi ile bazı paketler ve dürülü şeyler vardı. Çıranın ışığı onu arkadan aydınlatıyordu. Kısa kesilmiş parlak saçları başının üzerinde bir çelenk gibi parlıyordu.

Degtârenko'nun arkasından, Mihail dedenin solgun ve tamamiyle üzgün yüzü, heyecandan açılmış gözleri görünüyordu. Onun yanında kalkık burunlu, sokulgan tıp hemşiresi Lenoçka duruyor, büyük bir merakla karanlığa bakıyordu. Kız, koltuğunun altında kızılhaç işaretli bir çanta taşıyor ve elinde tuttuğu birtakım tuhaf çiçekleri göğsüne bastırıyordu.

Herkes susuyordu. Andrey Degtârenko, sanki gözleri karanlıktan körleşmiş gibi tereddütle etrafa bakınıyordu. Kayıtsız bakışları, dostunun burada ansızın belirmesine hâlâ inanamıyan ve bütün bunların fantastik bir görüntü olmasından korkan Aleksey'in yüzüne birkaç defa takıldı.

Varya, Meresef'in üstündeki gocuğu çekerek fısıldadı:

— İşte burada, Yarabbi yatıyor işte...

Degtârenko, Aleksey'in yüzüne tereddütle bir daha baktı.

Meseref dirsekleri üzerinde doğrulmıya çalışarak:

— Andrey? diye seslendi.

Uçman, hâlâ gizliyemediği bir korku ve tereddütle bakıyordu.

Meseref bütün vücudunun titrediğini hissederek, hafifçe fısıldadı:

— Andrey, beni tanıyamadın mı yoksa?

Uçman, dostunun neşeli yüzünü seçmiye çalışarak, sanki kömür gibi siyah bir deriyle kaplı olan bu canlı iskelete bir daha baktı ve bu çehrenin o tanıdık «Meresef»ini ancak büyük ve hemen hemen yuvarlak gözlerinde bulabildi.

Degtârenko ellerini öne doğru uzattı. Miğferi toprak döşemeye düştü, paketler ve paketçikler dağıldı, elmalar, portakallar ve bisküvitler saçılıverdi.

Uçmanın sesi kısıldı ve renksiz uzun kirpikleri ıslandı.

— Löşka, sen misin? Löşka, Löşka! diye bağırarak döşekten onun hasta ve çocuk gibi hafif vücudunu kavradı. Onu bağrına basarak durmadan tekrar etmiye başladı:

— Löşka, dostum Löşka!

Bir an için onu kendisinden uzaklaştırdı, sanki bunun hakikaten kendi dostu olduğuna inanmak ister gibi yüzüne baktı ve sonra tekrar kuvvetle göğsüne bastırdı.

— Evet, hakikaten sensin, Löşka! Şeytan!

Varya ile tıp hemşiresi, yarı diri vücudu Degtârenko'nun ayı gibi kuvvetli pençelerinden kurtarmıya çalışıyorlardı. Varya:

— Bırakın onu, Allahaşkına, hırpalanmasın, canlı cenazeden farkı yok, diye darılıyordu.

Tıp hemşiresi de âdet edindiği «zaten»leri sık sık kullanarak:

— Onun için zararlıdır zaten, heyecanlanması iyi değildir zaten, bırakın onu! diye mırıldanıyordu.

Ancak şimdi, bu kara, ihtiyar, kuş gibi hafif adamın başkası değil, kendi dostu, savaş yoldaşı ve bütün alayın hayalen çoktan defnettiği Aleksey Meresef olduğuna inanan Degtârenko, elini alnına vurarak vahşi bir sevinç çığlığı kopardı, birden hareketli bir gopak motifi mırıldanmıya ve toprak döşemede portakalları, elmaları yumuşak çizmeleriyle çiğneye çiğneye küçük adımlarla masanın etrafında oynamıya başladı. Sonra tekrar Meresef'e doğru atılarak onu omuzundan yakaladı, içeri çökmüş ve morarmış göz çukurlarında sevinç parıldıyan siyah gözlerine bakarak bağırdı:

— Sağsın! Vay anam, hakikat! Allah müstahakını versin, sağsın! Bu kadar gün neredeydin? Ne oldu da bu duruma düştün?

Teğmen unvanı ihmal edilerek bütün alay tarafından Lenoçka diye çağrılan ve bütün teğmenlere aynı zamanda âşık olan bu güler yüzlü, kalkık burunlu, küçük, gülünç, tombul, şarkıcı hemşire, yahut bir gün sanki başına belâ açmak için kendisini kumandanlığa takdim ettiği gibi, tıp ilmi hemşiresi, ateşlenen uçmanı sert bir hareketle Aleksey'den uzaklaştırdı:

— Yüzbaşı yoldaş, rahat bırakın artık hastayı! Zaten...

Sonra dün vilâyet merkezine kadar uçarak, oradan aldıkları, fakat şimdi tamamiyle lüzumsuz olduğunu anladığı çiçek demetini masa üzerine atıp, kızılhaç işaretli muşamba çantasını açtı ve becerikli hareketlerle hastayı muayene etmiye başladı. Kısa parmakları maharetle Aleksey'in ayaklarında dolaşıyor ve durmadan soruyordu:

— Acıyor mu? Böyle? Burası?

Aleksey daha başlangıçta ayaklarına dikkat et-

ti. Tabanları fena halde şişmiş ve kararmıştı. Onlara dokunduğu zaman vücudundan elektrik cereyanı gibi geçen bir acı hissediyordu. Fakat belliydi ki, Lenoçka'nın en hoşuna gitmiyen şey simsiyah olan ve hassasiyetini büsbütün kaybeden parmak uçlarıydı.

Mihail dedeyle Degtârenko masanın yanında oturuyorlardı. Bu sevinci kutlamak için uçmanın matarasındaki içkiyi sırayla yudumluyor, bir yandan hafif sesle, hararetle konuşuyorlardı. Bunun ilk sohbetleri olmadığı anlaşılıyordu. Mihail dede o titrek, ihtiyar sesiyle anlatıyordu:

— Böyle işte, bizim çocuklar onu baltalıkta buldular. Almanlar orada istihkâmları için ağaç kesmişlerdi. Çocukların anası, yeni benim kızım, onları çalı çırpı toplamıya yollamıştı. Aleksey'i orada görmüşler. Acaba bu garip şey de ne diye düşünmüşler. Evvelâ onu yerde yuvarlanan yaralı bir ayı zannetmişler, korkup kaçmışlar. Fakat bunun ne biçim ayı olduğunu ve neden yuvarlandığını merak ederek, yine geri dönmüşler. Ah! Bakmışlar, kâh bir tarafa, kâh diğer tarafa yuvarlanıyor ve inliyormuş...

Degtârenko şüphelenerek sordu:

— «Yuvarlanıyor» ne demek?

Sonra tabakasını ihtiyara uzatarak ilâve etti:

— Tütün içer misin?

Dede tabakadan bir sigara aldı, cebinden katlanmış bir gazete parçası çıkardı, dikkatle ucunu yırtarak üzerine cigaradan biraz tütün döktü, sardı, yaktı ve zevkle çekti.

— Nasıl içmiyeyim, içiyorum, dedi. Yalnız Almanlar geleli beri tütün görmedik. Yosun içiyoruz, sütleğenin kuru yapraklarını da içiyoruz, evet!... Ama onun nasıl yuvarlandığını kendisine sor! Ben

bunu görmedim. Çocuklar, kâh sırtüstü, kâh yüzüstü dönerek yuvarladığını ve kar üzerinde süründüğünü söylüyorlar. Görüyorsun, tamamiyle takatten düşmüş. Bak, zavallı ne hale gelmiş!

Degtârenko ikide birde yerinden fırlayıp arkadaşına bakmak istiyordu. Kadınlar Aleksey'i tıp hemşiresinin getirdiği külrengi asker battaniyelerine sarmakla meşguldüler.

— Sen otur dostum, otur, bu bizim işimiz değil, erkek işi değil. Sen beni dinle, bunu hiç unutma ve orada âmirlerine anlat. Bu büyük bir kahramanlıktır! Görüyor musun, ne hale gelmiş? Bir haftadan beri bütün kolhozumuz ona bakıyor, halbuki o hâlâ yerinden kımıldıyamıyor. Ama o zaman kendinde kuvvet bulabilmiş, ormanlarımızdan, bataklıklarımızdan emekliye emekliye gelmiş. Bunu her insan yapamaz, kardeşim. Azizlerin hayatında bile böyle kahramanlıklara raslanmaz. Nerde-e? Düşün bir, çarmıhta durmak ne demekmiş! Öyle değil mi? Ah, delikanlı, beni dinle, sen iyi dinle!...

İhtiyar, Degtârenko'nun kulağına doğru eğilerek, onu kabarık, yumuşak sakalı ile gıdıkladı:

— Yalnız, bana öyle geliyor ki, bu gidişle ansızın bir tabut doldurmasa bari, ha? Bak, kendini ele vermeden sürüne sürüne Almanlardan kaçmış, fakat ondan, ölümden nasıl kaçıp kurtulabilecek? Bir deri, bir kemik kalmış, nasıl emeklediğini hâlâ anlıyamıyorum. Herhalde kendi insanlarına kavuşmak arzusu onu şiddetle çekiyormuş. Fakat hep aynı şeyleri sayıklıyor: uçak alanı, uçak alanı ve buna benzer birtakım sözler, bir de Olya! Orada, sizin yanınızda böyle bir kadın olsa gerek, ha? Sen beni dinlemiyor musun yoksa, ha, uçman işitiyor musun? Ah...

Degtârenko işitmiyordu. O, bu adamın, alayda o

kadar alalâde görünen bu ayakları ezilmiş veya donmuş dostunun, ancak düşmandan kaçmak ve kendininkilere ulaşmak için ormanda ve bataklıklarda, erimeğe başlıyan kar üzerinde gece gündüz nasıl süründüğünü, gittikçe kuvvetten düştüğü halde nasıl yine sürünüp yuvarlandığını tasavvur etmiye çalışıyordu. Av uçağı pilotluğu, Degtârenko'yu tehlikelere alıştırmıştı. O, hava çarpışmasında hiçbir zaman ölümü hatırına getirmiyor, hattâ bu çarpışmadan kendisine mahsus bir sevinç ve heyecan hissediyordu. Fakat kendisi bu hale düşse ve ormanda yapayalnız kalsaydı...

— Onu ne zaman buldunuz?

— Ne zaman mı?

İhtiyar, dudaklarını kımıldattı, kutudan bir sigara daha aldı, onu yırttı ve gazete kâğıdiyle sigara sarmağa koyuldu.

— Ne zaman mı? Geçen cumartesi günü, pazar akşamı, herhalde bir hafta geçti, daha fazla değil.

Degtârenko zihnen bir hesap yaptı ve Aleksey Meresef'in on bir gün süründüğünü anladı. Bu yaralının hiçbir şey yemeden bu kadar uzun zaman sürünmesine âdeta inanamıyordu. Buna rağmen, ihtiyarı bütün kuvvetiyle kendine çekip kucaklıyarak:

— Ah, teşekkür ederim, dedeciğim! Teşekkür ederim, dedi.

— Lüzumu yok, lüzumu yok! Bunda teşekkür edilecek ne var? Bak hele, teşekkür ha... Ben yabancı mıyım? Anladım, hayır, diyeceksin...

İhtiyar, hırçın bir tavırla, her zamanki dertli ve düşünceli kadın pozunu bozmadan kollarını göğsüne bağlamış ve çenesini eline dayamış olarak bekliyen gelinine bağırıverdi:

— Topla şu meyvaları yerden be, karga! Bakşa-

na, bu kadar kıymetli şeyler ayak altında kalmış!... «Teşekkür» ha, işte bak sen...

Lenoçka artık Aleksey'in yaralarını sarmıştı. Adeta leblebi gibi pıtır pıtır dökülen ufacık ve kısacık sözlerle onu teselli etmiye çalışıyordu:

— Bir şey değil, zaten şey, ziyanı yok, üsteğmen yoldaş, Moskova'da sizi derhal ayağa kaldıracaklar, Moskova... büyük şehir! Orada her türlüsünü tedavi ederler.

Degtârenko, Lena'nm lüzumsuz canlılığından ve Meresef'i derhal tedavi edeceklerini durmadan tekrar etmesinden, muayenenin iyi sonuçlar vermediğini ve işin fena olduğunu anladı. Hattâ «tıp ilimleri hemşiresi» hakkında «bu saksağan da niçin ötüyor!» diye kötü kötü düşündü. Mamafih, alayda bu hemşireyi hiç kimse ciddiye almıyor ve onun yalnız «aşk derdini tedavi edebildiğini» söyliyerek şakalaşıyorlardı. Bu düşünce Degtârenko'yu biraz teskin ediyordu.

Sarılı olduğu battaniyeden yalnız başı görünen Aleksey, Degtârenko'ya, okuldaki tarih kitaplarında gördüğü bir firavun mumyasını hatırlatıyordu. iPlot iri eliyle dostunun sık ve sert bir sakalla kaplı olan yanaklarını okşadı.

— Ziyanı yok, Lyoşka! Seni tedavi edecekler! Senin daha bugün Moskova'ya özel hastahaneye gönderilmen için emir var. Orada fevkalâde profesörler varmış. Tıp hemşireleri ise (Uçman dilini şaklatarak Lenoçka'ya göz kırptı) ölüleri bile diriltiyorlarmış... Biz seninle daha uzun zaman havada uçacağız!

Degtârenko burada kendisinin de Lenoçka gibi lüzumundan fazla ve tutuk canlılıkla konuştuğunu

farketti, dostunun yüzünü okşıyan ellerinin nemlendiğini hissetti.

Sonra kumanda verircesine seslendi:

— E, sedye nerede? Sedyeyi getirdiniz mi, niçin duruyorsunuz?

Biraz sonra, battaniyeye sarılı olan Aleksey'i ihtiyarın yardımiyle yavaş yavaş sedyeye koydular. Varya onun eşyalarını toplayıp bir bohçaya sardı. Evcimen Mihail dedenin defalarca merakla gözden geçirdiği, temizlediği ve keskinlediğini parmağıyle denediği ss bıçağını bohçaya soktuğu sırada, Aleksey onu durdurarak:

— Al bu bıçağı dede, benden yadigâr olsun, dedi.

İhtiyar: «Teşekkür ederim, Alyoha, teşekkür ederim!» dedikten sonra, onu Degtârenko'ya göstererek:

— Bak, ne güzel dedi. Üzerinde bizim dilimizce olmıyan yazılar da var.

Degtârenko, bıçağın yüzüne oyulmuş Almanca yazıları tercüme etti:

«Alles für Deutschland!», «Hey şey Almanya için!»

Aleksey bu bıçağı nasıl bulduğunu hatırlıyarak:

— «Her şey Almanya için», «Her şey Almanya için» diye tekrarladı.

Degtârenko:

— E, tut, tut ihtiyar, diyerek sedyenin ön tarafını kaldırdı.

Sedye sallandı ve zeminliğin dar kapısından duvara sürünerek güç halle geçebildi.

Bulunan adamı göndermek için zeminliğe toplanmış olanların hepsi dışarı fırladı. Yalnız Varya içeride kaldı. Acele etmeden kandildeki çırayı düzeltti, üzerinde insan vücudunun bıraktığı çukurluk

hâlâ belli olan alaca döşeğe yaklaştı, onu elleriyle düzledi. Bir aralık, gözleri, şaşkınlıktan herkesin unuttuğu çiçek buketine takıldı. Bu buket, limonluklarda yetiştirilmiş olan ve kışı rutubetli, soğuk zeminliklerde geçiren bu kaçaklar köyünün insanlarına benziyen, soluk ve sörpük birkaç leylâk dalından ibaretti. Kadın buketi eline aldı, sigara dumanından zorla duyulabilen bahar kokusunu içine çekti ve birdenbire kerevete yığılıp, acı acı ağlamıya başladı.

18

Plavnya köyünün bütün ahalisi beklenmedik misafiri geçirmiye çıktı. Uçak, ormanın arkasında, kenarları erimeğe yüz tutmuş uzun orman gölünün hâlâ pürüzsüz ve sağlam buz sathı üzerinde duruyordu. Oraya yol yoktu. Yumuşak, ince kar tabakasının üzerinde, bir saat önce buradan geçen Mihail dedenin, Degtârenko'nun ve Lenoçka'nın izleri görünüyordu. Şimdi kafile, ciddi Seryonka ile heyecan içindeki Fedka'nın, önlerinde bulunduğu çocuklar başta olmak üzere, bu izi takiben göle doğru gidiyordu. Ormanda uçmanı keşfetmiş olan Seryonka eski dostun sağında, sedyenin önünde, öldürülen babasından kalma büyük çizmelerinin kara batmamasına dikkat ederek yürüyor, saçları darmadağın olan ve dişleri ağarıp duran fantastik giyinişli çocuk sürüsüne emir verip duruyordu. Degtârenko ve Mihail dede adımlarını birbirlerine uydurarak sedyeyi taşıyor, kenardan yürüyen Lenoçka ise kâh battaniyeyi düzelterek, kâh eşarbiyle Aleksey'in yüzünü örterek yanlarında koşuyordu. Arkalarından

kadınlar, kızlar ve ihtiyarlar geliyorlardı. Kalabalıkta boğuk seslerin uğultusu vardı.

Karın aksettirdiği parlak ışıklar ilkönce Aleksey'in gözlerini kamaştırdı. Güzel ilkbahar günü onun gözlerine öyle doldu ki, elinde olmadan gözlerini kıpıştırmağa başladı, bayılacak gibi oldu. Biraz sonra yavaşça araladığı gözlerini aydınlığa alıştırdı ve etrafına bakındı. Önünde yeraltı köyünün manzarası açılıyordu.

Koca orman gözün gördüğü yere kadar duvar gibi yükseliyordu. Ağaçların tepeleri onların başları üstünde hemen hemen örülü gibiydi. Güneş ışınlarını güçlükle geçiren dallar, ormanı yarı karanlık bir gölgeyle kaplıyordu. Orman karışıktı. Uçları havada donmuş, boz dumanı andıran hâlâ çıplak akçaağaçların beyaz dalları, çam ağaçlarının altın gövdeleriyle yanyana yükseliyordu. Onların arasında ise, ötede beride, köknar ağaçlarının, üçgeni andıran, koyu gövdeleri görünüyordu.

Zeminlikler, onları havadan ve karadan düşmanın gözünden saklıyan ağaçların altında, kar tabakasının yüzlerce ayak tarafından çoktan beri çiğnenmiş olduğu toprağa kazılmışlardı. Asırlık köknar ağaçlarının dallarında çocuk bezleri asılıydı; çam ağaçlarının dallarında ters çevrilip takılmış toprak çömlek ve kâseler kurutuluyor, gövdesinden aşağı kısmına kadar sakal gibi külrengi yosunlar sarkan koca köknar ağacının altında, yerde, bütün kurallara göre üzerinde vahşi hayvanların yatması lâzım olan birbirine dolaşmış kalın kökler arasında, yassı ve sâf yüzü mor kalemle resmedilmiş, eski, yırtık-pırtık ve kirli bir bebek oturuyordu.

Sedyenin önünden yürüyen kalabalık, yosunun

çiğnendiği yerde meydana gelen «sokak»ta ağır ağır ilerliyordu.

Açık havaya çıkan Aleksey'i, ilkönce yabani bir sevincin coşkun dalgası kapladı; sonra bu sevincin yerini tatlı ve sakin bir keder aldı.

Lenoçka küçük bir mendille Aleksey'in yüzündeki gözyaşlarını silip, onun acıdan ağladığını zannederek, sedyecileer daha yavaş yürümelerini emretti.

Meresef telâşlanarak:

— Hayır, hayır! Daha çabuk, daha çabuk yürüyün, dedi.

Aleksey zaten kendisini çok yavaş taşıdıklarını zannediyordu. Böyle yürümeye devam ederlerse, uçamıyacaklarını, Moskova'dan kendisi için gönderilen uçağın onu beklemeden ansızın kalkıp gideceğini ve kurtarıcı hastahaneye hemen bugün varamıyacağını düşünerek korktu. Sedyecilerin hızlı yürümesinden duyduğu ağrıdan için için inliyordu, fakat «daha çabuk rica ederim daha çabuk!» diye ısrar ediyordu. Mihail dedenin tıkandığını, kösteklenmiye başladığını ve uygun adımla yürüyemediğini hissetmesine rağmen, acele ediyordu. Biraz sonra ihtiyarın yerine iki kadın geçti. Mihail dede, Lenoçka'nın yanında sedyeyi taşıyanlarla beraber küçük adımlarla yürümeye başladı. Terlemiş çıplak başını, kızarmış yüzünü, buruşuk ensesini subay şapkasiyle silerek, memnuniyetle mırıldanıyordu.

— Bak sen, sıkılıyor demek? Acele ediyor!... Doğru Alyoha, hakikaten acele etmiye hakkın var! Mademki acele diyor, hayat duygusu kuvvetli demektir. Ne dersin, sevgili Alyoha, öyle değil mi?.. Hastahaneden bize mektup yaz! Adresi belle: Kalinin vilâyeti, Bologoe rayonu, müstakbel Plavnya kö-

yü. Evet, müstakbel köy! Zararı yok, böyle de yazsan mektup bizi bulur, unutma, adres doğrudur.

Sedyeyi uçağa yerleştirdikleri zaman, Aleksey uçağın tanıdık benzin kokusunu teneffüs etti, kalbine yeniden coşkun bir sevinç doldu. Onun üstüne selüloid kapağı kapadılar. Aleksey, uğurlayıcıların nasıl el salladıklarını, boz elbisesi içinde dargın bir saksağana benziyen, ufak-tefek, uzun burunlu bir ninenin, uçak pervanesinin rüzgârına aldırış etmeden, kabindeki Degtârenko'nun yanma cesaretle nasıl sokularak içinde kızartılmış bir tavuk bulunan paketi eline verdiğini, alaca kadın kalabalığı arasında biricik erkek olan Mihail dedenin, kadınlara bağıra çağıra, çocukları azarlıya azarlıya makinanm etrafında nasıl dolaştığını, rüzgârın, ihtiyarın şapkasını uçurup buz üzerinde nasıl yuvarladığını, çıplak tepesi ve rüzgârdan uçuşan seyrek gümüşî saçlariyle orada dikilip kalan ihtiyarın uzaklaşan uçağın arkasından nasıl el salladığını göremedi.

Degtârenko uçağı buz tabakasının üzerinden kaldırdıktan sonra uğurlayıcıların başları üstünden geçti ve kayaklarla hemen hemen buza dokunarak, yüksek, dik yamacın dibinde bulunan gölün üzerinde ihtiyatla uçup orman adasının arkasında kayboldu. Savaş harekâtı tahlillerinde, havada lüzumundan fazla cesaret göstermesinden dolayı komutanından sık sık ihtar alan haşarı Degtârenko, bu defa ihtiyatla uçuyordu. Buna uçuş denemezdi, âdeta yerden ayrılmıyarak, çayların yatakları boyunca ilerliyor, göl sahilleri arkasından gizleniyordu.

Aleksey bunları ne görüyor ne de işitiyordu. Tanıdık benzin ve yağ kokusundan ve uçuşun verdiği sevinç hissesinden şuurunu kaybetmişti. Ancak uçak alanında, Moskova'dan gelen süratli sıhhiye uçağı-

na nakletmek üzere sedyeyi uçaktan indirdikleri sırada kendine geldi.

19

Aleksey'in sevdiği uçak alanına indiği an, bu savaş baharının bütün günlerinde olduğu gibi, uçuş gününün son derece gergin ve kızgın bir vaktiydi. Motorların gürültüsü bir dakika bile susmuyordu. İkmal yapmak üzere yere inen bir filonun yerine, ikinci, üçüncü bir filo havalanıyordu. Uçmanlardan, yakıt dağıtan benzin arabaları şoförlerine ve yükletmeyle meşgul olanlara kadar, herkes bugün yorgunluktan bitap düşmüştü. Kurmay başkanının sesi kısılmıştı, şimdi fısıldıyarak konuşuyordu.

Ortak meşguliyet ve fevkalâde gerginliğe rağmen, bugün herkes Aleksey'i bekliyor, seviniyordu.

Uçmanlar, tesbit edilen yerde uçağı durdurmadan önce, motor gürültüleri arasında makinistlere seslenerek:

— Onu getirmediler mi? diye soruyorlardı.

Benzin taşıyan kamyonlar yere gömülü benzin depolarına yaklaştıkları zaman, «benzin kıralları» da alâkadar oluyorlardı:

— Ondan haber yok mu?

Ve herkes, alay sıhhiye uçağının, ormanın üstünde bir yerde uğuldayıp uğuldamadığına kulak veriyordu.

Aleksey, hafifçe sallanan sedye üzerinde uyanlığı zaman, etrafını saran birçok tanıdık yüzler görlü. Gözlerini adamakıllı açtı. Kalabalıktan bir uğulu yükseldi, içlerinden biri «ura» diye bağırdı. Alekey sedyenin yanında, alay komutanının genç, ha-

reketsiz, çekingenlikle gülümsiyen yüzünü, onun yanısıra kurmay başkanının kırmızı ve terli çehresini, hattâ resmiyeti ve hasisliği yüzünden kendisiyle hiç anlaşmadığı BAO* başkanının yuvarlak, dolgun ve soluk yüzünü bile farketti. Etrafında ne kadar çok tanıdık çehre vardı! Sedyeyi uzun boylu Yura taşıyordu. O ikide birde arkasına dönüp, Aleksey'i görmiye çalışıyor, fakat başaramıyarak her adım başında kösteklenivordu. Sedyenin yanında, meteoroloji istasyonu çavuşu olan kırmızı saçlı bir kız koşuyordu. Evvelce, Aleksey'e, sanki bu kız kendisini sevmiyor, gözüne görünmemiye çalışıyor, fakat her zaman gizlice ve acayip bir bakışla onu takibediyormuş gibi geliyordu. Aleksey ona şakadan «meteoroloji çavuşu» diyordu. Onların yanında derhal kızışan tabiatından ötürü filoda kimsenin sevmediği ufak yapılı, çirkin yüzlü uçman Kukuşkin küçük küçük adımlarla koşuyordu. O da gülümsüyor ve Yura'nın iri adımlarına ayak uydurmıya çalışıyordu. Meresef, uçuştan önce, Kukuşkin'i, kâğıt oynıyarak borçlandığı için büyük bir kalabalığın önünde fena halde tahkir ettiğini ve bu kinci adamın hiçbir zaman kendisini affetmiyeceğini düşündüğünü hatırladı. Halbuki şimdi o da sedyenin yanında koşuyor, yardım ediyor ve Aleksey'i sarsmasınlar diye kalabalığı dirsekleriyle insafsızca iteleyip duruyordu.

Aleksey bu kadar dostu olduğunu hiçbir vakit aklına getirmemişti. İşte insanlar böyle zamanda kendilerini gösterirler! Şimdi, Aleksey, «meteoroloji çavuşu»na bazı şeyler için korku hissi verdiğinden ötürü üzüldü. Tümende hasisliği hakkında bir sürü şakalar anlattığı BAO başkanının önünde âdeta

* BAO — Bir hizmet taburu.

utanç duydu. Kukuşkin'den af dilemek ve bütün arkadaşlarına onun öyle cansıkıcı olmadığını söylemek arzusuna kapıldı. Bu esnada, sanki çektiği bütün acılardan sonra nihayet kendisini gören herkesin içtenlikle sevindiği öz ailesine dönmüş gibi bir his duyuyordu.

Kırdan geçerek, onu, çıplak akçaağaçları ormanının kenarında maskelenmiş olan gümüşî sıhhiye uçağına doğru ihtiyatla götürdüler. «Sıhhiye»nin artık soğumuş motoru işletilecekti.

Aleksey, birdenbire, mümkün olduğu kadar yüksek bir sesle alay komutanına hitaben:

— Binbaşı yoldaş... dedi.

Komutan, âdeti üzere hafif ve muammalı bir tebessümle ona doğru eğildi.

— Binbaşı yoldaş, müsaade edin de beni Moskova'ya götürmesinler. Burada, sizin...

Komutan işitmesine engel olan şapkasını başından çıkardı.

— Moskova'ya gitmeye lüzum yok, ben burada alay hastahanesinde kalmak istiyorum.

Binbaşı eldivenlerini çıkardı, battaniyenin altından Aleksey'in elini sıktı ve:

— Tuhafsınız! Sizin ciddi, hakiki tedaviye ihtiyacınız var, dedi.

Aleksey başını salladı. Kendisini iyi, rahat hissediyordu. Artık ne başına gelen felâketler, ne de ayaklarındaki ağrılar ona korkunç görünüyordu.

— Ne istiyor?

Komutan gülümsiyerek:

— Kendisini burada, yanımızda bırakmamızı rica ediyor, diye cevap verdi.

Fakat bu dakikada tebessümü her zamanki gibi

muammalı değil, bilâkis sıcak ve kederliydi.

Kurmay başkanı kendini zaptedemiyerek:

— Ahmak! Romantik! «Piyonerskaya pravda» için bir nümune! dedi. Bizzat ordu komutanının emriyle ona Moskova'dan uçak gönderiyorlar, o ise, söyleyin rica ederim!...

Meresef romantik olmadığını, bir gün yaralı uçağıyle isabetsiz bir iniş esnasında hafifçe örselendiği zaman yine alay hastahanesi çadırında iyileştiğini ve burasını Moskova kliniğinin yabancı şartlarına tercih ettiğini, samimi insanlar arasında daha çabuk düzeleceğinden emin olduğunu söylemek istedi. Hattâ kurmay başkanına da usturuplu bir cevap vermek için münasip sözler hazırladı, fakat bunları söylemedi.

Alarm işareti verildi. Hepsinin yüzü, birdenbire endişeli bir hal aldı. Binbaşı kısa birkaç emir verdi ve herkes karıncalar gibi dağılmıya başladı. Kimisi ormanın kenarında saklı olan uçaklara, kimisi ormanın içinde gizledikleri makinalarının yanına, kimisi de kırın kenarında tepe gibi yükselen kumanda merkezine doğru koşuştular. Aleksey gökyüzünde yavaş yavaş beyaz bir iz bırakan, duman içindeki çıngıl çıngıl raketi belirli olarak gördü. «Hava alarmı» verildiğini anladı. Kalbi şiddetle çarpmıya başladı, burun delikleri genişledi, tehlike anlarında olduğu gibi şimdi de bütün vücudunda uyarıcı bir ürperti hissetti. Uçak alanını saran gergin alarm telâşı içinde özel işleri olmıyan Lenoçka, Yura ve «Meteoroloji çavuşu» sedyeyi kavradılar, adımlarını birbirine uydurmaya çalışarak, fakat heyecandan buna muvaffak olamadan koşarak, Aleksey'i yakındaki ormana götürdüler.

Aleksey inledi. Onlar adi yürüyüşe geçtiler.

Uzaklarda ise, otomatik uçaksavar topları gümbürdemiye başlamıştı. Uçaklar alan üzerinde kayarak havalanıyor, çabucak yükseliyor ve gökyüzünde bir biri ardınca dizi dizi «kanat»lar süzülüyordu. Aleksey onların motorlarının tanıdık uğultusu arasında artık ormanın gerisinden gittikçe yaklaşan boğuk, tekdüze bir ses işitiyordu. Bu ses yüzünden onun adaleleri adeta kendiliğinden büzülüyor, yumak halinde toplanıyor, geriliyor, sedyeye mıhlı olan bu mecalsiz adam, av uçağının kabininde oturduğunu ve düşmana akın ettiğini farzediyor, kendini, avının kokusunu almış bir avcıya benzetiyordu.

Sedye, toprak siperin dar kapısından girmiyordu. Yura ile kızlar Aleksey'i kollarına alarak aşağı indirmek istedikleri zaman o razı olmadı ve sedyeyi büyük akçağacın gölgesine koymalarını söyledi. Aleksey ağacın altında yatarken, ani olarak cereyan eden ve bir rüyayı andıran olayları gözleriyle gördü. Uçmana, hava çarpışmasını yerden müşahede etmek fırsatı çok seyrek düşer. Savaşın daha ilk gününden itibaren hava filosunda uçan Meresef'e, bir defa olsun, hava çarpışmasını yerden müşahede etmek nasip olmamıştı. Hava çarpışmasının yıldırım süratine alışmış olan Aleksey, şimdi buradan bakılınca onun ne kadar yavaş cereyan ettiğine ve pek korkunç değilmiş gibi göründüğüne, eskimiş, küt burunlu «işaçok»ların nasıl ağır hareket ettiğine hayretle bakıyordu; hele onların, dikiş makinesinin tıkırtısı ile patiskanın yavaşça yırtılışı arası bir ses çıkaran makineli tüfekleri ne kadar az işitiliyordu!

On iki Alman bombardıman uçağı yan kafile düzeninde uçak alanının kenarından geçerek, yükselmiş olan güneşin parlak ışıkları arasında kayboldu.

Oradan, güneşte parlıyan ve gözleri kamaştıran kıvırcık bulutların arasından, bu uçakların motorlarının boğuk uğultusu, sanki mayıs böceklerinin cırıltısı gibi işitiliyordu. Ormandaki otomatik uçaksavar toplar daha kuduz bir dehşetle gürlemiye başladı. Yaylım ateşinin dumanı, sağır otunun uçuşan tohumları gibi havaya yayılıyordu. Fakat gökyüzünde avcı uçakları kanatlarının arasıra parıldamasından başka hiçbir şey görünmüyordu.

Kocaman mayıs böceklerinin uğultusu, yırtılan patiskanın çıkardığı sese benziyen bir gürültü ile gitgide daha sık sık kesilmiye başlıyordu. Güneşin parlak ışıkları arasında, yerden görülemiyen bir hava çarpışması cereyan ediyordu, fakat bu çarpışma ona katılanın gördüğünden o derece farklıydı ve yerden o kadar önemsiz, alâkasız görünüyordu ki, Aleksey onu tam bir sükûnetle takibediyordu. Hattâ, fırçadan silkilen siyah damlacıklar halinde gökten düşerken süratle büyüyen bombalar gittikçe artan ve ıslığı andıran keskin bir çığlıkla aşağıya yollandıkları zaman bile korkmadı, üstelik, nereye düşeceklerini görmek için hafifçe başını kaldırdı.

Burada «meteoroloji çavuşu»nun beklenmedik bir hareketi Aleksey'i hayrete düşürdü. Bombaların çığlığı en yüksek perdeye vardığı zaman, bele kadar bir hendekte duran ve her zamanki gibi kendisini gizlice gözeten kız ansızın yerinden fırlıyarak sedyenin üzerine atıldı, yere düştü ve heyecandan, korkudan titriyen vücudu ile Aleksey'i örttü.

Aleksey, bir an için gözlerinin önünde kızın dolgun dudaklarını, soyulmıya başlıyan basık burnunu ve güneşten yanmış çocuk çehresini gördü. Ormanın ötelerinden bir infilâk bombası patladı. Birdenbire daha yakınlarında ikinci, üçüncü, dördüncü bomba

patladı. Beşinci bomba etrafı öyle sarstı ki, toprak boğuk bir uğultuyla havaya fırladı ve Aleksey'in, altında yattığı akçaağacın bir bomba parçasiyle biçilen tepesi çatırtıyla yere düştü. Aleksey, kızın korkudan eğrilmiş solgun yüzünü yeniden gözlerinin önünde gördü, yanağında onun soğuk yanağını hissetti ve iki bombanın infilâki arasındaki kısa arada, dehşete düşmüş olan kız fısıldadı:

— Sevgilim!.. Sevgilim!..

Yeni bomba infilâkleri yeri sarstı. Uçak meydanı üstünde infilâk sütunları bir uğultu içinde göğe yükseldi, sanki sıra sıra ağaçlar havaya sıçrıyor, taçları bir an için açılıyor, sonra donmuş toprak üzerine yığın yığın dökülüyor ve havada sarmısak kokan, boğucu, zehirli bir duman bırakıyordu.

Duman dağıldığı zaman etraf sakinleşmişti. Hava çarpışmasının gürültüsü ormanın ardından güçlükle işitiliyordu. Kız sıçrayıp ayağa kalktı. Yeşile çalan solgun yanakları kıpkırmızı olmuş, utançtan gözleri yaşarmış. Aleksey'in yüzüne bakmadan özür diliyordu:

— Sizi incitmedim mi? Ah ne ahmakım ben, Allahım, ne ahmak! Affedin beni!

Dostunu kendisi değil de, meteoroloji istasyonundan olan bu kızın kendi vücudiyle örtmesinden utanan Yura mırıldanıyordu:

— Niçin pişman oluyorsun şimdi?

O hem mırıldanıyor, hem ceketini silkiyor, hem ensesini kaşıyor, artık taçsız kalan ve gövdesinden şeffaf bir usare damlıyan akçaağacın beyaz yarasına bakarak başını sallıyordu. Yaralı ağacın usaresi parlıya parlıya yosunlu kabuğundan süzülüyor, gözyaşı gibi temiz ve berrak damlalar halinde yere akıyordu.

Tehlike anlarında bile yüzünün o cazip hayret ifadesini değiştirmiyen Lenoçka:

— Baksanıza, akçaağaç ağlıyor, dedi.

Yura sıkıntıyla cevap verdi:

— Sen de ağlamıya başlıyacaksın! Ee, temsil bitti, acele edin. Bakalım sıhhiye uçağı sağlam mı, yanmamış mı?

Meresef ağacın yaralanmış gövdesine, güneş altında parlıyarak temiz damlalar halinde yere dökülen şeffaf usareye, hattâ adını bile bilmediği genç kıza, yani boyuna göre olmıyan bir kaput giymiş, basık burunlu «meteoroloji çavuşuna» bakarak:

— İlkbahar, dedi.

Her üçü de, Yura başta, kızlar ise arkada olmak üzere, içlerinde bulanık sular toplamış olan ve hâlâ tüten çukurlardan geçerek sedyeyi uçağa doğru götürürlerken, Aleksey, kaputun kaba yeninden görünen ve tutamağı kuvvetle sıkan ufacık sağlam ele merakla baktı. Bu kıza ne olmuştu? Acaba Aleksey o sözleri korku esnasında işittiğini mi zannetmişti?

Bu unutulmaz günde Aleksey başka bir olaya da şahit oldu. Kanatlarında ve gövdesinde kızılhaç işaretleri olan gümüşi uçak artık yakında, infilâkten etrafa saçılan parçaların uçağa isabet edip etmediğini yoklıyarak başını sallıya sallıya onun etrafında dolaşan teknisyen iyice görünüyordu. Bu zaman zarfında avcı uçakları da birer birer meydana inmeğe başladılar. Onlar ormanın arkasından çıkarak her zamanki kavsi çizmeden aşağıya süzülüyor, konduktan sonra ormanın kenarındaki siperlerine doğru ilerliyorlardı.

Biraz sonra gökyüzü sakinleşti. Uçak meydanı temizlendi, ormanda motor uğultusu kesildi. Fakat

kumanda merkezinde hâlâ insanlar duruyor ve ellerini siper ederek göğe bakıyorlardı.

Yura:

— Dokuz numara dönmedi. Kukuşkin gecikti, diye haber verdi.

Aleksey, Kukuşkin'in, kızgın ifadesini daima koruyan ufacık soluk yüzünü hatırladı. Onun bir süre önce sedyeyi nasıl dikkatle desteklediğini düşündü. Mümkün müydü?

Böyle ateşli günlerde uçmanlar için alelâde bir şey olan bu fikir, artık uçak meydanının hayatına katılmayan Aleksey'i titretti. Bu anda gökyüzünde bir uğultu işitildi.

Yura sevinçle yerinden sıçradı:

— İşte geliyor!

Kumanda merkezinde de harekete geçtiler. Acaba ne olmuştu? «Dokuz» yere inmedi, havada geniş bir daire çizerek uçak meydanının üstünden geçti. Uçak, başının üstünden uçarken, Aleksey, onun kanadından bir kısmının kopmuş olduğunu farketti, fakat en fenası, gövdesinin altında yalnız bir «ayak» görünüyordu. Havada kırmızı raketler birbiri ardınca uçuşuyordu. Kukuşkin yeniden başlarının üstünden geçti. Onun uçağı, yıkılmış yuvasının üstünde dolaşan ve nereye konacağını bilmiyen küçük bir kuşu andırıyordu.

Havada artık üçüncü daireyi çiziyordu.

Yura saatine bakarak mırıldandı:

— Şimdi atlıyacak, benzini bitiyor, son damlaları yakıyor.

Böyle hallerde, konmak mümkün olmadığı zaman, uçmanın yükselerek paraşütle atlamasına müsaade ediliyordu. Herhalde «Dokuz»da aşağıdan bu

emri almıştı. Fakat havada hâlâ ısrarla dönüp duruyordu.

Yura kâh uçağa, kâh saate bakıyor, motorun daha sakin işlediiğni zannettiği zaman, onu oturduğu yerden takibediyordu. Acaba Kukuşkin motoru kurtarmak mı istiyordu? Herkes: «Atla, haydi atlasana!» diye düşünüyordu.

Uçak meydanından «Bir» numaralı avcı uçağı havalandı, daha birinci dairede yaralı «Dokuz»a mahareketle yanaştı. Aleksey, sakin ve ustaca uçuş tarzından bunun bizzat alay komutanı olduğunu anladı. Göründüğüne göre, Kukuşkin'in şaşırdığını veya radyosunun bozulduğunu zanneden komutan ona yaklaştı, kanatlarını sallıyarak «benim gibi yap» işareti verdi, sonra yukarıya doğru yükselmiye başladı. Komutan, Kukuşkin'e bir tarafa çekilip yere atlamasını emrediyordu. Fakat bu anda Kukuşkin gazı azaltarak inmiye başladı. Onun kırık kanatlı, yaralı uçağı hızla yere doğru yaklaşarak, Aleksey'in başı üzerinden geçti. İşte uzakta sola doğru yanladı, sağlam «ayağı» üzerine yere vurdu ve süratini azaltarak tek tekerlekle epeyce ilerledikten sonra sağ tarafına düştü, sağlam kanadiyle toprağa dayandı ve mihveri etrafında hızla dönerek kar bulutları kaldırmıya başladı.

Son dakikada uçak gözden kayboldu. Kar bulutu dağıldıktan sonra bir tarafa eğik yaralı makinaya yakın bir yerde, kar üzerinde bir karaltı göründü. Herkes bu karaltıya koşuyar, sürekli korna çalan sıhhiye otomobili de bütün hıziyle oraya doğru ilerliyordu.

Meresef kendi kendine:

«Kurtardı, kurtardı motoru! Aşkolsun Kukuş-

kin! Ne de çabuk usta olmuş?» diye düşünüyor ve hattâ arkadaşına gıpta ediyordu.

Aleksey de var kuvvetiyle koşmak, şimdi kar üzerinde yatan ve hiç kimse tarafından sevilmezken, birdenbire bu kadar sebatkâr bir usta olduğu meydana çıkan bu küçük adamın yanına gitmek istedi. Fakat Aleksey battaniyeye sarılmıştı; sinirleri yatıştıktan sonra tekrar duymıya başladığı şiddetli acılar yerinden kımıldamasına engel oluyordu.

Bütün bu olaylar bir saatten fazla sürmedi. Ama bunlar o kadar çoktu ki (Aleksey birdenbire kendine gelemedi. Ancak sedyesini sıhhiye uçağının özel yuvasına koyup bağladıkları zaman, birdenbire «meteoroloji çavuşu»nun sabit bakışlarını üzerinde hissedince, ilk bomba serisinin infilâki arasında kızın solgun dudaklarından dökülen o sözlerin ne demek olduğunu anladı. Bu dürüst ve fedakâr kızın şimdiye kadar adını bile bilmediğinden ötürü utanç duydu.

Aleksey minnettarlıkla ona bakarak, hafif bir sesle:

— Çavuş yoldaş... dedi.

Kızışmış motorun gürültüsü içinde kız bu sözleri ihtimal ki işitmedi, fakat Aleksey'e doğru yürüdu ve ona küçük bir paket uzattı.

— Üsteğmen yoldaş, bunlar size gelen mektuplar... onları muhafaza ettim, zira sizin sağ olduğunuzu, döneceğinizi biliyordum.

Kız, küçük bir mektup destesini onun göğsüne bıraktı. Aleksey bunların arasında annesinin eğri büğrü yazısiyle yazılmış üç köşeli mektupları ve daima gömleğinin cebinde taşıdığı mektuplara benziyen zarfları tanıdı. Bunları görünce yüzü aydınlanıverdi. Battaniyenin altından elini çıkarmak için bir hareket yaptı.

«Meteoroloji çavuşu» hüzünle sordu:

— Bunlar kızdan mı geliyor?

Bunu sorarken o kadar kızarmıştı ki, uzun ve kızıl kirpikleri gözyaşlariyle ıslandı.

Meresef, o zaman, infilâk esnasında yanlış işitmediğini anladı ve hakikati söylemiye cesaret edemedi.

— Evli olan kızkardeşimin mektupları. Onun aile adı başkadır! diye cevap verdi.

Bu lüzumsuz yalan kendisinin de hoşuna gitmemişti.

Kızışmış motorların uğultusu arasında sesler işitildi. Yan kapak açıldı, kaputu üstüne önlük giymiş tanımadık bir hekim içeri girdi ve Aleksey'e bakarak sordu:

— Hastaların biri artık burada mı? Çok güzel, öbürünü de getirin, derhal uçacağız.

Hekim, Yura'nın arkasında gizlenmiye çalışan «meteoroloji çavuşu»na buğulanmış gözlükleriyle bakarak:

— Ya siz burada ne yapıyorsunuz, madam? diye sordu. Rica ederim, çıkınız, şimdi uçacağız. Hey! Verin sedyeyi!

Aleksey kızın fısıldadığını işitti:

— Yazın, Allahaşkına yazın, bekliyeceğim.

Hekim, üzerinde sessizce ve devamlı inliyen birinin yattığı sedyeyi, Yura'nın ve dışardan uzanan başka bir elin yardımiyle uçağın içine aldı. Hastayı uçağın özel sedye yerine koydukları sırada üzerindeki yüzünü gördü. Doktor ellerini oğuşturdu, kabini gözden geçirdi ve eliyle Meresef'in karnına hafifçe vurarak:

— Çok güzel! Fevkalâde! İşte, delikanlı, uçtu-

ğunuz zaman canınız sıkılmasın diye konuşacak adam da var, dedi. Şimdi yabancıların hepsi dışarı çıksınlar! Ya o çavuş rutbetli Lorelay nerede? İndi mi? Çok iyi. Rica ederim, çabuk olun!...

Hekim, geç kalan Yura'yı dışarı itti. Kapıları kapadılar. Uçak sarsıldı, ilerledi, sıçradı, sonra sakinleşip havalandı ve anayurdun geniş semasında motorların sakin uğultusiyle yüzer gibi uçmıya başladı. Hekim kenara tutuna tutuna Meresef'in yanına geldi:

— Sıhhatiniz nasıl? Verin nabzınızı dinliyeyim, dedi ve ilgiyle Aleksey'e bakarak başını salladı:

— Evet! Kuvvetli adamsınız! Yoldaşlar sizin maceralarınız hakkında J. London'unkine benziyen inanılmıyacak şeyler anlatıyorlar.

Hekim, koltuğuna oturdu, daha iyi yerleşmiye çalışarak, içine gömüldü, birdenbire kendisini salıverdi, uyudu. Pek genç olmıyan bu solgun adamın son derece yorgun olduğu belliydi.

Aleksey kendi kendine, «J. London maceralarına benziyen şeyler» diye düşündü ve hâfızasında uzak çocukluk hâtıraları — sahrada aç ve hasta bir canavar tarafından takibedilen kırık ayaklı bir adamın hikâyesi — canlandı. Motorların uyutucu uğultusu altında her şey yüzmiye, şeklini kaybetmiye ve bir sis içinde erimiye başladı. Aleksey'in uyumadan önce düşündüğü son şey çok garipti, âdeta artık ne savaş, ne bombardıman, ne ayaklarının o azap verici, devamlı ve keskin ağrısı, ne de Moskova'ya doğru yol alan uçak vardı ve sanki bunların hepsi, çocukluğunda, uzak Kamişin şehrinde okuduğu fevkalâde güzel bir kitaptandı.

İKİNCİ BÖLÜM

1

Andrey Degtârenko ve Lenoçka dostlarına başkent hastahanesinin güzelliğini tasvir ederken hiç mübalâğa etmiyorlardı. Ordu komutanının ricasiyle Moskova'ya getirilen Meresef ve ona refakat eden Teğmen Konstantin Kukuşkin, bu hastaneye gönderildiler.

Savaştan önce burası enstitü kliniği idi ve burada meşhur bir Sovyet bilgini bazı ağır hastalık ve yaralanmalardan sonra insan organizmasının süratle tedavisi için yeni usuller keşfetmekle meşgul oluyordu. Bu müessesenin sağlamca tesbit edilmiş ananeleri ve dünya şöhreti vardı.

Savaş günlerinde, bu bilgin, kendi enstitüsünün kliniğini subay hastahanesine çevirmişti. Evvelce olduğu gibi, hastalar burada ilme malûm olan her türlü tedavi araçlarından istifade edebiliyorlardı. Başkentin yakınlarında şiddetle devam eden savaş, yaralıların sayısını o kadar arttırdı ki, hastahanedeki yatakların sayısını dört kere çoğaltmak icabetti. Bütün yardımcı binalar, yani ziyaretçilere mahsus odalar, okuma ve gürültüsüz oyun odaları, hastahane personeli odaları, iyileşmekte olanların genel yemekhaneleri, hasta odalarına çevrilmişti. Bilgin, laboratuvarlarının yanındaki odasını bile yaralılara bırakmıştı. Kendisi ise kitaplarını ve lüzumlu şey-

lerini alarak, evvelce nöbetçilere ait olan küçük odaya çekildi. Buna rağmen bazan koridorlara da yataklar koymak gerekiyordu.

Tababet mabedinin törenli sessizliği için sanki mimarlar tarafından mahsus yaratılmış olan parlak ve beyaz duvarlar arasında, her tarafta sürekli uğultular, inilitler, uyuyanların horlamaları, ağır hastaların sayıklamaları işitiliyordu. Burada, savaşın havalandırmakla giderilemiyen ağır ve boğucu havası kanlı sargıların, iltihaplı yaraların, diri diri çürüyen insan etinin kokusu çabucak hissedilmiye başladı. Çoktan beri, bilginin plânlarına göre yapılmış rahat yatakların yanında, bir de taşınabilir seyyar yataklar vardı. Yemek takımları yetmiyordu. Kliniğin güzel fayans kapları ile beraber, ezilmiş alüminyum maşrapalar da kullanılıyordu. Yakında patlıyan bir bombanın infilâk dalgaları, büyük İtalyan pencerelerinin camlarını parçaladı ve onların yerine ince tahtalar çivilemek lâzım oldu. Su kâfi değildi, bazan gaz da kesiliyor ve aletleri eski moda ispirto lâmbaları üzerinde kaynatmak gerekiyordu. Bir taraftan durmadan yaralılar geliyor. Uçaklar, otomobiller, trenler, gittikçe daha çok yaralı getiriyorlardı. Bunların sayısı taarruzumuzun kuvvetine göre artıyordu. Hastahanenin bütün personeli, yani onun emektar ilim faaliyetçisi ve Yüksek Şura milletvekili olan şefinden başlıyarak, hastabakıcısına, gardropçusuna ve kapıcı kadınlarına varıncaya kadar, bütün bu yorgun, bazan yarı aç ve daima uykusuz insanlar, kendi müesseselerinin kurallarını taassupla korumaya devam ediyorlardı. Hastabakıcı kadınlar, bazan sıra ile iki, hattâ üç nöbet hizmet ederek, temizlemek, yıkanmak, tahtaları ovmak için her boş dakikadan istifade ediyorlardı.

Zayıflamış, ihtiyarlamış, yorgunluktan sallanan hemşireler evvelki gibi kolalanmış önlüklerle işe geliyor, hekimlerin bütün emirlerinin yerine getirilmesi için titizlik ve israrla çalışıyorlardı. Nezaretçiler önceki gibi yatak takımlarında gördükleri en ufak bir leke için çekişiyor, temiz mendille duvarların, merdiven parmaklarının, kapı kilitlerinin temizliğini yokluyorlardı. Kırmızımsı yanaklı, beyaz perçemi yüksek alnına düşen palabıyıklı, epeyce kırarmış siyah sakallı, adamakıllı kavgacı olan ihtiyar şef refakatinde nezaretçiler ve asistanlarla savaştan önceki gibi belli saatlerde binaları dolaşıyor, yeni gelen yaralıların teşhislerini kontrol ediyor, ağır hastalar hakkında konsültasyon yapıyorlardı.

Savaşın bu kızgın günlerinde, onun hastahane dışında da birçok işleri vardı; fakat kendi istirahat ve uyku saatlerini kısaltarak, her zaman sevdiği bu dava uğrunda çalışacak vakit buluyordu. Dikkatsizlik gösteren hizmetçilerden birini azarladığı zaman bunu gürültüyle, şiddetle ve mutlaka suç yerinde, hastaların önünde yapıyordu. O daima bağırıyor, eğer kliniği, karanlık içinde bulunan ve her gün bombardıman edilen Moskova'da, önceki gibi örnek surette çalışırsa, bunun hitlerci ve göringçilere bir cevap olacağını söylüyordu. Savaşın güçlükleriyle kendilerini mazur göstermek istiyenleri dinlemek istemiyordu! Haylazların ve tembellerin cehenneme gitmesini, her şeyin güç olduğu bu anda hastahanede fevkalâde bir düzen olması lâzım geldiğini söylüyordu. Kendisi hastaları belli saatlerde dolaşıyordu, öyle ki, hastabakıcılar odalardaki duvar saatlerini onun gelmesiyle ayar ederlerdi. Hava tehlikesi işareti bile, bu adamın düzenini bozmuyor. Herhalde bütün bunlar, personeli harikalar göstermiye ve inanılmaz

şartlar içinde savaştan önceki düzeni korumaya sevkediyordu.

Bir defa hastahane şefi, Vasiliy Vasileviç sabahleyin hastalara bakarken üçüncü kattaki sahanlığa yanyana iki yatak koyulduğunu gördü.

— Bu ne sergi böyle? diyerek gür kaşları altından öyle baktı ki, yüksek, zayıf, oldukça şık elbiseli ve artık genç olmıyan bu adam öğrenci gibi hazırol durumu alarak cevap verdi.

— Onları bu gece getirdiler!.. Uçmandırlar. İşte bunun kalçası ve sağ eli kırık. Durumu normal, dedi.

Sonra eliyle, yaşı belli olmıyan çok zayıf ve kapalı gözlerle yatan bir adamı göstererek:

— Bunun ise, ağır, dedi. Ayaklarının tabanları param parça olmuş, her ikisi de gangrenli, en mühimi de son derece takatsız olması. Ben, şüphesiz inanmadım, fakat ona refakat eden ikinci sınıf askerî doktor harap tabanlı hastanın, Alman cephesinden sürüne sürüne on bir günde geldiğini yazıyor. Bu, elbette, biraz mübalâğa edilmiştir...

Vasiliy Vasileviç onu dinlemeden battaniyeyi kaldırdı. Aleksey Meseref elleri göğsünde bağlı yatıyordu, insan, temiz beyaz gömleğin ve örtünün üstünde göze çarpar surette seçilen siyah deriyle kaplı zayıf ellere bakarak, kemik sistemini iyice öğrenebilirdi. Profesör yavaşça battaniyeyi uçmanın üzerine çekip hiddetle nezaretçinin sözünü kesti:

— Niçin burada yatıyorlar?

— Koridorlarda artık yer yok... Siz kendiniz...

— «Siz kendiniz», «siz kendiniz» ne demek? Kırk ikinci odada yer yok mu?

— Fakat o albaylar için hazırlanmıştır.

Profesör birdenbire kızdı:

— Albaylar içindir ne demek? Bunu hangi şaşkın söyledi? Albaylar içinmiş! Ahmaklık!

— Fakat bize, Sovyetler Birliği kahramanları için yer bırakmamız söylenmemiş miydi?

— «Kahramanlar için», «kahramanlar için.» Bu savaşta herkes kahramandır. Yoksa siz mi bana akıl vereceksiniz? Buranın şefi kim? Benim emirlerimden hoşlanmıyan, derhal burasını terkedip gidebilir. Uçmanlar derhal kırk ikinci odaya nakledilsin! Binbir çeşit ahmaklıklar uyduruyorsunuz: «albaylar içinmiş»!

O, kendisine refakat eden sessiz grupla ileriye doğru yürüdü, fakat birdenbire döndü, Meresef'in yatağı üzerine eğildi, sık sık yapılan dezenfeksiyonların tesiriyle hırpalanan kıllı ve yumuşak elini uçmanın omuzuna koyarak sordu:

— Alman cephesi ardında iki hafta süründüğün doğru mudur?

Aleksey mecalsiz bir sesle konuşmağa başladı:

— Hakikaten gangrenim mi var?

Profesör kapıda duranlara kızgınca göz attı. Uçmanın keder ve heyecanla dolu büyük kara gözlerine baktı ve birdenbire şöyle dedi:

— Senin gibilere yalan söylemek doğru değildir. Gangrenin var, fakat sen yüzünü asma! Dünyada içinden çıkılmaz bir şey olmadığı gibi, tedavi olunmaz hastalık ta yoktur! Anladın mı? Her şey bundan ibaret!

Profesör geçip gitti, uzaktan koridorun camlı kapısının arkasından onun gürültülü azarları işitiliyordu.

Meresef arkasından kederli kederli bakarak:

— İlginç amca! dedi.

Ağzını yamultarak gülümsiyen Kukuşin yatağından seslendi:

— Deli, gördün mü? Bizimle alay ediyor. Böyle basit adamları biliriz biz. Demek «albay odasına» düşmek şerefine nail olduk.

Meresef:

— Gangren, diye sessizce söylendi ve kederle aynı sözü tekrarladı:

— Gangren!

2

«Albay odası» dedikleri oda ikinci katta koridorun sonunda bulunuyordu. Pencereleri güneye ve doğuya baktığı için orada güneş tedricen yatağın birinden diğerine geçerek bütün gün geziyordu. Bu, nisbeten küçük oda idi. Parke döşeme üzerindeki siyah lekelere bakılırsa, burada, savaştan önce, iki yatak, iki iskemle ile ortasında yuvarlak bir masa bulunduğuna hüküm verilebilirdi. Şimdi buraya dört yatak konmuştu. Birinde kundaklanmış küçük çocuk gibi sargılarla sarılmış bir yaralı yatıyordu. O daima arka üstü yatıyor ve sargının altından sabit ve ifadesiz bir bakışla tavana bakıyordu. Aleksey'in yatağı ile yanyana olan diğer yatakta ince sarı bıyıklı, çopur buruşuk yüzlü, konuşkan ve iyi kalbli bir asker yatıyordu.

İnsanlar hastahanede çabuk tanışır. Aleksey daha akşam olmadan çopur yüzlü adamın Sibiryalı, kolhoz başkanı, avcı askerî ihtisası bakımından ise nişancı, hem de maheretli bir nişancı olduğunu öğrendi. O, Elna etrafındaki meşhur çarpışma gününden itibaren iki oğlu ve damadiyle beraber Sibirya

tümeni terkibinde savaşa katılıp kendisinin dediği gibi yetmiş kadar alman «takırdatmıştı». O, Sovyetler Birliği kahramanı idi. Aile adını söylediği zaman, Aleksey onun gösterişsiz vücuduna merakla baktı. Bu aile adı son günlerde ordu arasında çok meşhurdu.

Hattâ gazeteler bile, baş makalelerini nişancıya ayırdılar. Ona bütün hastahane personeli, hemşireler, müdür, hekim ve bizzat Vasiliy Vasileviç hürmetle «Stepen İvanaviç» diye hitabediyorlardı.

Odanın, sargılar içinde yatan dördüncü sakini bütün gün esnasında kendisi hakkında hiç bir şey söylemedi, fakat her şeyi bilen Stepan İvanoviç, Meresef'e sessizce onun tarihini anlattı. Adı Grigariy Gvozdef idi. O tankçı askerleri teğmeni ve de Sovyetler Birliği kahramanıydı. Orduya; tankçı okulundan gelmiş ve savaşın daha ilk günlerinde işe başlamış. Brest Litovsk kalesinin yanında ilk çarpışmaya katılmış. O, Bialistok altındaki maruf tank çarpışmasında tankını kaybetmiş. Derhal komutanı öldürülen başka bir tanka geçmiş ve tankçı tümenin kalan kısımlariyle Minsk'e doğru çekilen askerleri savunmaya başlamış. Bug çarpışmasında ikinci tankını da kaybetmiş, yaralanmış, üçüncü tanka geçmiş ve ölen komutanın yerine geçerek bölüğün komutanlığını ele almış. Sonra almanların arkasına geçip üç tanktan ibaret bir tankçı grubu yaratmış ve bir ay zarfında alman cephesinin arkasında, çok uzaklara kadar giderek alman askerlerine ve yüklü arabalara hücum etmiş. O kendisine yakıt, savaş levazımatı ve ihtiyat kısımları temin etmek için çarpışma meydanlarında kalan makinalardan istifade ediyormuş. Burada yeşil ovalarda, geniş yollarda, or-

man ve bataklıklarda hadsiz hesapsız, her çeşit markalı makinalar bulunuyormuş.

Gvozdef, Darogobuj'da doğmuştu. O tankçıların, komutan tankının radyosu vasıtasiyle Sovyet haberler bürosundan sürekli aldıkları tebliğlerden cephe hattının, doğum yerine yaklaştığını öğrenince sabredememiş ve sağ kalan sekiz neferiyle beraber ormanlar arasından cepheye yaklaşmıya başlamış.

Savaş başlamadan önce, ovada akan kıvrıntılı dereciğin kenarındaki küçük köyüne dönebilmişti. Köy öğretmeni olan annesi ağır hasta idi, bunun için, yaşlı bir agronom ve milletvekili olan babası, oğlunu ordudan çağırmıştı.

Gvozdef okulun yanındaki bir katlı köy evceğizlerini, eski minderin üstünde yatan ufacık, zayıf, mecalsiz annesini, kederli kederli öksürerek hastanın yatağı yanında oturan ve sırtında eski moda ipekli bir ceketi olan kır sakallı babasını, üçü de annelerine benziyen ufacık esmer kızkardeşlerini hatırladı. Köyün sağlık memuru olan ve kendisini araba ile tâ istasyona kadar geçiren, elâ gözlü, uzun boylu Jenya'yı ve ona her gün mektup yazmayı vadettiğini hatırladı. Çiğnenmiş ovalardan, yanmış, ıssız Belorusya köylerinden âdeta canavar gibi gizlenerek geçerken, şehirlerin arkasından dolaşarak çok hareketli yollardan kaçınırken küçücük evinde ne göreceğini, yakınlarının da kaçıp kaçamadıklarını, eğer orada kaldılarsa ne halde olabileceklerini hüzünle düşünüyordu.

Gvozdef'in, doğum yerinde gördükleri, en karanlık tahminlerden çok daha dehşetliydi. O, ne evceğizi, ne akrabalarını, ne de Jenya'yı, ne de köyü buldu! Şarkı söyliyerek ve homurdanarak siyah kül yı-

ğınları arasında yapayalnız duran sobada bir şeyler pişiren yarı akıllı bir nineden, almanlar geldiği zaman öğretmenin çok fena durumda olduğunu, kızların ve agronomun onu ne beraber götürmiye, ne de bırakmıya karar veremediklerini, Almanların Vilâyet emekçi üyelerinden birinin ailesinin köyde olduğunu öğrendikleri zaman, onları daha aynı gece yakaladıklarını ve evin yanındaki kayın ağacına astıklarını, sonra evi de yaktıklarını öğrendi. Gvozdef'in ailesini kurtarmak için, en büyük alman subayının yanına koşan Jenya'ya uzun zaman eziyet etmişler, belki alman onun ırzına saldırmış, ihtiyar kadın orada daha neler olduğunu bilmiyordu. İkinci gün almanın evinden kızın ölüsünü çıkarmışlardı. Cesedi iki gün derenin kenarında kalmıştı. Köy ise, ancak beş gün önce yakılmıştı. Gece yarısı birisi kolhozun beygir ahırlarına yerleştirmiş olan benzin depolarını tutuşturduğu için almanlar da köyü yakmışlardı.

Nine tankçıyı, evin yerindeki kül yığınına götürdü ve ona ihtiyar kayın ağacını gösterdi. Çocukluğunda ağacın kalın bir dalına onun salıncağı asılı dururdu. Şimdi kayın ağacı kurumıya başlamıştı, alevlerin kuruttuğu dalda ise beş ip parçası şarkıyordu. İhtiyar kadın sıçrıyarak, birtakım dualar mırıldanarak, ona kızın cesedinin yatmış olduğu yeri gösterdi. Gvozdef kıza her gün mektup yazmayı vadetmiş, fakat bunu bir defa bile yazamamıştı. Tankçı, hışırdıyan otlar arasında bir hayli durduktan sonra geri döndü ve ormanda kendisini bekliyen savaşçılara doğru yollandı. Bir tek söz söylemedi, bir tek gözyaşı dökmedi.

Haziranın sonlarına doğru general Konef'in orduları batı cephesinde hücuma geçerken Grigoriy

Gvozdef kendi savaşçılariyle beraber alman cephesini yarıp geri geldi. Ağustos ayında ona meşhur «T — 34» tanklarından yeni bir tank verdiler ve kışa kadar taburda «korkusuz» bir adam olarak şöhret kazandı. Her yerde onun hakkında hikâyeler anlatıyor, gazeteler onun için inanılmıyacak gibi görünen, fakat gerçek olayları yazıyorlardı. Bir defa keşfe yollandığı zaman, geceleyin etrafına ateş ederek ve panik yaratarak alman tahkimatını ve mayın tarlalarını büyük bir süratle geçmiş. Böylece Kızılordu kıtaları tarafından sarılmış olan, halen alınanların bulunduğu kasabacığa sokulmuş, alınanları telâşa düşürdükten sonra öte tarafa, kendilerinin yanına çıkmış. Başka bir defa alman cephesi arkasında grubuyla faaliyete geçerken, muhasaradan çıkarak alman yük arabalarının üstüne atılmış, tank zincirleriyle beygirleri, arabaları ve alınanları ezmişti.

Kışın küçük bir tank grubu ile Rjev yanında düşmanın küçük bir ameliyat karargâhını yerleştirdiği köyün garnizonuna hücum etmiş. Daha köye girmeden, tanklar müdafaa hattından geçerken onun tankı üzerine yakıcı mayili bir ampul düşmüştü. Kokulu duman saçan alevler tankı sarmış, fakat tank ekibi mücadele etmiye devam ediyormuş. Muazzam bir meşaleye benziyen tank bütün silâhlarından ateş saçarak köyde dolaşıyor, manevra yapıyor, kaçan alman askerlerine yetişerek onları paletleriyle eziyordu. Gvozdef ve kendisiyle beraber muhasaradan kurtulmuş olan adamlar arasından seçilen ekibi, benzinhazinelerinin yahut da savaş levazımatının tutuşmasından her an mahvolabileceklerini biliyorlarmış. Onlar dumandan boğuluyor, ateş gibi kızgın zırhın içinde tutuşuyor, üstleri başları yavaş yavaş yanı-

yor, fakat döğüşmiye devam ediyorlarmış. Makinanın paletleri altında patlıyan bir mermi, tankı başaşağı çevirmiş ve infilâk dalgasından mı, yoksa havaya kalkan kum ve kardan mı, her nedense, yalınları sönmüş, Gvozdef'i makine içinden ütülenmiş, kavrulmuş bir halde çıkarmışlar.

Tankçı artık iki aydır iyileşmeyi ümit etmeden, hiçbir şeyle ilgilenmeden bazan bütün gün bir tek kelime bile söylemeden hayat ve ölüm arasında yatıyordu Ağır yaralıların âlemi, genellikle bulundukları hastahane odasının duvarları içinde mahdut kalır. Bu duvarların dışında, uzak bir yerde savaş oluyor, küçük büyük olaylar oluyor, ihtiraslar coşuyor ve her geçen günle insanın ruhunda yeni bir çizgi tabakalaşıyordu. Dış dünyadaki hayatın, «ağır» hastaların yanına girmesine meydan verilmiyor, hastahanenin duvarları arkasındaki kasırgalar buraya kesik ve boğuk yankılar halinde geliyordu. Oda, gayriihtiyari olarak kendi küçük hadiseleriyle yaşıyordu. Gündüz güneşinin kızardığı camın üstüne nereden geldiği bilinmiyen uyuşuk ve tozlu sineğin belirmesi bir olay idi. Bugün, bu odanın tıp hemşiresi Klavdiya Mihailovna hastahaneden çıkınca doğrudan doğruya tiyatroya gitmeye niyetlenmişti. Onun bu yüzden giydiği yüksek ökçeli yeni ayakabıkları bir yenilikti. Artık usandıkları zerdali peltesi yerine bugün üçüncü yemek olarak verilen mor erik hoşafı konuşma konusu olmuştu.

Ağır hastayı yoracak kadar yavaş yavaş geçen günleri dolduran ve onun bütün düşüncelerini üzerine çeken şey, kendisini savaş saflarından, çetin savaş hayatından koparıp buraya, bu yumuşak ve rahat, fakat birdenbire artık hoşuna gitmiyen yatağa atan yarasıydı. O, bu yaranın, şişkinliğin yahut kı-

rıklığın düşüncesiyle yatıyor, rüyasında da onları görüyor ve uyandığı zaman derhal şişkinliğin büyüyüp büyümediğini, kırmızılığın kaybolup kaybolmadığını, hararetinin düşüp düşmediğini anlamıya çalışıyordu. Gecenin sessizliğinde kulak kabartan kimse her gürültüyü nasıl on kat fazlalaştırırsa, burada da hastalar daima kendi acılarını düşündükleri için, yaraları daha çok ağrıyordu. Hattâ savaşta ölümün gözlerine sükunetle bakan en sert ve irade sahibi kimseler bile profesörün sesindeki mânayı korka korka anlamıya çalışıyor, hastalığın gidişi hakkında Vasiliy Vasileviç'in fikrini onun yüzündeki ifadeden tayin etmeğe çalışırken âdeta kalbleri donuyordu.

Kukuşkin sık sık mırıldanıyordu. Ona sanki tahta parçaları lâzım geldiği şekilde konulmamış, çok az sıkılmış ve bundan dolayı kemikleri eğri bitişecek, sonunda onları yeniden kırmak icabedecek gibi geliyordu. Grigoriy Gvozdef ümitsiz bir sessizlik içinde yatıyordu. Fakat Klavdiya Mihailovna yaralarına avuç dolusu vazelin koyarken ve sargılarını değiştirirken, onun, her yerinden yanık deriler sarkan morarmış vücudunu heyecanlı bir sabırsızlıkla nasıl gözden geçirdiğini, hekimlerin konuştuklarını işittiği zaman nasıl kulak kabarttığını farketmek güç değildi. Odada hareket edebilen biricik kimse olan Stepan İvanoviç, —hakikaten ancak ikiye kıvrılıp yatağın tablolarına tutunarak yürüyebiliyordu — daimi surette ona isabet etmiş olan «ahmak bombaya» ve «melun radikulit»in başına getirdiği felâkete, gülünç bir tarzda lânet ediyordu.

Meresef, hekimlerin konuşması kendisini alâkadar etmiyormuş gibi bir tavır takınarak heyecan ve merakını gizlemiye çalışıyordu. Fakat her defa ayak-

larına radyasyon yapmak için sargıları çözdükleri zaman, hain mor kızıllığın topuklarından yukarı ağır ağır fakat ısrarla kaydığını görünce gözleri dehşetten açılıyordu.

Aleksey çok sinirli ve titiz olmuştu. Arkadaşının yersiz şakası, döşekteki buruşukluklar, ihtiyar hastabakıcı kadının elinden düşen fırça, güç halle zaptedebildiği hiddet nöbetlerine sebep oluyordu. Yavaş yavaş arttırılan fevkalâde hastahane yemeği onun kuvvetini çabuk iade ediyordu. Sargısı değiştirilirken veya ayaklarına radyasyon yapılırken zayıflığı, tecrübeye gelen gençleri artık korkutmuyordu. Fakat vücudu nekadar süratle kuvvetleniyorsa, ayakları o kaadr fenalaşıyordu. Kırmızılık artık topuklarını geçmiş, ayak bileklerinden yukarı doğru ilerliyordu. Parmakları hassasiyetini tamamiyle kaybettiler, onlara iğne batırdıkları zaman Aleksey hiçbir ağrı hissetmiyordu. Şişkinliğin yayılması «muhasara» denen yeni bir tedavi usulüyle durdurulabildi. Fakat ağrı artıyordu. Tamamiyle dayanılmaz oldu.

Aleksey gündüzleri yüzünü yastığa gömerek sessizce yatıyordu. Geceleri Klavdiya Mihailovna ona morfin yapıyordu.

Son zamanlarda hekimlerin konuşmalarında, korkunç «kesmek» sözü gitgide daha sık işitiliyordu. Bazan Vasiliy Vasileviç, Aleksey'in yatağı yanında duruyor ve soruyordu:

— Eee, ne var, sürüngen, acıyor mu? Belki de onları kesip bir tarafa atacağız ha?..

Bu sözlerden Aleksey'in vücudu büsbütün ürperiyor ve büzülüyordu. Bağırmamak için dişlerini sıkarak kafasını öte tarafa çeviriyor, profesör ise dalgın dalgın mırıldanıyordu:

— Eee, sabret, senin bileceğin iş. Daha bunu da

deneyelim, diyor ve yine tedavi usulleri tatbik ediyordu.

Hekimin arkasından kapı kapanıyordu. Koridorda dolaşanların ayak sesleri kesiliyor, Meresef de kapalı gözlerle yatıyor ve düşünüyordu: «Ayaklarım, ayaklarım, benim ayaklarım!.. Yoksa ayaksız, topal mı kalacaktı? Doğum yeri Kamişin'de yaşıyan ihtiyar kayıkçı Arkaş amca gibi tahta tabanlarla mı yürüyecekti? Yıkanırken o da kayıkçı gibi tahta ayaklarını çıkarıp dere kenarında bırakacak, kendisi ise elleriyle yürüyerek, maymun gibi suya girmiye mecbur olacaktı? »

Aleksey'in bu acılarını iki misli büyüten bir sebep daha vardı. Hastahaneye gelmesinin daha birinci günü anasımn Kamişin'den gönderdiği mektupları okumuştu. Her annenin mektupları gibi bu üç köşeli küçücük mektuplar da kısaydı. Sayfanın yarısı yakınlarının gönderdiği selâmlarla ve evde, Allaha şükür, her şeyin iyi olduğunu ve annesi için üzülmesine sebep olmadığına dair Alyoşa'yı temin eden sözlerle doluydu. Diğer yarısından ise, annesi korunmasını, kendisini üşütmemesini, tehlikeli olan yerlerde dolaşmamasını, komşularından yeter derecede dinlediği alman hilekârlığından korunmasını, ayaklarını ıslatmamasını tenbih ediyordu. Anasının mektuplarının hepsi aynıydı. Bu mektuplar birbirlerine benziyorlardı. Aralarındaki fark yalnız şundan ibaretti ki: annesi birinde, kendisinin de Allaha inanmamasına rağmen bir ihtimale karşı bir komşu kadınına, savaşçı Aleksey için dua etmesini havale ettiğini bildiriyordu. Diğerinde, güneyde uzak bir yerde savaşan ve çoktan beri mektup yazmıyan daha büyük kardeşleri için rahatsızlanıyordu. Son mektubunda ise, güya Volga'da bereketli bir balık avın-

dan sonra bütün oğullarının merhum babalarıyle birlikte eve, onun yanına döndüklerini, kendisinin de onlara ailenin en çok sevdiği çiga boğaçası yaptığını rüyasında gördüğünü ve komşu kadınlarının bu rüyayı oğullarından birinin mutlaka cepheden döneceğine yorduklarını yazıyordu. İhtiyar kadın, Aleksey'e amirlerinden hiç olmazsa bir gün eve gelmek için izin istemesini rica ediyordu.

Üstleri iri, yuvarlak talebe yazısıyle yazılı olan mavi zarflardaki mektuplar, FZO* da Aleksey'le beraber okuyan kızdan gelmişti. Adı Olya idi. O şimdi, Aleksey'in çocukluğunda maden tornacısı olduğu Kamişin tahta zavodunda teknisyen olarak çalışıyordu. Bu kız onun, yalnız çocukluk dostu değildi. Kızın mektupları da, alelâde olmaktan uzaktı, onlarda bir özellik vardı. Aleksey mektupları, boşuna birkaç defa okumuyordu. Aynı yerlere tekrar tekrar dönerek en basit sıraların arasında kendisinin anlıyamadığı, gizli ve sevinçli bir anlam arıyordu. Kız çok meşgul olduğunu ve şimdi vakit kaybetmemek için yatmıya bile eve gitmeyip zavodta kaldığını, Aleksey'in, şimdi zavodta neler üretildiğini bilemiyeceğini, şayet bunu tahmin edebilirse, hayret içinde kalacağını ve sevinçten aklını kaçıracağını yazıyordu. Bunlarla beraber, çok seyrek, ayda bir defadan fazla olmıyan serbest günlerinde Aleksey'in annesinin yanına gittiğini, büyük oğullarından ses sada gelmediği için ihtiyar kadının kendini iyi hissetmediğini, annesinin güçlük çekerek yaşadığını ve son zamanlarda daha sık hastalanmıya başladığını yazıyordu. Kız, ondan, annesine daha sık ve daha çok mektup yazmasını Aleksey'in şimdi belki de

---

* **FZO — Fabrika zavot okulu.**

annesinin biricik sevinci olduğunu, bundan dolayı onu fena haberlerle üzmemesini rica ediyordu.

Olga'nın mektuplarını tekrar tekrar okuyan Aleksey annesinin rüya ile ne kastettiğini anlıyabildi. Aleksey annesinin, kendisini nasıl beklediğini ve ona nasıl ümit bağladığını, eğer başına gelen felâketi bildirirse, her ikisini de nasıl sarsacağını anladı. Ne yapacağını uzun uzadıya düşündü ve onlara hakikatı bildirmek için kendisinde kuvvet bulamadı. Beklemiye karar verdi ve her ikisine de iyi yaşadığını, kendisini sakin bir yere gönderdiklerini yazdı. Adresindeki değişiklikten şüphe etmemeleri ve bunun hakikate daha yakın olması için de, şimdi cephe ardı kıtalarında hizmet ettiğini, özel görevlerde bulunduğunu ve anlaşıldığına göre bu işte uzun zaman kalacağını ilâve etti.

Şimdi, hekimlerin istişarelerinde bu «kesmek» sözünü gitgide daha sık işittikçe dehşet içinde kalıyordu. Kamişin'e sakat olarak nasıl gidecekti? Sakat ayaklarını Olya'ya nasıl gösterecekti? Cephede bütün evlâtlarını kaybettikten sonra sonuncusunun eve dönmesini bekliyen annesine ne kadar korkunç bir darbe indirecekti! Sakin duramıyan Kukuşkin'in altındaki somyenin ürpertici bir gıcırtıyla inlediğini, tankçının sessizce göğüs geçirdiğini ve bütün gününü pencerenin önünde geçiren ve atlattığı ölüm tehlikesinden iki kat olan Stepan İvanoviç'in parmaklarıyle camı tıkırdattığını dinliyerek hastahane odasının üzücü sessizliği içinde işte bunları düşünüyordu.

Aleksey kendi kendine:

«Kesmek mi? Hayır, yalnız bu olamaz! Ölsem daha iyi olur... Ne soğuk, zehirli söz! Kesmek! Acaba bunsuz kurtulmak mümkün değil mi? diye dü-

şünüyordu. Hattâ bu korkunç söz, keskin, eğri tırnaklarla kendisini parçalıyan, şekilsiz bir çelik örümcek halinde rüyasına giriyordu.

3

Bir haftadan beri, kırk ikinci odanın sakinleri dört kişiydiler. Fakat bir gün Klavdiya Mihailovna iki sıhhiyeciyle birlikte düşünceli düşünceli odaya girdi ve biraz sıkışmaları lâzım geldiğini haber verdi. Stepan İvanoviç'in yatağını pencerenin yanına koydular. Bu, onu çok sevindirdi. Kukuşkin'i köşeye, Stepan İvanoviç'le yanyana yerleştirdiler, serbest kalan yere ise yumuşak kaba döşekli güzel bir yatak koydular.

Bu, Kukuşkin'i kudurtmuştu; o, sarardı, yumruğu ile iskemleye vurdu ve bağıra çağıra hemşireye de, hastahaneye de, bizzat Vasiliy Vasileviç'e de sövmiye başladı, birine şikâyet edeceğini ve bir yere mektup yazacağını söyliyerek tehditler savurdu. Öyle hiddetlenmişti ki, su bardağını zavallı Klavdiya Mihailovna'mn üzerine atmıya kalkıştı, hattâ Aleksey iri gözlerini parlatıp çirkin bir sesle kendisini durdurmuş olmasaydı, sahiden de atacaktı.

Beşinci hastayı tam bu sırada getirdiler. O mutlaka çok ağırdı, çünkü sedye, sıhhiyecilerin adımlarına uyarak gıcırdıyor ve kuvvetle eğiliyordu. Yastığın üzerinde oldukça büyük, yuvarlak, çıplak bir baş takatsizce sallanıyordu. Geniş, sararmış, sanki balmumundan yapılmış olan yüzünde hayat eseri yoktu. Dolgun soluk dudakları ıstırap ifade ediyordu.

Yeni hasta sanki kendinde değildi. Fakat sed-

yeyi döşemeye koydukları zaman derhal gözlerini açtı, dirsekleri üzerinde doğruldu, merakla odayı gözden geçirdi, Stepan İvanoviç'e göz kırptı — vaktinizi nasıl geçiriyorsunuz, iyi misiniz, demek ister gibi — sonra kalın bir sesle öksürdü. İhtimal, büyük ağır vücudu fena halde yaralanmıştı ve bu ona müthiş acılar veriyordu. İlk bakışta bu adam Meresef'in hoşuna gitmemişti. İki sıhhiyeci, iki hastabakıcı ve hemşirenin onu gayretle, güçlükle yatağa kaldırmalarını hoşnutsuzlukla seyrediyordu. Merteğe benziyen büyük, şişmiş ayağını acemice çevirdikleri zaman yeni hastanın çehresinin birdenbire nasıl sarardığını, terle kaplandığını, solgun dudaklarının acıyla nasıl büküldüğünü gördü. Fakat hasta yalnız dişlerini gıcırdattı.

Kendini yatakta bulunca battaniyenin altındaki çarşafın kenarını sükûnetle derhal düzeltti, beraber getirdiği kitapları ve not defterlerini küçük masacığın üzerine dizdi, dişmacununu, kolonyayı, tıraş aletlerini, sabun kutusunu alt rafa itina ile yerleştirdi, sonra hamarat bir evcimen gibi bütün işini gözden geçirdi ve derhal derin ve gümrah bir sesle mırıldandı:

— Ee, haydi şimdi tanışalım. Alay komiseri Semyon Vorobyof. Uslu ve tütün içmiyen bir adam. Rica ederim, beni de topluluğunuza kabul ediniz!

O, oda arkadaşlarını sakince ve merakla gözden geçirdi. Meresef onun gülümsiyen, şarkıcı, küçük ve altın rengi gözlerinin dikkatli ve deneyici bakışının, üzerine dikildiğini farketti.

Yeni hasta, bütün odayı şen, kalın sesiyle doldurarak anlatıyordu:

— Ben burada uzun zaman kalmıyacağım. Kimin ne halde olduğunu bilmiyorum ama, benim faz-

la yatmıya vaktim yok. Süvarilerim beni bekliyor. İşte buz eriyor, yollar kuruyacak ve haydi. Biz kızıl süvari ordusuyuz, bizim için... Öyle değil mi?

Kukuşkin sert bir hareketle duvara doğru dönerek seslendi:

— Hiçbirimiz burada uzun zaman kalmıyacağız! Buz eriyecek ve haydi! Ayaklar ilerde olarak ellinci odaya gideceğiz.

Hastahanede ellinci oda yoktu. Hastalar arasında «sesethaneye» ellinci oda diyorlardı. Komiserin bunu henüz öğrenmediği belli idi, fakat şakanın karanlık mânasını anladı, incinmedi, yalnız Kukuşkin'e hayretle bakarak sordu:

— Kaç yaşındasınız, aziz dostum, eh sakala bak, sakala! Çok erken ihtiyarlamıya başlamışsınız!

4

Bütün hastaların, kendi aralarında, Komiser adını verdikleri yeni hastanın kırk ikinci odaya gelmesinden sonra, odanın hayatındaki herşey birdenbire değişti. Bu ağır ve takatsiz adam daha ikinci gün herkesle tanıştı ve Stepan İvanoviç'in dediği gibi «her insanın kalbine yaklaşmak için, özel birer anahtar bulmayı» başardı.

Stepan İvanoviç'le sanki çoktan beri dostmuşlar gibi her ikisinin de çok sevdikleri avcılık ve beygirlere karşı duydukları sevgi hakkında konuştular. Komiser savaşın mahiyetinde derinleşmeyi seven Meresef'le asri metotlar, hava donanması, tankların ve süvari ordusunun savaşta tatbiki hakkında tahrik edici münakaşalar yaptı. Hava donanmasının ve tankların şüphesiz mühim araçlar olduğunu, fakat

beygirin de henüz büyük önemini kaybetmediğini ve hâlâ çok mühim işler görebildiğini büyük bir ihtirasla ispat etti. Şayet süvari kıtalarına iyi bir düzen verip onları takviye ederlerse ve yaşlı, yılmaz komutanlara yardımcı olarak geniş cesaretli muhakeme sahibi olan bir gençlik yetiştirilirse, bizim süvari ordumuz dünyayı yine hayrette bırakacaktır, diyordu. O hattâ tankçı ile bile ortak bir dil bulabildi. Anlaşıldığına göre onun komiser olduğu tümen, Yartsef civarında, sonra tankçının bütün grubu ile muhasaradan çıktığı yerde ve meşhur Konef karşı hücumuna katılarak Duhovştina yanında savaşmış. Komiser her ikisi için de tanıdık olan köylerin adlarını heyecanla anıyor ve almanların nereye kadar ve nasıl geldiklerini anlatıyordu. Tankçı önceden olduğu gibi şimdi de susuyordu, fakat, evvelce yaptığı gibi yüzünü duvara çevirmiyordu. Sargı bezlerinden yüzü görünmüyordu, fakat komiserin dedikleriyle aynı fikirde olduğunu, hareketiyle bildiriyordu. Komiser, Kukuşkin'e satranç oynamasını teklif ettiği zaman, Kukuşkin'in öfkesi birdenbire sevince döndü. Oyun tahtası Kukuşkin'in yatağında duruyordu. Komiser ise yattığı yerden kapalı gözlerle körü körüne oynuyordu. Kavgacı teğmeni oyunda yendi ve böylelikle onu büsbütün kendisine çekti.

Hastabakıcı kadın sabahları pencereyi açtığı zaman hastahanenin can sıkıcı sessizliği derhal yırtılır, sokakların şen gürültüsiyle beraber erken Moskova baharının hoş kokulu serin havası içeri sokulurdu. İşte, komiserin kırk ikinci odaya gelmesiyle de burada buna benzer bir şey olmuştu. Komiser bunun için özel bir gayret göstermiyordu. O, sadece yaşıyor, kendisine eziyet veren ağrıları unutarak ve-

ya unutmıya çalışarak hevesle, bütün varlığı ile yaşıyordu.

Sabahları uykudan uyandığı zaman yatağında oturup kollarını yukarı ve yan tarafa savuruyor, başını doğrultuyor, eğiyor, böylece jimnastik yapıyordu. Yıkanmak için su getirdikleri zaman, soğuk su istiyor, leğenin üzerine eğilip uzun süre gürültüyle yıkanıyor, sonra yüzünü havlu ile o kadar kuvvetle siliyordu ki, şişmiş bedeni büsbütün kızarıyordu. İnsan onu gördüğü zaman istemiyerek aynısını yapmak hevesine kapılıyordu. Gazeteleri getirdikleri zaman hemşirenin elinden onları susamışcasına kavrıyor, yüksek sesle ve büyük bir dikkatle Sovyet muhaberat bürosunun tebliğini, sonra da cephe haberlerini, birbiri ardınca tafsilâtiyle okuyordu. Onun kendine mahsus, tâbiri caizse, aktif bir okuyuş tarzı vardı: beğendiği yerleri kâh fısıldıyarak tekrarlarken «doğru» diye mırıldanıyor, bir şeyler kaydediyor, kâh hiddetle «yalan söylüyor köpek, eğer bu adam cepheye gitmişse, başımı bir şişe bira için rehine koyarım. Namussuz! Cephe için yazıyor!» diye bağırıyordu.

Bir defa yalancı bir muhabire öflekenerek, derhal yazı işlerine bir kart yazdı. Savaşta böyle şeyler olmadığını ve olamıyacağını ispat ediyor ve kendisini unutmuş olan yalancının geri çağrılmasını rica ediyordu. Bazan gazetenin üzerinde uzun uzun düşünüyordu, yastığa dayanarak açık gözlerle yatıyor, yahut birdenbire onun sözlerine göre hüküm verilirse, her biri kahramanın kahramanı, yiğidin yiğidi olan süvarileri hakkında enteresan hikâyeler anlatmıya başlıyordu. Sonra tekrar gazete okumıya koyuluyordu. Burası garipti ki, onun bu kayıtları ve lirik hikâyeleri dinleyicilere katiyen engel olmuyor,

onların fikrini dağıtmıyor, bilâkis okunan şeyin mana ve önemini daha iyi anlamalarına yardım ediyordu.

Öğle yemeği ile tedavi işleri arasında her gün iki saat almanca ile meşgul oluyordu; sözleri tekrarlıyor, cümleler kuruyor ve bazan birdenbire yabancı dilin mânasını düşünerek şöyle diyordu:

— Çocuklar, almanca pilice ne denir, biliyor musunuz? Kühelhen Bravo! Kühelhen, ufacık, nazik, yumuşak bir şey. Zile ne diyorlar, biliyor musunuz? Glöklayn! Ahenkli söz, değil mi?

Bir defa Stepan İvanoviç sabredemedi:

— Almanca sizin nenize gerek, komiser yoldaş? Kendinizi boş yere yormuyor musunuz? Kuvvetinizi korusanız, daha iyi olmaz mı, dedi...

Komiser, yaşlı askere kurnazca baktı:

— Hey sakal! Bu, Rus insanı için hayat mıdır? Ya Berlin'e vardığım zaman ben onlarla ne dilce konuşacağım? Sana kalırsa patagonca mı, ha?

Komiserin yatağı yanında oturan Stepan İvanoviç, cephe hattının Moskova'ya yakın, Berlin'den ise çok uzakta olduğunu söylemek istedi, fakat komiserin sesi o kadar inandırıcıydı ki, asker sadece ağzını açtı ve kısaca ilâve etti:

— Burası böyle, elbette, patagonca konuşmıyacağız, fakat bu felâketten sonra kendinizi korumanız iyi olur, komiser yoldaş.

— Sakınan göze çöp batar! İşittiğin yok mu sakallı?

Hastaların hiçbiri «sakallı» değildi. Komiser kimbilir neden, herkese «sakallı» diyordu. Fakat bu söz onun ağzından çıktığı zaman tahkir edici değil, bilâkis şen bir söz olur ve onu duyan herkesin içi hafiflerdi.

Aleksey, komiserin bu sönmez cesaretinin sırrını keşfetmeğe uğraşarak bütün gün ona bakıyordu. Şüphesiz ki, bu adam şiddetli acı çekiyordu. Kendisi üzerinde kontrolü kaybetmesi için ancak uyuması lâzımdı, o zaman derhal inlemiye, çabalamıya, dişlerini gıcırdatmıya başlıyor, yüzü eziyetten eğriliyordu. O bunu herhalde bildiği için gündüzleri meşgul olacak bir şeyler bularak uyumamıya çalışıyordu. Fakat uyumadığı zamanlarda çok müsterih ve sakindi, sanki müthiş acı onu üzmüyor, hekimlerle ağır ağır konuşuyor, acıyan yerlerini yoklayıp muayene ettikleri zaman onlarla şakalaşıyordu. Ancak elinin masa örtüsünü sıkmasından ve gözleri arasında beliren inci gibi ter damlacıklarından kendisini ne kadar güç tutabildiği anlaşılıyordu. Uçman bu adamın müthiş ağrıları nasıl bastırdığını, bu kadar enerjinin, cesaretin, sevincin nereden geldiğini anlıyamıyordu. Aleksey bunu öğrenmeyi şiddetle arzu ediyordu, çünkü miktarı durmaksızın fazlalaştıran narkotik ilâçlara rağmen, bütün gece uyuyamıyor, bazan inlememek için battaniyenin bir kenarını ısırarak sabaha kadar gözleri açık yatıyordu.

Şimdi muayeneler esnasında o müthiş «ampütasyon» * sözü gitgide daha fazla duyuluyordu. Aleksey kaçınılmaz, korkunç günün yaklaştığını hissederek, ayaksız yaşamanın mânasız olduğuna karar verdi.

5

Nihayet bu gün geldi. Vasiliy Vasileviç hastaları dolaşırken Aleksey'in artık hiçbir şey hissetmiyen

* **Ampütasyon — Her hangi bir vücut uzvunun ameliyat**la kesilmesi.

kararmış tabanlarını uzun uzadıya yokladıktan sonra, birdenbire doğruldu, Meresef'in gözleri içine bakarak: «Kesilmeleri lâzım!» dedi ve sapsarı kesilen uçman hiçbir söz söyleyemeden hararetle ilâve etti: «Kesilecekler! Çok konuşmıya lüzum yok! İşitiyor musun? Aksi takdirde öleceksin! Anladın mı?»

Profesör, etrafındakilere bakmadan odadan çıktı. Odaya ağır bir hava çöktü. Meresef'in yüzü taş kesilmişti, gözleri açık yatıyordu. Aleksey, sakat kayıkçının eğri büğrü, mavi değneklerini hayal meyal görüyordu. Soyunduktan sonra maymun gibi, ellerine dayanarak ıslak kumun üzerinden suya doğru süründüğünü tekrar hatırladı.

Komiser hafif bir sesle:

— Lyoşa, dedi.

Aleksey sanki uzaktan gelen yabancı bir sesle cevap verdi:

— Ne var?

— Böyle olması lâzım, Lyoşa!

Bu anda Meresef'e, kayıkçı değil de, kendisi taşlıkta sürünüyor ve etekleri rüzgârdan uçuşan alaca elbisesiyle kumun üzerinde oturmuş olan, güneşten kararmış, ufacık güzel Olya'sı dudaklarını ısıra ısıra heyecanla ona bakıyormuş gibi geldi. Evet, böyle olacaktı! Aleksey yüzünü yastığa gömdü, derinden gelerek vücudunu sarsan ve titreten hıçkırıklarla ağlamıya başladı. Herkesi bir dehşet bürüdü. Stepan İvanoviç inliye inliye yataktan indi, halatını * sırtına aldı ve terliklerini sürte sürte, yatakların tablolarına tutunarak Meresef'in yanına geldi. Fakat komiser ona işaret etti: «Bırak ağlasın, engel olma» demek istedi.

* Halat — Evde giyilen geniş bir elbise.

Ve gerçekten Aleksey'in içi hafifledi. Biraz sonra sakinleşti, hattâ, insanın uzun zamandan beri kendisini üzen bir meseleyi en sonunda hallettikten sonra duyduğu hafifliği hissetti. Sıhhiyecilerin kendisini ameliyat salonuna götürmek için geldikleri akşama kadar sustu. Bu beyaz, gözkamaştırıcı, parlak odada da bir tek söz söylemedi. Hattâ kalbi zayıf olduğu için kendisini uyutmalarına izin verecek bir durumda olmadığını ve ameliyatın mevzii uyuşturma ile yapılması icap ettiğini bildirdikleri zaman bile, razı olduğunu yalnız beşiyle işaret etti. Ameliyat esnasında ne inledi, ne de bağırdı. Pek güç olmıyan bu ameliyatı Vasiliy Vasileviç yapıyor, her zaman yaptığı gibi hemşireleri ve yardımcılarını azarlıyordu. Asistanı birkaç defa, hastanın bıçak altında ölüp ölmediğini yoklamıya mecbur etti.

Kemiği kestikleri sırada duyduğu acı dehşetliydi, fakat Aleksey acı çekmiye alışmıştı, hattâ bu beyaz elbiseli, yüzleri maskeyle örtülü insanların, ayaklarının etrafında neler yaptıklarını iyi anlıyamıyordu.

Aleksey ancak odasına getirildikten sonra kendine geldi. İlk gördüğü şey, Klavdiya Mihailovna'nın kederli yüzüydü. Çok gariptir ki, hiçbir şey hatırlıyamıyordu, hattâ bu sevimli, müşfik, kumral saçlı kadının, kendisine niçin bu kadar heyecan ve sual dolu gözlerle baktığına hayret ediyordu. Kadın Aleksey'in gözlerini açtığını görünce sevindi ve battaniyenin altında hafifçe elini sıkarak:

— Yaman kahraman! dedi ve derhal Aleksey'in nabzını yokladı.

Aleksey, «acaba bu kadına ne oluyor» diye düşündü. Ayaklarının, öncekinden biraz daha yukarı kısmında, eskisi gibi yakan ve koparırcasına didik-

liyen bir ağrıyla değil, âdeta sönük ve geçici bir acıyla sızladığını hissetti. Sanki onları dizlerinin üst kısmında iple sımsıkı bağlamışlardı. Birdenbire Aleksey, battaniyenin altında vücudunun kısalmış olduğunu gördü. Derhal her şeyi hatırladı: beyaz odanın göz kamaştırıcı aydınlığı, Vasiliy İvanoviç'in hiddetti sesi, emaye kovadaki kısık gürültü! «Acaba mümkün mü» diye düşündü. Hayretle Klavdiya Mihailovna'ya baktı ve gülümsemiye gayret ederek:

— Galiba boyum biraz kısalmış, dedi.

Gülümseyişi çok yapmacık idi, âdeta yüzünü buruşturmuştu. Klavdiya Mihailovna, onun saçlarım şefkatle düzeltti.

— Zararı yok, zararı yok, azizim, şimdi hafifliyeceksiniz.

— Evet, hakikaten daha hafifim. Kaç kilogram hafifledim?

— Hayır azizim, hayır, öyle demeyin! Siz kahramansınız, başkaları bağırıyor, onları kayışla bağlıyoruz ve yine de tutmak icap ediyor, sizse gık bile demediniz... Ah, savaş... savaş!...

Bu esnada odanın alaca karanlığında komiserin hiddetli sesi işitildi:

— Siz ne yapıyorsunuz orada? Ölü mü okuyorsunuz? Hemşire, bu mektupları ona verin, adamın bahtı açık! Bu kadar çok mektup aldığını görünce kıskanmıya başlıyorum.

Komiser Meresef'e mektup destesini verdi. Bu mektuplar Aleksey'in sevgili bölüğünden gelmişti. Muhtelif tarihlerde yazılmış olmalarına rağmen, her nedense hepsi birden gelmişti. İşte şimdi Aleksey kesik ayaklariyle yatarken, birbiri ardından, kendisi için artık geri gelmemek üzere kaybolan o uzak, eziyet ve tehlikelerle dolu olan ve insanı kendine

doğru çeken hayat hakkında anlatılan arkadaş mektuplarını okumıya başladı. Aleksey, kendi bölüğünün hayatındaki büyük yenilikleri ve kıymetli haberleri merakla okudu. Korpus * siyasi işçinin, mutlaka Kızıl bayrak nişanının alaya verilmesinin ileri sürüleceği ile övünmesi, İvançuk'un iki armağan birden alması, Yaşin'in, avda vurduğu tilkinin kim bilir neden kuyruksuz olması, Stöpa Rostof'un diş etleri iltihaplandığından dolayı, onun hemşire Lenoçka ile aralarındaki muhabbeti bozması Aleksey'i aynı derecede ilgiendiriyordu. Bir an için, hayalinde oraya, bataklık olmasından dolayı uçmanların sık sık lânet ettikleri, fakat şimdi kendisine dünya yüzünün en güzel bir noktası gibi görünen, orman ve göller arasında gizlenmiş uçak meydanına uçtu.

Aleksey mektuplarını okumıya öyle dalmıştı ki, onların tarihlerindeki farka bile dikkat etmedi, hattâ Komiserin hemşireye göz kırpıp, tebessümle Aleksey'i gösterdiğini ve «Benim ilâçlarım sizin bütün lüminal ve veronallarınızdan daha iyidir» diye fısıldadığını bile işitmedi.

Aleksey, Komiserin her şeyi önceden kestirerek mektupların bir kısmını sakladığını ve Meresef'in en en müthiş gününde, ona uçak meydanından gelen dostluk selâmlarını ve yeni haberleri vererek bu ağır darbeyi biraz hafifletmek istediğini hiç bir zaman öğrenmedi.

Komiser tecrübeli bir askerdi. Cephede, ilâçlardan ve peksimetlerden daha mühim olan bu ihmalkâr ve acele yazılmış kâğıt parçalarının büyük kuvvetini tanıyordu.

Andrey Degtârenko'nun, kendisi gibi kaba ve

---

* Korpus — «Komutanlık zatişleri dairesi» anlamında.

şade mektubunda kıvrık, ufak harflerle yazılmış ve nida işaretleriyle dolu küçük bir kâğıt vardı:

«Yoldaş! Sizin, sözünüzü yerine getirmemeniz güzel bir şey değil!!! Bölükte sizi çok sık anıyorlar, ben yalan söylemiyorum, hep sizin için konuşuyorlar. Bu günlerde bölük komutanı yemekhanede sizin adınızı söyliyerek, 'Meresef, evet, bu bambaşka bir adamdır!!!' dedi. Siz, onun yalnız en iyi kimseler için böyle konuştuğunu herhalde biliyorsunuz. Daha çabuk dönün, burada sizi bekliyorlar!!! Yemekhanedeki büyük Lölya şimdi hiç tereddüt etmeden, hattâ bundan dolayı idare müdürü kendisini azletse bile size ikinci yemekten üçer tabak vereceğini yazmamı rica ediyor. Yalnız sözünüzde durmamanız güzel değil!!! Başkalarına ne de olsa bir şeyler yazdınız, halbuki bana iki satır bile karalamadınız. Çok gücüme gidiyor, onun için size ayrıca mektup yazmıyorum, fakat siz, rica derim, bana ayrı mektup yazınız, günlerinizi nasıl geçiriyorsunuz, sıhhatiniz yerinde midir?»

Bu eğlenceli satırların altına: «Meteoroloji çavuşu» imzası atılmıştı. Meseref gülümsedi, fakat bakışı, mektupta altı çizilmiş olan «daha çabuk dönünüz, burada sizi bekliyorlar», sözlerine ilişti.

Aleksey yatağında hafifçe doğrularak, kıymetli bir vesikayı kaybeden insanın ceplerini araştırdığı gibi, titrek ellerini heyecanla ayaklarına doğru uzattı. Elleri boşluğu hissetti.

Aleksey, kaybın bütün ağırlığını ancak bu an anlayabildi. Artık hiçbir zaman bölüğe, hava filosuna, cepheye dönemiyecekti! O hiçbir zaman uçağı havalandırıp hava mücadelesinde çarpışamıyacaktı, asla! Şimdi, sevdiği işten mahrum ve olduğu yere

mıhlanmış bir sakattı, ailesinde ağır bir yük, hayatta ise lüzumsuz bir adamdı. Bunu düzeltmiye imkân yoktu, bu ölüme kadar böyle devam edecekti!

6

Ameliyattan sonra, buna benzer durumlarda baş gösterebilen en dehşetli şey Aleksey Meresef'in başına geldi. O kendi içine kapandı. Şikâyet etmiyor, ağlamıyor, sinirlenmiyordu. Sadece susuyordu.

Bütün gün, tavandaki eğri çatlağa bakarak arka üstü, hareketsizce yatıyordu. Arkadaşları onunla konuşmıya başladıkları zaman, çok defa rasgele «evet», «hayır» diye cevap veriyor ve gözlerini sıvanın dar çatlağından ayırmadan tekrar susuyordu. Bu sanki okunmasında onun kurtuluşunun gizli olduğu bir hiyeroglif idi. Doktorların bütün emirlerini itaatla uyguluyordu, verilen bütün ilâçları içiyor, iştahsızca, yavaş yavaş öğle yemeğini yiyor ve tekrar arka üstü yatıyordu.

Komiser ona:

— Hey sakal, ne düşünüyorsun? diye bağırıyordu.

Aleksey başını ona doğru öyle bir ifadeyle çeviriyordu ki, sanki onu görmüyordu.

— Ne düşündüğünü soruyorum?

— Hiç bir şey...

Bir gün Vasiliy Vasileviç odaya geldi:

— Ee, sürüngen, sağ mısın? İşler nasıl? Kahramansın, kahraman! Sesini bile çıkarmadın. Şimdi, senin on bir gün sürüne sürüne Almanlardan kaçıp geldiğine inanıyorum, kardeşim. Ben, ömrüm boyunca senin kardeşlerine benzeyenleri başımın saçı

kadar gördüm, fakat senin gibisine daha rasgelmemiştim, dedi.

Profesör, süblimattan hırpalanmış tırnaklarıyla derisi soyulmuş, kırmızı ellerini oğuştura oğuştura sordu:

— Neden yüzünü buruşturuyorsun? Alem onu methediyor, o ise öfkeleniyor. Ben tıp hizmetinde tuğgeneralım. Ee, sana gülümsemeni emrediyorum.

Meresef dudaklarını zorla ajıp, yapmacık bir ifadeyle gülümsemiye çalışırken şöyle düşünüyordu: «Sonumun böyle olacağını bilseydim, hiç sürünür müydüm? Tabancamda üç kurşun kalmamış mıydı»?

Komiser, gazeteden hava çarpışmasına dair ilginç bir haber okudu. Burada altı avcı uçağımızın yirmi iki Alman uçağı ile çarpışmaya girişerek sekizini düşürdüğünü, kendilerinden ise bir uçak kaybettiklerini yazıyorlardı. Komiser bu çatışmayı öyle bir memnuniyetle okuyordu ki, sanki bunu yapan tanımadığı uçmanlar değil de, onun kendi süvarileriydi. Bu çarpışmanın nasıl geçtiğini gözönüne getirebilmek için münakaşaya başladıkları zaman Kukuşkin de ateşlenip münakaşaya katıldı. Fakat Aleksey onları dinliyor ve kendi kendine: «Onlar bahtiyar! Uçuyorlar, döğüşüyorlar, fakat ben artık hiç bir zaman uçamıyacağım» diye düşünüyordu.

Sovyet malûmat bürosunun haberleri gitgide kısalıyordu. Artık her şeyden, Kızıl ordunun arkasında sağlam bir yumruğun, yeni bir darbe indirmeye hazırlandığı anlaşılıyordu. Komiserle Stepan İvanoviç darbenin nereden indirileceğini, Almanların başına neler geleceğini hararetle müzakere ediyorlardı. Ameliyattan evvel, Aleksey bu sohbetlerde birinciydi. Şimdi ise onları işitmemiye çalışıyordu. Olay-

ların gelişmesini, muazzam, belki de kesin çarpışmaların yaklaştığını o da hissediyordu. Fakat arkadaşlarının, ihtimal çabuk düzelmekte olan Kukuşkin'in bile bu çarpışmalara katılacağı, kendisinin ise cephe arkasında acıklı bir hayat geçirmiye mahkûm olduğu bu durumun hiçbir zaman düzelmiyeceği düşüncesi ona o kadar acı veriyordu ki, şimdi Komiser gazete okurken veya savaş hakkında konuşmalar başlarken işitmemek ve görmemek için battaniyeyi başına çekip, yanaklarını yastığa sürtüyordu. Kafasında ise her nedense «Sürünmek için doğan, havada uçamaz» sözleri dönüp duruyordu.

Klavdiya Mihailovna, amansız çarpışmaların yürütüldüğü her tarafı barikatlarla sarılı olan Moskova'ya nasıl ve nereden geldikleri belli olmıyan birkaç söğüt dalı getirdi. Herkesin masasındaki bardağın içine birer dal koydu. Beyaz, yumuşak tırtıllı, kırmızımsı dallardan öyle bir koku geliyordu ki, sanki kırk ikinci odaya ilkbaharın ta kendisi girmişti. Bugün herkes şen bir heyecana kapılmıştı. Hattâ tankçı bile sargıların altından birkaç söz söyledi.

Aleksey yatıyor ve düşünüyordu: «Şimdi Kamişin'de, yaya kaldırımlar boyunca, sokakların parlak taşları üzerinde bulanık dereikler akıyor. Sıcak topraktan taze rutubet ve beygir gübresi kokusu geliyor... İşte buna benzer bir günde onlar Olya ile beraber Volga'nın dik sahilinde duruyorlardı. Yanlarında nehrin uçsuz bucaksız enginliğini kaplıyan azametli sessizlik içinde yalnız çalı kuşlarının şakrak sesi çınlıyor, buzlar gürültüsüzce ağır ağır yüzerek geçiyordu. Aleksey'e, sanki buzlar nehrin akıntısiyle hareket etmiyor da Olya ile kendisi sessizce coşkun nehrin akıntısına karşı yürüyorlarmış gibi geliyordu. Onlar sessizce duruyor ve gelecekte o ka-

dar büyük bir saadet görüyorlardı ki, burada, ilkyaz rüzgârının estiği Volga vadilerindeki hava onlara az geliyordu. Şimdi buna benzer bir şey olmıyacaktı. Olya ondan vazgeçecekti, zaten Aleksey bu fedakârlığı kabul edemezdi, o kadar fevkalâde, endamı güzel bir kızın yanında sakat ayaklariyle topallıyan bir adamla yürümesine razı olamazdı...» Aleksey, hemşireye bunları kendisine hatırlatan mütevazi ilkyaz müjdecisini masadan kaldırmasını rica etti.

Söğüt dalını aldılar, fakat onun, ağır düşüncelerden kurtulması güçtü. Olya sakat olduğunu öğrendikten sonra ne diyecekti? Onu bırakıp unutacak mıydı? Onu hayatından silecek miydi? Aleksey'in bütün varlığı itiraz ediyordu: hayır o öyle bir kız değildi, o Aleksey'i bırakmıyacak, ondan yüz çevirmiyecekti. Fakat bu daha fena bir şeydi! Onun, asalet yüzünden kendisiyle, sakat adamla evleneceğini ve bundan dolayı yüksek teknik tahsili görmek arzusundan vazgeçip, kendisini, sakat kocasını ve kimbilir belki de çocuklarını beslemek için çalışmıya başlıyacağını düşünüyordu.

Onun bu fedakârlığı kabul etmiye hakkı var mıydı? Henüz tamamiyle bağlanmamışlardı, Olya henüz onun karısı değil yalnız nişanlısıydı. Aleksey, Olya'yı çok seviyordu, onun buna hakkı olmadığını, Olya'yı yalnız ağır gelecekten değil, bununla beraber tereddüdün sebep olduğu acılardan da kurtarmak için onları birbirine bağlıyan bu düğümleri birdenbire koparmıya karar verdi.

Fakat bu sırada «Kamişin» mührü taşıyan bir mektup geldi ve bütün bu kararları birdenbire bozuverdi. Olya'nın mektubu gizli bir heyecanla dolu idi. Sanki bir felâketi önceden hissediyormuş gibi, ne olursa olsun daima Aleksey'le kalacağını, hayatı-

nın onda olduğunu, her serbest dakikasında onu düşündüğünü ve bu düşüncelerin, savaş hayatının ağırlığına, zavottaki uykusuz gecelere, serbest günlerde ve gecelerde istihkâm ve tank manialarını kazmıya, orada yarı aç günler geçirmiye tahammül etmeyi kolaylaştırdığını yazıyordu. «Köpekle beraber peykenin üstünde oturup gülümsediğin son, küçük resmini annemin madalyonuna yerleştirdim ve onu daima göğsümde taşıyorum. Kederli olduğum zaman onu açıyor ve bakıyorum... Biliyor musun ki birbirimizi sevdikçe hiç bir şeyin korkunç olmadığına inanıyorum». Olya, Aleksey'in annesinin onun için çok üzüldüğünü de yazıyor ve yine annesine daha sık mektup yazmasını ve onu fena haberlerle heyecanlandırmamasını tavsiye ediyordu.

Güçlüklerle dolu cephe günlerinde, doğduğu şehirden gelen her haber Aleksey'in kalbini uzun müddet ısıtan hoş bir olaydı. Bugün öz şehrinden gelen bu mektup onu ilk defa olarak sevindirmedi ve Aleksey'in ruhunda yeni bir karışıklığa sebep oldu. İşte burada, sonradan kendisine çok ağır gelen bir yanlışık yaptı: ayaklarının kesildiğini yazmaya cesaret edemedi.

Başına gelen felâketi ve kederli düşüncelerini yalnız meteoroloji istasyonundaki kıza bütün tafsilâtiyle yazdı. Onlar hemen hemen tanışmıyorlardı ve bundan dolayı onunla konuşmak kolaydı. Aleksey kızın adını bilmediği için mektupların adresini şöyle yazıyordu: PPS, filân meteoroloji istasyonu, «meteoroloji çavuşu»na. Mektupların cephede iyi muhafaza edildiklerini biliyordu ve er geç mektubunun, bu garip adrese rağmen, sahibini bulacağını ümit ediyordu. Onun için, bunun önemi yoktu. Alek-

sey sadece zihnindeki düşünceleri birine anlatmak istiyordu.

Aleksey Meresef'in tekdüze hastahane günleri, kederli düşünceler içersinde geçiyordu. Demir gibi sağlam bünyesi, ustalıkla yapılan ameliyatı kolayca geçirmesine ve yaralarının çabuk iyileşmesine rağmen, göze çarpar derecede zayıflıyor, buna karşı tedbirler alındığı halde günden güne, herkesin gözü önünde kuvvetini kaybediyordu.

7

Bu esnada dışarda ilkbahar bütün varlığiyle coşuyordu. Buraya, iyodform kokusiyle dolu olan kırk ikinci odaya da sokuluyordu. Eriyen karın serin rutubetli nefesi, serçelerin heyecanlı cıvıltısı, dönemeçlerden geçen tramvayların şen gıcırtısı, kardan temizlenen asfaltın üstünde yürüyenlerin ayak sesleri, akşamları ise, armoniğin monoton ve yumuşak nağmeleriyle beraber içeri giriyordu. Bahar, güneşte parlıyan ve sarı yapışkan bir maddeyle örtülü, uzunca tomurcukları kabarmış olan bir kavak dalıyla yan pencereden bakıyordu. Klavdiya Mihailovna'nın solgun, samimi yüzüne serpilmiş olan ve hiç bir pudranın gizliyemediği, bunun için de hemşireye oldukça üzüntü veren çillerinin altın rengindeki lekeleriyle odaya giriyordu. Bahar, kendisini, pencerenin teneke pervazına neşeyle sık sık vuran büyük damlalar vasıtasiyle, ısrarla hatırlatıyordu.

İlkyaz, her zaman olduğu gibi, kalpleri yumuşatıyor, arzuları uyandırıyordu.

— Eh, bu anda elinde bir tüfekle, bir maktaya çıkabilsen! Ne dersin, Stepan İvanoviç? Kulübe-

de sabaha kadar pusu kurabilirdin... Müthiş şey!.. Biliyorsun, şafak sökerken gökyüzü pembedir, soğuk da sağlamdır, sen yattığın yerden kulak kabartıyorsun ve birdenbire «gur, gur, gur,» diye sesler duyuyorsun, sonra kanat sesleri geliyor «pırr,pırr». Yakındaki ağaca konuyor ve kuyruğunu yelpaze gibi açıyor, onun ardından ikincisi de, üçüncüsü de geliyor...

Stepan İvanoviç derin bir nefes aldı, sanki hakikaten ağzının suyu akıyordu. Komiser sözüne devam etti:

— Sonra da kütüğün yanına muşamba yayıp, çektiğin zahmetten sonra vücudunu kızıştırmak için biraz çay ve rakı içersin, bütün adalelerin ısınır, öyle mi?

— Ah, komiser yoldaş, demeyin... Bu mevsimde bizim taraflarda ne av olur bilseniz! Belki de inanmıyacaksınız... Hele o, turna balıkları... Ha, duymadınız mı Allahaşkına? Enteresan bir meşgale. Biraz yaramazlığa benzer, fakat faydasız da değildir. Göllerin buzu çatlayıp dereler taştığı zaman, bütün turna balıkları sahillere doğru gelir ve havyar bırakırlar. Ve bu yüzden, gelir amma sahile doğru değil, su basmış çayırların, yosunların arasına girer. Buralara sokulur, yuvarlanır, havyarını saçar. Sahilde ihtiyatla yürür, sanki suda yuvarlak yonga parçaları yüzüyor zannedersin. Halbuki bu turna balığının ta kendisidir. Sen artık derhal tüfeğe sarıl! Bazan avladığın balıkları torbaya bile sığdıramazsın. Vallahi! Ah, ne zevkli şey!...

Böylece avcılık hatıraları başlıyordu. Konuşma, farkına varılmadan cephe işlerine geçiyor, şimdi tümende, bölükte ne yaptıklarını yormıya başlıyorlardı. Acaba kış esnasında kurulan zeminlikler «ağla-

mıyor mu», tahkimat «sürünmüyor mu?» Acaba batıda asfalt üzerinde yürümiye alışık olan Almanlara ilkyaz nasıl görünüyor, diye düşünüyorlardı.

Öğleden sonraki saatlerde serçelerin beslenmesi başlıyordu. İşsiz duramıyan ve daima sinirli ve kuru elleriyle bir şeyler yontan Stepan İvanoviç, öğle yemeğinden kalan ekmek kırıntılarını toplayıp pencerenin ayrıca açılan küçük kanadından, camın arkasındaki serçelere vermeyi düşündü. Bu bir âdet olmuştu. Artık yalnız ekmek kırıntılarını değil, daha büyük parçaları bile kasten bırakıp ufalıyor ve kuşlara atıyorlardı. Böylelikle Stepan İvanoviç'in tabirince bütün kuş sürüsü yemeğe kabul edilmişti. Ufacık gürültücü kuşların, büyük bir ekmek parçası üzerinde dikkatle nasıl uğraştıklarını, cıvıldaştıklarını, döğüştüklerini, ekmek kabuğunu temizledikten sonra dinlendiklerini, kavak ağacının dalında bitlerini temizlediklerini ve ansızın serçe işleri peşinde, bir yere uçup gittiklerini müşahede etmek odada bulunan herkesin hoşuna gidiyordu. Serçelerin beslenmesi en çok sevilen bir eğlence oldu. Bazı kuşları tanımıya başladılar, bazılarına isim bile takmışlardı. Topal, sokulgan ve çevik, her halde fena, kavgacı huyunu kuyruğu ile ödemiş olan bir serçe odadakilerin özel muhabbetini kazanmıştı. Stepan İvanoviç ona «Otomatçı» adını vermişti.

Enteresan olay şey, asıl bu gürültücü kuşların tarafındaki kayguların, tankçıyı sessizliğinden kurtarmasıydı. Eskiden iki büklüm olan Stepan İvanoviç'in değneklerine dayanarak küçük pencereye erebilmek için uzun müddet uğraştığını, gevşeklik ve lâkayıtlıkla takibediyordu. Fakat ertesi gün serçeler tekrar uçup, geldikleri zaman, tankçı yüzünü buruşturarak, acayip kuş sürüsünü daha iyi görebil-

mek için yatağına oturdu. Üçüncü gün öğleden sonra yastığının altına epeyce büyük bir parça kurabiye sakladı. Feryatçı kuşlar herhalde bu hastahaneden pek çok hoşlanacaklardı. Bir gün «Otomatçı» gelmedi ve Kukuşkin, zavallı kuşu, belki kedinin yediğini söyliyecek oldu, fakat tankçı, birdenbire parladı ve Kukuşkin'i «boşboğaz»lıkla itham etti, ertesi gün topal kuşcağız gene cıvıldamıya, döğüşmiye ve sokulgan parlak gözlü başını muzafferane bir tarzda öteye beriye döndürerek eşikte sıçramıya başladığı zaman tankçı gülmiye başladı. Aylardan beri ilk defa olarak gülüyordu.

Çok zaman geçmeden Gvozdef büsbütün canlandı. Onun şen, konuşkan ve hoş bir adam olduğuna herkes hayret etti. Şüphesiz ki, Stepan İvanoviç'in dediği gibi her insan için özel anahtar seçmekte hakikaten usta olan Komiser, bunu da işte böyle başarmıştı.

Bazan muammalı bir tavırla kapıda görünen Klavdiya Mihailovna, ellerini arkasında saklayıp sevinçten parlıyan gözlerle herkesi süzerek:

— Bakalım bugün hanginiz dans edecek? dediği zaman kırk ikinci oda en sevinçli saatlerini yaşıyordu.

Bu sözler, mektup geldiğini gösteriyordu. Mektubu olan kimsenin, yatağında hiç olmazsa dansa benzer birkaç hareket yapması lâzımdı. Komiser, bazan onlarca mektup aldığı için hepsinden çok oynuyordu. Tümenden, cephe arkasından, vazife arkadaşlarından, komutanlardan ve politkomiserlerden, askerlerden, eskiden alıştıkları gibi, kendilerini unutan kocalarını biraz «azarlamasını» rica eden komutan karılarından, cephede öldürülen arkadaşlarının karılarından mektuplar geliyor, hepsi hayatları hak-

kında öğütler ve işlerinde ondan yardım istiyorlardı. Hattâ cephede ölen bir bölük komutanının, adını bir türlü belleyemediği kızı bile Kazakistan'dan ona mektup yazıyordu. Komiser, bütün bu mektupları ilgi ile okuyup, mutlaka hepsine cevap veriyordu. İlgili kurumlara da yazıyor, filân komutanın karısına yardım edilmesini rica ediyor, kendini unutan askerleri hiddetle azarlıyor ve eğer cephede bulunan savaş komutanı filâncanın ailesine soba vermezse, kendisinin oraya gideceğini ve kafasını koparacağını söyliyerek korkutuyor ve belliyemediği, güç bir adı olan Kazakistanlı kızı, ikinci devrede Rusçadan iki aldığı için tekdir ediyordu.

Stepan İvanoviç de, cephe ve cephe arkası ile devamlı mektuplaşıyordu. Kendisi gibi becerikli nişancı olan oğullarının, kolhoz brigadiri olan kızının mektuplarını büyük bir sevinçle, yüksek sesle derhal okuyordu ve bütün oda, hastabakıcı kadınlar, hemşire, hattâ kuru, sarı benizli nezaretçi bile onun aile işlerinden haberdar oluyorlardı. Bu mektuplarda oğulları ve kızları bütün komşu ve tanıdıklardan sonsuz selâmlar yazıyor, babalarına kolhozun, yeni kuruculuk binalarına tekrar adamlar göndermesine rağmen, filân iktisat planını şu oranda fazlasiyle uyguladığını biliyorlardı.

Hattâ anlaşıldığına göre, bütün dünyaya dargın olan ve insanlardan kaçan Kukuşkin bile, Barnaul'da bulunan annesinden mektup alıyordu. O, mektubu hemşirenin elinden kavrayıp odada herkesin uyumasını bekliyor, sonra sözleri kendi kendine fısıldıyarak okuyordu. Bu dakikalarda Kukuşkin'in hoşa gitmiyen sert ve küçük yüzünde asla ona has olmıyan tantanalı ve sessiz bir ifade beliriyordu. Feldşer olan yaşlı anasını çok seviyordu, fakat kim bilir ne-

den, bu sevgiden utanıyor ve onu gizliyordu.

Yalnız tankçı, mektuplardaki yeniliklerin anlatıldığı sevinçli anlarda yüzünü daha çok karartıyor, duvara doğru dönüyor ve battaniyeyi başına çekiyordu: ona mektup yazacak kimse yoktu. Odadakiler ne kadar mektup alıyorsa, tankçı yalnızlığını o kadar çok hissediyordu. Fakat bir gün Klavdiya Mihailovna her zamankinden daha büyük bir heyecanla odaya girdi. Komisere bakmamıya çalışarak hafifçe sordu:

— Ee, bugün kim dans edecek?

O, tankçının yatağına bakıyor ve samimi çehresinde geniş bir tebessüm parlıyordu. Herkes gayritabii bir şey olduğunu hissetti. Odadakiler dikkatle kulak kabarttılar.

— Yoldaş Gvozdef, oynasanıza! Ee, ne diyeceksiniz?

Meresef, Gvozdef'in nasıl ürperdiğini, sert bir hareketle döndüğünü, sargıların altından gözlerinin nasıl parladığını gördü. Fakat derhal kendisini toparladığı ve lâkayt görünmiye çalışarak titrek sesle şöyle dedi:

— Yanlışlık olmalı, mutlaka burada başka bir Gvozdef daha var.

Fakat gözleri, hemşirenin bayrak gibi yukarı kaldırdığı üç zarfa büyük bir ümit ve hasretle bakıyordu.

— Hayır, bunlar sizin içindir. Bakınız, üzerinde «Bay Gvozdef» ve hattâ «kırk ikinci oda» yazılı, ne diyeceksiniz?

Gvozdef, sargılı elini battaniyenin altından çıkarıp, susamışçasma ileri uzattı. Zarfı dişleriyle tutup, sabırsız hareketlerle yırtarken, eli titriyordu, gözleri, sargıların altında heyecanla parlıyordu. Ga-

rip bir olay olmuştu. Aynı üniversitenin aynı kursunda okuyan üç kız muhtelif imlâ ve muhtelif sözlerle takriben aynı şeyleri yazıyorlardı. Kahraman tankçı Gvozdef'in yaralanıp Moskova'da olduğunu öğrendikten sonra onunla mektuplaşmıya karar vermişlerdi. Kızlar Gvozdef'e, eğer onların bu hareketine gücenmiyorsa, nasıl yaşadığını, sıhhatinin nasıl olduğunu bildirmesini yazıyorlardı. Onlardan, «Anüta» diye imza atan kız ise, Gvozdef'e her hangi bir şeyle yardım edebilir mi, ona güzel kitaplar lâzım değil mi, diye soruyor ve eğer her hangi bir şeye ihtiyacı olursa ona başvurmakta hiç sıkılmamasını yazıyordu.

Teğmen, mektupları bütün gün evirip çevirdi, adresi okudu, imlâlarını gözden geçirdi. O elbette böyle mektuplaşmalar görmüştü. Hattâ bir defa kendisi bile bayram hediyesi olarak cepheye gönderilen örülmüş eldivenlerin parmaklarında samimi bir pusula bulmuş ve bunu yazan yabancı kadınla mektuplaşmıştı. Fakat, muhabir kadın ona, dört çocuğuyle beraber çektiği ve arkasına şakacı sözler yazdığı resmi yollayınca, bu muhabere kendiliğinden bozulmuştu. Fakat burada iş başkaydı. Gvozdef'i yalnız mektupların hepsi birden, beklenilmeden gelmişti. Üniversitenin tıp fakültesinde okuyan kız talebelerinin, onun savaş kahramanlıklarını ansızın nereden öğrendiklerini de bir türlü anlıyamıyordu. Bütün odadakiler ve herkesten çok Komiser, bu olaya hayret ediyorlardı. Fakat Meresef, Komiserin, Stepan İvanoviç'in ve hemşiresinin birbirlerine manalı manalı bakıştıklarını farketti ve bu işte de Komiserin parmağı olduğunu anladı.

Her neyse, Gvozdef ertesi sabah Komiserden kâğıt istedi, sağ elinin sargısını kendi başına açtı ve

akşama kadar yazdı, karaladı, yırttı ve nihayet tanımadığı kızlara cevap verdi.

Kızlardan ikisi bu işten vazgeçtiler, daha dikkatli olan Anüta ise, her üçü için de yazmıya başladı. Gvozdef açık karakterli bir adamdı. Ve odadakiler şimdi tıp fakültesinin üçüncü kursunda neler olduğunu, biyolojinin ne kadar çekici, uzvî kimyanın ise ne kadar usanç bir ilim olduğunu, sempatik sesli profesörün materyalı ne kadar iyi öğrettiğini ve bunun aksine filân, filân doçentlerin takrirlerinin ne kadar usanç olduğunu, üniversitelilerin pazar günlerinde, yük tramvaylarına ne kadar odun taşıdıklarını, okumanın ve aynı zamanda tahliye edilenlerin hastahanesinde çalışmanın ne kadar güç olduğunu, başarısız bir ezberci olan ve pek sevimsiz üniversiteli kızın nasıl «kurum sattığını» biliyorlardı.

Gvozdef yalnız konuşmakla kalmadı, adeta büsbütün açıldı ve sıhhatı süratle iyileşmiye başladı.

Kukuşkin'in kırık yerlerini alçıdan çıkardılar. Stepan İvanoviç değneksiz yürümiye çalışıyor ve artık bir hayli hareket edebiliyordu. O «hür dünyada» olup bitenleri pencereden seyrederek bütün günlerini orada geçiriyordu. Yalnız Komiserin ve Meresef'in durumu günden güne fenalaşıyordu. Bilhassa Komiserin durumu süratle geri gidiyordu. Artık sabah jimnastiğini yapamıyor, vücudunu gitgide, sarımtrak şeffaf şişkinlikler kaplıyor, ellerini güçlükle kımıldatıyor, artık ne kalemi ne de kaşığı tutabiliyordu.

Sabahleyin hastabakıcı kadın Komiserin yüzünü yıkıyor, traş ediyor ve onu kaşıkla besliyordu. Onu ağır acıların değil, takatsizliğin üzdüğü ve çileden çıkardığı hissediliyordu. Nitekim Komiser yine de maneviyatını kaybetmiyordu. Kalın sesi gündüz-

leri aynı canlılıkla işitiliyor, gazetelerdeki haberleri aynı ilgiyle okuyor, hattâ Almanca ile meşgul olmıya bile devam ediyordu. Sadece kitapları Stepan İvanoviç'in telden yaptığı özel sehpaya koymak icabediyordu. Ve ihtiyar asker onun yanına oturarak kitabın sayfalarını çeviriyordu. Sabahleyin, daha yeni gazeteler gelmeden evvel hemşireye radyonun söylediği yenilikleri, cephe ve hava bürosunun malûmatını ve Moskova'da neler olduğunu sabırsızlıkla soruyordu. Vasiliy Vasileviç'e yatağının yanma bir radyo koymasını rica etti.

Komiserin vücudu zayıflayıp kuvvetten düştükçe, mânaviyatı daha kuvvetli ve sarsılmaz oluyordu. Hadsız hesapsız mektupları aynı ilgiyle okuyor ve sırayla kâh Kukuşkin'e, kâh Gvozdef'e dikte ederek hepsine cevap veriyordu. Bir defa tedavi ameliyesinden sonra uyuklamış olan Meresef'i onun gürültülü sesi uyandırdı:

— İdareimaslahatçılar! Bürokratlar! diye hiddetle bağırıyordu.

«Kıtadan dışarı çıkarılmasın» diye emir verilmesine rağmen bir dostunun ona muntazaman gönderdiği tümen gazetesinin sayfası tel sehpa üzerinde durup duruyordu.

Komiser çıkışmıya devam ediyordu:

— Onlar orada müdafaa hattında otura otura ahmaklaşmışlar. Kravtsof bürokratmış! Ordunun en iyi baytarı bürokratmış, öyle mi! Grişa yaz, derhal yaz!

O, ordunun harbiye şûrası üyesine hitaben Gvozdef'e bir rapor dikte etti. Raporunda iyi ve çalışkan adamı haksız olarak lekeleyen «iftiracıların» defedilmesini rica ediyordu. Mektubu hemşire vasıtasiyle gönderdikten sonra «çekirgelere» uzun uzadıya,

ağız dolusu sövdü. Yastığın üzerinde hattâ başını bile çeviremiyen adamdan işgüzar bir ihtirasla dolu olan bu sözleri işitmek çok garipti.

Aynı günün akşamı daha mühim bir olay oldu. Akşamın sessiz saatlerinde, henüz lâmbalar yakılmadan önce, odanın köşelerine karanlık çökmiye başladığı zaman, Stepan İvanoviç pencerenin yanında oturuyor ve dalgın dalgın sahil kenarındaki sokağa bakıyordu. Nehrin buzlarını kırıyorlardı. Muşamba önlüklü birkaç kadın, buzda açılmış olan kare şeklinde delik boyunca buzu daracık dilimler halinde kırıyor, sonra bir iki darbeyle onları uzun parçalara bölüyor ve bu buz parçalarını çengellerle tahtaların üzerinden, çekip çıkarıyorlardı. Buz parçaları sıra sıra yatıyordu; alt tarafları şeffaf yeşilimsi olup, üstleri sarı sarı ufalanmıştı. Nehrin kenarındaki yolda ise, birbirine bağlanmış arabalar buzun temizlendiği yere doğru gidip geliyordu. Başında kulaklıklı şapkası olan ve baltasını sırtındaki pamuklunun üzerine bağladığı kuşağa asan dar pantolonlu bir ihtiyar, beygirlerin dizginlerini buzu kırdıkları yere doğru çekti, kadınlar da çengellerle buzları kızaklara dolduruyorlardı.

İyi bir evcimen olan Stepan İvanoviç kolhoz işçilerinin çalıştığına, fakat işin manasızca organize edildiğine kanaat getirdi. Orada lüzumundan fazla insan vardı ve birbirlerine mani oluyorlardı; Stepan İvanoviç, iyi bir evcimen gibi aklında derhal bir plan yaptı. Buzları beraberce, güçlük çekmeden çıkarmaları için orada bulunanları üçer kişiden ibaret, tam üç gruba ayırmayı düşünüyordu. Zihnen her gruba özel bir saha ayırdı ve onlara gündelik değil de, çıkardıkları buza göre para ödemiye karar verdi. Aralarındaki toparlak, pembe yüzlü kadıncağıza

gruplar arasında yarışa başlamasını tavsiye edebilirdi... Bu iktisadi fikirlerine o kadar dalmıştı ki, beygirlerden birinin birdenbire buzun kesildiği yere nasıl yaklaştığını, arka ayaklarının kaydığını ve suya düştüğünü göremedi. Beygire bağlı olan kızak onu suyun yüzünde tutuyor, akıntı ise buzun altına çekiyordu. Baltalı ihtiyar şaşkın şaşkın beygirin etrafında dolaşıyor, kâh kızağın, kâh beygirin dizginlerini çekiyordu.

Stepan İvanoviç sesi çıktığı kadar:

— Beygir batıyor! diye bağırdı.

Komiser bütün gayretiyle dirsekleri üzerinde doğruldu, göğsünü pencerenin altındaki taş pervaza dayadı ve cama doğru uzandı, yüzü ağrıdan sapsarı kesilmişti. Fısıltı ile:

— Ahmak! dedi. Nasıl da anlıyamıyor!.. Kayışları kesmek lâzım, kayışları, o zaman beygir kendi kendine çıkacak... Vah, vah, batıyor hayvancık!

Stepan İvanoviç ağır ağır pencerenin eşiğine tırmandı. Bazan bulanık dalgalar onu örtüyordu, fakat hayvancağız ümitsizce çabalıyor, suyun yüzüne çıkarak ön ayaklarının nallariyle buzu tırmalıyordu.

Komiser, sanki nehirdeki ihtiyar onun sesini işitecekmiş gibi var kuvvetiyle bağırdı:

— Kayışları kessene!

Stepan İvanoviç ellerini huni gibi ağzına koyup, sokağa doğru bağırdı:

— Hey, azizim, kayışları kes! Balta belinde, kayışları kes, kayışları!..

İhtiyar, sanki gökten gelen bu sesi işitti. Baltayı çıkardı ve iki vuruşta kayışları kesti. Serbest kalan beygir derhal buzun üstüne sıçradı, buzda açılan deliğin kenarına durdu ve ağır ağır soluyarak silkindi.

Bu anda odada bir ses duyuldu:

— Bu ne demek?

Vasiliy Vasileviç iliklenmemiş önlüğüyle kapıda duruyordu. Daima giydiği beyaz şapkası başında değildi. O, hiç kimseyi dinlemek istemeden hiddetle çıkışmıya, ayaklarını döşemeye vurmıya başladı. Olayı anlamadan söve söve ve güçlükle nefes alarak odadaki bu delileri kovmayı vaadetti ve odadan çıkıp gitti. Bir dakika sonra odaya Klavdiya Mihailovna geldi. Üzülmüş, gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Henüz birkaç saniye evvel Vasiliy Vasileviç onu fena halde azarlamıştı. Fakat yastıkta gözleri kapalı, hareketsizce yatan komiserin yeşil, cansız yüzünü görünce, derhal ona doğru atıldı.

Akşam Komiserin durumu ağırlaştı. Ona kâfur iğnesi yaptılar, oksijen verdiler. Uzun müddet kendine gelemedi. Kendine gelir gelmez, elinde oksijen yastığı ile baş ucunda duran Klavdiya Mihailovna'ya gülümsedi ve şakalaştı.

— Korkmayın, hemşire! Ben size, şeytanların cehennemde çillerini temizlemek için kullandıkları ilâçları getirmek için oradan bile döneceğim.

Ağır hastalığa karşı mücadelede, hiddetle direnen bu büyük, kudretli adamın, günden güne nasıl zayıfladığını görmek dayanılmayacak kadar acı bir şeydi.

8

Aleksey Meresef de günden güne zayıflıyordu. Hattâ kederlerini paylaştığı biricik insan olan «meteoroloji çavuşu»na yazdığı mektubunda, buradan galiba çıkamıyacağını, hattâ bunun daha iyi oldu-

ğunu, çünkü ayaksız uçmanın, kanatsız kuşa benzediğini, yaşamasına, yemesine rağmen hiç bir zaman uçamadığını kendisinin de kanatsız bir kuş gibi yaşamak istemediğini ve en fena sonucu bile — eğer çabuk gelirse — sakince karşılamıya hazır olduğunu bildirdi. Böyle yazması hakikaten ağırdı. Daha sonraki mektuplarda kız, artık çoktanberi «Üsteğmen yoldaşa» karşı ilgisiz olmadığını, fakat Aleksey'in başına bu felâket gelmemiş olsaydı, bunu dünyada itiraf etmiyeceğini yazıyordu.

Kendisine sadık kalan Kukuşkin, alaycı bir tavırla izah ediyordu:

— Evlenmek istiyor, şimdi erkeklerin kıymeti var. Onun için ayakların önemi yok, hattâ bu daha iyidir.

Fakat Aleksey, ölüm ikisinin de baş ucundan uçup geçtiği zaman, kızın ona doğru sokulan solgun çehresini gördüğü dakikayı hatırlıyordu. Bunun böyle olmadığını biliyordu. Aleksey, yazdığı kederli mektupları, kızın teessürle okuduğunu da biliyordu. Hattâ adını bile bilmediği «meteoroloji çavuşu»na elemli düşüncelerini yazmıya devam ediyordu.

Komiser herkes için «anahtar bulmayı» beceriyordu, yalnız Aleksey Meresef ona hâlâ açılmamıştı. Meresef'in ameliyatından sonra daha birinci gün, odaya «Çelik nasıl sertleşti» kitabı geldi. Onu yüksek sesle okumıya başladılar. Aleksey bu kitabın kimin için okunduğunu anladı, fakat kitap onu teselli etmiyordu. Pavel Korçagin'e daha çocukluğundan beri hürmet ediyordu. Pavel, en çok sevdiği kahramanlardan biriydi. Şimdi Aleksey kendi kendine: «Korçagin uçman değil ki! Acaba «hava özlemine» tutulmanın ne olduğunu biliyor mu?» diye düşünüyordu. Ostrovski bu kitabı yazarken yatağına uzan-

mıştı, o zaman savaş yoktu, şimdi ise memleketin bütün erkekleri, kadınları savaşıyor, hattâ sümüklü çocuklar bile, makinalarda çalışmak için boyları ermediğinden dolayı, ayaklarının altına birer sandık koyarak cepheye mermi hazırlıyorlar.

Sözün kısası, kitap bu defa başarı kazanmadı. Bunu gören komiser dolambaçlı yollardan hareket etmiye başladı. Felce uğramış eliyle pek çok işler gören bir adam hakkında güya tesadüfen konuşmıya başladı. Her şeyle ilgilenen Stepan İvanoviç hayretle «ah» çekmiye başladı. Doğduğu taraflarda, sakat bir doktor bulunduğunu ve onun bütün civarda birinci olduğunu hatırladı: bu doktor ata biniyor, ava gidiyor ve bir eliyle silâhı öyle kullanıyormuş ki, saçmayı sincabın ta gözüne isabet ettiriyormuş. Komiser burada, makina traktör istasyonlarında çalıştığı zamandan beri tanıdığı merhum akademik Vilyams'ı anıyordu. Vücudunun bir tarafı felce uğrıyan ve sadece bir koluyla çalışan bu adam, enstitüye rehberlik ediyor ve büyük iş görüyormuş.

Meresef bu sohbetleri dinliyor ve gülümsüyordu: tamamiyle ayaksız olan bir insan için düşünmek, konuşmak, yazmak, emretmek, tedavi etmek, hattâ ava gitmek bile mümkündü. Oysa kendisi uçmandı, uçman unvanı taşıyordu. Çocukluğunda, kuru çatlamış toprağın üzerindeki sörpük yaprakların arasında, şöhreti Volga boyunca yayılmış olan alacalı karpuzlar yatan bostanı beklediği zaman, ilk önce sesini duyduğu, sonra kendisini farkettiği küçücük gümüş bir yusufçuğun, güneş altında parlıyan çifte kanatlariyle tozlu stepin üzerinden Stalingrad'a doğru uçtuğunu gördüğü günden beri uçmandı.

Aleksey:

— Fakat sizin bahsettiğiniz adam pilot değilmiş, diyerek yüzünü duvara çevirdi.

Fakat Komiser onu «eğlendirmeyi» tecrübe etmekten vazgeçmiyordu. Bir gün Aleksey her zamanki gibi lâkayt bir uyuşukluk içinde yatarken, komiserin kalın sesini işitti.

— Lyoşa baksana, buraya senin hakkında yazmışlar.

Stepan İvanoviç, Meresef'e bir mecmua uzatıyordu. Küçük bir makalenin etrafı kalemle çizilmişti. Aleksey işaret edilen yeri çarçabuk gözden geçirdi, fakat aile adını göremedi. Bu, birinci savaşın bir Rus pilotuna ait bir makaleydi. Mecmuanın sayfasından küçücük ve sipsivri burulmuş bıyıklı, kulağının üstüne yıkılmış şapkasında beyaz nişanı olan genç bir subay Meresef'e bakıyordu.

Komiser:

— Oku, oku, tam sana göre bir şey, diye ısrar ediyordu.

Meresef okudu. Makalede Rus askerî pilotu teğmen Valerian Arkadieviç Karpoviç'ten bahsediliyordu. Karpoviç düşman mevzileri üzerinde uçarken Almanlar tarafından dum dum kurşunu ile ayağından yaralanmış. Buna rağmen «farmanı»yle birlikte cephe hattını geçip kendi insanları yanına inebilmiş. Ayağının tabanı kesilmiş, fakat genç subay ordudan azledilmemesinde ısrar etmiş. O, ayağı için bir takma ayak uydurmuş. Uzun zaman ısrarla jimnastik yapmış, kendini alıştırmıya çalışmış. Bunun sayesinde, savaşın sonuna doğru yeniden orduya dönebilmiş. Harbiye uçman mektebinde müfettiş olarak çalışmış ve hattâ, makalede yazıldığına göre «kendi uçağı ile havaya kalkmıya bile cesaret etmiş». Subaylara ait «Georgief nişanı» ile taltif edilmiş ve

bir kazada ölünceye kadar, Rus askerî hava filosunda başarıyla çalışmış, Meresef bu makaleyi bir, iki üç defa okudu. Resimdeki genç, zayıf üsteğmen, iradeli, yorgun çehresiyle biraz asabî görünmesine rağmen cesaretle gülümsüyordu. Odadakiler Aleksey'i sessizce seyrediyorlardı. O, eli ile saçlarını biraz dağıttı, makaleden gözlerini ayırmadan, iskemle üzerindeki kalemi eline aldı ve dikkatle onun etrafını çizdi.

Komiser kurnazca sordu:

— Okudun mu?

Aleksey, gözlerini satırların üzerinde dolaştırmıya devam ederek susuyordu.

Komiser tekrar sordu:

— Ee, ne diyeceksin?

— Fakat onun sadece tabanını kesmişler.

— Evet ama, sen Sovyetsin!

— O, Farman'la herkes uçabilir, onu idare etmek için ne maharet, ne de sürat lâzımdır?

Komiser tekrar etti:

— Fakat sen Sovyetsin!

Aleksey, gözlerini makaleden ayırmadan gayriihtiyari olarak tekrarladı:

— Sovyet! Sonra solgun yüzünü içinden gelen bir pembelik kapladı. Aleksey herkese hayret ve sevinç dolu gözlerle baktı.

Geceleyin, Meresef, mecmuayı yastığın altına soktu ve çocukluğunda, kardeşleriyle beraber tahta minderlikte yatarken, anasının eski bir kadife elbiseden diktiği kısa kulaklı ayıcığı da böyle yastığının altına koyduğunu hatırladı ve bu hatırasına güldü, kahkahalarla güldü.

Aleksey bütün gece gözünü yummadı. Odada bulunanlar ağır bir uykuya dalmıştı. Gvozdef yata-

ğın somyesini gıcırdatarak öbür tarafına dönüyordu. Stepan İvanoviç, sanki vücudunun iç organlarını koparıyorlarmış gibi horulduyordu. Komiser, arasıra dönerek, dişleri arasından hafifçe inliyordu. Fakat Aleksey hiç bir şey işitmiyordu. Sık sık mecmuayı çıkartıp gece lâmbasının aydınlığında, teğmenin gülümsiyen yüzüne bakıyordu. Kendi kendine: «Senin işin zormuş, fakat ne de olsa başarmışsın. Benim işim on kat daha zor olacak, fakat göreceksin ki, senden geri kalmıyacağım». diye düşünüyordu.

Gece yarısı Komiser birdenbire sakinleşti. Aleksey başını yatağından kaldırdığı zaman yüzünün sapsarı olduğunu, ve sanki nefes almadan, sakince yattığını gördü. Uçman, zili telâşla çaldı. Klavdiya Mihailovna açık başı, mahmur yüzü ve dağınık saçlariyle koşa koşa geldi. Birkaç dakika sonra nezaretçiyi çağırdılar. Nabzını yokladılar, kâfur yaptılar, ağzına oksijen sifonunu soktular. Bu karışıklık takriben bir saat kadar devam etti. Bazan her şey ümitsizmiş gibi görünüyordu. En sonunda Komiser gözlerini açtı, Klavdiya Mihailovna'ya bakarak zorla gülümsedi ve hafif sesle şöyle dedi:

— Affediniz, sebep olmadan sizi rahatsız ettim. Fakat ne de olsa cehenneme kadar gidemedim ve çillerinize karşı merhem getirmedim. Demek azizim, siz çillerinizden kurtulamıyacaksınız, hiç bir şeyin yardımı olmıyacak.

Bu şakayla herkes hafifledi. Komiser meşe gibi sağlamdı. Bu boraya da karşı durabilecekti.

Nezaretçi gitti, ayakkablarının gıcırtısı yavaş yavaş koridorun öbür tarafında kayboldu. Hastabakıcı kadınlar da çıkıp gitti, odada yalnız Komiserin yatağının bir kenarına oturmuş olan Klavdiya Mihailovna kaldı. Hastalar uyudu. Kapalı gözlerle ya-

tan Meresef, hattâ uçağı idare eden pedallara kayışla bağlanmaları mümkün olabilen takma ayaklarını düşünüyordu. Vaktiyle pilotlar kulübünde, vatandaş savaşına katılan yaşlı bir pilotun, kısa ayaklı bir pilotun uçağın pedallarına küçük kütükler bağladığını hatırladı.

Aleksey, Karpoviç'i «Kardeşim ben senden geri kalmıyacağım» diye ikna ediyordu.» «Uçacağım, uçacağım!» sözleri sürekli zihninde dönüp duruyor, uykusunu kaçırıyordu. Kapalı gözlerle sessizce yatıyordu. Etraftan görenler derin uykuda gülümsediği ni zannederlerdi.

Bu esnada, sonradan hayatının en ağır dakikalarında defalarca hatırladığı bir konuşma işitti.

— Niçin, niçin böyle yapıyorsunuz? Bu dehşetli acılara rağmen gülmeniz, şakalaşmanız müthiş şey! Ne kadar acı çektiğinizi düşündükçe kalbim yanıyor. Ayrı oda almıya niçin razı olmadınız?

Sanki konuşan kadın, bu odanın güzel, samimi fakat biraz cansız olan hemşiresi Klavdiya Mihailovna değil, ihtiraslı ve itiraz eden başka bir kadındı. Onun sesinde derin bir keder, belki de daha büyük bir his seziliyordu. Meresef gözlerini açtı. Gece lâmbasının ışığında yastığın üzerinde Komiserin solgun yüzünü, hüzün ve samimiyetle bakan parlak gözlerini ve hemşirenin yumuşak ve zarif profilini gördü. Arkadan düşen ışık, onun çok güzel kumral saçlarına bir parlaklık veriyordu. Meresef iyi hareket etmediğini anladığı halde bakışlarını ondan ayıramıyordu.

Komiser küçük bir kıza hitabediyormuş gibi:

— Vah, vah, kızkardeşçiğim... Birdenbire gözyaşları mı dökmiye başladın? Biraz brom içseydin, diyordu.

— Gene gülüyorsunuz. Ne biçim adamsınız siz? Bu hayret edilecek şey değil mi? Anlıyor musunuz, hakikaten hayret edilecek şey! Ağlamak lâzım olduğu vakit gülüyorsunuz, kendiniz paramparça olurken bazkalarını teselli ediyorsunuz. Azizim, canım! Gülmeyin, işitiyor musunuz, kendinize bu kadar fena davranmayın!

Hemşire başını eğdi ve uzun süre, için için ağladı. Komiser ise önlüğünün altında titreyen zayıf omuzlarına hazin ve samimi bir ifadeyle bakıyordu:

— Artık geçtir azizim, geç. Ben şahsî işlerimde daima böyle gecikirdim. Hiç vaktim olmazdı, şimdi ise anladığıma göre büsbütün gecikmişim.

Komiser içini çekti. Hemşire ayağa kalktı ve yaşla dolu gözleriyle ona hasretle baktı. Komiser gülümsedi, tekrar içini çekti ve her zamanki sesiyle devam etti:

— Dinleyin akıllı kızım, size bir hikâye anlatayım. Ansızın hatırıma geldi. Bu çok eski, daha Türkistan'daki vatandaş savaşı zamanında geçen bir olaydır. Evet, bir atlı kafile, eşkiyaları kovalarken öyle bir çöle düşmüştü ki, kumda yürümiye alışık olmıyan Rus atları, artık ilerliyemiyordu. Biz de ansızın piyade olduk. Evet. Komutan, şöyle karar verdi: araba kervanını bırakalım ve büyük şehre yalnız tüfeklerimizle yayan gidelim. Oraya kadar varmak için, sahrada yüz elli kilometre yol yürümek lâzımdı. Dinliyor musunuz, akıllı kız? Bir, iki üç gün yürüdük. Güneş bizi yakıyordu. İçecek bir damla su yoktu. Dudaklarımız susuzluktan kuruyup çatlamıya başladı, havada kızgın kum bulutları uçuşuyor, ayaklarımızın altında kumlar adeta şarkı söylüyor, dişlerimizin arasında gıcırdıyor, gözlerimize, boğazımı-

za doluyordu. Evet, takatımız kalmamıştı. İnsanlar yüzükoyun kumun üzerine düşüp kalıyorlardı. Volodik Yakof Pavloviç bizim komiserimizdi. Dış görünüşü şımarık, fakat aydın bir adamdı. Tarihçiydi... Amma sağlam bolşevikti... İlk önce onun düşeceğini zannediyorduk, halbuki o yürüyor ve diğerlerine de kuvvet veriyordu: «Az kaldı artık, yakında varacağız», diyor ve tabancasını düşenlere doğru çevirerek «kalk, yoksa seni öldüreceğim» diye onları korkutuyordu.

Dördüncü gün, şehre yalnız on beş kilometre kaldığı zaman, insanlar tamamiyle kuvvetten düşmüşlerdi. Sallanıyorduk, sarhoş gibi yürüyorduk, arkamızda bıraktığımız izler ise, yaralı bir yırtıcı hayvanın bıraktığı eğri büğrü izlere benziyordu. Komiserimiz birdenbire şarkı söylemiye başladı. Sesi kısık ve kuruydu. Basit, eski bir asker şarkısı söylüyordu: «Çubariki Çubçiki». Herkes ona uydu ve hep beraber şarkıya başladılar. Ben «Hazır ol» kumandasını verdim, adımları birbirine uydurduk, belki inanmazsınız amma yürümek kolaylaştı.

Bu şarkıdan sonra başka bir şarkıya, ondan sonra üçüncüsüne başladık. Anlıyor musunuz, hemşire, bu sıcakta, çatlak, kuru dudaklarla şarkı söyledik ve şehre vardık. Çölde bir tek kimseyi bırakmadık, gördünüz mü hemşire!

Klavdiya Mihailovna:

— Ya komiser ne oldu, diye sordu.

— Komisere ne olacak? Şimdi de sağ salim, arkeoloji profesörüdür. Tarihten önceki zamanlardan kalan meskenleri yeraltından çıkartıyor. Hakikaten bu olaydan sonra sesini kaybetti. Sesi kesildi. Fakat ses onun nesine gerek? Lemeşef değil ya...

E, haydi, yeter bu kadar! Haydi, akıllı kızım, artık yatmıya gidin. Bu akşam süvarinin bir daha ölmiyeceğine dair söz veriyorum.

Meresef en sonunda derin sakin bir uykuya daldı. Rüyasında, ömründe görmediği kumlu bir sahra, şarkı söyliyen, kanlı çatlak dudaklar ve uykusunda her nedense komiser Vorobyof'a benziyen o aynı Volodin'i gördü.

Aleksey uykudan geç uyandı, güneşin ışığı artık odanın ortasına gelmişti. Demek ki öğle olmuştu. İçinde şen bir duyguyla uyandı. Rüya mı?.. Rüyasında ne görmüştü?.. Gözleri, uykuda bile elinde sımsıkı tuttuğu mecmuaya ilişti. Teğmen Karpoviç, buruşuk sayfadan hep öyle asabiyet ve cesaretle gülümsüyordu. Meresef mecmuayı dikkatle düzeltti ve ona göz kırptı.

Elini yüzünü yıkamış ve taranmış olan komiser, gülümsiyerek, Aleksey'in hareketlerini takibediyordu. Memnun bir tavırla sordu:

— Ona neden göz kırpıyorsun?

Aleksey:

— Uçacağız, diye cevap verdi.

— Nasıl uçacaksınız? Onun yalnız bir ayağı yokmuş, halbuki sende her ikisi de yok.

Meresef cevap verdi:

— Evet öyle, fakat ben sovyetim!

Aleksey bu sözleri öyle söyledi ki, sanki onlar, teğmen Karpoviç'i mutlaka geçeceğine ve uçabileceğine dair teminat veriyorlardı.

Kahvaltıda, Aleksey hastabakıcı kadının getirdiği her şeyi yedi, boş yemek kaplarına hayretle baktı ve daha istedi. Onda bir sinir buhranı hissediliyor, şarkılar mırıldanıyor, ıslık çalmıya çalışıyor, yüksek sesle düşünüyordu. Vasiliy Vasileviç hasta-

ları ziyarete geldiği zaman, Aleksey onun keyifli olmasından istifade ederek daha çabuk iyileşmesi için ne yapması lâzım olduğuna dair bir çok sorularla onu usandırdı. Daha çok yemesi ve uyuması lâzım olduğunu öğrenince, öğlende ikinci yemekten iki defa istedi ve artık boğazından inmiyen dördüncü köfteyi zorla yedi. O gün, kapalı gözlerle bir buçuk saat yatmasına rağmen uyuyamadı.

Saadet insanı her zaman egoist yapar. Aleksey sorulariyle profesörü bıktırırken, odadakilerin dikkatini çeken şeyi farketmedi. Vasiliy Vasileviç, hastaları dolaşmak için her zamanki gibi aynı vakitte odada yavaş yavaş yerini değiştiren güneş ışığı parkenin bozuk olduğu yere yetiştiği zaman gelmişti. Profesör görünüşte hep öyle dikkatliydi, fakat herkes onda kendine has olmıyan bir dalgınlık gördü. Kimseyle çekişmiyor, her zamanki keskin sözlerini söylemiyordu ve kızarmış gözlerinin ucundaki sinirler devamlı seğiriyordu. Akşam, takatsız ve hissedilir derecede ihtiyarlamış bir durumda geldi. Paçavrayı kapının kolunda unutan hizmetçi kadına hafif sesle ihtarda bulundu. Komiserin hararet listesine baktı, verilen ilâçları değiştirdi ve konuşmadan, kendisine refakat edenlerle beraber kapıya doğru yollandı, ayağı eşiğe takıldı, eğer onu kolundan tutmasaydılar, düşecekti. Bu ağır, kısık sesli gürültücüye nazik ve sakin olmak yakışmıyordu. Kırk ikinci odadakiler onu hayret dolu bakışlarla takibettiler. Bu iyi kalpli, büyük adamı sevmeyi başaran herkes üzülmüştü.

Ertesi sabah her şey anlaşıldı. Batı cephesinde Vasiliy Vasileviç'in, yine Vasiliy Vasileviç adında genç, tıbbiyeli, tanınmış ümitli bir bilgin ve babasının gururu ve sevinci olan biricik oğlu öldürülmüş-

tü. Bütün hastahane, profesörün hastalara bakmak için belli saatta gelip gelmeyeceğini düşünerek bekliyordu. Kırk ikinci odadakiler, güneşin döşemedeki ağır, hissedilmez hareketini asabiyetle takibediyorlardı. Güneş en nihayet parkenin kırık tahtasını aydınlattı. Hepsi onun gelmiyeceğini zannederek birbirlerine bakıştılar. Fakat her zaman olduğu gibi, aynı vakitte, koridorda tanıdık ayak sesleri ve kalabalık kafilenin adımları işitilmeye başladı. Profesör, hattâ dünden biraz daha iyi görünüyordu. Hakikaten gözleri kırmızıydı, dehşetli nezlesi varmış gibi, gözkapakları ve burnu şişmişti. Komiserin masasından hararet tablosunu aldığı zaman dolgun, nasırlı elleri titriyordu. Fakat yine evvelce olduğu gibi enerjik ve faaldı, yalnız gürültülü kavgacılığı kaybolmuştu.

Yaralılar ve hastalar sanki anlaşmış gibi onu her hangi bir şeyle sevindirmeye acele ediyorlardı. Bugün herkes kendini daha iyi hissediyordu. Hattâ en ağır hastalar bile hiçbir şeyden şikâyet etmiyor, iyileşmeye başladıklarını söylüyorlardı. Hepsi de, belki lüzumsuz bir gayretle hastahane rejimini ve muhtelif tedavi şekilerinin âdeta sinirli tesirini öğüp duruyorlardı. Sanki bu, iyi geçinen bir ailenin başına gelen ortak bir felâketti.

Vasiliy Vasileviç odaları dolaşırken, bugün daha sabahtan beri tedavi işlerinin bu kadar iyi gitmesine hayret ediyordu.

Hakikaten hayret ediyor muydu acaba? Belki mütevazi sessiz anlaşmayı anlamıştı. Bu, belki de tedavi edilmez büyük derdini daha hafif geçirmesine yardım edecekti.

9

Doğuya doğru bakan pencereden görünen kavak dalcağızı artık açık sarı, yapışkan yapraklarını açmıştı, onların altından kalın tırtıllara benziyen tüylü, kırmızı çiçek salkımları sarkıyordu. Bu yapraklar, şeffaf kâğıttan yapılmış gibi, sabah güneşinde parlıyordu. Onlardan keskin, tuzlu, taze bir koku geliyor ve açık pencerelerden içeri sokularak, hastahane kokusunu dağıtıyordu.

Stepan İvanoviç'in beslediği serçeler, büsbütün sokulgan oldular İlkbaharın gelmesi münasebetiyle «otomatikçik»in yeni kuyruğu çıktı, daha canlı ve sokulgan oldu. Sabahları kuşlar pencerenin önünde öyle gürültülü toplantılar tertip ediyorlardı ki, odayı temizliyen hizmetçi kadın sabredemeyip bağıra çağıra dışarı uzanıp onları paçavra ile kovuyordu.

Moskova nehrinin buzları eridi. Suları biraz coştuktan sonra sakinleşti ve yatağına çekildi. Bu ağır günlerde, başkentin seyrelmiş otomobil nakliyatının yerini tutan büyük, küçük vapurlar ve kayıklar, tekrar onun engin sularında yüzmeye başladı. Nehir, Kukuşkin'in kehanetine rağmen, kırk ikinci odadan kimseyi alıp sürüklemedi. Komiser müstesna, herkes iyileşiyor, konuşmalar, hep hastahaneden çıkmak etrafında dönüp duruyordu.

Odadan ilkönce çıkan Stepan İvanoviç oldu. Çıkmazdan bir gün önce büyük bir sevinç ve heyecan içinde hastahaneyi gezip dolaştı. Hiçbir yere oturamıyordu. Koridorda birisiyle konuşuyor, sonra odaya dönüyor, pencerenin yanına oturuyor, ekmeğin içinden bir şeyler yapmıya başlıyordu, fakat biraz sonra yeniden sıçrıyor, yeniden dışarı çıkıyor-

du. Yalnız akşam üstü, ortalık kararmağa başladığı zaman pencerenin yanına oturup içini çekerek derin düşüncelere daldı. Tıbbî tedavi saatı idi. Odada yalnız üç kişi: Stepan İvanoviç'i sessiz bir bakışla takibeden Komiser ve her ne pahasına olursa olsun uyumaya çalışan Meresef kalmıştı.

Her yer sessizdi. Batmakta olan güneşin altın rengine boyadığı pencere üzerinde silûeti görünen Stepan İvanoviç'e doğru başını çevirmiş olan Komiser, hafif bir sesle konuşmaya başladı:

— ...Şimdi köyde de karanlık çöküyor ve her yer sakin. Rutubetli toprak, taze gübre ve sis kokuyor. Ahırdaki inek, altına yayılmış samanı hışırdatıyor, rahatsızlanıyor: buzağılamak zamanı gelmiştir. İlkbahar!... Acaba kadınlar ne yapıyor? Gübreyi kıra yaydılar mı? Acaba tohumlar, hamutlar hazır mıdır?

Meresef'e, sanki Stepan İvanoviç, gülümsiyen Komisere yalnız hayretle değil de hattâ korku ile bakıyormuş gibi geldi.

— Komiser yoldaş, siz sihirbaz mısınız, yoksa! Başkalarının neler düşündüğünü nereden biliyorsunuz?... Eve-e-et, kadınlar çalışkandır, doğru, fakat yine de kadındırlar. Orada bizsiz ne yaptıklarını Allah bilir?... Hakikaten.

Sustular. Nehirde vapur düdüğü işitildi, onun sesi granit sahillere çarparak suyun üstüne yayıldı.

Stepan İvanoviç her neredense fısıldıyarak sordu:

— Nasıl düşünüyorsun ha!... Savaş yakında bitecek mi? Çayırlar biçilinceye kadar bitecek mi?

— Sana ne oluyor? Senin yaşındakiler savaşmıyor, sen gönüllüsün, zamanın geçmiş. İstesen seni serbest bırakırlar, cephe ardında kadınlara ku-

manda edersin; yine faydalı olacaksın, öyle değil mi? Bu işe ne dersin, kardeşim?

Komiser, ihtiyar askere samimi bir tebessümle baktı. Stepan İvanoviç heyecanlı ve şen bir tavırla oturduğu yerden fırladı.

— Beni serbest bıraksınlar öyle mi? Ben kendime hakimim, onlar bunu yapmıya mecburdurlar. Şimdi zaten bunu düşünüyordum: acaba komisyon önünde bu arzumu belirteyim mi? Hakikaten üç savaş geçirdim, emperyalist savaşına girdim, vatandaş savaşına tam lâzım olduğu gibi katıldım. Şimdi buna da payımı verdim. Artık yeter, değil mi? Ne dersin Komiser yoldaş?

Meresef sabredemiyerek, yatağından bağırdı:

— Dilekçene de böyle yaz: Beni cephe ardına, kadınların yanına gönderin, alınanlardan beni başkaları korusun.

Stepan İvanoviç bir kabahat işlemiş gibi Aleksey'e baktı. Komiser ise dargın bir tavırla yüzünü buruşturdu:

— Sana ne tavsiye edeyim Stepan İvanoviç! Kalbine sor. Sendeki kalb, rus kalbidir, o sana yol gösterecek.

Ertesi gün, Stepan İvanoviç hastahaneden çıktı. Askerî elbiselerini giyerek odadakilerle vedalaşmıya geldi. Eski ve yıkanmaktan âdeta beyaz denecek kadar solmuş asker gömleğini giymiş, kuşağını beline takmış ve üstünü başını öyle düzeltmişti ki, gömleğinde bir tek buruşukluk görmek mümkün değildi. Temiz asker gömleği içinde, aşağı yukarı on beş yaş daha genç görünüyordu. Göğsünde, tebeşirle temizlediği «Kahraman» yıldızı, «Lenin», «Kahramanlık» madalyası ve onların yanında eski, yağlı ve kararmış bir şeritle bağlı asker «Georgief

Haçı» gözleri kamaştıracak kadar parlıyordu. Omuzlarına bir muşamba gibi örttüğü halatı arasıra açılıyor ve onun askerî azametini saklamıyordu. Stepan İvanoviç, eski ayakkabılarının ucundan, yiğit gibi yukarı doğru büktüğü ince bıyıklarına kadar, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalmış, koleda kartlarının üzerindeki kahraman rus askerlerine benziyordu.

Asker, odada bulunan her arkadaşının önünde duruyor ve onlara rütbeleriyle hitabederek vedalaşıyordu. Bu sırada, ökçelerini, birbirine o kadar dikkatle vuruyordu ki, onu görmek insanı adeta neşelendiriyordu.

Son yatağın yanında özel bir memnuniyetle rapor verdi:

— Komiser yoldaş, izninizle vedalaşalım.

Komiser duyduğu acıya rağmen ona yaklaşmak için kımıldandı.

— Hoşça kal Styopa... Mutlu ol, dedi.

Asker diz çöktü, onun iri başını kucakladı ve rus adetine göre üç defa öpüştüler.

Asker heyecanla fısıldıyordu:

— Çabuk iyileşmiye gayret et, Semyon Vasileviç. Allah sana sağlık ve uzun ömür versin. Altın gibi adamsın! Sen bize baba gibi davrandın. Seni hep hatırlıyacağım.

Klavdiya Mihailovna, askeri kolundan çekerek:

— Gidin, gidin Stepan İvanoviç, heyecanlanmak onun için zararlıdır, diyordu.

Stepan İvanoviç hemşireye döndü ve yere kadar bir reverans yaptı.

— Size de, hemşireciğim, kaygu ve itinanız için teşekkür ederim, dedi. Siz sovyet meleğisiniz, evet soyvet meleği...

O kadar heyecanlanmıştı ki, neler söyliyeceğini

bilmeden kapıya doğru gerisin geriye yürümeye başladı.

Komiser gülerek sordu:

— Ya, sana yazdığımız mektupları nereye gönderelim? Sibirya'ya mı?

Stepan İvanoviç, sıkıla sıkıla cevap verdi:

— Neden oraya yazacaksınız, Komiser yoldaş? Savaş sırasında askere yazılan mektubun cepheye gönderildiği malûm, dedi. Sonra bir daha herkese selâm verdi ve kapının arkasında gözden kayboldu.

Oda birdenbire sakinleşmiş ve ıssız kalmıştı. Biraz sonra alaylarından, arkadaşlarından ve kendilerini bekliyen savaştan bahsetmiye başladılar. Herkes iyileşiyordu ve bunlar artık hayal değil, yakında erişecekleri bir hakikattı. Kukuşkin artık koridorda geziniyor, hemşirelerle çekişiyor, yaralılara takılıyor ve artık ayağa kalkmış olan hastalardan birçoğu ile arayı bozmuş bulunuyordu. Şimdi tankçı da yatağından kalkıyor ve koridordaki aynanın önünde durarak yüzüne, artık sargılarını açtıkları ve iyileşmiye başlıyan boynuna, omuzlarına uzun uzadıya bakıyordu. Anita ile mektuplaşmalar sıklaştıkça ve Anita'nın üniversite işlerine karşı gösterdiği derin ilgi arttıkça yanmaktan çirkinleşen yüzüne heyecan ve kederle bakıyordu.

Karanlıkta, yahut yarı karanlık odada yüzü güzeldi. Profili, yüksek alnı, hafifçe eğri burnu, hastahanede uzattığı siyah, kısa bıyıkları, sert ifadeli, körpe yiğit dudaklariyle çok güzeldi. Fakat aydınlıkta, derisinin etrafları buruşuk lekelerle kaplı olduğu görünüyordu. Heyecanlandığı veya su tedavisinden kızışmış olarak döndüğü zaman, bu lekeler onun yüzünü tamamiyle çirkinleştiriyordu. Eğer bu

dakikada Gvozdef, kendini aynada görse, herhalde ağlardı.

Meresef onu teskin etmiye çalışıyordu:

— E, yüzünü neden ekşitiyorsun? Yoksa sinema artisti olmıya mı hazırlanıyorsun? Eğer o, seni hakikaten seviyorsa, böyle şeylerden korkmaz. Korkarşa da ahmaktır. O zaman isterse gitsin, cehenneme kadar yolu var. Sen akıllısını bulursun!

Kukuşkin de ilâve etti:

— Zaten bütün kadınlar ahmaktır.

Komiser, odada «siz» diye hitabettiği biricik insan olan Kukuşkin'e sordu:

— Buna sizin anneniz de dahil mi?

Bu sakin sualin, teğmene nasıl tesir ettiğini anlatabilmek zordu. Kukuşkin gözlerinin öfkeyle parıldatarak yatağında doğruldu, benzi öyle solmuştu ki, yüzü çarşaflardan daha beyazdı.

Komiser yumuşak bir eda ile:

— Ee, görüyor musunuz, demek ki, dünyada iyileri de var. Niçin Grişa'nın da işi iyi gitmesin? Hayat böyledir delikanlılar: insan daima aradığını bulur.

Sanki bütün oda canlanmıya başlamıştı. Yalnız Komiserin durumu fenalaşıyordu. Sadece morfin ve kâfurla yaşıyor, bundan dolayı bazan yatağında bütün gün yarı baygın bir halde çırpınıyordu. Stepan İvanoviç'in gitmesinden sonra birdenbire zayıfladı. Meresef, lâzım olduğu zaman Komisere yardım etmek için, yatağını onunkine yaklaştırmalarını rica etti. Bu adam onun, gitgide daha çok ilgisini çekiyordu.

Aleksey, ayaksız yaşamanın, diğer insanların yaşayısiyle karşılaştırılmayacak surette ağır ve güç olacağını anlıyordu. Dahilî bir kuvvet, onu, hiçbir

şeye kulak asmadan, gerçekten yaşamayı becerebilen ve takatsız olmasına rağmen, insanları mıknatıs gibi adama doğru çekiyordu.

Komiser, bu ağır yarı baygınlıktan gittikçe daha seyrek kurtuluyordu. Fakat ayıldığı zaman yine aynı adam olduğu görülüyordu.

Bir gün, akşamın geç saatlerinde hastahane her zamanki uykusuna dalmıştı. Bu derin sessizliği sadece, odalardan hafifçe duyulan boğuk iniltiler, horlamalar ve sayıklamalar bozuyordu. Birdenbire koridorda tanıdık, ağır ve ahenkli adımlar duyuldu. Meresef, lambalarla hafifçe aydınlatılan bütün koridoru ve onun diğer ucundaki masanın başında oturan ve buluzunu ören nöbetçi hemşirenin silûetini camlı kapıdan görüyordu. Koridorda Vasiliy Vasileviç belirdi. Ellerini arkasına bağlamış, yavaş yavaş yürüyordu. Hemşireye yaklaştığı zaman, kadın yerinden kalkmaya hazırlandı, fakat profesör yanında durmadan uzaklaştı. Beyaz önlüğü iliklenmişti, başı açıktı, kır saçları perçem perçem alnına dökülmüştü.

Komisere, özel yapılışlı takma ayaklar hakkındaki tasarılarını açıklayan Meresef:

— Vasya geliyor, diye fısıldadı.

Yürürken Vasiliy Vasileviç'in galiba ayağı takıldı ve eliyle duvara dayanarak durdu, bir şeyler mırıldandı. Sonra kırk ikinci odaya girdi ve odanın ortasında durdu, sanki bir şeyler hatırlamak ister gibi eliyle alnını oğuşturdu. İspirto kokuyordu.

Komiser:

— Oturun Vasiliy Vasileviç, biraz muhabbet edelim, diye teklif etti.

Profesör ayaklarını sürükleyerek, ağır adımlarla ona yaklaştı, yatağın somyesini gıcırdatarak otur-

du ve eliyle şakaklarını oğuşturdu. O önceden de hastaları dolaşırken Komiserin yanında biraz durur, onunla askerî işlerin gidişi hakkında birkaç lâf ederdi. Genellikle profesör Komiseri diğer hastalardan farklı tutuyordu. Onun gece vakti buraya gelmesinde de şaşılacak hiçbir şey yoktu. Fakat meresef nedense bu iki adamın arasında özel bir konuşma olabileceğini ve buna üçüncü kişinin katılmasının lüzumsuz olacağını hissetti. Gözlerini kapıyarak uyuyormuş gibi yaptı.

Profesör hafifçe konuşmaya başladı:

— Bugün yirmi dokuz Nisan. Bugün onun doğum günü. Otuz altı yaşını bitiriyor, hayır bitirecekti.

Komiser, ağır ve şişkin elini güçlükle battaniyenin altından çıkarıp Vasiliy Vasileviç'in eli üzerine koydu. Bu anda umulmıyacak bir şey oldu: profesör ağlamıya başladı. Bu büyük, kuvvetli, iradeli adamın ağladığını görmek dayanılmayacak kadar acıydı. Aleksey gayriihtiyari, başını ve omuzlarını kıstı, sonra battaniyeyi üzerine çekti.

Profesör devam etti:

— Yola çıkmadan önce, benim yanıma geldi. Halk ordusuna yazıldığını söyledi ve vazifesini kime teslim edeceğini sordu. O, burada, benim yanımda çalışıyordu. Ben o kadar şaştım ki, hattâ onu azarladım. Tıp adayının geleceğin âliminin ne diye tüfeği omuzlaması lâzım olduğunu anlamadım. Söylediklerini kelime kelime hatırlıyorum, şöyle dedi: «Baba, tıp adayının da tüfeğini omuzlamıya mecbur olduğu zamanlar geliyor». Sonra tekrar sordu: «Vazifemi kime teslim edeyim?» Yalnız telefonun ahizesini almam lâzımdı, o zaman hiçbir şey, hiçbir şey olmıyacaktı, anlıyor musunuz, hiçbir şey! O, be-

nim yanımda şube müdürü idi, askerî hastahanede çalışıyordu. Öyle değil mi?

Vasiliy Vasileviç sustu; hırıldıyarak, güçlükle nefes aldığı işitiliyordu.

— ...Hayır, lüzumu yok azizim, siz neden üzülüyorsunuz? Elinizi kaldırmayın, hareket ettiğiniz zaman ne kadar acı duyduğunuzu biliyorum... Evet, ben de bütün gece bunun nasıl olacağını düşündüm. Bir generalın da, subay olan oğlunu, savaşın daha ilk günlerinde öldürdüklerini biliyordum. Anlıyorsunuz değil mi? Bu babanın ne yaptığını biliyor musunuz? İkinci oğlunu da cepheye göndermiş. Onu avcı uçağına uçman olarak yollamış. Bu en tehlikeli askerî ihtisastır... Ben o zaman bu adamı hatırladım, düşündüklerimden utandım ve telefonu açmadım...

— Fakat şimdi buna esef ediyor musunuz?

— Hayır. Yoksa buna esef etmek mi denir? Ben yürüyor ve kendi kendime düşünüyorum: Acaba biricik oğlumun katili değil miyim? O şimdi benim yanımda, benimle beraber olabilirdi ve onunla birlikte memleket için çok faydalı işler görebilirdik. O, canlı, cesaretli, parlak istidadı olan bir insandı. Sovyet tıbbı onunla iftihar edebilirdi... Eğer o zaman telefon etmiş olsaydım.

— Telefon etmediğinize esef ediyor musunuz?

— Neler söylüyorsunuz? Ah, evet... Bilmiyorum, bilmiyorum.

— Eğer şimdi bütün bunların tekrar edilmesi mümkün olsaydı, başka türlü mü hareket ederdiniz?

Her ikisi de sustu. Uyuyanların sakin nefesleri işitiliyordu. Derin düşüncelere dalan profesör, galiba ritmik surette sallanıyor ve somyeyi gıcırdatıyor-

du. Kalorifer borularındaki su boğuk bir sesle gurulduyordu.

Komiser:

— Nasıl hareket ederdiniz? diye sordu. Sesinde sonsuz bir samimiyet hissediliyordu.

— Bilmiyorum... Sorunuza derhal cevap vermek mümkün değil. Bilmiyorum, fakat her şey yeniden tekrarlansa, galiba yine böyle hareket ederdim. Ben diğer babalardan iyi değilsem de onlardan daha fena da değilim... Savaş ne kadar müthiş bir şey!...

— Emin olabilirsiniz ki, diğer babalar de korkunç haberi alınca sizden az kahırlanmamışlardır. Hayır, hayır, daha az kahırlanmamışlardır.

Vasiliy Vasileviç uzun süre sessizce durdu. Ne düşünüyordu acaba, bu ağır dakikalarda, buruşuk, geniş alnının ardından ne düşünceler geçiyordu?

— Evet, siz doğru söylüyorsunuz. O, benden az kahırlanmamış, fakat her şeye rağmen ikincisini yollamış... Teşekkür ederim azizim, teşekkür ederim dostum! Ah, muhakeme edilecek neler, neler var!..

Vasiliy Vasileviç kalktı, yatağın yanında biraz durduktan sonra Komiserin elini dikkatle yorganın altına koyup üstünü örttü ve battaniyenin ötesini berisini düzeltip sessizce odadan çıktı.

Geceleyin Komiserin durumu fenalaştı. Kendini kaybetti, kâh dişlerini gıcırdatarak ve ağır ağır inliyerek vücudunu sağa, sola atıyor, kâh birdenbire sakinleşiyor, geriniyor ve herkes son dakikalarını yaşadığını zannediyordu. O kadar fena idi ki, oğlu öldüğü zaman büyük ve boş evinden hastahaneye göçen ve şimdi küçük kabinesindeki muşamba divanda yatan Vasiliy Vasileviç, Komiseri diğer hastalardan paravanla ayırmalarını emretti. Malûm ol-

duğu gibi, bunu genellikle hastayı «ellinci oda» ya yollamadan yaparlardı.

Komiserin nabzı kâfur ve oksijen yardımiyle iyileştiği zaman, nöbetçi hekim ile Vasiliy Vasileviç uyumaya gittiler, paravanın arkasında yalnız, kahırlanmış ve ağlamış olan Klavdiya Mihailovna kaldı. Meresef de uyumuyor «Acaba bu, onun sonu mudur? diye düşünüyordu. Fakat komiser hâlâ acı çekmiye devam ediyordu. Vücudunu sağa sola atıyor, inliyerek sayıklarken, bir kelimeyi boğuk bir sesle ısrarla tekrar ediyordu. Meresef onun:

— İçmek, içmek, içmek istiyorum, dediğini zannediyordu.

Klavdiya Mihailovna paravanın arkasından çıktı ve titreyen elleriyle bardağı su ile doldurdu.

Fakat hasta içmek istemedi. Bardak boşuna dişlerinde takırdıyor, su yastığın üstüne dökülüyordu. Komiser ise kâh rica, kâh talep, kâh emir şeklinde hep aynı sözü tekrar ediyordu. Meresef birdenbire bu sözün «içmek» değil de «yaşamak» olduğunu ve kudretli adamın bu feryatla gayriihtiyari olarak bütün varlığiyle ölüme karşı isyan ettiğini anladı.

Biraz sonra Komiser sakinleşti ve gözlerini açtı.

Klavdiya Mihailovna:

— Allaha şükür, diyerek hafiflediğini hissetti ve paravanı toplamıya başladı.

Komiserin sesi onu niyetinden vazgeçirdi:

— Varsın kalsın. Böyle daha iyi olacak. Ağlamanın da lüzumu yok, zaten dünya oldukça rutubetli... Size ne oluyor, «Sovyet meleği?»... Çok yazık ki, insan meleklere, hattâ sizin gibilerine bile, ancak öbür dünyanın eşiğinde raslıyor...

10

Aleksey garip bir durumdaydı.

Ayaksız uçmayı idmanlar yoluyla öğrenebileceğine ve yeniden kıymetli bir pilot olacağına inandığı günden beri yeni bir kuvvetle yaşamak ve çalışmak arzusuna kapıldı.

Şimdi, hayatta bir amacı vardı: tekrar uçman mesleğine dönmek istiyordu. Ayaklarını kaybettikten sonra kendi insanlarının yanma gelmesine yardım eden aynı dirençle bu arzuyu gerçekleştirmeye gayret ediyordu.

Daha küçük yaşta iken hayatına bir manâ vermiye alışmış olan Meresef, değerli vaktini boş yere kaybetmeden, amacına mümkün olduğu kadar daha çabuk ulaşabilmek için her şeyden önce ne yapması lâzım geldiğini tespit etti. İlk önce, çabuk düzelmesi, daha çok yemek ve uyumak suretiyle açlık çektiği zamanlarda kaybettiği sıhhat ve kuvvetini tekrar elde etmesi lâzımdı. İkincisi, uçman için zorunlu olan savaş meziyetlerini iade etmekti. Bunun için, henüz hasta olmasına rağmen, yatakta kendisine uygun jimnastik idmanları yaparak bedenine kuvvet vermeliydi. Üçüncüsü, en mühimi ve en güç olanı idi. Dizlerine kadar kesik olan ayaklarını öyle geliştirmesi lâzımdı ki, onların kuvvet ve çevikliği korumalı ve takma ayaklar taktıktan sonra onlarla uçağın idare edilmesi için gereken bütün hareketleri yapmıya alışmalıydı.

Ayaksız adamın yürümesi bile kolay değildir. Meresef ise uçak idare etmeyi, hem de avcı uçağı idare etmeyi düşünüyordu. Bunun için ise, bilhassa hava çarpışmasında, her şeyin, dakikanın yüzde biri oranında hesaplandığı ve hareketlerin birini takip

etmesinin şartsız refleks derecesine yükselmesi lâzım geldiği zaman, ayaklar da eller gibi tam olarak maharetle, sözün kısası süratle çalışmalıydı. Öyle hazırlanması lâzımdı ki, ayaklarının kalan kısmına bağlanan takma ayaklar, bu ince işi canlı bir uzuv gibi yapabilmeliydi.

Bu iş, pilot mesleğinin tekniğini tanıyan herkese imkânsız görünürdü. Fakat Aleksey şimdi, bunun insan için imkân dahilinde olduğuna inanıyordu. Madem ki öyleydi, bunu mutlaka başaracaktı. Aleksey planını gerçekleştirmeye koyuldu. Verilen tedavi tavsiyelerini, kendisini de hayrette bırakan kılı kırk yararlıkta yapıyor ve verilen ilâçları son damlasına kadar kullanıyordu. Çok yiyordu, bazan iştahı olmamasına rağmen, daima iki defa yemek istiyordu. Her ne olursa olsun, belirli saatlerde uyumaya çalışıyordu, hattâ vücudunun uzun süre dayanmasına rağmen öğleden sonra bile uyumaya çalıştı.

Kendisini yemiye, uyumaya, ilâç içmeğe mecbur etmek zor değildi. Fakat jimnastik yapmak daha güçtü. Meresef şimdi önceden yaptığı jimnastik sistemini uygulayamazdı. Bu, ayaktan mahrum, yatağa düşmüş bir adam için uygun değildi. Kendisi için yeni bir jimnastik sistemi buldu: saatlerce, ellerini böğürtlerine dayayarak eğiliyor, doğruluyor, vücudunu etrafına döndürüyor ve başını öyle bir gayretle çeviriyordu ki, damarları çatlıyordu. Odadaki arkadaşları ona alçak gönüllülükle gülüyorlardı. Kukuşkin onu kâh Znamenski kardeşlerle, kâh Lâdumek'le, kâh diğer tanınmış koşucularla mukayese ederek kızdırıyordu. O, hastahane ahmaklığı addettiği bu jimnastiğe bakmıya dayanamıyor ve çok defa, Aleksey jimnastik yapmıya başladığı za-

man hiddetlenip mırıldanarak koridora kaçıyordu.

Ayaklarının sargılarını çözdükleri zaman Aleksey, yatağın üzerinde daha çok hareket etmek imkânını buldu. Jimnastik hareketlerini birleştirdi. Ayaklarının sağlam kalan kısımlarını yatağının tabloları altına sokup, ellerini böğürlerine dayayarak yavaş yavaş eğiliyor, doğruluyor, hareketin hızını gittikçe azaltıyor ve bu «reveransların» sayısını fazlalaştırıyordu. Sonra ayakları için bir sürü özel idmanlar hazırladı. Arka üstü yatıyor, kâh bir ayağını, kâh diğerini kendine doğru çekerek büküyor, sonra tekrar ileri uzatıyordu. Bu hareketi ilk defa yaparken, önünde ne kadar büyük ve belki de yenilmesi mümkün olmıyan güçlükler bulunduğunu anladı. Dizlerine kadar kesik olan ayaklarını uzatmak, müthiş acılara sebep oluyordu. Hareketleri cesaretsiz ve isabetsiz. Bunlara hakim olmak, kanadı veya kuyruğu hasara uğramış bir uçağı idare etmek kadar güçtü. Meresef kendisini istemiyerek uçmakla karşılaştırırken, onda ideal surette hesaplanmış insan vücudu kuruluşunun büsbütün bozulmuş olduğunu, vücudu hâlâ bütün ve kuvvetli olsa da, çocukluğunda işlenip terbiye olunmuş hareket ahengini artık hiçbir zaman yeniden elde edemiyeceğini anladı.

Meresef, ayaklarınırn jimnastiğinden keskin acılar hissettiği halde, onu her gün bir dakika uzatıyordu. Bunlar korkunç dakikalardı, gözyaşları âdeta kendi kendine akıyor ve bazan göğsünden gayriihtiyari olarak kopan iniltiyi zaptedebilmek için dudaklarını kanatıncaya kadar ısırıyordu. Fakat Aleksey, idmanları günde bir, sonra iki defa yapmıya ve onları gittikçe uzatmıya çalışıyordu. Her idmandan sonra «acaba bunları tekrar yapabilecek mi-

yim?» düşüncesiyle takatsızca yastığa düşüyordu. Fakat vakti gelince işine aynı sebatla tekrar başlıyordu. Akşamları kalçalarının adelelerini ve dizlerini yokluyor, elinin altında, ilk günlerde olduğu gibi yumuşak etle yağ değil de, önceki sert adelelerini bulduğunu memnuniyetle hissediyordu.

Meresef'in düşüncesi, sürekli ayaklariyle meşguldu. Bazan kendini unutuyor, tabanlarının acıdığını hissediyor, vaziyetini değiştiriyor, ve o zaman tabanları olmadığını hatırlıyordu. Sinirlerin gayritabii durumu yüzünden ayaklarının kesilmiş kısmı sanki hâlâ vücutla beraber yaşıyordu, birdenbire kaşınmıya, nemli havada sızlamıya, hattâ acımıya başlıyordu. Aleksey ayaklarını o kadar çok düşünüyordu ki, rüyasında çok defa sağlam ve çevik olduğunu, yahut da tehlike işareti duyunca bütün kuvvetiyle uçağa doğru koşarak kanadın üstüne sıçradığını, kabineye girdiğini ve Yura motorun kılıfını çıkardığı sırada ayaklariyle pedalleri denediğini, Olya ile birlikte elele, yalın ayaklarını okşıyan ılık ve nemli toprağı hissederek çiçekli stepte bütün kuvvetleriyle koştuklarını görüyordu. Bu fevkalâde bir şeydi! Fakat uyanıp ayaksız olduğunu görmek, ona çok ağır geliyordu.

Aleksey bazan bu gibi rüyalardan sonra üzülüyordu. Boşuboşuna uğraştığını, zaman geçtikçe kendine daha yakın hissettiği ve fazla arzu ettiği Kamişinli küçük kızla stepte yalınayak koşamıyacağı gibi, uçakla da uçamıyacağını zannediyordu.

Olya ile münasebetleri Aleksey'i sevindirmiyordu. Klavdiya Mihailovna hemen her hafta onu «oynamıya», yani ellerini çırparak yatağında sıçramıya mecbur ediyor, sonra üzerinde yuvarlak ve dikkatli talebe yazısı okunan zarfı ona veriyordu. Olya'nın

mektupları gittikçe daha uzun oluyordu. Savaşın yarıda bıraktığı o kısa süreli yeni aşk, Olya'nın kalbinde sanki günden güne olgunlaşıyordu. Aleksey, kendisinin bu satırlara aynı hisle cevap vermeğe hakkı olmadığını biliyor ve onları endişeli bir hüzünle okuyordu.

Kamişin şehrindeki doğramacı Zavodonun okulunda beraber okuyan bu arkadaşları, çocukluklarında birbirlerine karşı romantik bir duygu beslemişler ve yalnız yaşlıları taklit ederek buna aşk demişlerdi. Sonra onlar 6 - 7 yıl görüşmemişlerdi. İlkönce kız, teknik mektebinde okumaya gitmişti. Geri döndükten sonra Zavotta mekanik olarak çalışmaya başladığı zaman Aleksey artık şehirde değildi. Uçman okulunda okuyordu. Savaş başlamadan biraz önce karşılaşmışlardı. Bu karşılaşmayı ne Aleksey, ne de Olya düşünmüştü. Belki de birbirlerini artık hatırlamıyorlardı. Aradan pek çok zaman geçmişti. Aleksey, bir ilkyaz akşamı şehrin sokaklarında annesiyle beraber yürürken karşılarında bir kız belirdi. Aleksey ona dikkat etmedi, yalnız tatlı bacaklarını gördü.

Annesi:

— Neden selâm vermedin, yoksa Olya'yı unuttun mu? diye sordu ve kızın aile adını söyledi.

Aleksey arkasına döndü. Kız da dönmüş, arkalarından bakıyordu. Bakışları karşılaştı. Aleksey kalbinin birdenbire hızla çarpmıya başladığını hissetti. Annesini bırakıp, büyük kavakların altındaki yaya kaldırımda duran kıza doğru koştu.

Aleksey hayretle:

— Sen misin? diye sordu.

Kıza öyle bakıyordu ki, sanki karşısında, bu sakin akşamda, bahar çamuriyle dolu sokağa nereden

geldiği belli olmayan bir dünya güzeli vardı.

Olya da aynı hayretle, hattâ biraz da itimatsızlıkla sordu:

— Sen Alyoşa mısın?

Onlar, altı yahut yedi yıllık bir ayrılıktan sonra ilk defa görüşüyorlardı. Aleksey'in karşısında burnunun etrafı hafifçe çilli olan yuvarlak ve sevimli çocuk yüzlü, endamlı, çevik, ufacık bir kız duruyordu. Kaşlarını hafifçe kaldırmış parlak, büyük külrengi gözleriyle Aleksey'e bakıyordu. Bu güzel, zarif kızda, fabrika-zavot okulunda okuduğu, son yıllarda gördüğü Olya'dan, sırtında, babasının yağlı ceketiyle kurum satarak dolaşan kırmızı yüzlü ve biraz kabaca kızdan çok az şey vardı.

Aleksey, annesini unutarak kıza hayranlıkla bakıyor ve ona öyle geliyordu ki, bütün bu altı yahut yedi yıl zarfında Olya'yı hiçbir zaman unutmamış ve daima bu karşılaşmanın hayaliyle yaşamıştı.

En nihayet Aleksey:

— Ne kadar değişmişsin? dedi.

Olya, eski sesine benzemiyen, ahenkli, zarif bir sesle sordu:

— Nasıl değişmişim?

Bu sırada hafif bir rüzgâr çıktı ve büyük kavakların altında fısıldamıya başladı. Kızın zarif bacaklarını örten entarisinin eteklerini havalandırdı. Olya sade, tabii, nazik bir hareketle eteklerini yatıştırdı ve gülerek çömeldi.

Aleksey bu defa hayranlığını gizlemiyerek tekrar etti:

— Ne kadar değişmişsin!

Olya gülerek ısrar ediyordu:

— Fakat nasıl değiştiğimi söylesene!

Anne gençlere bakıp, hazin hazin gülümsedi ve yoluna devam etti.

Onlar hâlâ orada duruyor ve birbirlerine bakmıya doyamıyorlardı. «Ah, hatırlıyor musun?», «Ah, biliyor musun?», «Şimdi nerededir acaba?», «Şimdi nasıldır acaba?» sözleriyle birbirlerinin konuşmalarını devamlı kesiyorlardı.

Onlar uzun zaman konuştular. Nihayet Olya yakındaki küçük evlerin pencerelerini gösterdi. Orada, camların arkasında ıtır saksılarının arasında merak dolu yüzler görünüyordu.

Olya:

— Haydi vaktin varsa Volga'ya gidelim, dedi.

Onlar bütün dünyayı unutarak, çocukluklarında bile yapmadıkları gibi, elele nehirin sahilindeki yüksek ve dik tepeye doğru yollandılar. Buradan, üzerinde buz parçaları yüzen Volga'ya doğru heybetli bir manzara görünüyordu.

Anne, sevgili oğlunu bu günden itibaren evde pek seyrek görüyordu. Elbiselerine karşı istekli olmıyan Aleksey, pantalonlarını her gün ütülemiye, üniformasının düğmelerini tebeşirle temizlemiye başladı, bavulundan beyaz şapkasını ve hava donanmasının resmî nişanlarını çıkardı. Sık kıllı sakalını günde iki defa traş ediyordu. Akşam üstü ise, aynanın karşısında giyindikten sonra, işten dönen Olya'yı karşılamak için zavoda doğru yollanıyordu. O, gündüzleri de bir yerde kayboluyordu, daima dalgındı ve suallere rasgele cevaplar veriyordu. İhtiyar kadın, analık hissiyle her şeyi anladı, fakat oğluna kırılmadı. Ne yapsın, yaşlılar ihtiyarlıyor, gençler büyüyor.

Gençler, bir defa olsun sevgilerinden bahsetmediler. Aleksey ve Olya, akşam güneşi altında parla-

yan Volga'dan yahut şehrin etrafını saran, katran gibi siyah, verimli toprağın üzerinde, artık tomurcuk halinde koyu yeşil yapraklar görünen bahçelerden eve gelirken Aleksey her defa mezuniyetinin eriyip giden günlerini sayıyor ve Olya ile açıkça konuşacağına karar veriyordu. Meresef, Olya'yı zavodun yanında karşılıyor, iki katlı küçük ahşap eve kadar ona refakat ediyordu. Burada, Olya'nın küçük, temiz, aydınlık, uçak kabinesine benziyen bir odası vardı. Aleksey, Olya gardrobun kapısı arkasında giyininceye kadar sabırla bekliyor ve kapağın arkasından görünen çıplak bileğe, omuzlara ve bacaklara bakmamıya gayret ediyordu. Sonra Olya yıkanmıya gidiyor, kızarmış yanakları, ıslanmış saçları ve her gün giydiği aynı beyaz blûzla geri geliyordu.

Onlar sinema veya sirke, yahut da bahçeye gidiyorlardı. Aleksey için, nereye gittiklerinin önemi yoktu. O, perdeye, sahneye, hareket eden insan kalabalığına değil, yalnız, Olya'ya bakıyor ve kendi kendine: «Şimdi eve dönerken mutlaka, mutlaka, ona kalbimi açacağım» diye düşünüyordu. Fakat yol bitiyor, Aleksey bunu söylemiye cesaret edemiyordu.

Bir pazar günü, sabahtan, Volga'nm karşı sahilindeki çayıra gitmiye karar verdiler. Aleksey, en güzel beyaz pantalonunu ve anasının dediğine göre, esmer yüzüne çok yakışan açık yakalı gömleğini giyip kızı çağırmaya gitti. Olya artık hazırdı. Peçeteye sarılmış bir paketi Aleksey'e verdi ve ikisi de nehre doğru yollandılar. İhtiyar, ayaksız kayıkçı, takma ayaklarını takırdata takırdata, ağır kayığı suya sürdü ve kısa hareketlerle kürek çekmiye başladı. Çocuklar, Birinci Dünya Savaşı malûlü olan bu ihtiyarı çok severlerdi. Vaktiyle aynı kayıkçı Alek-

sey'e, nehrin dönemecinde piskar * avlamayı öğretmişti. Kayık, hafif sarsıntılarla nehirin akıntısını aykırılığına geçerek karşıdaki meyilli yemyeşil sahile doğru yollandı. Kız dümende oturuyor, düşünceli düşünceli elini suyun üzerinde kaydırıyordu.

Aleksey ihtiyara sordu:

— Arkaşa amca, bizi hatırlamıyor musun?

Kayıkçı, gençlerin yüzüne kayıtsızca baktı:

— Hatırlamıyorum, dedi.

— Nasıl olur, ben Alyoşa Meresef'im, sen bana nehrin dönemecinde olta ile piskar avlamayı öğretmiştin.

— E, bundan ne çıkar, belki de öğretmişim, etrafımda yaramazlar çok, hepinizi nasıl aklımda tutayım!

Kayık, küçük iskelenin ve onun bir tarafında duran, oyulmuş gövdesinde mağrur «Avrora» kelimesi yazılı, karınlı bir istimbotun yanından geçti ve gıcırtılarla kumsal sahile saplandı.

Arkaşa amca takma ayaklariyle suya girdi. Kayığı sahile doğru sürerken konuşuyordu:

— Şimdi benim yerim burasıdır. Ben, gorkomhozda * değilim, kendi kendime, yani özel olarak çalışıyorum.

İhtiyarın takma ayakları kuma battığı için, kayık güçlükle hareket ediyordu. Kayıkçı ilgisiz bir tavırla:

— Atlamanız icabediyor, dedi.

Aleksey sordu:

— Kaç para istiyorsun?

— Ne istersen ver. Sizden daha çok almam lâ-

* Sazan cinsinden küçük bir balıktır.

* Şehir komitesi işletmesi.

zımdı, baksanıza, ne kadar bahtiyarsınız. Yalnız sizi hiç hatırlıyamıyorum, hiç hatırlıyamıyorum!

Onlar kayıktan inerken ayakları ıslandı. Olya ayakkabı ve çoraplarını çıkarmalarını teklif etti. Çıplak ayakları ıslak ve sıcak nehir kumuna dokununca kendilerini öyle hafif ve serbest hissettiler ki, koşmak, sıçramak, otların üzerinde oğlaklar gibi yuvarlanmak arzusuna kapıldılar.

Olya:

— Tut beni! diye bağırdı ve güneşten yanmış çevik bacaklariyle, körfezin meyilli, kumlu sahilinden çiçek açmış zümrüt çayırlara doğru koşmaya başladı.

Aleksey, var kuvvetiyle Olya'nın arkasından koşuyor, karşısında yalnız, hafif renkli entarisinin alaca lekesini görüyordu. Çiçeklerin ve kuzu kulağı sâklarının, çıplak ayaklarını kuvvetle kırbaçladıklarını, güneşten ısınmış, sıcak rutubetli toprağın, ayaklarının altından kaydığını hissederek koşuyordu. Olya'ya yetişmenin, kendisi için çok mühim olduğunu, gelecekteki hayatlarında bir çok şeyin buna bağlı olduğunu ve herhalde şimdiye kadar ona söylemiye cesaret edemediği bütün şeyleri, burada mest edici kokular saçan yeşermiş çayırda daha kolay söyliyebileceğini zannediyordu. Aleksey, Olya'ya yaklaşıp onu tutmak için ellerini ileri uzatınca, kız birdenbire sapıyor, vücudunu kedi gibi kıvırıp çınlayıcı kahkahalar atarak, başka tarafa kaçıyordu.

Olya ısrarla kaçıyor, teslim olmak istemiyordu Aleksey ona yetişmiye muvaffak olamadı. Olya sahile doğru saparak kendini altın gibi parlak, sıcak kumun üstüne attı. Yüzü kızarmıştı, gülüyor ve açık ağziyle derin derin nefes alırken, göğsü sık sık kabarıyordu. Aleksey, yeşermiş çayırda, beyaz papat

yaların arasında onun resmini çekti. Sonra yıkandılar. Olya, ıslak mayosunu çıkarıp elbiselerini giyerken, Aleksey itaatle sahildeki fundalıkların arasına girip, kıza arkasını çevirdi.

Olya, Aleksey'i çağırdığı zaman, artık giyinmişti, güneşten kararan bacaklarını bükmüş kumun üstünde oturuyordu. Sırtında ince hafif bir entari vardı, başını ise havlu ile sarmıştı. Temiz peçeteyi yere sererek köşelerine birer çakıl koyduktan sonra, paketin içindekilerini onun üzerine dizdi. Öğle yemeğinde, dikkatle parşömen kâğıdına sarılmış soğuk balık, salata ve Olya'nın hazırladığı kızartmayı yediler. Olya, krem kutuları içinde tuz ve kırmızı biber getirmeyi de unutmamıştı. Bu zarif ve nazik kızın bu kadar ciddiyet ve beceriklikle sofrayı tertibetmesinde, hoş ve dokunaklı bir şey vardı. Aleksey karar verdi: işi uzatmıya lüzum yok. Vakittir. Bu akşam ona kalbini açacak, Olya'yı ikna edecek, onun mutlaka kendi yoldaşı olması lâzım geldiğini ispat edecekti.

Plajda biraz yuvarlandıktan sonra, bir daha yıkandılar ve akşama, Olya'nın evinde buluşmaya karar vererek, yorgun ve mutlu, ağır ağır, körfeze doğru yollandılar. Her nedense ne istimbot, ne de kayık meydanda yoktu. Onlar uzun süre, sesleri kısılıncaya kadar, Arkaşa amcayı çağırdılar. Stepte artık güneş batıyordu. Karşı sahilin dik tepesinden süzülen son ışıklar, küçük şehri, evlerin damlarını, tozlu sakin ağaçları altın gibi parlatıyor, pencerelerde kızıl alevler yakıyordu. Yaz gecesi sıcak ve sessizdi. Fakat şehirde bir şey olmuştu. Genellikle bu saatlerde boş olan sokaklar kalabalıktı. İnsanlarla dolu iki kamyon, sıraya dizilmiş bir kitle geçti.

Aleksey şüphelendi:

— Arkaşa amca içti mi, ne oldu, dedi. Burada yatmıya mecbur olursak ne yapacağız?

Olya büyük parlak gözleriyle Alyoşa'ya bakarak cevap verdi:

— Seninle beraber olduğum zaman hiç bir şeyden korkmuyorum.

Aleksey onu kucaklayıp öptü. Bir daha öptü.

Nehirde artık kürek sesleri işitiliyordu. Karşı sahilden, insanla dolu bir kayık geliyordu. Şimdi gençler yaklaşan kayığa hoşnutsuzlukla bakıyorlardı, fakat gayriihtiyari olarak, sanki saadet kayıktaymış gibi, itaatle ona doğru yollandılar.

İnsanlar kayıktan sahile sessizce atladılar. Hepsi bayram elbiselerini giymişlerdi, fakat yüzleri endişeliydi. Ciddi, kederli erkekler, ağlayan heyecanlı kadınlar Aleksey'le Olya'nın yanındaki tahtadan sessizce geçiyorlardı. Hiç bir şeyin farkına varmıyan gençler kayığa atladılar. Arkaşa amca onlara bakmadan konuşmaya başladı:

— Savaş... Bugün radyodan haber verdiler, Molotof yoldaş konuştu.

Aleksey oturduğu peykeden sıçrayarak sordu:

— Savaş mı? Kimlerle?

Arkaşa amca kürekleri öfkeyle çekmiye devam ederken cevap verdi:

— Gene onlarla, melûn alınanlarla. Başka kimlerle olacak! Halk artık savaş komiserliğine gidiyor... Seferberlik.

Aleksey kayıktan iner inmez, eve uğramadan, hemen komiserliğe koştu. Tayin edildiği uçakçı kıtasına, saat 12.40'da çekilen gece treni ile hareket etmesi lâzım geldiği için, ancak eve kadar gidip bavulunu alabildi, Olya ile vedalaşamadı.

Onlar birbirlerine çok seyrek mektup yazıyor-

lardı, fakat bunun sebebi aralarındaki sevginin zayıflaması ve birbirlerini unutmaya başlamaları değildi. Hayır, Aleksey kızın yuvarlak talebe yazısiyle kaleme aldığı mektupları sabırsızlıkla bekliyor, onları cebinde taşıyor ve yalnız kaldığı zamanlarda tekrar tekrar okuyordu. Ormanlarda süründüğü ağır günlerde bağrına bastığı ve heyecanla baktığı hep bu 'mektuplardı. Fakat bu gençlerin arasındaki ilgi öyle ansızın ve öyle belirsiz bir merhalede kesilmişti ki, onlar bu mektuplarında birbirleriyle eski ve iyi dostlar gibi konuşuyor, halledilmeden kalan meseleleri buraya karıştırmaktan korkuyorlardı.

Şimdi hastahanede bulunan Aleksey her mektubu aldığı zaman artan bir hayretle, Olya'nın ona birdenbire yaklaştığını, mektuplarında çekinmeden, sıkılmadan kederinden bahsettiğini ve o zamanlar Arkaşa amcanın çabuk geldiğine teessüf ettiğini ve Aleksey'in başına ne gelirse gelsin, daima yardım bekliyebileceği bir arkadaşı olduğunu, yabancı ülkelerde dolaşırken savaştan sonra dönebileceği bir evi olduğunu bilmesini rica ettiğini farketdiyordu.

Aleksey'e, sanki bunları başka bir Olya yazıyormuş gibi geliyordu. Onun resmine bakarken, rüzgâr eseceğini ve ot tohumlarının uçtuğu gibi, Olya'nın da çiçekli entarisiyle beraber uçup gideceğini zannediyordu. Halbuki, şimdi bu mektupları yazan, iyi kapli, seven ve sevdiğine hasret çekerek onu bekliyen bir kadındı. Bu mesele Aleksey'i hem sevindiriyor, hem de tereddüte düşürüyordu. Onu sevindiriyor, kendisini bu kadar büyük bir sevgiye ve samimiyete lâyık görmediği için onu üzüyordu. Olya'ya vaktinde, artık eskiden tanıdığı esmer, güçlü kuvvetli genç değil, Arkaşa amcaya benziyen ayaksız bir malûl olduğunu yazmıya cesaret bulamamış değil

miydi? Hasta annesini kaybetmekten korkarak, hakikatı bildirmeğe cesaret etmediği için, şimdi mektuplarında Olya'yı aldatmaya mecbur oluyor ve bu yalanlar arasında günden güne daha çok düğümlenip kalıyordu.

İşte bundan dolayı, Kamişin'den gelen mektuplar, onda birbirine karşıt hisler doğuruyordu: sevinç ve keder, ümit ve endişe. Bunlar onu hem üzüyor, hem duygulandırıyordu. Bir defa yalan attığı için, daha ilerisini de uydurmaya mecburdu. Fakat artık yalan söylemeyi beceremiyordu, bunun için Olya'ya kuru bir ifadeyle kısa cevaplar yazıyordu.

«Meteroloji çavuşuna» mektup yazmak daha kolaydı. Bu kadın basit, fakat fedakâr ve namuslu idi. Aleksey ameliyattan sonra düştüğü ümitsizlik içinde, birisine mutlaka derdini dökmiye ihtiyaç duymuş ve kıza uzun, kederli bir mektup yazmıştı. Buna cevap olarak çok geçmeden eğri büğrü yazılarla ve nida işaretleriyle dolu, gözyaşlarından leke leke olmuş bir defter yaprağı aldı. Kız ona, eğer savaş olmasa, Aleksey'e gücü yettiği kadar yardım etmek ve kederini paylaşmak için her şeyi bırakıp derhal onun yanına geleceğini yazıyordu. Aleksey'den daha fazla yazmasını rica ediyordu. Bu karmakarışık mektupta o kadar sade bir samimiyet, Aleksey'in geleceği için o kadar alâka ve telâş vardı ki, Aleksey'i keder bürüdü ve bu kız, kendisine Olya'nın mektuplarını verirken, kimden geldiklerini sorduğu zaman ona, Olya'nın evli kızkardeşi olduğunu söylediği için kendine sitem etti. Böyle bir insanı aldatmak doğru değildi. Aleksey cevabında, Kamişin'deki nişanlısında nve annesiyle Olya'ya felâketini yazmaya cesaret edemediğinden açıkça bahsetti.

«Meteroloji çavuşunun» cevabı ümit edilmeye-

cek kadar çabuk geldi. Kız, alaya binbaşı rütbeli bir askerî muhabirin gelmesinden istifade ederek, mektubu onunla gönderdiğini, bu muhabirin kendisini beğendiğini, fakat onun sevimli ve güzel olmasına rağmen, karşılık göstermediğini yazıyordu. Mektuptan, onun incindiği, müteessir olduğu, kendini tutmak istediği, fakat buna muvaffak olamadığı anlaşılıyordu. O zaman hakikatı söylemediği için Aleksey'i tekdir ederek kendisini bir dost addetmesini rica ediyordu. Mektubun sonunda artık mürekkeple değil kalemle, «Üsteğmen yoldaşın» onun hakiki bir dost olduğunu bilmesini ve Kamişin'li kız ona vefasızlık ederse (çünkü o, cephe ardındaki kadınların tutumunu biliyordu), yahut onu sevmekten vazgeçerse veya sakat olduğundan korkarsa «meteoroloji çavuşunu» unutmamasını ve ona daima hakikatı yazmasını ilâve etmişti. Aleksey'e, mektupla beraber dikkatle dikilmiş bir paket verdiler. Pakette, paraşüt ipeğinden yapılmış ve köşelerine Aleksey'in monogramı işlenmiş birkaç mendil, üzerinde uçak resmi bulunan bir tütün keseciği, bir tarak, «manolya» kolonyası ve bir kalıp tuvalet sabunu vardı. Aleksey, yaşadıkları ağır günlerde bunların asker kızlar için ne kadar pahalı olduğunu anlıyordu. Onların çoğunlukla bir bayram hediyesi olarak ellerine geçen sabunu ve kolonyayı önceki sivil hayatı hatırlatan bir muska gibi koruduklarını biliyordu. Bu hediyelerin kıymetini anlıyor, onları masasına dizerken hem seviniyor, hem sıkılıyordu.

Şimdi yeniden uçmak ve savaşmak hevesiyle kendine mahsus bir metanetle, sakat ayaklarıyle idman yaparken, Olya'ya yolladığı mektuplarda yalan söylemeye, içini açmamıya ve ona karşı beslediği

sevgi günden güne arttığı halde, adını bile bilmediği bir kıza kendisi hakkında herşeyi açıkça yazmıya mecbur olması onu çok üzüyordu.

Aleksey, ancak arzusunu gerçekleştirip orduya döndükten ve işlemek kabiliyetini yeniden ele geçirdikten sonra Olya ile yeniden aşkları hakkında konuşacağına kendi kendine söz verdi. Şimdi daha büyük bir ihtirasla amacına ulaşmıya çalışıyordu.

11

Komiser Mayısın birinde öldü.

Bu, adeta hissedilmeden oldu. Sabahleyin eli yüzü yıkanıp, başı tarandıktan sonra, berberine havanın güzel olup olmadığını sordu, sokaklarda barikatları bozmaya başlamalarına sevindi, bu güzel, parlak ilkyaz gününde nümayiş olmıyacağına biraz canı sıkıldı. Bayram münasebetiyle, çillerini pudralamak için yeni kahramanca teşebbüste bulunduğundan dolayı Klavdiya Mihailovna ile biraz şakalaştı. Hafiflemiş gibi görünüyordu ve herkeste, belki de hastalığı artık iyileşmiye doğru gidiyor diye bir ümit doğdu.

Komiserin gazete okumak imkânından mahrum olduğu günden beri yatağının yanına kulaklıklı bir radyo cihazı getirilmişti. Radyo tekniğinden biraz malûmatı olan Gvozdef bir şeyler düzeltmişti ve şimdi radyonun sesi bütün odayı çınlatıyor, şarkı söylüyordu. Saat dokuzda, sesini bu günlerde bütün dünyanın dinlediği ve tanıdığı spiker, Halk savunma komiserinin emrini okumaya başladı. Herkes, bir tek sözünü kaçırmamak için derin bir sessizlikle başını duvara asılı olan iki siyah daireye

uzatmıştı. Artık «Yüce Lenin'in zafer bayrakları altında, zafere doğru ileri!» sözleri işitilmişti, odada ise henüz gergin bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Kukuşkin:

— Komiser yoldaş, bana bunu açıklasanıza! Emirde şöyle deniyor... diye söze başlamıştı.

Birdenbire dehşetle bağırdı:

— Komiser yoldaş!

Hepsi bakışıp kaldılar. Komiserin sabit gözleri tavanın bir noktasına dikilmişti, zayıf ve solgun yüzünde tantanalı ve resmî bir ifadeyle yatağında kaskatı yatıyordu.

Kukuşkin onun yatağına doğru atılarak diz çöktü:

— Öldü, ö-l-d-ü! diye feryat etti.

Dalgın hizmetçiler acele acele girip çıkıyor, hemşire, önlüğünü ilikliyerek koşuyordu. Şube âmiri de aceleyle odaya girdi.

Asabi ve münzevi tabiatlı Konstantin Kukuşkin, hiç kimseye kulak asmadan yüzünü çocuk gibi battaniyeye gömmüş, Komiserin göğsünde hıçkırarak ağlıyor, omuzları ve bütün vücudu titriyordu.

Boş kalan kırk ikinci odaya akşamüstü başka bir yaralı getirdiler. Bu, başkent hava savunma tümeninde çalışan avcı uçmanı, binbaşı Pavel İvanoviç Struçkof'tu. Almanlar, bayram gününde Moskova'ya büyük bir hücum yapmıya karar vermişlerdi. Onların birkaç katar halinde hareket eden hava kıtalarının etrafı çevrilmiş ve müthiş bir çarpışmadan sonra, Podsolneçna bölgesinin bir yerinde darmadağın edilmişlerdi. Bunlardan yalnız bir «Yunkers» çemberden kurtulabilmiş ve yükselerek yoluna devam etmiş. Herhalde, ne olursa olsun bayramı bozmak, vazifesini yapmayı kararlaştırmış. Fa-

kat onu daha hava çarpışmasının kargaşalığında farketmiş olan Struçkof arkasına düşmüş. O, son zamanlarda hava filomuzun tedarik etmiye başladığı makinalardan biriyle uçuyormuş, Alman uçağına, yerden altı kilometre yükseklikte, Moskova yakınlarındaki sayfiye yerinin üstünde yetişmiş, onun kuyruğuna ustalıkla yaklaşmıya muvaffak olmuş ve düşmanı hedefe alarak tetiği çekmiş. Fakat tanıdığı tıkırtıyı işitmiyince şaşırıp kalmış. Ateş açan mekanizma işlemiyormuş.

Alman uçağı biraz ileri geçmiş, Struçkof, uçağın ölü sahasında uçarak ve arka kısmını koruyan iki makineli tüfekten gizlenerek onu takibetmeğe koyulmuş. Berrak mayıs sabahının aydınlığında, Moskova'nın sise bürünmüş büyük, yüksek boz evleri artık ufukta gözükmeye başlamış. Struçkof kesin kararını vermiş. Kayışları gevşetmiş, kapağı açmış, kendini toparlamış, sanki almanın üstüne sıçramağa hazırlanıyormuş gibi bütün adalelerini germiş. Makinasının süratını bombardımancınınkine uydurmuş ve nişan almış. Onlar bir an, sanki birbirlerine görünmez bir bağla bağlıymışlar gibi havada yanyana asılı durmuşlar.

Struçkof, «yunkers»in şeffaf kapağı arkasında, onun her hareketini takibeden ve hiç olmazsa kanadın bir kısmının ölü sahadan çıkmasını bekliyen mahir nişancının gözlerini iyice görüyormuş. Struçkof, almanın heyecandan başlığını çıkarıp attığını görmüş, hattâ alnına dökülen uzun saçlarının sarı olduğunu bile farketmiş. Büyük çaplı çifte mitralyözün siyah namluları, av bekleyen canlı bir hayvan gibi sallanarak devamlı Struçkof'a doğru bakıyormuş. Struçkof bir an için kendisini, hırsız tarafından tabancayla tehdit edilen silâhsız bir insan gibi

hissetmiş. Ve o da böyle hallerde cesur silâhsız kimselerin yaptığı gibi hareket etmiş. Düşmanın üzerine, yerde yapabileceği gibi yumrukla değil, uçağını ileri sürerek pervanenin çizdiği parlak daireyle alman uçağının kuyruğuna nişan alarak ileriye atılmış.

Struçkof gürültüyü bile işitmemiş. Bir an sonra bir sarsıntı onu yerinden fırlatmış ve havada taklak attığını hissetmiş. Toprak, başının üstünde dönmiye başlamış, sonra onun yeşil, parlak rengini tekrar karşısında görmüş, o zaman Struçkof paraşütün düğmesini bastırmış, fakat kendisini baygın bir halde paraşütün iplerine bırakmadan önce gözucuyle, havada güz rüzgârının kopardığı beyaz akçaağaç yaprağı gibi dönen, kuyruğu kesilmiş puroya benzer «yunkers» in ona yakın bir mesafede başaşağı düştüğünü görmüş. Paraşütün iplerinde takatsız bir halde sallanan Struçkof, bir evin damına çarpmış ve bayramı kutlıyan Moskova'nın kenar mahallesinin bir sokağına düşmüş. Buranın ahalisi, aşağıdan onun yaptığı fevkalâde manevrayı görmüş ve Struçkof'u yerden kaldırıp yakın bir eve götürmüş. Civar sokaklar birdenbire öyle bir kalabalıkla dolmuş ki, çağrılan doktor merdivenlere güç halle yaklaşabilmiş. Evin damına çarpan uçmanın diz kapaklarını yaraladığı anlaşılmış.

Binbaşı Struçkof'un kahramanlığı «son haberlerin» yayınında, radyo vasıtasiyle haber verilmişti. Moskova savetinin başkanı onu en güzel hastahaneye gönderdi. Struçkof'u odaya getirdikleri zaman sıhhiyeci kızlar, onun arkasından, ellerinde minnettar Moskovalıların hediyeleriyle, çiçekler, meyvalar, şeker kutulariyle içeri girdiler.

Binbaşı şen ve munis bir adamdı. Daha odanın

eşiğinde iken, hastahanede «yemek meselesi» nin ve rejimin nasıl olduğunu, güzel hemşireler bulunun bulunmadığını derhal öğrendi. Yaralarını sardıkları zaman ise, Klavdiya Mihailovna'ya askeri ambar memuru hakkında eğleneceli bir fıkra anlatmaya ve ona dış görünüşü hakkında epeyce cesaretli bir iltifat yapmıya muvafak oldu. Hemşire çıktıktan sonra Struçkof göz kırparak:

— Sevimli şey! dedi. Ciddi midir? Anladığıma göre, ondan Allahmış gibi korkuyorsunuz. Ziyanı yok, güçlüklerden korkmayın. Yoksa siz taktik okumadınız mı? Zaptedilemiyecek kale olmadığı gibi, elde edilemiyecek kadın da yoktur.

Sonra gür ve ahenkli bir sesle gülmeye başladı.

Struçkof sanki hastahanenin eski bir sakiniymiş gibi hareket ediyordu. Birdenbire, odadakilere «sen» diye hitabetmiye başladı ve burnunu silmek istediği zaman da, teklifsiz bir tavırla Meresef'in masasından «meteoroloji çavuşu» nun gönderdiği monogramlı ipek mendili aldı ve Aleksey'e göz kırparak sordu:

— Sevgilinden mi?

Sonra mendili yastığının altına sakladı ve devam etti:

— Başka mendilin var mı? Eğer yoksa, sevgilin sana yenisini dikecek, bu iş onun için büyük bir zevktir.

Struçkof, güneşten yanmış yanaklarındaki pembeliğe rağmen genç değildi. Şakaklarında ve gözlerinin etrafında kaz ayağı misali derin kırışıklar vardı. Onun, eşya torbasının, sabun kutusunun ve diş fırçasının bulunduğu yeri kendi evi saymıya alışmış tecrübeli bir asker olduğu her hareketinden anlaşılıyordu. Kendisiyle beraber, odaya çok şen bir gü-

rültü getirdi ve bunu kimseyi incitmeden yaptı. Herkese, sanki onunla çoktanberi tanışıyormuş gibi geliyordu.

Yeni arkadaş, herkesin hoşuna gitti, yalnız Meresef, binbaşının kadınlara karşı gösterdiği açık ilgiden hoşlanmadı, gerçi Struçkof bunu gizlemiyor ve hakkında seve seve konuşuyordu.

Ertesi gün Komiseri defnettiler.

Meseref, Kukuşkin, Gvozdef, avluya bakan pencerenin eşiğine oturup, ağır koşumlu topçu beygirlerinin top arabasını avluya çektiklerini, çalgı aletleri güneşte parlıyan askerî orkestranın toplandığını ve sıraya dizilmiş askerî kıtanın geldiğini gördüler.

Bu sırada odaya giren Klavdiya Mihailovna, hastaları pencereden kovdu. O, her zaman olduğu gibi sessiz ve enerjikti, fakat Meresef, sesinin değiştiğini, titrediğini, gözlerinin kızardığını hissetti. Hattâ kalın pudra tabakası ile gözlerinin kırmızılığını gizliyememişti. Yeni hastanın hararetini ölçmek için gelmişti. Bu esnada dışarda orkestra matem marşı çalmağa başladı. Hemşire sarardı, termometre elinden düştü ve parlak cıva damlaları döşemenin üzerine yayıldı. Klavdiya Mihailovna elleriyle yüzünü kapatarak odadan kaçtı.

Struçkof, matem müziğinin geldiği tarafı başiyle işaret ederek sordu:

— Nesi var? Ona ne oluyor, sevgilisi mi yoksa?...

Kimse cevap vermedi.

Hepsi pencereden uzanmış, üzerinde kırmızı tabutun bulunduğu top arabasının, kapıdan nasıl ağır ağır sokağa çıktığına bakıyorlardı. Komiserin cenazesi yeşil yapraklar ve çiçekler içinde yatıyordu.

Onun arkasından küçük bir yastığın üzerinde, nişanlarını taşıyorlardı. Tam sekiz nişanı vardı. Generaller, başlarını eğmiş yürüyorlardı. Onlardan sonra, her nedense başı açık olan Vasiliy Vasileviç de general kaputunu giymiş yürüyordu. Yavaş yavaş adım atan askerlerin önünde, açık başı ve beyaz önlüğüyle, herhalde önünde hiçbir şey görmiyen ve devamlı ayağı takılan Klavdiya Mihailovna yürüyordu. Kapıdan geçerken birisi omuzlarına bir palto attı. O yürümeye devam ediyordu, palto omuzlarından kayıp düştü, askerler sıralarını ikiye bölerek, paltosunun yanından geçiyorlardı.

Binbaşı sordu:

— Çocuklar, kimi defnediyorlar?

O da pencereye yetişmeye gayret ediyor, fakat alçıya konan ayakları ona engel oluyordu.

Cenaze alayı uzaklaştı.

Gamlı ve tantanalı müzik artık uzaktan duyuluyor, duvarların aksettirdiği sesler, nehrin üzerine yayılıyordu. Topal kapıcı kadın, dışarı çıkarak, kürekle beygir pisliğini toplamış ve demir kapıları hızla kapamıştı, ama kırk ikinci odanın sakinleri hâlâ pencerede duruyor, bakışlariyle Komiseri ebedî istirahatgâhına gönderiyorlardı.

Pencereye yaklaşmak teşebbüslerinden hâlâ vazgeçmiyen binbaşı sabırsızlıkla soruyordu:

— Kimi defnediyorlar, söylesenize! Neden hepiniz donup kaldınız?

En sonunda Konstantin Kukuşkin hafif, titrek ve boğuk bir sesle cevap verdi:

— Gerçek insanı defnediyorlar!... Bolşeviği defnediyorlar.

Meresef bunu belledi: Gerçek adam! Hakikaten de Komisere bundan daha lâyık bir ad bulunamaz-

dı. Aleksey'in kalbinde şimdi ebedî ikâmetgâhına götürülen bu adam gibi, gerçek bir insan olmak isteği uyandı.

12

Komiser öldükten sonra kırk ikinci odanın bütün yaşayış tarzı değişti. Bazan, aralarında sözleşmedikleri halde, herkes karanlık düşüncelere dalıyor, herkesi keder bürüyordu. Böyle anlarda, hastahane odalarına çöken sessizliği samimi bir sözle dağıtacak kimse yoktu. Şakalarla Gvozdef'in bozuk mâneviyatını yükseltecek, Meresef'e nasihat edecek, asabi Kukuşkin'i hissedilmeden ustalıkla yatıştıracak kimse yoktu. Artık bu çeşitli karakterli insanları, etrafına toplayan ve birleştiren bir merkez yoktu. Fakat şimdi bu o kadar lüzumlu da değildi. Tedavi ve zaman işini görüyordu. Herkes çabuk düzeliyor ve hastahaneden çıkmak zamanı yaklaştıkça, acılarını daha az düşünüyordu. Oda duvarlarının dışında kendilerini neler beklediğini, kıtada nasıl karşılanacaklarını, hangi işlere gireceklerini düşünüyorlardı. Uzun zamandan beri asker hayatını özleyen kalpleri çırpınıyor ve yeni hücum hakkında henüz yazılmadığı, hattâ konuşulmadığı halde onu havada ve birdenbire cepheye çöken sessizliğin içinde yaklaşan bir kasırga gibi hissediyor ve daha çabuk hazırlanmak istiyorlardı.

Hastahaneden savaşa dönmek savaşçı için alelâde bir meseledir. Bu, yalnız Aleksey Meresef için bir problemdi: ayakları olmadığı halde, hüner ve idman sayesinde olabilecek miydi? O, gittikçe büyüyen bir ısrarla belli hedefe ulaşmıya gayret ediyordu. Daki-

kaların sayısını tedricen fazlalaştırarak, ayaklarının idmanını ve genel jimnastik zamanını akşam ve sabah olmak üzere iki saate çıkardı. Fakat bu da ona az geliyordu. Öğleden sonra da jimnastik yapmıya başladı. Onu karşıdan şen ve alaycı gözlerle seyreden binbaşı Struçkof, her defa şöyle diyordu:

— Vatandaşlar, şimdi tabiatın muammasını, Sibirya ormanlarının eşsiz büyük sihirbazı Aleksey Meresef'in numaralarını göreceksiniz.

Hakikaten Aleksey'in alabildiğine azimle yaptığı idamlarda onu adeta sihirbaza benzeten fanatik bir şey vardı. Onun bir saat rakkası ritmiyle ve ısrarla yaptığı, bitip tükenmez sallanışlarına, muntazam dönüşlerine, boynunu ve ellerini çalıştırmasına bakmak, tahammülün dışındaydı ve ayaktaki (yürüyebilen) yoldaşları bu esnada koridorda dolaşmıya çıkıyor, yatağa bendedilmiş olan Struçkof ise battaniyeyi başına çekip uyumaya gayret ediyordu. Şüphesiz ki, odada hiç kimse onun ayaksız olmasına rağmen uçabileceğine inanmıyordu, fakat hepsi Aleksey'in metanetine hürmet ediyorlardı. Ve bu hürmeti şakalarıyle gizliyerek onun karşısında hattâ baş eğiyorlardı.

Binbaşı Struçkof'un dizkapaklarındaki çatlaklıkların tahmin edildiğinden daha ciddi olduğu anlaşıldı. Onlar yavaş yavaş gideriliyorlardı ve ayakları hâlâ alçıdaydı. Düzeleceğine şüphe olmamasına rağmen, binbaşı her sözünde, başına bu kadar büyük bir belâ getiren «melûn diz kapaklarına» lânet etmekten yorulmuyordu. Onun bu mırıldanmaları şiddetli hiddet nöbetlerine geçmiye başladı. O, küçük bir şey için asabileşiyor, herkese ve her şeye söğmeye başlıyordu. Böyle dakikalarda, sanki ona karşı gelmiye teşebbüs edecek olan kimseyi dövmi-

ye hazırdı. Arkadaşları onu rahat bırakıyorlar, kendisinin söylediği gibi «bütün kurşunlarını atmasına» meydan veriyorlar ve onun hayatiyetinin, alınganlığına ve savaştan sarsılan sinirlerine üstün gelmesini bekliyorlardı.

Struçkof, gittikçe artan bu sabırsızlığı, gizlice de olsa tütün içmek imkânından mahrum olmasiyle ve ameliyat odasında çalışan kırmızı saçlı hemşire ile koridorda bile görüşememesi ile açıklıyordu. Güya, sargılarını değiştirmek için onu başka bir odaya götürdükleri sırada, bu kadınla birbirlerine göz kırpmışlardı. Söyledikleri belki de bir dereceye kadar doğruydu, fakat Meresef, binbaşının Moskova üzerinde uçuşan uçakları gördüğü, yahut radyodan ve gazeteden, mühim hava savaşlrı veya tanıdığı bir uçmanın başarıları hakkında bir şeyler öğrendiği zaman asabileştiğini farketti. Bu durum bizzat Meresef'in de sabırsızlanmasına ve sinirlenmesine sebep oluyordu. Fakat o, bunu belli etmiyor ve şimdi kendisini Struçkof'la karşılaştırdığı zaman için için seviniyordu. Azıcık da olsa, «gerçek insan» ın seçkin simasına yaklaşmağa başladığını hissediyordu.

Binbaşı Struçkof kendine sadıktı: çok yiyor, en küçük şeye kahkahalarla gülüyor, kadınlar hakkında konuşmayı seviyor, bununla beraber kendisini, kadınları hem seven, hem de onlardan nefret eden bir insan gibi gösteriyordu. Her nedense cephe ardındaki kadınlara çok diş biliyordu.

Meresef, Struçkof'un bu konuşmalarını hiç çekemiyordu. Onu dinlerken, gayriihtiyari olarak Olya, yahut da alayda anlattıklarına göre uçak alanının bir askerini tüfek dipçiğiyle barakasından dışarı atan ve öfke içinde onu az daha öldürecek olan,

meteroloji istasyonunun gülünç asker kızı hep gözünün önüne geliyordu: Aleksey, Struçkof'un bu sözlerle, onları tahkir ettiğini zannediyordu. Bir gün Meresef binbaşının alelâde hikâyelerinden birini yine «bütün kadınlar böyledir» ve onlarla «çabucak» anlaşabilirsin sözleriyle bitirdiğini asık suratla dinledikten sonra, kendisini tutamadı:

— Her biriyle mi? diye sordu ve dişlerini öyle sıktı ki, yüzü sarardı.

Binbaşı kayıtsızlıkla cevap verdi:

— Her biriyle.

Bu sırada Klavdiya Mihailovna odaya girdi ve hastaların yüzünde gördüğü şiddetli gerginliğe hayret etti:

— Ne var? diye sordu ve gayriihtiyari bir hareketle hastabakıcı şapkasının altında bir buklesini düzeltti.

Binbaşı, yüzünü aydınlatan bir tebessümle cevap verdi:

— Hayattan bahsediyoruz, hemşire, bizim işimiz ihtiyar işi, bütün gün konuşmaktan ibaret...

Hemşire çıktıktan sonra Meresef hiddetle sordu:

— Bununla da mı?

— Onun diğerlerinden farkı ne? Yoksa başka hamurdan mı yoğrulmuş?

Gvozdef sert ve keskin bir sesle söze karıştı:

— Klavdiya Mihailovna'yı bırakın. Burada, bir ihtiyar ona sovyet meleği adını vermişti.

— Parasına kim bahse tutuşacak?

Meresef, kara gözlerini hiddetle parıldatarak bağırdı:

— Parasına mı? Nesine bahse tutuşuyorsunuz?

Struçkof güldü ve herşeyi şakaya boğmağa ça-

lışarak cevap verdi:

— İstersen, önceden subayların yaptığı gibi tabanca kurşununa bahse tutuşalım. Sen kazanırsan beni vuracaksın, ben kazanırsam, seni vuracağım.

Aleksey, Struçkof'a öfkeyle baktı:

— Parasına mı? Böyle bir şey için mi? Sen, anlaşıldığına göre sovyet kumandanı olduğunu unutmuşsun. Eğer haklı isen, benim suratıma tükürebilirsin. Fakat dikkat et, ben seninkine tükürmiyeyim.

— Parasına bahse tutuşmak istemiyorsun, pekâlâ! Kudurdun ama, biraz düşün!... Göreceksiniz çocuklar, bu kadın için kızmıya lüzum olmadığını ispat edeceğim.

Struçkof o günden itibaren, Klavdiya Mihailovna'ya özel bir dikkat göstermeye başladı, onu, büyük bir ustalıkla anlattığı fıkralarla eğlendiriyordu. Kúrala göre, uçmanlar başkalarına savaş maceralarından bahsetmeyi pek sevmezler. Buna rağmen Struçkof, hemşireye, gerçekten zengin ve enteresan olan hayatına ait çeşitli vakalar anlatıyordu. Hattâ bazan odadakilerin onun bekâr olduğunu ve o kadar önemli başarısızlıklara uğramadığını bilmelerine rağmen bir takım aile anlaşmazlıklarından ve hazin yalnızlığından bahsediyordu.

Klavdiya Mihailovna hakikaten, onu başkalarından ayırmadan, bazan yatağının kenarına oturuyor, savaş uçuşları hakkında onun anlattıklarını dinliyordu. Binbaşı ise, güya kendini unutmuş gibi, hemşirenin elini tutuyor, o da direnmiyordu. Meresef, bunları görünce fena halde sinirleniyordu. Odadakilerin hepsi, Struçkof'un yaptıklarına hiddetleniyorlardı. Binbaşı ise onlarla sanki bahse girişmiş gibi hareket ediyordu. Onu, bu yakışıksız oyundan vazgeçmesi için ikna etmiye çalıştılar. Odadakiler ke-

sin olarak bu işe karışmaya karar verdikleri zaman olaylar birdenbire değişti.

Bir akşam, nöbetçi Klavdiya Mihailovna, işi olmadığı halde kırk ikinci odaya gelmişti. Hastalar onun bu adetini çok seviyorlardı. Binbaşı bir hikâye anlatmaya başladı, Klavdiya Mihailovna da yatağının kenarına oturdu. Bu anda ne olduğunu hiç kimse anlıyamadı. Fakat Klavdiya Mihailovna'nın birdenbire yerinden sıçradığını görünce hepsi birbirlerine bakıştılar. Benzi solmuş, siyah kaşları çatılmıştı. Yanakları leke leke kızarmış, yaptığından sıkılan, hattâ korkan Struçkof'a bakıyordu.

— Binbaşı yoldaş, eğer siz hasta, ben de hemsire olmasaydık, şimdi yüzünüze bir tokat aatrdım.

— Ne oldu Klavdiya Mihailovna? Ciddi söylüyorum, sizi gücendirmek istemiyordum... Düşünün biraz... ufak şey...

Hemşire artık ona öfke ile değil, alayla bakıyordu.

— A-a, ufak şey, öyle mi? Peki, o zaman aramızda konuşmaya hacet yok. İşitiyor musunuz? İşte, arkadaşlarınızın yanında bana yalnız tıbbi yardıma ihtiyacımız olduğu zaman müracaat etmenizi rica ediyorum. Hoşça kalın yoldaşlar.

O, elinden geldiği kadar sakin görünmeye çalışarak kendine has olmıyan ağır adımlarla çıkıp gitti.

Bütün oda bir dakika sustu. Sonra Aleksey'in alaycı ve kötü kahkahası işitildi, sonra hepsi binbaşının üzerine atıldılar.

— Ne oldu, yuttun mu?

Meresef ışık saçan gözlerle kibarca sordu:

— Binbaşı yoldaş, derhal yüzünüze tükürmeme müsaade edecek misiniz, yoksa biraz bekliyeyim mi?

Struçkof şaşkın bir durumda oturuyor, fakat

ricat etmek istemiyordu. Kendinden emin olmayan bir sesle şöyle dedi:

— Hm, evet, hücum başarısızlıkla sonuçlandı. Fakat zararı yok, onu tekrarlıyacağız.

Binbaşı, akşama kadar hafifçe ıslık çalarak ve arasıra bazı düşüncelerine yüksek sesle «Hm, evet» diye cevap vererek sakince yattı.

Bundan az zaman sonra, Konstantin Kukuşkin hastahaneden çıktı. Başından hiçbir macera geçmeden gidiyordu. Odadaki arkadaşlarıyle vedalaşırken artık hastahaneden bıktığını söyledi. Herkesle kayıtsızca vedalaştı ve Meresef'le hemşireden ayrılırken eğer annesinden mektup gelirse, onu mutlaka alaya göndermelerini ve mektuplarını kaybetmemiye dikkat etmelerini tekrar tekrar rica etti.

Meresef ona:

— Nasıl yerleştiğini ve seni nasıl karşıladıklarını yazarsın, dedi.

— Ne diye yazayım sana? Nene gerek? Yazmıyacağım, çünkü yalnız kâğıt ziyan etmiş olacağım. Zaten yazsam da cevap vermiyeceksin.

— E, nasıl istersen!

Kukuşkin bu sözleri herhalde işitmedi. Arkasına dönmeden odadan çıktı. Sonra, hastahanedeki adete göre bu dakikada odadakilerin pencerelerden baktığını ve onu geçirdiklerini bildiği halde yine etrafına bakınmadan hastahanenin kapısından çıktı, nehir sahilindeki sokaktan geçti ve köşenin arkasında kayboldu.

Kukuşkin, Aleksey'e çok çabuk yazdı. Mektupta, kuru bir ifadeyle yalnız işlerinden bahsediyordu. Kendisi hakkında sadece alaya döndüğü için sevindiklerini yazıyordu. Fakat hemen, âdeta özür diler gibi, burada son savaşlarda pek çok insan kaybet-

tiklerini ve bundan dolayı az veya çok tecrübeli her insanın dönüşüne sevindiklerini ileri sürüyordu. Ölen ve yaralanan yoldaşların adlarını sayıyor, Meresef'i evvelce olduğu gibi hatırladıklarını, Meresef'in jimnastik idmanları yaptığını ve yeniden uçak filosuna dönmeği düşündüğünü söylediği zaman, halen yarbay rütbesine yükseltilen kumandanın: «Meresef dönecek. Mademki karar vermiş, buna muvaffak olacaktır» dediğini ve kurmay müdürünün tutulmıyacak bir şeye erişmenin mümkün olmadığını söylediğini, fakat kumandanın, «Meresef gibi insanlar için, başarılamaz iş yoktur» dediğini yazıyordu.

Onun, «meteoroloji çavuşu» hakkında bile birkaç satır yazması Aleksey'i hayrette bırakıyordu. Kukuşkin artık bu çavuşun sorularından bıktığını ve ona: «geriye dön, ileri marş» emrini vermeğe mecbur olduğunu yazıyordu. Kukuşkin mektubun sonunda, hava meydanına gelişinin daha ilk gününde, iki uçuş yaptığını, ayaklarının tamamiyle düzeldiğini ve alaya tedarik edilen «La—5» * uçaklarının yakında geleceğini, kabul edildikleri zaman Andrey Degtârenko'nun da orada bulunduğunu ve bütün alman uçaklarının, bunların yanında eski sandıklara benzediklerini söylediğini yazıyordu.

13

Yaz erken başladı. Mevsim, kırk ikinci odaya, yaprakları artık sert ve parlak bir hale gelen aynı kavak dalıyla bakmaktaydı. Yapraklar alabildiğine

---

* La - 5 — Lavoçkin 5.

hışırdıyor, sanki aralarında fısıldaşıyorlardı. Akşam üstü ise, üzerlerine yapışan sokak tozundan kararıyorlardı. Bu dalcağızın güzel tırtılları artık çoktan demet demet yeşil, parlak taneler haline dönmüştü. Şimdi ise, taneler çatlıyor ve onlardan çıkan hafif pamuk etrafa dağılıyordu. Öğlenin en sıcak vaktinde, bu pamuk Moskova'da uçuşuyor, odanın açık pencerelerinden içeriye giriyor, ılık hava akımı onu kapı kenarlarına ve köşelere kalın, pembe tabakalar halinde yığıyordu.

Serin, şeffaf ve parlak bir yaz sabahı idi. Klavdiya Mihailovna, metal çerçeveli gözlükleri sicimle bağlanmış, yaşlı bir adamı tantanalı bir surette odaya getirdi. Fazla koladan sertleşmiş olan önlüğü bile onun, eski ustayı ele veren dış görünüşünü değiştirmiyordu. O, beyaz beze sarılı bir şey getirdi ve onu Meresef'in yatağına koyduktan sonra tıpkı sihirbazlar gibi, ihtiyatla, ağır ağır bağları çözmiye başladı. Ellerinin altında deri gıcırtısı duyuluyordu. Odaya hoş, keskin ve ekşimsi bir koku yayıldı.

İhtiyarın paketinde ölçüye göre ustalıkla yapılmış sarı yeni, gıcır gıcır bir çift takma ayak vardı. Ustanın en büyük iftiharı olan bu takma ayaklara, yeni, sarı ayakkabılar giydirilmişti. Ayakkabılar ayaklara o kadar uygundu ki, bunlar hakiki ayak havasını yaratıyordu.

Usta, gözlüklerinin üstünden, kendi eliyle yaptığı bu şeylere zevkle bakarak şöyle dedi:

— Sana şöyle şan olsun diye ayak yaptık. Vasiliy Vasileviç bana şahsen: Zuef, öyle takma ayaklar yap ki, hakikilerinden daha iyi olsun, dedi. İşte buyurun, Zuef şahane ayaklar yaptı! Böylelerini imparator hazretleri de taşıyabilir.

Meresef takma ayaklarını görünce kalbi acıyla

burkuldu, soğudu, fakat onları daha çabuk denemek, yürümek, kendi kendine yürümek hevesi, her şeye üstün geldi. Kesik ayaklarını battaniyenin altından çıkardı ve ihtiyara çabuk prova yapmasını söyledi. Fakat bu sabırsızlık, ihtiyar ustanın hoşuna gitmedi. O, kendi sözlerine göre, daha «barış zamanında» at koşularında ayaklarını kırmış olan «büyük bir prense» takma ayaklar yapmıştı. Şimdi de eseriyle gururlanıyor ve onu sunmaktan duyduğu zevki mümkün olduğu kadar uzatmak istiyordu.

İhtiyar, takma ayakları yeni ile sildi, derinin üzerindeki küçük bir lekeyi önce tırnağı ile, sonra kar gibi beyaz önlüğü ile temizledi ve takma ayakları yere bıraktı, bez parçasını sakince katlıyarak cebine koydu.

Meresef yatağının üstüne oturmuş, ayaklarını sallıyor:

— E, ihtiyar, prova yapacak mısın? diye sabırsızlanıyordu.

Şimdi, çıplak, kesik ayaklarına bir yabancı gözü ile baktı ve memnun oldu. Onlar, suni hareketler yapan bir insanın ayakları gibi kalın değil, sağlam ve damarlı idi. Gergin adeleler, koyu renkli derinin altında birbirleriyle birleşiyordu. Bunlar sanki kesilmiş ayaklar değil, bilâkis çok ve çabuk yürüyen bir insanın ayaklarıydı.

İhtiyar mırıldanıyordu:

— Niçin çabuk ver, çabuk ver, diye acele ediyorsun? Acele edenin işi ilerlemez. Vasiliy Vasileviç bana: «Göster hünerini Zuef, bu takma ayaklarla bir teğmen uçmak istiyor, ayaksız uçmak istiyor» dedi. Ben de hazırladım, buyurun işte, alın! Bu takma ayaklarla yürümekten başka, bisiklete de bineceksin, kızlarla polka da oynıyacaksın...

O, Aleksey'in sağ bacağını, takma ayağın yumuşak oyuğuna sokup onu kayışlarla sımsıkı bağladı. Sonra geri çekildi ve dilini şaklatarak ona zevkle baktı.

— Çok güzel ayakkabı!.. Seni rahatsız etmiyor mu! Öyle, öyle, galiba Moskova'da, Zuef'ten daha iyi usta yok. Zuef'in altın gibi elleri var.

O, ikinci ayağı da maharetle taktı, kayışları henüz bağlamıştı ki, Meresef birdenbire, güçlü çevik bir hareketle yatağından yere sıçradı. Boğuk bir gıcırtı işitildi. Meresef acıdan bağırdı ve olduğu yerde, yatağın önünde yere yuvarlandı.

İhtiyar ustanın gözlükleri hayretten alnına fırladı. Müşterisinden böyle bir çeviklik beklemiyordu. Meresef ayakkabılı takma ayaklarını genişçe açmış bitap ve şaşkın bir durumda yerde yatıyordu... Gözlerinde tereddüt, güceniklik ve korku vardı. Yoksa aldanmış mıydı?

Klavdiya Mihailovna ellerini telâşla çırparak Meresef'e doğru atıldı. Onu ihtiyar ustanın yardımiyle kaldırıp yatağa bıraktılar. Aleksey, yüzünde ezgin, metanetsiz, kederli bir ifade ile yatıyordu.

Usta mırıldanıyordu:

— E, azizim, bu iş senin düşündüğün gibi olmıyacak!.. Baksana, sanki ona hakiki ayak takmışlar gibi derhal yerinden fırladı. Yüzünü asmıya lüzum yok azizim, şimdi herşeye yeniden başlaman lâzım olacak. Asker olduğunu unut, şimdi küçük bir çocuksun, adım adım yürümeye başlıyacaksın, baştan değnekle, sonra duvara dayana dayana, sonra da bastonla yürüyeceksin. Hem de birdenbire değil, azar azar! Halbuki sen hemen yürümek istiyorsun. Ayakların güzel ama ,ne de olsa senin değil. Azizim,

artık hiç kimse sana ananın babanın verdiği ayakları yapamaz.

Meresef'in ayakları isabetsiz sıçrayıştan fena halde acımıştı. Fakat takma ayakları derhal denemekte hâlâ ısrar ediyordu. Ona hafif alüminyum koltuk değnekleri getirdiler. Aleksey onları döşemeye dayadı, yastıklarını koltukları altına kıstırdı, yavaşça, ihtiyatla yataktan ayrıldı ve ayağa kalktı. Bu esnada, yürüyemiyen, ama yürüyebileceğini hisseden, fakat ayrıldığı duvardan uzaklaşmaya korkan bir çocuğa benziyordu. Klavdiya Mihailovna ve ihtiyar usta, Meresef'i iki tarafından, tıpkı annenin veya büyük annenin koltuklarından bağlayıp ilk defa olarak gezmeye çıkardığı küçük bir çocuk gibi dikkatle tutuyorlardı. Meresef olduğu yerde durdu, takma ayaklara alışık olmadığı için, onların bağlandığı yerlerde keskin ağrılar duyuyordu. İlkönce koltuk değneklerinden birini, sonra da öbürünü tereddütle ileri attı, bedeninin ağırlığını onlara bıraktı, ilkönce bir ayağını, sonra öbürünü ileri sürükledi. Deri, hafif ve boğuk bir gıcırtı çıkardı, döşemenin üzerinde iki ağır tıkırtı duyuldu.

İhtiyar usta:

— Haydi, yolun açık olsun, yolun açık olsun, diye mırıldandı.

Meresef ihtiyatla birkaç adım attı. Takma ayaklarla atılan bu ilk adımlar ona o kadar güç geldi, kapıya kadar gidip dönünce öyle bir yorgunluk hissetti ki, sanki beşinci kata bir piyano çıkarmıştı. Yatağın yanına gelince, onun üzerine yüzükoyun düştü. Ter içindeydi ve arka üstü dönmeye bile takatı yoktu.

İhtiyar usta, yavaş yavaş kayışları çözdü, Aleksey'in takma ayaklara alışık olmadığından dolayı

biraz şişen bacaklarını oyuklardan çıkarırken ihtiyarlara has bir tavır öğünüyordu:

— Ee, nasıl, beğendin mi tahta ayakları? Evet, evet, dünyada Zuef gibi bir usta olduğu için Allaha şükret, bunlarla yalnız uçmak değil, ta Allaha kadar yetişebilirsin. İşte buna iş denir.

Aleksey mırıldandı:

— Teşekkür ederim ihtiyar, çok iyi çalışmışsın.

Usta bir süre yerinden kımıldanmadı. Sanki birşeyler sormak istiyor, fakat cesaret edemiyor, yahut da aksine bir sual bekliyordu.

— Ee, mademki öyle, hoşça kalın. Ayakları sağlıkla kullan, dedi. Üzgün bir tavırla içini çekti ve yavaş yavaş kapıya doğru yollandı.

Struçkof onu yanma çağırdı:

— Hey usta, al şunları da, yaptığın «şahane» ayaklar şerefine içersin, dedi.

Ve ihtiyarın eline bir avuç banknot sıkıştırdı.

İhtiyar âdeta canlandı:

— Ee, teşekkür ederim, teşekkür ederim, dedi. Onların şerefine nasıl içmiyeyim...

Paraları arka cebine koydu ve bu işi yaparken her nedense, önlüğünü sanki zanaatçı gömleğiymiş gibi kaldırdı. Sonra devam etti:

— Teşekkür ederim, içeceğim. Takma ayaklara gelince, az emek sarfetmedim onlara, sağlıkla kullan. Bana Vasiliy Vasileviç şöyle dedi: «Zuef, bize özel bir şey lâzım, sakın yanılmıyasın.» Ee, Zuef kendine fenalık yapabilir mi? Siz Vasiliy Vasileviç'e işimden memnun olduğunuzu bildirin.

İhtiyar mırıldanarak ve başiyle selâm vererek uzaklaştı. Meresef yatıyor ve yatağının yanında yuvarlanan yeni ayaklarına bakıyordu. Onlara baktıkça, yapılışları, ihtiyarın becerikliği, hafif olmaları ve

ustanın dediği gibi, bisiklete bineceği, polka oynıyacağı, uçakla Allahın yanına varacağı daha çok hoşuna gidiyordu. Kendi kendine: «Yapabileceğim, her şeyi yapacağım, mutlaka yapacağım,» diye düşünüyordu.

O gün Aleksey, Olya'ya uzun ve şen bir mektup gönderdi. Bu mektubunda, artık uçakların kabul edildiğini, âmirlerinin onu anladıklarını zannettiğini ve belki sonbahara yahut da kışa kadar artık usandığı cephe ardından cepheye, kendisini unutmıyan arkadaşlarının onu bekledikleri alaya gönderileceğini ümit ettiğini bildiriyordu. Bu, felâket gününden beri yazdığı ilk sevinçli mektup, nişanlısına, devamlı onu düşündüğünü ve kahırlandığım yazdığı ilk mektuptu. Savaştan sonra belki karşılaşacaklarını ve eğer Olya kararını değiştirmediyse beraber yaşıyacaklarını korka korka söylüyordu. Mektubu birkaç defa okudu, sonra içini çekerek son satırları dikkatle karaladı.

Aynı zamanda «Meteoroloji çavuşuna» da çok şen ve şakacı bir mektup gönderdi. Bu günü etraflıca tesvir etti, imparator hazretlerinin bile kendisi için yaptırmadığı takma ayakların şeklini çizdi, bunlarla attığı ilk adımlardan ve «bisiklete bineceğini, polka oynıyacağmı, hattâ ta gökyüzüne kadar uçabileceğini» söyliyen ihtiyar boşboğaz ustadan bahsetti. Sonra ilâve etti: «Şimdi benim alaya dönmemi bekleyin ve komutana, yeni karargâhta bana mutlaka bir yer ayırmasını söylemeyi unutmayın!»

Bunları yazarken arasıra yere bakıyordu. Takma ayaklar, öyle bir duruyorlardı ki, sanki yatağın altında biri saklanmış ve yeni, sarı ayakkabılı ayaklarını genişçe açmış yatıyordu. Aleksey etrafına bakındı ve kimsenin ona dikkat etmediğine emin ol-

duktan sonra, soğuk ve gıcırtılı deriyi okşadı.

Az zaman sonra, kırk ikinci odadaki takma ayaklar hakkında Moskova devlet üniversitesinin tıp fakültesinin üçüncü kursunda da müzakereler yapıldı. Bu esnada, aynı kursun çoğunluğunu teşkil eden, kızlar, Anüta'nın sözlerinden, kırk ikinci odada olan biteni öğreniyorlardı. Anüta aldığı mektuplarla iftihar ediyor ve ne yazık ki, teğmen Gvozdef'in mektupları herkes için yazılmadığı halde, bazan küçük kısımları, bazan ise mektupların fazlalaşmasiyle günden güne artan samimi yerlerin dışına, bütün mektup yüksek sesle okunuyordu. Anüta başta olmak üzere bütün üçüncü kurs tıbbiyelileri, kahraman Grişa Gvozdef'e muhabbet besliyor, çok konuşan Kukuşkin'i sevmiyor, Sovyet nişancısı Stepan İvanoviç'i, Tolstoy'un Platon Karataefi'ne benzetiyor, Meresef'in sarsılmaz mâneviyatına hürmet ediyorlardı. Gvozdef'in, Komiser hakkında yazdığı güzel şeylerden, heyecanlı tasvirlerinden sonra, hepsinin takdir ettiği ve hakikaten sevdiği bu adamın ölümünü, kendi bedbahtlıkları gibi karşıladılar. Hayatı seven bu büyük adamın, dünyayı nasıl terkettiğini okudukları zaman, birçoğu gözyaşlarını tutamadılar.

Hastahaneden üniversiteye ve üniversiteden hastahaneye gidip gelen mektupların sayısı gitgide çoğalıyordu. Gençler, son günlerde pek yavaş çalışan postadan memnun değildiler. Gvozdef mektuplarında Komiserin sözlerini tekrarlıyor, mektupların okuyuculara, uzak yıldızların ışıkları gibi yavaş geldiğini yazıyordu. Gönderen öldüğü halde, onun mektupları daha uzun zaman yollarda sürüklenecek ve mektubu alan insanı ölenin hayatından haberdar edecek, diyordu. Faal ve teşebbüskâr Anüta, daha iyi irtibat araçları araştırmıya başladı ve bunu, iki gö-

revi olan, yani hem üniversite kliniğinde hem de Vasiliy Vasileviç'in hastahanesinde çalışan yaşlı hemşirenin şahsında buldu.

Üniversite, o zamandan beri kırk ikinci odada başgösteren olayları ikinci, en çok üçüncü günü öğreniyor ve bunlara çabucak cevap verebiliyordu. Yemekhanede, Meresef uçacak mı, uçamıyacak mı, diye «Padişaha lâyık takma ayaklar» hakkında bir münakaşa koptu. Bu ateşli gençlik münakaşasında her iki taraf da, Meresef'e aynı derecede muhabbet besliyordu. Bedbinler, avcı uçaklarını idare etmenin çok güç olduğunu gözönünde bulundurarak «hayır, Meresef uçamıyacak» diyorlardı. Nikbinler ise, düşmandan kurtulmak için orman gürlüklerinde günlerce sürünen ve kaç kilometre geçtiği belli olmıyan bir adam için, imkânsız bir şey olmadığını hesabediyorlardı. Onlar, delillerini kuvvetlendirmek için, tarihten ve kitaplardan örnekler veriyorlardı.

Anüta, bu münakaşalara katılmıyordu. Tanımadığı uçmanın takma ayaklariyle pek ilgili değildi. Seyrek olan serbest zamanlarında, Grişa Gvozdef ile günden güne daha çok karışık olan münasebetlerini düşünüyordu. Baştan, kahraman komutanın acıklı hayatını öğrenince, hiçbir maksat gütmeden sadece derdini biraz hafifletmek maksadiyle ona mektup yazmıştı. Sonra, gıyabi tanışmalarının kuvvetlenmesine göre, Vatan savaşının bu soyut kahramanının siması, yerini hakiki, canlı delikanlıya bırakmış ve bu genç, onu gitgide daha fazla ilgilendirmeye başlamıştı. Anüta, ondan mektup almadığı zaman rahatsızlandığını, kederlendiğini hissediyordu. Bu yenilik onu hem sevindiriyor, hem de korkutuyordu. Acaba aşk mıydı? Acaba insan birisini bir defa bile görmeden, hattâ sesini bile işitmeden yal-

nız mektuplarını okumakla sevebilir miydi? Daha sonra, tankçının mektuplarında Anüta'nın kurs arkadaşlarına okuyamıyacağı yerler arttıkça ve günün birinde Gvozdef kendi dediği gibi bu «giyabî sevgi» ye tutulmıya başladığını itiraf edince Anüta aşık olduğuna inandı. Eğer bu kadar sabırsızlıkla beklediği mektuplar gelmezse, hayatın, kendisi için artık manâsını kaybedeceğini zannediyordu.

Böylece, onlar birbirlerini görmeden sevgilerini ilân ettiler. Bundan sonra Gvozdef'e tuhaf bir şey oldu. Mektuplarında asabiyet, tereddüt hissediliyor, sonuna kadar söylemek istemediği şeyler seziliyordu. Biraz cesaretlendikten sonra, Anüta'ya hiç görüşmeden birbirlerine kalplerini açtıklarına iyi etmediklerini, onun yandıktan sonra ne kadar çirkinleştiğini, belki de düşünemediğini ve ona yolladığı eski fotoğrafa katiyen benzemediğini yazdı. Gvozdef onu aldatmak istemediğini söyliyerek, kendi gözleriyle kiminle işi olduğunu görmeyinceye kadar hislerinden bahsetmemesini rica etti.

Kız ilkönce hırslandı, sonra korktu. Cebinden resmi çıkardı. Buradan ona, ufacık bıyıklı, düz burunlu, güzel sert adeleli, dolgun dudaklı bir delikanlı bakıyordu. Anüta fısıldayarak: «Acaba şimdi ne hale geldin, benim sevgili biçarem» diyor ve resmi seyrediyordu. Bir tıbbiyeli sıfatiyle, yanık yerlerin iyileşmediğini ve deride derin izler kaldığını biliyordu. Birdenbire, anatomi müzesinde gördüğü deri veremine tutulmuş insan başım düşündü. Dudakları eğri büğrü, kaşları tutam tutam, siyah gözkapakları kirpiksiz, mor lekelerle örtülü, pürüzlü bir yüz. Eğer Grişa da böyle ise? Kız dehşet içinde kaldı, hattâ yüzü sarardı, fakat derhal kendi kendini azarladı... Böyle olsa da ne çıkar? Grişa, yanan tan-

kın üzerinde düşmanlara karşı savaşmış, onun hürriyetini, okuma hakkını, namusunu ve hayatını savunmuştu. Hakikaten kahraman bir insandı, savaş sırasında hayatını çok defa tehlikeye atmıştı, şimdi de yeniden savaşmak ve hayatını yeniden tehlikeye koymak için cepheye dönmek istiyordu. Halbuki kendisi savaş için ne yapmıştı? İstihkâm kazmış, damda nöbetçilik etmişti. Şimdi ise tahliye edilenlerin hastahanesinde çalışıyordu. Acaba bunlar, Gvozdef'in yaptığı şeylerle karşılaştırılır mıydı? Anüta kendi kendine çıkışıyor ve lekelerden çirkinleşen yüzün korkunç hayalini aklından kovarak: «Asıl ben, bu şüphelerden dolayı ona lâyık değilim!» diyordu.

Anuta, Gvozdef'e, şimdiye kadar gönderdiği mektupların en naziğini, en uzununu yazdı. Şüphesiz ki, Gvozdef onun bu tereddütleri hakkında hiçbir şey öğrenmedi. Kederlerine cevap olarak güzel bir mektup alınca, onu tekrar okudu, hattâ Struçkof'a bile haber aldığını bildirdi. Struçkof onu dinledikten sonra teveccühle cevap verdi:

— Korkma tankçı, «biz yüzümüzle su içecek değiliz, lekelerimizle de yaşıyabiliriz». Kardeşim. bunlar çoktan söylenen sözlerdir. Şimdi, üstelik erkekler de pek az.

Şüphesiz bu, Gvozdef'i teskin etmedi. Hastahaneden çıkacağı gün yaklaştıkça sık sık aynaya bakıyordu. Kâh kendisini uzaktan üstünkörü bir bakışla süzüyor, kâh çirkinleşmiş yüzünü aynaya yaklaştırarak yaralara ve lekelere saatlerce bakıyordu.

Klavdiya Mihailovna, Gvozdef'in ricası üzerine ona yüz kremi ve pudra aldı. Fakat tankçı, lekelerinin ne krem, ne de pudra ile geçemiyeceğini anladı. Her şeye rağmen geceleri, herkes uyuduktan son-

ra yavaşça tuvalet odasına giriyor, orada yüzünün kırmızı lekelerine uzun zaman masaj yapıyor, onlara pudra serpiyor ve tekrar ovuşturuyor, sonra ümitle aynaya bakıyordu. Uzaktan çok kuvvetli, geniş omuzlu görünüyordu, adaleli ayakları düzgündü. Fakat yakından baktığı zaman, yanaklarında ve boynundaki kırmızı lekeler ve buruşuk deri onu ümitsizliğe düşürüyordu. Anüta kendisini gördüğü zaman ne diyecek, diye korku ile düşünüyordu. Derhal dehşet içinde kalacak, yüzüne bakınca arkasına dönüp omuzlarını kısarak kaçacaktı. Yahut da bundan daha fenası olacak: saygı icabı onunla birkaç saat konuştuktan sonra resmî ve soğuk bir hoşca kalın deyip gidecekti. Gvozdef, sanki bütün bunlar sahiden olmuş ve hakarete uğramış gibi heyecanlanıyor, sararıp soluyordu.

O zaman Grişa, halatının cebinden resmi çıkarıp geniş alınlı, yumuşak, seyrek ve geriye doğru taranmış fevkalâde güzel saçlı, biraz dolgun, kalkık, hakiki rus burunlu ve nazik çocuk dudaklı kıza sual dolu gözlerle bakıyordu. Kızın üst dudağında hemen hemen belli olmıyan bir beni vardı. Büyük ve herhalde elâ veya mavi olan gözleri, bu saf ve sevimli yüzden ona samimi ve temiz bir ifadeyle gülümsüyordu.

Gvozdef resme dikkatle bakarken sanki ona: «Ne kadar güzel kızsın! Ee, söyle bakalım, korkup kaçacak mısın? Yüzümün çirkinliğini görmiyecek kadar asil kalbin var mı?» diye soruyordu.

Bu esnada üsteğmen Meresef koltuk değneklerini tıpırdatarak, takma ayaklarını gıcırdatarak yorulmadan, ahenkli adımlarla, Gvozdef'in yanından geçerek koridorda aşağı yukarı dolaşıyordu. Bir defa, iki defa, on, on beş, yirmi defa geçiyor, kendine

mahsus bir program gereğince, sabah akşam belli görevler yapıyor ve her gün yolunu uzatıyordu.

Gvozdef onun hakkında kendi kendine şöyle düşünüyordu: «Yaman adam. Dediğinden vazgeçmiyor. İnsanın iradesi büyük bir kuvvettir. Bir hafta içinde değneklerle hızlı ve çevik hareketlerle yürümesini öğrendi. Halbuki başkaları bunun için aylar sarfedecekti. Dün sargı odasına sedyeyle gitmek istemedi, merdivenlerde yalnız yürümek istiyordu. Gitti ve döndü. Acıdan gözyaşları aktığı halde basamakları çıkmıya devam ediyordu. Hattâ ona yardım etmek istiyen sıhhiyeciyi azarladı. Üst katın sahanlığına yetiştiği zaman, sevinçten yüzü gülüyordu. Sanki Elbrus'a tırmanmıştı.»

Gvozdef, aynadan çekilip takma ayakları ve koltuk değnekleriyle çabuk çabuk yürüyen Meresef'in arkasından baktı. «Baksana, yürümiye başladı, diye düşündü. Ne kadar da güzel ve hoş yüzü var! Kaşını bölen küçük yara nişanı onu katiyen çirkinleştirmiyor, bilâkis yüzüne bir mâna veriyor. Ah şimdi benim yüzüm de böyle olsaydı! Ayakların ne önemi var, onlar görünmiyor, Aleksey, şüphesiz ki, yürümeyi de, uçmayı da öğrenecek. Halbuki ben yüzümü ne yapacağım. Sanki, sarhoş şeytanların geceleyin, üzerinde bezelye döğdüğü bu yüzle nereye gideceğim...»

... Hesapladığına göre, koridorda yirmi üçüncü defa olarak gidip gelen Aleksey Meresef, bacaklarının şiştiğini ve ateş gibi yandığını, koltuk değneklerinin yorduğu omuzlarının fena halde acıdığını, ıstırap ve yorgunluktan harap olan vücudiyle hissediyordu. Gvozdef'in yanından geçerken duvar aynasının yanında duran tankçıya bir göz atıyor ve düşünüyordu: «Tuhaf adam, zavallı yüzüne ne diye

eziyet çektiriyor, sinema artisti olacak değil ya, güzellik tankçının nesine gerek!... Yüzünün çirkinliği felâket değil. Hiç olmazsa başı, elleri, ayakları sağlam... Evet, evet, onun ayakları insanın canını acıtan ve yakan kütükler, sanki deriden değil de kızgın demirden yapılmış takma ayaklar değil, hakiki ayaklardı.»

Dudaklarını ısırarak şiddetli acıların gözlerine getirdiği yaşları tutmıya çalışan üsteğmen Meresef, koridorda güçlükle yirmi dokuzuncu defa gidip geliyor ve bu günkü idmanını bitiriyordu.

14

Grigoriy Gvozdef, hastahaneden haziranın ortasında çıktı. Bundan bir iki gün önce, onlar Aleksey'le birbirlerine dertlerini dökmüşlerdi. İkisi de felâkette arkadaş olmalarına ve kişisel işlerinin aynı derecede karışık bir durumda bulunduğuna için için seviniyorlardı. Bu durumlarda çoğunlukla olduğu gibi, onlar da hiç bir şey gizlemeden birbirlerine dertlerini, korkuların anlattılar. Gurur şüphelerini, birisine itiraf etmeyi müsaade etmediği için iki kat daha ağır olan bu iç yükünüpaylaştılar. Birbirlerine kızların resimlerini gösterdiler.

Aleksey'in epeyce yıpranmış ve solmuş bir amatör fotoğrafı vardı. Olya'nın bu resmini, kendisi, Volga ardındaki, yeşermiş stepin ılık çimenleri üzerinde yalın ayak koşuştukları o güzel, parlak haziran gününde çekmişti. Alacalı entarisiyle küçük bir kız kadar zayıf görünen Olya, kucağında dağılmış bir çiçek demetiyle, papatyalar arasında, yere oturmuştu. Kendisi de, üzerinde hâlâ çiğ damlaları bu-

lunan bir papatya kadar parlak beyaz ve temizdi. Çiçekleri toplarken, başını düşünceli bir tavırla bir tarafa eğmişti, gözleri ise, sanki hayatın fevkalâdeliğini ilk defa görüyormuş gibi hayret ve heyecanla açılmıştı.

Tankçı resme bakarken böyle bir kızın Aleksey'i felâkette bırakmıyacağını söyledi. Sonra devam etti:

— Eğer senden vazgeçerse cehenneme kadar yolu var. Demek ki kendisini olmadığı gibi gösteriyor. Zaten bu takdirde ayrılmanız daha iyi olur. Paçavra! İnsan hayatını paçavraya bağlıyabilir mi?

Aleksey de Anüta'nın yüzünden hoşlandı. Farkına varmadan, Gvozdef'in bir an önce söylediklerini tekrar etti. Bu sade konuşma onların şahsi işlerini düzeltmedi, fakat ikisi de, sanki kendilerini sıkan ağır çember kırılmış gibi hafiflediler. Onlar şöyle bir karar verdiler: Gvozdef, telefonla konuştukları zaman, kendisini karşılamayı vaadeden Anüta ile hastahaneden çıkarken, odanın penceresinin altından geçecekti, Aleksey de izlenimlerini tankçıya, mektupla derhal bildirecekti. Diğer taraftan, Gvozdef de dostuna Anüta'nın onu nasıl karşıladığını, çirkinleşmiş yüzünü görünce nasıl hareket ettiğini ve işlerinin nasıl gittiğini yazmayı vaadetti. Meresef derhal yorumlamıya başladı: Eğer Grişa'nın işleri başariyle sonuçlanırsa, Olya'ya kendisi hakkında her şeyi mektupla derhal bildirecek, hâlâ pek zayıf olan ve yataktan güç halle kalkabilen annesine hiçbir şey söylemiyeceğine dair söz vermesini istiyecekti.

Bunun için her ikisi de tankçının hastahaneden çıkmasını aynı heyecanla bekliyorlardı. O kadar heyecanlıydılar ki, o gece gözlerine uyuku girmedi. İki-

si de koridora çıktı. Gvozdef aynanın karşısında lekelerini bir daha oğuşturmak, gürültü etmemek için koltuk değneklerini paçavralarla saran Meresef ise, koridorda bir daha dolaşmak istiyordu.

Saat onda Klavdiya Mihailovna kurnazca gülümsiyerek Gvozdef'e onu almıya geldiklerini bildirdi. Sanki bu anda rüzgâr onu yatağından uçurmuştu. Öyle kızardı ki, yüzündeki lekeler daha çok meydana çıktı. Çabuk çabuk eşyalarını toplamağa başladı.

Hemşire, bu alelacele hazırlığı seyrederken yüzünde hafif bir tebessümle konuşuyordu:

— Fevkalâde bir kız, o kadar da ciddi ki!

Gvozdef'in yüzü aydınlandı.

— Hakikaten hoşunuza gitti mi? Doğru söyleyin, güzel mi? diye sordu. Öyle şaşırmıştı ki, vedalaşmayı unutarak aşağı koştu.

Binbaşı Struçkof homurdandı:

— Çocuk! Böyleleri sineklere bile tutuluyorlar.

Son günlerde bu kaygusuz adama garip bir şey oluyordu. Konuşuyor, sebep olmadan sık sık sinirleniyor, şimdi artık yatakta oturabildiği için, yanaklarını yumruklarına dayayarak bütün gün pencereden bakıyor ve suallere cevap vermiyordu.

Bütün oda — sessiz binbaşı, Meresef ve yeni gelen diğer iki hasta — pencereden uzanmış, arkadaşlarının sokakta görünmesini bekliyorlardı. Hava sıcaktı. Gökyüzünde, kenarları altın gibi parlıyan hafif, kaba bulutlar, şekillerini değiştirerek süratle yüzüyordu. Bu anda, külrengi, kaba bir bulutcağız, güneşte parlıyan iri, seyrek yağmur damlalarını yoluna dalgın dalgın serperek nehrin üzerinden geçiyordu. Bu hafif yağmurdan, nehir boyundaki sokağın graniti cilâlanmış gibi parladı, asfalt ise ko-

yu lekelerle örtüldü ve etrafa öyle hoş bir rutubet kokusu yayıldı ki, insan, pencereden uzanıp, başını bu okşayıcı yağmurda ıslatmak arzusu duyuyordu.

Meresef, birdenbire fısıldadı:

— Geliyor!

Methalin ağır meşe kapısı yavaş yavaş açıldı. Oradan iki kişi, beyaz blûzlu ve koyu etekli, başı açık, saçları sade bir şekilde taranmış dolgun vücutlu bir kızla genç bir asker çıktı. Aleksey bile tankçıyı tanıyamamıştı. Asker, elinde bavul, kolunda kaput taşıyordu. Öyle hafif, çevik ve sağlam adımlar atıyordu ki, ona bakmak âdeta bir zevkti. Sanki kuvvetini deneyerek, alabildiğine hareket etmek imkânının sevinci içinde, methal merdivenlerinden âdeta inmedi, şöyle hafifçe kayıverdi ve yol arkadaşını kolundan tuttu. Böylece, seyrek, iri altın gibi yağmur damlaları altında sahil boyundaki sokaktan yürüyerek odanın penceresine yaklaştılar.

Aleksey onlara bakıyor, kalbi sevinçle doluyordu. Herşey iyi geçmişti. Kızın yüzü boşuna bu kadar açık, sade ve sevimli değildi. Evet, bunun gibi kızlar müşkül durumda bulunan insandan yüz çevirmezler.

Artık pencerenin yanma gelmişlerdi. Başlarını kaldırarak orada durdular. Sahil sokağının, yağmurdan parlıyan granit parmaklığının yanında, yavaş yavaş yağan parlak yağmur damlalarının altında duruyorlardı. Aleksey, tankçının yüzünde dalgınlık ve telâş sezdi. Resimdeki gibi güzel olan Anüta ise bir şeyden şaşırmış, sıkılmış gibi, tankçının elini sımsıkı tutmuyor, sanki şimdi çekilip kaçacakmış gibi heyecanlı ve mütereddit duruyordu.

Kız, zorla gülümsedi, sonra el sallıyarak sahil sokağına doğru yürüdü ve köşenin arkasında kay-

boldu, Odadakilerin hepsi sessizce yerlerine gittiler.

Binbaşı:

— Gvozdef'in işleri iyi gitmiyor, dedi.

Ve koridordan Klavdiya Mihailovna'nın sesini işitince, birdenbire ürperdi, sert bir hareketle pencereye doğru döndü.

Aleksey günün kalan kısmını heyecan içinde geçirdi. Hattâ akşamleyin yürüyüşten de vazgeçti, herkesten önce yattı, fakat odadakilerin hepsi uyuduktan sonra onun somyesi bir zaman gıcırdadı.

Ertesi gün hemşire, daha odanın eşiğindeyken kendisine mektup getirip getirmediklerini sordu. Mektup yoktu. İsteksizce yıkandı, iştahsız bir yemek yedi. Fakat yürüyüşle daha fazla meşgul oldu. Dün yapamadığı vazifenin hesabına, lüzumundan fazla onbeş yürüyüş yaparak zayıflığını cezalandırdı. Beklemediği bu başarı ona bütün kederlerini unutturdu. Çok yorulmadan, koltuk değnekleriyle serbestçe hareket edebileceğini ispat etti. Aleksey koridorda 45 defa gidip gelmişti. Koridorun uzunluğu elli metreydi. Bu sayıları çarpacak olursak, ikiyüzelli metre elde ederiz. Meselâ, subayların yemekhanesi ile uçak meydanı arasındaki mesafe de bu kadardı. Aleksey, eski köy kilisesinin harabeleri civarından, boş pencerelerinin siyah boşluklariyle yola bakan, yanmış mektebin tuğla enkazı yanından, çam ağaçlarının dalları altında gizlenen benzin makinalarının bulunduğu ormanın içinden, kumanda mevkii zeminlikleri kenarından ve «meteoroloji çavuşunun» harita ve şemalar üzerinde ibadet edercesine çalıştığı küçük tahta barakanın önünden geçen bu unutulmaz yolu düşündü. Az değildi.

Meresef, yürüyüşleri sabah ve akşam yirmiüçer

defa olmak üzere kırkaltı defaya çıkardı. Sabahleyin ise taze kuvvetlerle değneksiz yürümeyi tecrübe etmiye karar verdi. Bu karar onu korkunç fikirlerinden ayırdı, maneviyatını yükseltti, ona çalışmak için heves verdi. Akşam, öyle bir merakla yürümiye başladı ki, elinde bir mektupla karşısına çıkan gardopçu kız onu durdurduğu zaman otuzuncu yürüyüşü yaptığının farkına varmadı. «Şahsen» üsteğmen Meresef'e gönderilmiş olan küçük zarfı eline aldı. «Şahsen» sözünün altı çizilmişti. Bu, Aleksey'in hoşuna gitmedi. Ayrıca «Sahibine verilsin» kaydının da altı çizilmişti.

Aleksey, pencerenin eşiğine dayanarak mektubu açtı. Gvozdef tarafından, gece yarısı, istasyonda yazılan bu geniş, etraflı mektubu okudukça, yüzü kararıyordu.

Gvozdef, Anüta'nın onu düşündükleri gibi olduğunu, Moskova'da belki de ondan güzel kız bulunamıyacağını, kendisini akraba gibi karşıladığını, bundan dolayı daha çok hoşuna gittiğini yazıyor, sonra şöyle devam ediyordu: «Fakat seninle konuştuklarımızın hepsi doğru çıktı. Anüta iyi bir kızdır. Bana hiçbir şey söylemedi ve düşündüklerini göstermedi. Her şey iyi geçti. Fakat ben kör müyüm? Yüzümün onu korkuttuğunu görüyorum ve onun utanıyormuş, korkuyormuş gibi bana baktığını farkediyorum. Yoksa bana acıyor mu, nedir bilmem... Beni üniversiteye götürdü. Oraya gitmeseydim, daha iyi olurdu. Üniversiteli kızlar etrafımı sardılar, bize bakıyorlar...

Düşün Alöşa, hepimizi tanıdıkları anlaşıldı. Anüta onlara her şeyi anlatmış... Onlara âdeta kabahatlıymış gibi baktığını, sanki «bu korkunç adamı getirdiğimden dolayı beni affedeniz» demek istedi-

ğini görüyordum. Fakat en mühimi şu ki, düşüncelerini açığa vurmuyor, bana iyi bakıyor, sevimli bir kız, sanki susmaktan korkuyormuş gibi devamlı konuşuyor. Sonra onlara gittik. Anüta yalnız yaşıyor. Ebeveyni tahliye olmuş. Anladığıma göre hürmete değer bir aile. Bana çay ikram etmiye başladı, kendisi ise, hep çaydanlığın üzerindeki aksime bakıyor ve içini çekiyordu. Bir sözle tahammül edemiyeceğimi anladım, cehennem olsun! Onun yüzüne karşı şöyle dedim: «Dış görünüşümün hoşunuza gitmediğini görüyorum. Hakkınız var, her şeyi anlıyorum ve gücenmiyorum.» O, gözyaşlarını tutamadı. «Ağlamayın, iyi kalbli kız, sizi başkası sevecek, hayatınızı ne diye bozacaksınız?» dedim. Sonra ilâve ettim: «Şimdi benim ne kadar güzel olduğumu gördünüz, iyi düşünün, ben kıtama gidiyorum oradan adresimi yollıyacağım. Eğer fikrinizi değiştirirseniz, bana yazarsınız.» Şunu da söyledim: «Kendinizi üzmeyin, bilmeniz lâzım ki, bugün varım, yarın ölebilirim... savaştır bu!» Anüta, «Hayır, hayır. neler söylüyorsunuz» diye ağlıyordu. Bu esnada mânasız bir alârm işareti verildi, o da dışarı çıktı, ben de duman gibi kayboldum ve askerî kumandanlığa gittim. Derhal tayin emrimi aldım. Her şey iyi gidiyor. Vesikam cebimde. Yola çıkıyorum. Yalnız şu var ki, Alöşa, ben bu kızı daha çok sevmiye başladım ve artık nasıl yaşayacağımı bilmiyorum.»

Aleksey, dostunun mektubunu okurken, sanki kendi müstakbel hayatını görüyordu. Her halde onun durumu da böyle olacaktı. Olya onu reddetmiyecek, ondan vazgeçmiyecek, böyle alicenaplık göstererek kendini feda etmek isteyecek, gözyaşları arasında gülecek, nefretini içinde gizliyerek onu okşıyacaktı.

Aleksey yüksek sesle:

— Hayır, hayır, böyle olmaması lâzım« dedi.

Sonra topallıyarak odaya gitti, masanın yanına oturdu ve bir solukta Olya'ya kısa, soğuk bir mektup yazdı. Fakat hasta annesinin derdini büyütmenin lüzumsuz olduğunu düşünerek hakikati yazmıya karar veremedi. Aleksey, Olya'ya, münasebetleri hakkında çok düşündüğünü ve beklemenin, onun için her halde ağır olduğunu yazdı. Savaşın daha ne kadar devam edeceği belli değildi. Diğer taraftan senelerle beraber gençlik de geçiyordu. Savaş öyle bir şeydi ki, bazan beklemek boşa çıkabilirdi. Kendisini ansızın öldürürlerse, Olya onun karısı olmadan dul kalabilirdi, yahut da daha fenası, onu sakat ederlerse, Olya sakat bir adamla evlenmiye mecbur olacaktı. Halbuki buna lüzum yoktu. Olya gençliğinden istifade etmeli ve kendisini mümkün olduğu kadar daha çabuk unutmalıydı! Hattâ mektubuna cevap vermezse bile, Aleksey gücenmiyecekti. Ne kadar da ağır olsa onu anlıyacaktı. Bunun böyle olması daha iyiydi.

Mektup, Aleksey'in ellerini yakıyordu. Onu okumadan zarfa koyup kapadı ve koridorda kaynar su dolu «titan»ın arkasında asılı olan mavi boyalı posta kutusuna doğru topallıyarak yürümiye başladı.

Odaya döndükten sonra tekrar masanın yanına oturdu. Kederini kime anlatmalıydı? Annesine yazamazdı. Gvozdef'e mektup gönderse, o belki de derdini anlardı, fakat nerede olduğunu bilmiyordu. Onu, karmakarışık cephe yollarında bulmak imkânsızdı. Fakat orada, alelâde savaş işleri ile meşgul olan bahtiyarların her halde böyle şeyleri düşünecek vakitleri yoktu. Birdenbire «meteoroloji çavuşu» aklına geldi. Evet, ona her şeyi anlatabilirdi.

Mektubu yazmıya başladı. İnsan, bir dostun göğsünde ne kadar kolay ağlarsa, Aleksey de mektubu o kadar kolay yazıyordu. Fakat birdenbire cümlenin yarısında durdu, biraz düşündü ve yazdıklarını hiddetle buruşturup yırttı.

Struçkof alayla:

— Söz azabından korkunç azap yoktur, dedi.

O, elinde Gvozdef'in mektubu ile yatağında oturuyordu. Her halde bu mektubu da her zamanki gibi Aleksey'in gece dolabından teklifsizce alıp okumuştu.

— Bugün hepinize ne oluyor, bilmem? Gvozdef de öyle. Ah, ne mânasız şeyler. Kız yüzünü buruşturmuş... Büyük felâket!... Sanki Karamazof kardeşmiş gibi konuşuyor... Mektubu okuduğum için darılıyor musun? Cepheliler arasında sır olabilir mi?

Aleksey darılmıyordu. Acaba yarın sabah mektubu postadan alsam mı, diye düşünüyordu.

O gece Aleksey gayet rahatsız uyudu ve rüyasında karla kaplı hava meydanını, ayak yerinde kuş gibi pençeleri bulunan ve kendisi için yapısı henüz meçhul olan «La - 5» uçağını, bu uçağın kabinesine de teknisyen Yura'nın girdiğini, üstelik: «Aleksey sırasını savdı, şimdi uçmak sırası bana geldi» diyerek konuştuğunu gördü. Keza, beyaz gömleği ile ıslak donlariyle Aleksey'i samanların üzerinde kaynar su ile yıkayan ve gülerek «düğünden evvel biraz haşlansan günah olmaz» diyen Mihail dedeyi gördü. Sabaha karşı Olya rüyasına girdi. Kız, tersine dönmüş bir kayığın üzerinde oturmuş güneşten kararan çevik bacaklarını suya sokmuştu. Narin, hafif vücudu sanki ışık saçıyordu. Olya güneşten korunmak için elini siper etmiş, gülüyor ve Me-

resef'i yanına çağırıyordu. Aleksey ise suyun akıntısiyle güya kıza doğru yüzüyor, fakat kuvvetli ve coşkun sular onu sahilden ve Olya'dan uzaklaştırıyordu. Aleksey, elleri, ayakları ve bütün vücuduyle, kuvvetle çabalıyor, gittikçe Olya'ya yaklaşıyor, artık rüzgârın, saçlarını oynattığını ve güneşten kararan bacaklarında su damlalarının parıldadığım görüyordu.

Aleksey burada, içinde sevinç ve hafiflik hissiyle uyandı. Tekrar uyuyabilmek ve hoş rüyasını tamamlamak için uzun zaman gözlerini açmadan yattı. Fakat bu, yalnız insanın çocukluğunda mümkündür. Genç ve güneşten kararmış kızın hayali sanki birdenbire her şeyi aydınlatmıştı. Çok düşünmeden ve binbaşının dediği gibi, psikolojik mülâhazalara dalmadan, Olya'ya doğru yüzmek, akıntıya karşı yüzmek, ileriye yüzmek, ne pahasına olursa olsun, bütün kuvvetini sarfedip maksada ulaşmak lâzımdı. Ya mektup ne olacaktı? Kutunun yanma gidip postacıyı beklemek istedi, fakat sonra elini savurarak, varsın yoluna gitsin diye düşündü. Böyle bir mektup, hakiki sevgiyi korkutamaz. Şimdi sevginin hakiki olduğuna kanaat getirince ve kendisini şen veya kederli, sağlam veya hasta da olsa beklediklerine inanınca kuvvetinin arttığını hissetti.

Sabahleyin değneksiz yürümeyi tecrübe etti. Yataktan ihtiyatla indi. Ayağa kalktı. Bacaklarını ayırarak dikildi ve dengesini korumak için kollarını çaresizce iki yana açtı. Sonra duvara dayanarak bir adım attı. Takma ayakların derisi gıcırdadı. Sendeledi, fakat kollariyle dengesini buldu. Duvardan ayrılmadan, bir adım daha attı. Yürümenin bu kadar güç olduğunu hiç bir zaman düşünmemişti. Çocukluğunda çatal sopalarla yürümeyi öğreniyordu. Bu

sopalara biner, sırtını duvardan ayırır, bir, iki, üç adım attıktan sonra düşeceğini hissedince, aşağı atlar, çatal sopalar ise, kenar sokağını kaplıyan tozlu çimenlerin üzerine yuvarlanırdı. Fakat çatal sopaların üzerinde yürümek kolaydı. Onlardan atlanabilirdi, halbuki takma ayaklardan atlamak mümkün değildi. Üçüncü adımında Aleksey'in vücudu yan tarafa eğilip ayağı bükülünce bütün ağırlığiyle yüzükoyun düştü.

Aleksey kendi kendine denemeler yapmak için, özel tedavi saatlerini seçmişti, çünkü o zaman hastaları tedavi kabinesine götürürlerdi. O, kimseyi yardıma çağırmadı, duvara kadar emekledi ve ona dayanarak yavaşça yatağa kalktı, kalçasını yokladı, dirseğinde kızarmağa başlıyan mor lekeye baktı ve dişlerini sıkarak artık duvardan ayrıldı ve bir adım daha attı. Şimdi sanki yürümenin sırrını öğrenmişti. Onun takma ayakları, alelâde ayaklardan, önce elâstiki olmamalariyle ayrılıyorlardı. Aleksey, onların özelliğini bilmiyordu. Yürürken ayağının durumunu değiştirmeye, adım atarken ağırlığını topuklarından tabanlarına geçirmeye ve ikinci adımda vücudunun ağırlığını yeniden diğer ayağının topuğuna bırakmıya, henüz alışmamış, bir nevi refleks edinememişti. Nihayet yürürken, tabanlarını eşit olarak değil de, harekete daha büyük dayanıklık verebilmek için, ayak uçları aralanmış ve topukları bitişik bir durumda tutması lâzımdı.

İnsan bunların hepsini, henüz küçükten, anasının müşahadesi altında, yumuşak ve kısacık ayaklariyle ilk acemi adımlarını atarken öğreniyor ve bu itiyatlar derin izler bırakıp bütün hayat boyunca tabii bir alışkanlık haline geliyor. İnsan takma ayaklarla yürümiye mecbur olduğu vakit bedeninin aza-

ları arasındaki tabiî uyum değişiyor, o zaman çocukluğunda edindiği alışkanlık ona yardım etmiyor, bilâkis hareketi güçleştiriyor. İnsan yeni itiyatlar edinirken, bu alışkanlığı yenmek zorundadır. Kuvvetli iradesi olmıyan birçok kimseler, çocukluklarında kolaysa öğrendikleri yürüme sanatını ayaksız kaldıkları zaman, ihtiyarlayıncaya kadar öğrenemezler.

Meresef iyi hamurdan yoğrulmuştu. Maksadına ulaşmayı beceriyordu. Yanlışını düzelttikten sonra, duvardan tekrar ayrıldı, takma ayaklarının ucunu birbirinden ayırdı, sonra bir ayağını ileri atarak topuğuna bastı ve vücudunun ağırlığını parmaklarına geçirdi. Takma ayak âdeta dargın bir sesle gıcırdadı. Aleksey ağırlığını parmaklarına bıraktığı sırada ikinci ayağını döşemeden sert bir hareketle kaldırıp ileri attı. Ökçesi gürültüyle yere vurdu. Şimdi kollariyle dengesini korumaya çalışarak odanın ortasında duruyor ve ikinci adımı atmıya cesaret edemiyordu. Olduğu yerde sallanıyor, dengesini kaybediyor ve şakaklarından soğuk ter aktığını hissediyordu.

Vasiliy Vasileviç onu bu durumda buldu. Kapıda biraz durdu, Meresef'e baktı ve yaklaşıp koltuğundan tuttu.

— Aferin sürüngen! Ama niçin yalnızsın? Hemşireyi veya sıhhiyeciyi neden çağırmadın? İnsan gururu... Zarar yok! Her işte, atılan ilk adım mühimdir, sen şimdi en güç şeyi yapmayı başardın.

Son zamanlarda Vasiliy Vasileviç'i çok mühim bir tıp müessesesine, müdür olarak tayin etmişlerdi. Orada pek çok işi vardı boş vakti kalmıyordu. Askeri hastahane ile vedalaşması lâzımdı. Fakat ihtiyar adam evvelce olduğu gibi, şimdi de kendisini

onun şefi addediyordu ve hastahane artık başkalarının emrine tabi olduğu halde, her gün odalara geliyor, vakit bulduğu zaman hastaları ziyaret ediyor ve arkadaşlariyle istişare bulunuyordu. Sadece, oğlunun ölümünden sonra eski şenliğini ve enerjik kavgacılığını kaybetmişti. Artık hiç kimseye bağırmıyor, kimseyle çekişmiyordu ve onu yakından tanıyanlar bunu Vasiliy Vasileviç'in süratle ihtiyarladığını gösteren bir alâmet sayıyorlardı.

Vasiliy Vasileviç:

— Haydi şimdi başlayın bakalım, bir... amma lim, dedi.

Ve kendisine refakat edenlere bağırdı:

— Siz de buradan çekilin, çekilin, bu sirk değil ya, bakacak ne var? Hastaları bensiz dolaşabilirsiniz!

Sonra Aleksey'e dönerek:

— Haydi şimdi başlayın baaklım, bir... amma tutunun, koluma tutunun. Neden çekiniyorsunuz? Tutunun, ben generalim, beni dinlemeniz lâzım. Bir, iki, işte böyle. Şimdi sağ ayağı. İyi! Sol ayağı! Aferin!

Meşhur doktor, ellerini sevinçle oğuşturdu, sanki adamı yürümiye alıştırırken kim bilir ne kadar büyük bir tıbbi iş görmüştü. Bu, karakterinin özelliğiyle: giriştiği işi merakla yapıyor ve ona büyük enerjik varlığının bütün kuvvetini hasrediyordu. Meresef'i bütün odada dolaştırdı, genç adam kendini takatsız bir halde iskemlenin üstüne attığı zaman, onun yanma oturdu ve konuşmıya başladı.

— Ee, nasıl, uçacak mıyız? Evet, evet! Bu savaşta kolları kesilmiş insanlar, alayı hücuma götürüyorlar, ölüm derecesinde yaralılar makineli tüfeği takırdatıyorlar, topların ağzını göğüsleriyle ka-

pıyorlar... Yalnız ölüler savaşmıyor. İhtiyar sarardı, içini çekti ve devam etti:

— İşin aslına baksan, onlar da şöhretleriyle savaşıyorlar. Evet... Eee, başlıyalım kardeşim.

Meresef odada yaptığı ikinci yürüyüşten sonra dinlenirken, profesör birdenbire Gvozdef'in yatağını gösterdi:

— Bu tankçı nasıl? Artık iyileşti mi, hastahaneden çıktı mı?

Meresef onun iyileştiğini ve cepheye döndüğünü, yalnız büyük bir derdi olduğunu, yüzünün alt kısmı yandıktan sonra düzelmiyecek derecede çirkinleştiği için, pek üzüldüğünü söyledi.

— Size mektup yazdı, öyle mi? Demek ki artık hayal kırıklığına uğramış, kızlar onu beğenmiyecekler? Ona bıyık ve sakal bırakmasını tavsiye edin. Ciddi söylüyorum. Şöhreti duyulacak, hem de orijinal bir insan olarak kızların hoşuna gidecek.

Bu sırada bir hemşire soluk soluğa odaya girdi ve S.S.C.B.'nin bakanlar kurulundan telefon ettiklerini söyledi.

Vasiliy Vasileviç iskemleden ağır ağır kalktı, şişkin mor ve derisi soyulmuş ellerini dizlerine dayamasından ve belini güçlükle doğrultmasından, son haftalar zarfında ne kadar ihtiyarladığı belli idi. Kapının yanına gelince arkasına döndü ve neşeyle seslendi:

— Evet, ona, — adı neydi — arkadaşınıza sakal bırakmasını söyledeğimi mutlaka yazın. Denenmiş bir vasıta. Kadınlar arasında başarı kazanacaktır...

Akşama doğru, kliniğin ihtiyar işçisi Meresef'e, gövdesi siyah odundan, sapı fil dişinden yapılmış, üzerine monogramlar oyulmuş, eski zamandan kalma fevkalâde güzel bir baston getirdi.

— Profesörden, Vasiliy Vasileviç'ten. Kendi bastonunu size hediye ediyor. Bastonla yürümenizi söyledi.

Hastahane bu yaz gecesinde çok sıkıcı idi. Hastalar kırk ikinci odaya gidip geliyorlardı. Sağdan, soldan, hattâ yukarıdan bile, bütün komşular profesörün hediyesini görmiye geliyorlardı. Baston hakikaten güzeldi.

15

Cepheye fırtınadan önce çöken sessizlik uzun sürdü. Askerî tebliğlerde yalnız, mahallî önemi olan savaşlar ve keşifler kaydediliyordu. Yaralılar çok değildi, hastahane idaresi, kırk ikinci odada, yalnız iki yatak, sağda Meresef'in yatağını, solda sahil sokağına bakan pencerenin yanında ise binbaşı Struçkof'un yatağını bıraktı.

Keşif! Meresef ve Struçkof tecrübeli savaşçılardı, onlar, bu ara ne kadar büyükse, bu gergin sessizlik ne kadar uzun sürerse, fırtınanın o oranda daha büyük, daha kuvvetli olacağını biliyorlardı.

Bir defa, cephe tebliğleri arasında, Sovyetler Birliği kahramanı Stepan İvuşkin'in güney cephesinde yirmibir Alman askeri öldürdüğü ve bununla mahvettiği düşmanların genel sayısını ikiyüze çıkardığı haber veriliyordu. Gvozdef'in mektup geldi. O, nerede ve kiminle beraber olduğunu yazmıyordu, fakat yine eski kumandanı Pavel Alekseyeviç Rotmistrof'un emrinde bulunduğunu, hayatından memnun olduğunu, orada bol bol kiraz yediklerini bildiriyor ve Aleksey'e, bu mektubu aldığı takdirde, onun Anüta'ya birkaç söz yazmasını rica ediyordu. Gvozdef kıza da mektup yazıyordu, fakat daima yol-

larda olduğu ve yaşadığı yeri sık sık değiştirdiği için, mektuplarını nAnüta'nın eline geçip geçmediğini bilmiyordu.

Bir asker için, dostunun gönderdiği bu iki haberden, fırtınanın güney cephesinin bir yerinden kopacağını anlamak güç değildi. Aleksey, Anüta'ya mektup yazdı, Gvozdef'e de profesörün sakal bırakmasını tavsiye ettiğini bildirdi. Fakat şimdi Gvozdef'in, her savaşçı için çok ağır ve aynı zamanda kıymetli olan savaş nöbeti geçirdiğini, bundan dolayı şimdi sakalı, belki de Anüta'yı bile düşünecek vakti olmadığını biliyordu.

Kırkikinci odada sevinçli bir olay daha oldu. İlân edilen bir kararnameyle Struçkof Pavel İvanoviç'e Sovyetler Birliği kahramanı ünvanı verilmişti. Fakat bu büyük sevinç de binbaşıya uzun zaman neşe vermedi. Yüzünü buruşturmıya devam ediyordu. Bu «melun kapaklar» yüzünden öyle fırtınalı günlerde burada yatması ona çok ağır geliyordu. Kederli olmasını dikkatle gizlediğinin başka bir sebebi daha vardı, Aleksey bunu hiç beklemediği sırada öğrendi.

Şimdi Aleksey iradesinin bütün kuvvetiyle yürümeyi öğrenmiye ve maksadına ulaşmıya çalışırken, etrafında neler olduğunun farkında değildi. Günlerini nasıl geçireceğine dair kendine ciddi bir program yapmıştı. Günün üç saatını sabah, öğle ve akşam birer saat olmak üzere takma ayaklariyle koridorda gezmekle geçiriyordu. İlk önce, odaların önünden muntazaman gelip geçen mavi halatlı adam ve takma ayakların koridora yayılan yeknesak gıcırtısı hastaların canını sıkıyordu. Sonra ona öyle alıştılar ki, artık günün belli saatlerinde, odalarının önünde beliren adamı düşünüyorlardı. Hattâ bir de-

fa, Meresef gripten hastalandığı zaman, komşu odalardan birkaç kişi, ayaksız teğmene ne olduğunu öğrenmek için derhal kırkikinci odaya geldi.

Aleksey, sabahları idman yapıyordu, sonra bir iskemleye oturarak ayaklarını ilerde uçağı idare edebilmesi için lâzım olacak hareketlere alıştırıyordu. Bazan aptallaşıncaya kadar idman yapıyordu. O zaman kulakları uğuldamağa başlıyor, gözlerinin önüne yeşil daireler geliyor, döşeme ayaklarının altında sallanmıya başlıyordu. O zaman yürüyüş ve idman saatını kaçırmasın diye çeşmenin yanına gidiyor ve daha çabuk kendine gelebilmek için, başını ıslattıktan sonra yatıyordu.

Bu defa da başı dönünceye kadar çalıştıktan sonra önünde hiç bir şey görmeden el yordamiyle kapıyı buldu ve kendini yavaşça yatağın üzerine bıraktı. Ancak o zaman, Klavdiya Mihailovna'nın müstehzi, pürüzsüz sesini ve gücenmiş olan binbaşı Struçkof'un asabi sözlerini işitti. İkisi de konuşmalarına o kadar dalmışlardı ki, Meresef'in içeri girdiğini farkedemediler.

— Sizinle ciddi olarak konuştuğumu bilmeniz lâzım, bunu anlıyor musunuz? Siz kadın mısınız?

— Kadınım elbette, yalnız söylediklerinizden hiç bir şey anlamıyorum ve sizin bu konuda ciddi konuşmıya hakkınız da yok. Zaten sizin ciddiyetinize ihtiyacım yok.

Struçkof çileden çıktı. Sanki sövüyormuş gibi, yüksek ve sert bir sesle bağırmıya başladı:

— Fakat seviyorum sizi, anlayınız, seviyorum! İnsanın bunu anlamaması için kadın değil, dişbudak kütüğü olması lâzım! Ee, artık yeter mi? Sonra arkasına döndü ve cama parmaklariyle hafifçe vurmıya başladı.

Klavdiya Mihailovna sakince, tecrübeli bir tıp hemşiresine hâs, hafif adımlarla kapıya doğru yürüdü.

— Durunuz, nereye gidiyorsunuz? Bana cevap vermiyecek misiniz?

—Şimdi ne zaman, ne de bulunduğumuz yer, böyle şeyler konuşmak için uygun değil.

— Beni niçin üzüyorsunuz? Niçin benim sinirlerimi bozuyorsunuz? Cevap verin.

Binbaşı bunları söylerken, sesinde acı hissediliyordu.

Klavdiya Mihailovna kapıda durdu. Onun endamı karanlık koridorun fonunda iyice belli oluyordu. Meresef, bu kadar sakin ve artık pek genç olmıyan hemşirenin, kuvvetli ve cazibeli bir kadın olabileğini aklından bile geçirmemişti. Olduğu yerde başını çevirmiş duruyor, binbaşıya sanki yüksek bir yerden bakıyordu:

— Pekâlâ, size cevap vereceğim. Ben sizi sevmiyorum ve her halde hiçbir zaman sevmiyeceğim.

Klavdiya Mihailovna çıkıp gitti. Binbaşı yatağın üzerine atıldı ve başını yastığın altına soktu. Meresef, son günlerde hemşire odaya girdiği zaman, Struçkof'un asabileştiğini, sık sık öfkelendiğini, bazan şenliğinin birdenbire müthiş hiddet nöbetlerine döndüğünü farketmişti. Bu acayip hareketlerin sebebini şimdi anlıyordu.

Her halde hakikaten acı çekiyordu. Aleksey ona hem acıyor, hem de memnun oluyordu. Binbaşı yataktan kalktıktan sonra Aleksey onunla şakalaşmaktan kendini alamadı:

— Nasıl, yüzünüze tükürmeme müsaade edecek misiniz, binbaşı yoldaş?

Eğer Aleksey bu sözlerin neye sebep olacağını

bilseydi, onları şakadan bile söylemiye kalkışmazdı. Binbaşı koşa koşa onun yatağına kadar geldi ve ümitsiz bir sesle bağırmıya başladı:

— Tükür, tükür, hakkın var! İstemiyorsun, öyle mi? Fakat ben şimdi ne yapayım, söyle, bana ders ver, sen her şeyi duydun, değil mi?

O, yatağa oturdu ve yumruklariyle başını sıkarak sallanmıya başladı.

— Her halde kendi kendine: hafif bir eğlence diye düşünüyorsun! Halbuki ben ciddiyim... Ahmak! Hattâ onu sevdiğimi bile söyledim.

Akşam, Klavdiya Mihailovna hastalara ilâç vermek için odaya geldi. Her zaman olduğu gibi, sessiz, nezaketli ve sabırlıydı. Sanki bütün varlığı insana sükûnet veriyordu. Binbaşıya da gülümsedi, fakat ona hafif bir hayret ve korku ile bakıyordu. Struçkof pencerenin yanında oturuyor ve öfke ile tırnaklarını kemiriyordu. Klavdiya Mihailovna'nın adımları koridorda uzaklaşmıya başladığı zaman, binbaşı onu dargın ve heyecanlı bir bakışla takibetti.

— «Sovyet meleği»... Hangi ahmak ona bu adı verdi? O, melek değil, önlük giymiş bir şeytandır!

Bu esnada yazıhanede çalışan şişman ve yaşlı hemşire geldi.

— Meresef Aleksey yürüyebiliyor mu? diye sordu.

Binbaşı cevap verdi:

— Koşuyor bile.

Hemşire ciddiyetle devam etti:

— Ben buraya şakalaşmak için gelmedim. Üsteğmen Meresef Aleksey'i telefona çağırıyorlar.

Binbaşı canlandı, dargın hemşireye göz kırparak:

— Kız mı? diye sordu.

Hemşire kendine mahsus bir azametle odadan çıkarken dişleri arasından:

— Pasaportuna bakmadım, dedi.

Meresef yataktan fırladı. Bastonu ile çabuk yürüyerek hemşireyi geçti ve koridorda hakikaten koşmıya başladı. Artık bir aydan beri Olya'dan cevap beklediği için, aklına şöyle bir fikir geldi. Eğer o ise, ne diyecekti? Hayır bu mümkün değildi! Böyle bir vakitte, Stalingrad'tan Moskova'ya gelemezdi! Zaten, onu burada hastahanede bulamıyacaktı, çünkü o, Olya'ya cephe ardı teşkilâtında çalıştığını, Moskova'da değil de, civarında bulunduğunu yazmıştı. Fakat Meresef, bu dakikada mucizeye bile inanıyordu, farkında olmadan koşuyor, arasıra bastona dayanarak iki tarafına sallanarak, takma ayaklariyle ilk defa olarak hakikaten koşuyordu.

Telefonun ahizesinden kalın, hoş, fakat hiç tanımadığı bir ses geliyordu. Ona kırk ikinci odadan üsteğmen Aleksey Petroviç Meresef olup olmadığını sordular. Aleksey sanki bu sesle onu tahkir eden bir şey varmış gibi dargın ve sert bir sesle bağırdı:

— Evet!

Telefon ahizesinden gelen ses bir an için kesildi. Sonra hissedilir bir gerginlikle kendisini rahatsız ettiğinden dolayı soğuk soğuk af diledi.

Her halde samimi olmıyan cevaptan incinen kız, epeyce gayret ettikten sonra konuşmıya başladı:

— Ana Gribova konuşuyor. Ben dostunuz teğmen Gvozdef'in tanıdığı kızım, siz beni tanıyor musunuz?

Telefon ahizesini iki eliyle tutan Meresef, artık var kuvvetiyle bağırıyordu:

— Siz Anüta mısınız? Siz misiniz? Evet ben sizi tanıyorum, çok iyi tanıyorum. Grişa, benim...

— Grişa nerede, ne yapıyor? Birdenbire kaçıp yokoldu. Ben odadan alarm yüzünden çıktım. Sıhhiye nöbetçisiydim. Döndüğüm zaman, kimseyi bulamadım, ne pusula ne de adres bırakmış. Hiç bir şey anlamıyorum, nereye gitti? Neden kayboldu, ne oldu bilmiyorum! Alöşa dostum, size böyle hitabettiğim için beni affedin, sizi de tanıyorum ve nerede olduğunu çok merak ediyorum, niçin böyle ansızın...

Aleksey'in kalbi ısındı. O, arkadaşı için seviniyordu. Bu garip adamın ihtiyatkârlığı aşırıydı. Al sana işte hakiki Karamazof kardeş! Demek ki bugünkü kızlar savaşta sakat olanlardan korkmuyorlardı. Demek o da kendisini aynı heyecanla bekliyeceklerini ümit edebilirdi. Bunlar kafasından elektrik cereyanı süratiyle geçerken aynı zamanda kekeliyerek konuşuyordu.

— Anüta, her şey yolundadır. Mânasız bir anlaşmazlık. Grişa sağ salim ve şimdi savaşıyor. Evet adresi, askeri posta 42531 — B. O, sakal bırakmış Anüta, vallahi çok güzel sakalı var, adetâ... şeye... partizana benziyor. Ona çok yakışıyor.

Sakal, Anüta'nm hoşuna gitmedi. Buna lüzum görmüyordu. Meresef daha çok sevindi ve Grişa'nın Anüta onu beğenmediği takdirde — herkes sakalı ona yakıştığını söylediği halde — sakalını derhal kesebileceğini söyledi.

Onlar telefonu kapadıkları zaman, artık dost olmuşlardı. Meresef, hastahaneden çıkmadan evvel Anüta'ya mutlaka telefon edeceğine söz verdi. Aleksey odaya dönerken, telefona çağrıldığı zaman koştuğunu hatırladı. Tekrar koşmak istedi, fakat başa-

ramadı. Takma ayakları döşemeye vurdukları zaman bütün vücudundan elektrik cereyanına benzeyen keskin bir acı geçiyordu. Ee, zararı yok, eğer bugün değilse, yarın olacak, yarın değilse, öbür gün olacak. Fakat günün birinde mutlaka koşmıya başlıyacak, her şey yoluna girecekti. Tekrar koşacağından, uçacağından, savaşacağından şüphe etmiyordu. Andetmeyi sevdiği için, ilk döğüşten ve ilk Almanı düşürdükten sonra ne olursa olsun, Olya'ya her şeyi yazacağına dair kendi kendine söz verdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

1942 yılı yazının en sıcak günlerinde, açık uçman ceketinin mavi iliklerinde üç kareli üsteğmen işaretleri taşıyan, uzun pantalonlu tıknaz, genç bir adam, sağlam ve siyah bastonuna dayanarak Moskova «N» askerî hastahanesinin ağır kapısından çıktı. Beyaz gömlekli bir kadın ona refakat ediyordu. Hemşirelerin geçen dünya savaşında giydikleri kızılhaçlı baş örtüsü, onun güzel ve sevimli yüzüne bir ifade veriyordu. İkisi de methalin önündeki sahanlıkta durdular. Uçman, rengi solmuş, buruşuk şapkasını çıkararak, hemşirenin elini beceriksiz bir tavırla dudaklarına götürdü, o da elleriyle onun başını kendine çekerek alnından öptü. Uçman, hafifçe sallanarak aceleyle basamaklardan indi ve etrafına bakmadan, sahil boyunca uzanan asfalt caddede yürüyerek hastahanenin uzun binası önünden geçip gitti.

Mavi, sarı, kahve rengi pijamalar giymiş yaralılar, pencerelerden ellerini, baston ve koltuk değneklerini sallıyarak ona işaret ediyor, bağırarak bir şeyler anlatmıya, nasihatler vermiye çalışıyorlardı. O da elini sallıyordu, fakat bu büyük külrengi binadan mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaşmıya çalıştığı ve heyecanını gizlemek için, yüzünü pencerelerden çevirdiği belli oluyordu. Uçman bastonuna

hafifçe dayanarak tuhaf, düz, sıçrayışlı bir yürüyüşle çabuk çabuk ilerliyordu. Her adımında duyulan hafif gıcırtı olmasaydı, bu boylu boslu, kuvvetli ve çevik adamın iki ayağından da mahrum olduğu, kimsenin aklından geçmezdi.

Aleksey Meresef hastahanede gördüğü tedaviden sonra, Moskova yakınlarında bulunan askerî hava kuvvetleri sanatoryumuna gönderilmişti. Binbaşı Struçkof da oraya gidiyordu. Sanatoryumdan onlar için bir otomobil gelmişti. Fakat Meresef hastahane idaresini, Moskova'da akrabası olduğuna ve onları ziyaret etmeden geçip gidemiyeceğine inandırmayı başarmıştı. O, eşya torbasını Struçkof'a teslim ederek hastahaneden yaya çıktı ve sanatoryuma akşam treniyle geleceğini vaadetti.

Moskova'da onun akrabaları yoktu. İstediği şey başkenti gezmek, kuvvetlerini serbest bir yürüyüşte denemek, kendisine aldırış etmiyen gürültülü kalabalığın içinde gezip dolaşmaktı. Anüta'ya telefon ederek, eğer mümkünse saat onikide buluşmalarını rica etmişti. Nerede? Hakikaten nerede?.. Eh, Puşkin anıtı yanında yahut... İşte Şimdi Aleksey, granit yatağına hapsedilmiş olan ve pul gibi küçük dalgalariyle güneşte parlıyan muazzam nehrin kenarında, sahil boyunca yapayalnız yürüyor ve pek iyi tanıdığı hoş tatlı bir koku taşıyan sıcak yaz havasını bütün göğsüyle susamışçasına teneffüs ediyordu.

Etraf ne kadar güzeldi!

Bütün kadınlar ona güzel görünüyor, ağaçların yeşil yapraklar ise kendisini hayrete düşürüyordu. Hava o kadar temiz ve berraktı ki, insanın şerbetçi otu koklamış gibi, başı dönüyor ve mesafeler yok oluyordu. Elini uzatsa, hiçbir zaman hakikatte gör-

mediği çıkıntılı Kremlin duvarlarına, İvan Velikin'in kubbesine, ağır büküntüleriyle suyun üstüne eğilmiş köprülerin ortasındaki kemerlere yetişebileceğini zannediyordu. Şehri kaplıyan zarif, tatlımsı koku, Aleksey'e çocukluğunu hatırlatıyordu. Bu koku nereden geliyordu? Yüreği neden bu kadar heyecanla çarpıyordu? Ve annesini; şimdi zayıf ihtiyar kadını değil, onun gür saçlı, yüksek boylu genç bir kadın olduğu zamanları hatırlatıyordu. Onlar Moskova'ya hiçbir zaman beraber gelmemişlerdi.

Meresef, Moskova'yı, şimdiye kadar şehri görmüş olanların hikâyelerinden, kitaplardan, gazete ve dergilerdeki fotoğraflardan, gece yarısı çalan eski kampanaların, uykuya dalmış olan dünyaya alabildiğine yayılan sesinden, nümayişlerin radyodan duyulan coşkun yankılarından tanıyordu. İşte şimdi, parlak yaz sıcaklığında sakinleşen bu uçsuz bucaksız fevkalâde şehir gözlerinin önünde uzanıyordu.

Aleksey, Kremlin yanındaki tenha rıhtımdan geçti ve serin granit parmaklığa dayandı, oradan şeffaf bir tüle bürünmüş olan mavi suların, beton duvarın dibinde çırpman dalgalarını seyrederek dinledi, sonra yavaş yavaş Kızıl Meydan'a doğru yürümiye başladı. Ihlamur ağaçları çiçek açmıştı. Asfalt caddelerin ve meydanların ortasındaki budanmış ağaçların üstünde, güzel kokulu küçücük, mütevazı çiçeklerin tozuyla sarıya boyanmış olan arılar, geçen otomobillerin kornalarına, tramvayların çanlarına ve gürültülerine, kızgın asfalt üstüne titreşen ve neft kokan harelere aldırış etmeden işgüzarcasına vızıldıyorlardı.

İşte Moskova'nm görünüşü böyleydi.

Yaz mevsiminde Moskova'nın büründüğü fev-

kalâdelik, dört ay zarfında hastahanede yatmış olan Aleksey'i hayrette bırakmıştı. Başkentin askerî üniforma giymiş olduğunu ve uçmanların dediği gibi «hazır bulunduğunu» yani düşmana karşı savaşa atılabileceğini hemen hemen farkedememişti.

Köprünün yanındaki geniş sokak, kumla dolu tahta sandıklardan yapılmış büyük, şekilsiz bir barikatla kapanmış bulunuyor ve bunlar, masanın üzerinde unutulmuş oyuncakları andırıyordu. Köprünün yanında, dört top mazgalı olan beton istihkâmlar yükseliyordu. Kızıl Meydan'm boz düzlüğü üzerine sanki renkli boyalarla evler, alanlar, aleler resmedilmişti. Gorki sokağındaki mağazaların pencerelerine tahtalar mıhlanmış ve önlerine kum yığılmıştı.

Sokakların dörtyol ağızlarında, yine oyuncağa benziyen ve sanki yaramaz çocuklar tarafından orada unutulmuş olan paslı demir raylardan yapılmış setler vardı. Bunlar evvelce Moskova'yı tanımıyan ve buraya cepheden gelen bir askerin gözüne çarpamazdı. Meresef'i hayrete düşüren şey, sadece bazı evlerin ve duvarların, âdeta Mayakovski'nin sayfalarından sıçramış gibi, vitrinlerden ve avlu duvarları üzerinden gelip geçenlere bakmakta olan beceriksiz fütürist tabloları ve TASS'ın gözlerini hatırlatan acayip süsleriydi.

Artık epeyce yorulmuş olan Meresef, takma ayaklarını gıcırdatarak ve bastonuna dayanarak, Gorki sokağında yürürken, hayret dolu gözleriyle, çukurlar, hendekler, bombardımandan yıkılmış evler, boş yerler ve kırık camlar arıyordu. Batıda bulunan bir askerî uçak meydanında çalıştığı zaman, hemen hemen her gece, zeminliklerin üstünden ardarda geçen Alman bombardıman katarlarının do-

ğuya doğru uçtuğunu işitiyordu. Henüz bir dalganın gürültüsü kaybolmadan, başka bir dalga geliyor ve hava, bazan bütün gece gürlüyordu. Uçmanlar, friçlerin Moskova'ya doğru gittiklerini biliyor ve bu anda Moskova'nın cehennem gibi yandığını düşünüyorlardı.

Bundan dolayı, Meresef şimdi savaşan Moskova'yı gezerken, bu hücumların izini arıyor, fakat bulamıyordu. Geniş asfalt yollar dümdüzdü ve sıra sıra binalar, yerinde duruyordu. Kâğıt şeritlerle örtülü pencere camları bile, pek seyrek kırık olanlar müstesna, sapsağlam duruyordu. Bununla beraber cephe yakındı, bunu halkın kederli yüzünden anlamak mümkündü. Ahalinin yarısı, tozlu çizmeler, terden sırsıklam olmuş ve sırtlarına yapışmış gömlekler giymiş olan ve o zaman «Sidor» dedikleri eşya torbalarını omuzlarında taşıyan askerlerdi. İşte dörtyol ağzından güneş ışıklarının aydınlattığı bir sokağa doğru ilerliyen, toz içinde kalmış, çamurlukları ezilmiş ve şoför mahallinin camları kurşunla delinmiş olan uzun bir kamyon kolu göründü. Omuzlarındaki muşambaları rüzgârdan uçuşan, üstleri tozlu savaşçılar, kırık dökük karoserilerden etrafa merakla bakıyorlardı.

Kamyon kolu, troleybüsleri, taksitleri, tramvayları geçerek ilerliyor ve düşmanın burada, pek yakında bulunduğunu canlı bir surette hatırlıyordu. Meresef uzun müddet bu arabaların arkasından baktı. Bu tozlu karoserlere sıçramak kabil olsaydı, akşama kadar cephede, kendi uçak meydanında bulunacaktı. Degtârenko ile beraber oturdukları zeminliği düşündü. Çam dallarından yaptıkları yatakları, keskin reçine ve çam kokusunu, mermi kovanından kendi eliyle yaptığı lâmbadan çıkan benzin

kokusunu, sabahleyin kızışan motörlerin uğultusunu ve başları üstünde çam ormanının gece gündüz dinmiyen hışıltısını hatırladı.

Bu zeminlik, Aleksey'e sakin, rahat gerçek bir ev gibi görünüyordu. Ah, uçmanların arazinin bataklık olmasından, rutubetten ve sivri sineklerin vızıltısından dolayı lânet ettikleri bataklıkların arasında bir an evvel bulunabilseydi.

Aleksey, Puşkin anıdına güçlükle yetişti. Yolda, iki eliyle bastonuna dayanarak, gûya manifatura dükkânlarının tozlu cemekânlarındaki ufak tefek şeyleri seyrediyormuş gibi, birkaç defa durup dinlendi. Anıtın yanında bulunan ve güneş ışıklarından ısınmış olan peykeye oturduğu, yahut daha doğrusu kendini üzerine attığı zaman, büyük bir memnuniyet hissetti. Sonra acıyan ve kayışlardan yaralanan şişkin ayaklarını uzattı. Yorgun olmasına rağmen, sevinç hissi kendisini terketmiyordu. Bu yaz günü hakikaten çok aydınlıktı. Uçsuz bucaksız gökyüzü, karşıdaki evin köşesindeki kulenin üzerinde yükselen kadın heykelinin üstünde uzanıyordu. Hafif ve okşayıcı bir rüzgâr, çiçek açmış ıhlamurların nefis kokusunu bütün caddeye yayıyordu. Tramvaylar çanlarını telâşla çalıyor, anıtın yanında, sıcak ve tozlu kumları büyük bir dikkatle eşeleyen benzi solgun, zayıf, küçücük Moskova'lı çocuklar neşeyle gülüşüyorlardı. Biraz daha ötede, caddenin diğer tarafında, ipten örülmüş çitin arkasında, zarif gömlekler giymiş olan kırmızı yanaklı iki kızın koruduğu, muazzam bir puroya benziyen gümüşî mania balonu görünüyordu. Bu askerî cihaz, Aleksey'e, geceleyin Moskova havasını koruyan bir alet gibi değil, hayvanat bahçesinden kaçan ve şimdi caddede çiçek açmış

ağaçların serin gölgesinde uyuklıyan kocaman munis bir canavar gibi görünüyordu.

Meresef gözlerini kapadı ve gülümsiyen yüzünü güneşe doğru çevirdi.

Bu sırada, birisi onu adiyle çağırdı. Aleksey, hemen yerinden fırladı. Anüta karşısına dikilmişti. Onu, hakikatte o kadar güzel olmamasına rağmen, fotoğrafından tanıdı. Yüzü solgun ve yorgundu. Elbiseleri yarı askerî idi, gömlek ve çizmeler giymişti. Başında, rengi solmuş bir bere vardı.

Ama gözleri, büyük yeşil gözleri, Meresef'e öyle samimi, sade ve dostane bir ifadeyle bakıyordu ki, tanımadığı bu kız ona eski bir tanıdık gibi göründü. sanki onunla aynı avluda büyümüşlerdi.

Onlar bir an birbirlerini süzdüler.

İlkönce Anüta söze başladı:

— Ben sizi başka türlü düşünüyordum.

Meresef, yüzündeki münasebetsiz tebessümü kovamıyacağını hissederek sordu:

— Meselâ, nasıl?

— İşte şöyle, nasıl söyliyeyim... Yiğit, boylu boslu, kuvvetli ve şöyle de bir çenesi var, ağzında da lüle, mutlaka lüle... Grişa, bana hakkınızda o kadar çok şeyler yazmıştı ki!...

Aleksey onun sözünü kesti:

— İşte sizin Grişa hakikaten kahraman bir insan, dedi.

Kızın yüzünün aydınlandığını görünce, «sizin» kelimesi üzerinde durarak ilâve etti:

— Sizin Grişa, hakikî bir insan! Halbuki ben neyim... Belki de Grişa, size kendisi hakkında hiç bir şey anlatmamıştır.

— Alyoşa... size, Alyoşa diye hitap edebilir miyim? Onun mektuplarından, öyle alıştım... Artık

Moskova'da işiniz yok değil mi? Haydi bize gidelim, ben artık nöbetimi bitirdim ve yirmidört saat serbestim. Gidelim! Evde rakım da var! Votka sever misiniz? Size ikram edeceğim.

Aleksey bu esnada, kendisine hafızasının derinliklerinden göz kırpan binbaşı Struçkof'un kurnaz yüzünü görür gibi oldu. Sanki: «Gördün mü, o yalnız yaşıyor, sana rakı ikram edecek öyle mi?» demek istiyordu. Fakat Struçkof, Aleksey'in önünde o kadar mahcup olmuştu ki, şimdi uçmanın ona beş paralık inancı yoktu. Akşama kadar, daha çok vakit vardı. Onlar, eski ve iyi arkadaşlar gibi neşeyle çene çalarak caddede yürümeye başladılar. Aleksey kıza, savaşın ilk günlerinde Gvozdef'in başına gelen felâketi anlatırken, onun ağlamamak için dudaklarını ısırarak, kendini güçlükle tuttuğunu görüyor ve buna çok memnun oluyordu.

Meresef, Gvozdef'in savaş maceralarından bahsederken, kızın yeşil gözleri parlıyordu. Onunla ne kadar iftihar ediyordu! Yüzü kızarıyor ve yeni yeni şeyler öğrenebilmek için Aleksey'e soruyordu! Gvozdef'in, lüzum olmadığı halde, durup dururken, kendisine, maaşını gönderdiğini anlatırken ne kadar kızıyordu! Neden haber vermeden, hiç bir şey söylemeden, pusula bırakmadan çıkıp gitmişti? Savaş sırrı mı? Vedalaşmadan gitmek, sonra da hiç bir şey yazmamak savaş sırrı mıdır?

Anüta, Aleksey'i tetkik edici bir bakışla süzerek sordu:

— Şimdi hatırıma geldi, siz telefondan, onun sakal bıraktığını söylerken bunu neden ısrarla tekrar ediyordunuz?

Meresef bu bahisten uzaklaşmıya çalışarak:

— İşte öyle, boş lâflar söylemişim, dedi.

— Hayır, hayır, söyleyin, sizi rahat bırakmıyacağım! Yoksa bu da savaş sırrı mı?

— Neden sır olacakmış? Bunu, profesörümüz Vasiliy Vasileviç ona, sadece kızların... bilhassa bir kızın hoşuna gidebilmesi için tavsiye etmişti.

— Ah, işte mesele neymiş! Şimdi her şeyi anlıyorum... Demek ki böyle...

Anüta âdeta birdenbire süzüldü, sanki ihtiyarladı, büyük yeşil gözlerinde parlıyan ışık söndü, yüzünün solgunluğu, alnında ve gözlerinin etrafında, iğneyle çizilmiş kadar ince olan kırışıklıkları birdenbire meydana çıktı. Anüta, eski gömleği ve sarı düz saçlarının üzerindeki solmuş beresiyle çok yorgun ve üzgün görünüyordu. Yalnız üst tarafında güçlükle seçilen küçük bir ben bulunan kırmızı, dolgun ufacık dudakları, bu kızın çok genç, hattâ yirmi yaşını bile bitirmemiş olduğunu gösteriyordu.

İnsan bazan Moskova'nın geniş sokaklarında, güzel evlerin gölgesinde, uzun zaman yürür yürür, sonra bu sokaktan saparak birkaç adım atar ve karşısında iyice toprağa oturmuş ve camları uzun yıllardan kararmış daracık pencerelerle sokağa bakan küçücük bir ev görünür. İşte Anüta da böyle bir evde oturuyordu.

Onlar, kedi ve gaz kokan alçak dar merdivenlerden ikinci kata çıktılar. Kız kapıyı açtı. İkisi de, burada, serinlikte bırakılmış olan erzak torbalarının, tabakların ve tencerelerin üstünden atlıyarak boş ve karanlık mutfağa, oradan da perdelerle karartılmış koridora girerek küçücük bir kapının yanında durdular. Karşıdaki kapıdan ihtiyar ve zayıf bir kadın çıktı.

— Anna Danilovna, orada size ait bir mektup

var, dedi. Sonra gençleri merakla süzdü ve ortadan kayboldu.

Anüta'nın babası öğretmendi. Onun çalıştığı enstitüyle beraber, Anüta'nın ebeveynini de tahliye etmişlerdi. Bir mobilya mağazasında olduğu gibi, kumaş kılıflı eski mobilyalarla dolu iki küçük oda kızın kaygularına bırakılmıştı. Mobilyalardan, kapılarda ve pencerelerdeki eski sararmış perdelerden, tablolardan, ondokuzuncu asırdan kalma renkli litografilerden, piyanonun üzerindeki küçük heykellerden, vazolardan ihmal edilmiş şeylere özgü bir rutubet kokusu geliyordu.

Anüta kıpkırmızı oldu ve örtüyle birlikte masanın üzerindeki bütün kalıntıları toplarken, Aleksey'den af diledi:

— Kusura bakmayın, ben asker gibi yaşıyorum. Buraya sadece hastahaneden üniversiteye giderken uğruyorum.

Sonra dışarı çıktı, tekrar döndü, örtüyü masanın üzerine sererek kenarlarını dikkatle düzeltti ve konuşmıya devam etti:

— Eve uğramak için biraz vakit bulsan bile, kendini o kadar yorgun hissedersin ki, kanapenin yanına gelir gelmez, soyunmadan yatar uyursun. Temizlemek için nerede vakit var?

Birkaç dakika sonra, elektrikli çaydanlık fokurdamıya başladı. Masanın üzerinde, alaca çizgileri hemen hemen silinmiş olan eski bardaklar parlıyordu. Bir tabağın üzerinde siyah ekmek dilimleri, şekerliğin dibinde de gayet ince şeker tozu vardı. Çay geçen asırdan kalma, yünden örülmüş, nakışlı, püsküllü bir örtünün altında kaynıyor, savaştan önceki zamanları hatırlatan nefis bir koku saçıyordu.

Masanın üzerinde de, ağzına kadar dolu olan

mavimsi bir şişe parlıyordu. Onun yanında iki kadeh vardı. Anüta, Meresef'i rahat bir kadife koltuğa yerleştirdi. Koltuğun yırtılmış yeşil kadife kılıfından o kadar çok saman çıkmıştı ki, yünden işlenmiş ve arkalığa iliştirilmiş olan küçük örtü bile onları gizliyemiyordu. Fakat koltuk o kadar rahattı ve insanı âdeta okşarcasına öyle bir maharetle kucaklıyordu ki, Aleksey birden bire kendini bıraktı ve ateş gibi yanan şişkin ayaklarını uzattı.

Anüta onun yanına alçak bir iskemleye oturdu ve küçük bir kız gibi aşağıdan yukarıya doğru bakarak tekrar Gvozdef hakkında sualler sormaya başladı. Sonra birdenbire irkildi ve kendi kendini azarlıyarak masayı Aleksey'e yaklaştırdı.

— İçecek misiniz? diye sordu. Grişa'nın dediğine göre tankçılar... Elbette uçmanlar da...

Kız, kadehi Aleksey'in önüne koydu. Rakı, odaya giren parlak güneş altında pırıl pırıl parladı. İspirto kokusu ona, uzak bir ormanın ortasındaki uçak meydanını, komutanların yemekhanesini, öğle vakti «yakıt norması» verilirken kopan şen gürültüleri hatırlattı. Anüta'nın kadehinin boş olduğunu gören Aleksey sordu:

— Ya siz?

Anüta sakince cevap verdi:

— Ben içmem.

— Fakat, Grişa'nın sağlığı için de içmez misiniz?

Kız gülümsedi, sessizce kadehini doldurdu, dalgın dalgın Aleksey'inkine dokundurdu ve kati bir sesle:

— Onun başarıları şerefine! dedi.

Sonra kadehi yavaş yavaş bitirdi, fakat hemen

boğuldu, öksürmiye başladı, kıpkırmızı kesildi ve güç halle kendine gelebildi.

Meresef, uzun zaman içmediği için rakının, başına vurduğunu ve rahatlık veren bir sıcaklığın vücuduna yayıldığını hissetti.

Aleksey kadehleri tekrar doldurdu. Anüta katiyetle başını sallıyarak reddetti:

— Hayır, hayır, ben hiç bir zaman içmem, görüyorsunuz ya!

— Ya benim başarılarım şerefine? Anüta bilseniz, başarıya ne kadar ihtiyacım var!

Genç kız, uçmana gayet ciddi bir ifadeyle bakarak, kadehini kaldırdı, şefkatle başını salladı, onun elini hafifçe sıktı ve içmiye başladı. Fakat tekrar boğuldu ve güç halle nefes alabildi.

— Ne yapıyorum? Yirmi dört saatlik bir nöbetçilikten sonra? Bunu yalnız sizin hatırınız için içtim, Alyoşa. Siz... Grişa sizin hakkınızda bana çok şeyler yazdı. Size çok çok başarı dilerim! Mutlaka başaracaksınız, işitiyor musunuz? Mutlaka!

Birdenbire gülmiye başladı ve devam etti:

— Neden yemiyorsunuz? Ekmek yeyin. Sıkılmayın, başka ekmeğin de var. Bu dünkü, bugünkünü daha almadım.

Kız gülümsiyerek, peynir gibi kesilmiş olan ince ekmek dilimleriyle dolu tabağı Aleksey'in önüne koydu.

— Yiyin, yiyin, çok tuhaf adamsınız! Yemezseniz sarhoş olursunuz, sonra ne yapacaksınız?

Aleksey, önünde bulunan ekmek tabağını bir tarafa çekip Anüta'nın yeşil gözlerinin ta içine ve küçücük yumuşak dudaklarına baktı.

Sonra boğuk bir sesle sordu:

— Eğer şimdi sizi öpecek olursam, ne yaparsınız?

Kız ona korkuyla baktı — birdenbire ayrılmıştı. Bu anda öfkeli değildi, hayır, ona sadece hayal kırıklığına uğramış bir insan gibi sual dolu gözlerle bakıyordu. Önünde sanki bir an önce uzaktan parlıyan ve pahalı bir cevhere benziyen bayağı bir cam parçası vardı.

Aleksey'e soğuk bir sesle cevap verdi:

— İhtimal ki, sizi kovardım ve Grişa'ya insanları çok fena tanıdığını yazardım.

Sonra ekmeği tekrar onun önüne koyarak mırıldandı:

— Haydi, yiyin, siz sarhoş oldunuz.

Meresef'in yüzü birdenbire aydınlandı.

— İşte bu doğru, doğru, bunun için size minnettarım, akıllı kız! Kızılordu adına size teşekkür ederim! Grişa'ya, insanları çok iyi tanıdığını yazacağım.

Onlar saat üçe kadar, konuştular. Odayı ortasından bölen tozlu parlak güneş ışıkları, artık duvara doğru çekilmişti. Tren vaktiydi. Aleksey rahat koltuktan kalktı. Ceketine birkaç saman lifi yapışmıştı. Anüta onu geçirdi. Kolkola yürüyorlardı. Dinlenmiş olan Aleksey, o kadar emin adımlar atıyordu ki, kız, «Acaba hakikaten mi ayakları yok?» diye düşündü. Grişa belki de şaka etmişti. Anüta şimdi diğer tıp talebeleriyle beraber çalıştığı tahliye hastahanesi hakkında konuşuyordu. Aleksey'e yaralıları nasıl dağıttıklarını, güney bölgesinden her gün birkaç katarla yaralılar geldiği için, işlerinin ne kadar güçleştiğini, bu yaralıların hakikatte fevkalâde insanlar olduklarını ve acılara sabırla dayandıklarını anlatıyordu. Birdenbire sözünü bitirmeden sordu:

— Grişa hakikaten sakal bırakmayı düşünüyor mu?

Sonra sustu, biraz düşündü ve hafif bir sesle ilâve etti:

— Herşeyi anladım. Bir babayla konuşulduğu gibi size de açıkça söyliyeceğim, hakikaten ilk bakışta onun lekelerini görmek insana ağır geliyor. Hayır, hayır, ifadem isabetsiz, ağır değil de biraz korkunç... Korkunç da değil... Hayır söyliyecek söz bulamıyorum. Siz beni anlıyorsunuz değil mi? Bu... belki de güzel bir hareket değil, amma ne yapayım. Yalnız, kaçması, benden kaçması fena... Yarabbi ne tuhaf adam! Ona mektup gönderirseniz bu hareketiyle beni incittiğini, pek çok incittiğini yazın!

İstasyonun muazzam salonu hemen hemen çırçıplaktı. Onu, bazan işgüzarcasına acele eden, bazan da duvarların yanındaki peykelerde, kendi torbalarının üzerinde ve yerde sessizce oturan, düşünceli, kederli, sanki hep aynı ortak şeyi düşünen askerler dolduruyordu. Vaktiyle bu yol, Rusya'yı Batı Avrupa ile bağlıyordu. Şimdi Batı yolu, Moskova'dan seksen kilometrelik bir mesafede, düşman tarafından kesilmişti ve demir yolunun bu kısmı, şehrin civariyle irtibatı temin ediyordu. Buradan sadece, askerleri iki saatte, müdafaa hattında bulunan tümenlerinin ikinci katarlarına götüren cephe katarları geçiyordu.

Elektrikli tren de, şehrin civarında yaşıyan işçileri, meyva, mantar, çilek ve süt getiren köylü kadınları her yarım saatte bir getirip buraya bırakıyordu. Onların gürültüsü, istasyonu bir an için dolduruyor, fakat hemen meydana dağılıyor ve burada yalnız cepheler kalıyordu.

Ana salonda, tavana yakın bir yerde, Sovyet-Alman cephesinin büyük bir haritası asılıydı. Yürüyen

bir merdivene binmiş olan askeri üniformalı, kırmızı yanaklı bir kız, Sovyet haberler bürosunun yeni tebliğini neşreden gazeteye bakarak, cephe hattını gösteren ve iğnelerle haritanın üzerine iliştirilmiş olan şeridin yerini değiştiriyordu. Şerit, haritanın üst kısmında sert bir dönüşle güneye çekiliyordu. Almanlar güneye doğru hücuma geçmişlerdi. Onlar Harkof'u tekrar ele geçirmiş, İzmir-Barvenkovo kapılarına kadar sokulmuşlardı. Onların altıncı ordu cephesi, kör bir kama şeklinde, memleketin iç kısmına giriyor, mavimsi, ince bir iplik gibi bükülen Don dirseğine hemen hemen yaklaşıyordu. Kız, şeridi Don civarına iliştirdi. Volga biraz ötede kalın bir damar şeklinde kıvrılıyor, yanında Stalingrad'ın dairesi ve onun altında Kamişin'i gösteren küçük nokta görünüyordu. Don'a yetişmiş olan düşmanın, bu esas su damarını ele geçirmiye gayret ettiği ve artık hem ona, hem de tarihî şehre yakın olduğu belliydi. Büyük insan kalabalığı, merdivenin üzerindeki kızın, toplu iğneleri iliştiren yumuşak ellerini, ağır bir sükût içinde takibediyordu.

Yepyeni bir kaput giymiş olan, ter içindeki genç asker, üzgün bir tavırla mırıldanıyordu:

— Köpek ilerliyor... bak nasıl ilerliyor!..

Yağlı şapkalı, ağarmış bıyıklı, uzun boylu bir demiryolu işçisi, yüzünü buruşturarak askere yüksekten baktı:

— İlerliyor ha! Ya sen neden müsaade ediyorsun? Sen ondan kaçarsan elbette ilerliyecek. Güya savaşçısın! İşte bak, onları ta Volga'ya kadar bıraktılar.

Bunları söylerken, sesinde acı ve keder duyuluyordu. Sanki büyük, affedilmez bir kabahat işlemiş olan oğlunu azarlıyordu.

Asker, suçlu gibi etrafına bakındı ve yeni kaputunu omuzlarına yerleştirdikten sonra kalabalığın arasından çıkmağa başladı.

Birisi, içini çekerek başını salladı:

— Evet sağlam dövüşüyoruz! Eh!..

Herhalde köy öğretmeni, yahut da sağlık memuru olan ihtiyar bir adam, savaşçıyı savunmaya kalkıştı:

— Onu ne diye azarlıyoruz? Zavallının ne suçu var? Onlara az mı geldi? İlerliyen kuvvete bak! Galiba bütün Avrupa tanklara binmiş. Onu nasıl durduracaksın? Gerektiği gibi düşünecek olursak, Moskova'da serbestçe gezebildiğimiz için, bu savaşçıya başeğmemiz lâzımdır. Almanlar bir haftada, tanklariyle kaç memleketi çiğneyip geçtiler. Halbuki biz bir yıldan fazla zamandan beri dövüşüyoruz. Hâlâ da dayanıyoruz, hem de onu dövüyoruz, daha ne çok darbeler yiyeceği var! Bu savaşçıya bütün dünya başeğmelidir, siz ise «kaçıyorsunuz», diye onu tekdir ediyorsunuz.

Demiryolu işçisi kararık bir yüzle cevap verdi:

— Biliyorum, biliyorum, Allahaşkına bana ders verme. Herşeyi anlıyorum ama, yüreğim yanıyor, kalbim parçalanıyor, Alman bizim toprağımızda ilerliyor, bizim şehirlerimizi yakıp yıkıyor.

Anüta eli ile güneyi göstererek sordu:

— O da orada mıdır?

Aleksey cevap verdi:

— Orada... Olya da orada...

Volga'nın mavi büküntüsünün yanında, Stalingrat'tan biraz aşağıda, üzerinde «Kamişin» adı yazılı olan küçük bir daire görünüyordu.

Bu, Aleksey için yalnız bir coğrafya haritası değildi. Küçük yeşil şehir, kenar mahallelerin yeşer-

miş, sokakları, parlak yaprakları rüzgârdan hışırdıyan kavaklar, çitlerin arkasındaki toz, dereotu ve maydanoz kokusu, bostanların balçıklı siyah toprağı üzerine, kuru yaprakların arasına sanki rasgele atılmış olan, top gibi, alacalı karpuzlar, keskin pelin kokusu getiren step rüzgârları, uçsuz bucaksız parlak nehir, güneşten kararmış olan elâ gözlü, endamlı kız ve kuvvetsiz kalan, ağarık saçlı annesi hayalinde canlandı.

Aleksey içini çekerek bir daha tekrarladı:

— Onlar da orada!..

2

Elektrikli tren, tekerleklerini habire tıkırdatarak, düdüğünü öfkeyle çalarak, Moskova'dan süratle uzaklaşıyordu. Aleksey Meresef pencerenin yanında oturuyordu. Siyah kordonlu, altın gözlükler takmış, geniş kenarlı bir Gorki şapkası giymiş ve başı traş edilmiş olan sakallı bir ihtiyar, onu pencereye sıkıştırmıştı. İhtiyarın dizleri üzerinde, gazeteye ihtimamla sarılmış bir balta, kürek ve diren duruyordu.

Bu ağır günlerde, şu ihtiyar da herkes gibi, savaşla yaşıyordu. Zayıf elini Meresef'in burnu önünde, sert hareketlerle sallıyarak mânalı bir tavırla kulağına fısıldıyordu:

— Siz sivil olduğuma bakmayın, ben bizim planı çok iyi anlıyorum. Evet, düşmanı Volga etrafındaki steplere çekip oyalamak, şimdi dedikleri gibi hatları geliştirmek imkânını vermek, onu üslerinden kesmek, sonra ise, işte buradan, batıdan ve kuzeyden kesip onlarla hesaplaşmak. Eve-et eve-et... bu

çok akıllı bir iş. Bizimle savaşan yalnız Hitler değil. O, bütün Avrupa'yı bize karşı kamçıyla kışkırtmaktadır. Biz yalnız başımıza, altı devletin ordulariyle savaşmıyor muyuz? Hep beraber mücadele ediyoruz. Bu müthiş darbeyi köreltmek lâzım. Hattâ geri çekilmek pahasına da olsa! Evet, bu biricik mâkul tedbirdir. Mademki, müttefikler susuyor... Siz ne dersiniz?

Her nedense, kışın süründüğü ıssız köyün yangın yerlerini hatırlayan Meresef, ihtiyara soğuk bir cevap verdi:

— Bana göre, siz mânasız şeyler söylüyorsunuz. Öz topraklarımız, amortizatörler için çok pahalı bir malzemedir.

Fakat ihtiyar, uçmanın kulağına fısıldamıya devam ederek ağzından tütün ve arpa kahvesi kokusu saçıyordu.

Aleksey pencereden uzandı. Yüzünü ılık ve tozlu rüzgâra bırakarak, trenin yanından kayıp geçen, etrafı tahta perdeyle çevrili zarif çardakları, yeşil, solmuş parmaklıkları olan küçük meydanları, ormanın yeşilliği arasında görünen köşkleri, kurumuş küçük nehir yataklarının etrafındaki zümrüt gibi yeşil, sulanmış çayırları, muma benziyen çam ağaçlarını, köknarların kehlibarı andıran sarı gövdelerini ve ormanın ardında uzanan uçsuz bucaksız akşam göğünü seyrediyordu.

— ... Canım, siz askersiniz, söyleyin bakalım: bu güzel bir şeymi? Bir seneden fazla zamandan beri faşizme karşı yapayalnız savaşıyoruz. Ya müttefikler, ya ikinci cephe? Şu manzarayı düşünün: hiç bir şeyden haberi olmıyan ve alnının teriyle çalışan bir insana hırsızlar hücum etmiş, fakat o, aklını kaybetmeden, onlarla dövüşmeğe başlamış. Kan akıyor,

yine de dövüşüyor, eline geçirdiği şeyle onlara vuruyor. Kendisi yapayalnız, halbuki onlar sayıca çok ve silâhlı, onlar bu adamı çoktan gözetmiştir. Evet Komşular ise bu manzarayı seyrediyor ve evlerinden çıkmadan ona acıyorlar. «Yiğit, bak ne yiğit adam! Hırsızlara düşen pay dayaktır, döv, döv!» diyorlar, fakat onu hırsızlardan kurtarmak için yardımına koşacakları yerde, kendisine küçük taşlar ve demir parçaları uzatıp: «İşte bununla vur, daha kuvvetli vur», diyorlar ve kendileri birer seyirci olarak kalıyorlar. Evet evet şimdi müttefiklerimiz de öyle yapıyor... Yolcular...

Meresef ihtiyarı merakla süzdü. Şimdi birçok kimseler onlara bakıyor ve tıkabasa dolmuş olan vagonun her yerinden sesler işitiliyordu:

— Elbette, çok doğru. Tek başımıza vuruştuğumuzu hepimiz biliyoruz. İkinci cephe nerede?

— Önemi yok, hep beraber çalışarak Allah da yardım edecek ve başaracağız, belki yemekten ve çay ziyafetinden sonra onlar da ikinci cepheye yetişirler.

Tren, bir sayfiyenin peronunda durdu. Koltuk değneklerine veya bastonlarına dayanarak yürüyen yaralılar, ellerinde, çekirdek ve çilek dolu külâhlarla vagona bindiler. Bunlar her halde bu bölgede nekahat devrini geçirenlere mahsus bir sanatoryumdan geliyorlardı. İhtiyar hemen yerinden fırladı. Koltuk değneklerine dayanarak yürüyen, ayakları sargılı, kızıl saçlı bir genci, âdeta zorla kendi yerine yerleştirerek:

— Oturun yavrum, oturun! dedi. Ziyanı yok, rahatsız olmayın, ben işte şimdi ineceğim.

Hattâ, doğru söylediğini göstermek için, kazma ve küreklerini alarak kapıya doğru yollandı. Sütçü

kadınlar, kanapelerde sıkışarak yaralılara yer açıyorlardı. Aleksey arkadan, itham edici bir kadın sesi işitti:

— Bu adam utanmıyor mu? Sakat asker onun yanında ayakta duruyor, eziyet çekiyor, adamcağızı ezdiler, halbuki o sapasağlam olduğu halde aldırış etmiyor. Sanki budalaymış gibi oturuyor, üstelik de komutan, uçman!

Aleksey, bu haksız tahkirden hiddetlendi. Burun delikleri hırsla titremiye başladı. Fakat birdenbire gözleri parladı ve yerinden fırlayarak:

— Otur kardeşim, dedi.

Yaralı utandı ve geri çekildi.

— Neden kalktınız, üsteğmen yoldaş! Rahatsız olmayın, ben ayakta duracağım, ineceğim yer yakın, daha iki istasyon var.

Aleksey coşkun bir sevinç hissederek bağırdı:

— Oturun, diyorum!

Kendisi, vagonun bir kenarına çekildi ve iki eliyle bastonuna dayanarak orada durdu. Arasıra da gülümsüyordu. Kareli bir elbise giymiş olan ihtiyar kadın, herhalde yanlışını anlamıştı. Tekrar, bağırmıya başladı:

— Hey arkadaşlar!.. Bastonlu komutanın yanında olanlar ona yer versin. Utanmıyor musunuz? Oradaki, şapkalı adam! Savaşanlar savaşıyor, halbuki sen evindeymişsin gibi kurulup oturmuşsun!.. Komutan yoldaş benim yerime gelin! Rica ederim, yol verin de, komutan geçebilsin.

Aleksey işitmemezlikten geldi. İçindeki sevinç söndü. Bu sırada, biletçi onun ineceği durağa geldiklerini haber verdi ve tren yavaş yavaş süratini azaltmıya başladı. Aleksey, kalabalığın arasından geçerken, gözlüklü ihtiyara, kapıda tekrar rasladı.

Adamcağız, uçmana eski dost gibi göz kırparak, kulağına fısıldadı:

— Siz ne fikirdesiniz, herşeye rağmen ikinci cephe açacaklar mı?

Tahta perona inen Aleksoy cevap verdi:

— Hayır açmıyacaklar, kendimiz onlarla başa çıkacağız.

Tren, tekerleklerini tıkırdatarak, keskin bir sesle düdüğünü öttürerek dönemecin arkasında kayboldu ve arkasında hafif bir toz bulutu bıraktı. Yalnız birkaç yolcunun indiği peronu güzel kokulu bir akşam sessizliği kaplamıştı. Savaştan önce, burası ihtimal ki, pek sakin ve rahat bir yerdi. İstasyonun her tarafını saran çam ormanı, hafif ve sakin bir sesle hışırdıyordu. Belki yalnız bir yıl önce, böyle sakin akşamlarda, ormanın arasından köşklere doğru giden patika ve yollara yaz misafirleri, trenden kafile kafile inen, alacalı hafif elbiseli kadınlar, gürültücü çocuklar, güneşten kararmış ve ellerinde yiyecek dolu paketler ve şarap şişeleriyle şehirden dönen erkekler dağılıyordu. Şimdi trenin istasyonda bıraktığı, sayıca pek az yolcular, perondan inerek kendi dertlerine dalmış bir vaziyette, ellerinde kazma, kürek ve diğer bahçe aletleriyle, işgüzarcasına ormana doğru yollandılar. Sadece, bastoniyle gezmiye çıkmış olan bir adama benziyen Meresef, bu yaz akşamının güzelliğini derin bir sevinçle seyrediyor, havayı bütün göğsüyle teneffüs ediyor ve çam dallarının arasından geçen akşam güneşinin, yüzünü hafifçe okşadığını hissederek gözlerini kapıyordu.

Moskova'da ona, yolu teferruatiyle anlatmışlardı. Meresef, hakikî bir asker sıfatiyle, çok güçlük çekmeden, istasyondan on dakikalık bir mesafede, küçük, sakin bir gölün kenarında yükselen sanator-

yuma giden yolu buldu. Vaktiyle, devrimden önce bir Rus milyoneri Moskova yakınlarına bir yaz köşkü yaptırmaya karar vermiş, fakat bunun, eşi olmıyacak kadar güzel olmasını istiyormuş. Milyoner mimarı çağırtarak paraya acımadığını, fakat köşkün hakikaten orijinal olmasını istediğini söylemiş. Efendisinin zevkini önceden sezen mimar, gölün yanında parmaklıklı dar pencereleri, kuleleri, methalleri ve dehlizleri olan sivri damlı acayip bir bina yapmıştı. Bu bina, etrafı sazlarla çevrilmiş olan gölün kenarında, geniş ve güzel Rus manzarasının ortasında, yarıda kalmış çirkin bir yamayı andırıyordu. Halbuki manzara hakikaten güzeldi! Yaprakları titriyen, hareketli, zarif, körpe, telli kavaklar, sakin havada, suları ayna gibi dümdüz olan gölün üzerine, eğiliyordu. Şurada burada, yeşillikler arasında, akçaağaçların beyaz gövdeleri görünüyordu. İhtiyar, koyu yeşil çam ağaçları, gölün etrafında dişli bir daire teşkil ediyordu. Bunların hepsi başaşağı olarak gölün aynasında tekrar ediliyor ve sakin şeffaf suların serin maviliğinde kayboluyordu.

Birçok meşhur ressamlar, bütün Rusya'da misafirperverliğiyle nam kazanmış olan beyin evinde uzun müddet yaşamışlardı. Ve bu geniş manzara, yahut da onun ayrı ayrı kısımları, büyük Rusya tabiatının o kudretli ve mütevazi güzelliğinin bir örneği olarak birçok tablolar halinde ölmezleştirilmiştir.

RKKA'nın * hava kuvvetleri sanatoryumu da işte bu köşke yerleşmiş bulunuyordu. Barış zamanında uçmanlar, istirahat etmek için eşleriyle bazan da bütün aileleriyle beraber buraya geliyor-

* İşçi ve köylü kızıl ordusu.

lardı. Savaş zamanında ise onları, hastahanede gördükleri tedaviden sonra tamamiyle iyileşebilmeleri için buraya gönderiyorlardı. Aleksey, iki tarafına kayın ağaçları dikilmiş olan dolambaçlı geniş asfalt yoldan değil de, istasyondan göle kadar, ormandan geçen patikadan yürüyerek sanatoryuma geldi. Arkadan geldiği için onu kimse görmedi. Methalin önünde duran ve tıka basa dolmuş olan iki otobüsün etrafında toplanan gürültülü kalabalığın arasına sokuldu.

Aleksey konuşmalardan, cevaplardan, talimat ve temennilerden, gönderilenlerin, sanatoryumdan doğrudan doğruya cepheye hareket eden uçmanlar olduğunu anladı. Gidenler şen ve heyecanlıydı, sanki ölümün kendilerini her küçük bulut arkasında beklediği yere değil, de, barış zamanındaki garnizonlarına gidiyorlardı. Gönderenlerin yüzünde sabırsızlık ve kaygı görünüyordu. Aleksey bunu anlıyordu. Güneye doğru ilerliyen o yeni muazzam çarpışmanın başladığı günden beri kendisinin de, aynı dayanılmaz hevese kapıldığını hissediyordu. Cephede olaylar geliştikçe, durum güçleştikçe bu heves de büyüyordu. «Stalingrad» kelimesi, askerî çevrelerde sessizce ve ihtiyatla söylenmesine rağmen, ağızdan ağıza dolaşmıya başladığı zaman, bu heves coşkun bir kedere döndü, artık hastahanedeki mecburi işsizliğe dayanmak imkânsızdı.

Lüks arabalarının pencerelerinden, güneşten kararmış olan heyecanlı yüzler bakıyordu.

Herkesin tanıdığı ve muhakkak surette istirahat edenler arasında bulunan, nükteci ve eğlenceli bir komik olan saçları dökük, alçak boylu, sakat bir ermeni, sırtında çizgili pijamasiyle, topallıyarak, otobüsün etrafında dönüyor ve bastonunu sal-

lıyarak gidenlerden birine nasihatler veriyordu.

— Fedya, orada, havada, friçlere selâm söyleyin! Aybanyolarını yapmama imkân vermedikleri için onlarla hesaplarını gör! Fedya, Fedya! Havada onlara, bir Sovyet uçmanının aybanyolarına engel olmanın ayıp olduğunu göster.

Fedya, güneşten kararmış, yuvarlak başlı bir delikanlıydı. Büyük bir yara izi alnını ikiye bölüyordu. Genç adam, başını pencereden uzatıp ay komitesinin müsterih olmasını söyledi.

Otobüstekilerin ve kalabalığın arasında kahkahalar koptu. Bu sırada hareket eden otobüsler yavaş yavaş kapıya doğru ilerledi.

Kalabalığın arasından sesler işitildi:

— Yolunuz açık olsun! İyi yolculuklar!

— Fedya, Fedya, Askerî postanın numarasını gönder! Zinoçka sana yüreğini taahhütlü mektupla yollayacak!

Otobüsler, batan güneşin ışıklarında altın gibi parlıyan toz bulutları kaldırarak, yolun dönemecinde kayboldu. Alacalı pijama ve kaput giymiş olan hastalar, yavaş yavaş parka dağıldılar. Meresef, sanatoryomun methaline girdi. Askılara mavi şapkalar asılmıştı, yerde ise, her köşede voleybol topları, kriket sopaları ve tenis raketleri yuvarlanıyordu. Biraz önce gördüğü topal adam onu idarehaneye kadar götürdü. Yakından tetkik edildiği zaman, bu adamın ciddi ve akıllı bir yüzü ve büyük kederli gözleri olduğu görülüyordu. Aleksey'le birlikte yürürken, kendini ay banyoları komitesi başkanı olarak takdim etti ve ay banyolarının, tıbbın ispat ettiğine göre çeşitli yaraların tedavisi için en müessir bir çare olduğunu, kendisinin, bu hususta plansızlık ve intizamsızlığa meydan vermeden, gece gezintilerinin

programlarını tertip ettiğini söyledi. Konuşurken bakışları ciddiydi. Karşısındakini merak ve alâka ile süzüyordu.

Meresef, idarehanede beyaz gömlek giymiş bir kız tarafından karşılandı. Onun saçları o kadar kırmızıydı ki, uzaktan başı sanki alevler içinde yanıyormuş gibi görünüyordu.

Kız, okuduğu kitabı önünden çekerek ciddiyetle sordu:

— Meresef misiniz?

—Evet, Meresef Aleksey Petroviç.

Kız, uçmanı sual dolu gözlerle yukardan aşağı kadar süzdü.

— Benimle neden eğleniyorsunuz? İşte burada yazıyor: «N. hastahanesinden üsteğmen Meresef ayaksızdır...» Oysa siz...

Aleksey ancak bu dakikada onun yuvarlak beyaz yüzünü tamamiyle görebildi. Kırmızı saçlı insanlarda olduğu gibi, onun yüzü de bakır rengindeki gür saçları arasında büsbütün kayboluyordu. Nazik derisinin altından koyu bir kırmızılık yansıyordu. Kız, baykuş gözü gibi yuvarlak ve küstah gözlerinde hafif bir hayretle Aleksey'e bakıyordu.

— Herşeye rağmen, ben Meresef Aleksey'im, işte mektubum. Siz Lölya mısınız?

— Hayır, bunu da nereden çıkardınız? Ben Zina'yım.

Sonra Aleksey'in ayaklarına şüpheyle bakarak sordu:

— Sizin takma ayaklarınız mı var?

— Ah öyle mi? Demek ki siz Fedya'nın yüreğini çalan Zina'sınız?

— Bunu size binbaşı Burnazyan mı söyledi? Ne çabuk? Ah, bu Burnazyan'dan ne kadar nefret edi-

yorum! Her şeyle, her şeyle alay ediyor. Benim, Fedya'ya dans öğretmiş olmamda tuhaf bir şey var mı? Düşünün!

— Siz şimdi bana da dans öğretebilir misiniz? Burnazyan bana ay banyoları için bir tezkere vereceğini vaadetti.

Kız, Aleksey'e daha büyük bir hayretle baktı.

— Anlamıyorum, nasıl dans edeceksiniz? Ayaksız mı? Eh, galiba siz de her şeyle alay ediyorsunuz.

Bu anda binbaşı Struçkof odaya girdi ve Aleksey'i kucakladı:

— Zinoçka, sizinle konuştuğumuz gibi, üsteğmeni benim odama yollayın.

Uzun zaman aynı hastahanede yatan insanlar, sonradan birbirleriyle kardeş gibi karşılaşırlar. Aleksey de, binbaşıyı tekrar gördüğüne çok sevinmişti, sanki yıllarca önce ayrılmıştı. Binbaşı Struçkof'un eşya torbası artık bu sanatoryumda bulunuyor, o da kendini evindeymiş gibi hissediyordu. Binbaşı herkesi tanıyordu, herkes de onu tanıyordu. Yirmi dört saatte şununla bununla tanışmayı, hattâ çekişmeyi bile başarmıştı.

İkisinin işgal ettiği küçük odanın pencereleri sanatoryumun etrafını çeviren parka bakıyordu. Bu tarafı, birkaç yüksek çam ağacı, dut ağaçlarının açık yeşil fundalıkları ve bir üvez ağacı süslüyordu. Üvezin üzerinde, hurma yaprağı gibi, pençe şeklinde birkaç zarif yaprak titriyor, onların arasında ise kırmızı taneleriyle çok zengin görünen bir tek salkım sarkıyordu. Aleksey, akşam yemeğinden sonra hemen yattı. Gece sisinden nemlenen ve serinleşen çarşafların üzerine uzanıp çabucak uyudu. Geceleyin tuhaf, korkunç bir rüya gördü:

Mehtap... Aleksey mavimsi karın üzerinde yatı-

yor... Orman onu tüylü bir ağ gibi örtüyor, kendisini bu ağdan kurtarması lâzım! Aleksey, belli belirsiz, fakat müthiş bir felâketin yaklaştığını hissederek kaçmak istiyor, fakat donan ayaklarını karın içinden çekip çıkarmak için kendinde kuvvet bulamıyor, inliyerek dönüp duruyor. Önünde artık orman‹değil de uçak alanı görünüyor. Uzun boylu teknisyen Yura, kanatsız ve acayip bir uçağın yumuşak kabininde oturuyor, elini sallıyarak, gülüyor ve göğe doğru dikine uçuyor. Bu sırada Mihail amca Aleksey'i kucağına alarak onunla çocuk gibi konuşmıya başlıyor: «Eh, bırak onu, bırak! Biz şimdi biraz haşlanacağız, kemiklerimizi iyice ısıtacağız, sevgili yavrum!» Fakat ihtiyar onu sıcak bir sedire değil, kar üzerine bırakıyor; Aleksey kalkmak istiyor, gücü yetmiyor; toprak onu kendine çekiyor. Hayır, hayır, onu çeken toprak değil de büyük bir ayı! Hayvan, Meresef'in üzerine sıcak vücudiyle eğilmiş onu boğuyor, eziyor, ısırıyor. Yakından uçmanlarla dolu otobüsler geçiyor, fakat onlar pencerelerden neşeyle bakıyor ve kendisini göremiyorlar. Aleksey uçmanları yardıma çağırmak, onlara doğru koşmak hiç olmazsa eliyle işaret etmek istiyor, ama başaramıyor. Ağzını açıyor, fakat yalnız fısıltı işitiliyor. Aleksey boğuluyor, artık yüreğinin durduğunu hissediyor, son kuvvetini sarfederek kurtulmak istiyor, bu anda her nedense karanlığın içinde Zinoçka'nın güler yüzünü, ateş gibi kırmızı ve gür saçlarını, alayla parıldıyan, merakla dolu küstah gözlerini görüyor...

Aleksey tam bu sırada bir telâş hissiyle uyandı. Etraf sakindi. Binbaşı burnuyla sanki hafifçe ıslık çalarak uyuyordu. Odaya giren esrarengiz ay ışıkları, döşemenin üzerine yayılıyordu. Aleksey'in hemen hemen hiçbir zaman hatırlamadığı o müthiş günle-

rin hayali acaba neden tekrar geri gelmişti? Bazan aklından geçen bu hatıralar, kendine birer rüya gibi görünürdü. Mehtabın parlak ışıklariyle aydınlanmış olan, ardına kadar açık pencereden, odaya gece havasının hoş kokan serinliğiyle beraber, hafif, sakin bir ses, bir fısıltı yayılıyordu. Bu ses kâh heyecanla yükseliyor, kâh uzaklaşarak kayboluyor, kâh uzun zaman telâşla fısıldayıp duruyordu. Bu, pencerenin arkasındaki çam ağacının sesiydi.

Yatağın üzerinde oturan uçman, uzun müddet çam ağacının esrarengiz sesini dinledi, sonra sanki hayalleri kovmak istiyormuş gibi başını hızla salladı ve vücudunun, neşe veren ısrarlı bir enerjiyle tekrar dolduğunu hissetti. Sanatoryumda, yirmisekiz gün kalmıya hakkı vardı. Bundan sonra, savaşmaya, uçmıya, yaşamıya karar verecek, yahut da insanların, kendisini merhametli bakışlarla takibederek ona bütün hayatı boyunca tramvayda yer vermelerine razı olacaktı. Bu uzun ve aynı zamanda kısa olan yirmisekiz gün zarfında, hakiki bir insan olabilmek için her dakika mücadele etmesi lâzımdı.

Aleksey ayın donuk ışığında, binbaşının horultusunu dinliyerek yatağında oturuyor ve idmanlara ait bir plan düşünüyordu. Buraya sabah ve akşam jimnastiği, yürüyüş, koşu, ayaklarının özel idmanları girdi. Onu bilhassa kendine çeken ve takma ayaklarını etraflı olarak geliştirecek olan şey, Zinoçka ile konuştuğu sırada aklına gelen bir fikirdi.

Aleksey, dans öğrenmiye karar verdi.

3

Sakin ve berrak bir ağustos öğlesinde, tabiatta her şeyin parlamasına ve ışık saçmasına rağmen, sı-

cak havada, henüz farkedilmiyen delillerin sebep olduğu sakin bir hüzün hissedildiği sırada, birkaç uçman, fundalıkların arasında hafifçe şırıldıyarak, kıvrıla kıvrıla akan dereciğin sahilindeki kumsalda güneş banyoları yapıyorlardı.

Sıcaktan kuvvetsiz kalan bu insanlar uyukluyorlardı, hattâ yorulmak bilmiyen Burnazyan bile, yaralandıktan sonra fena kaynaşan sakat ayağını sıcak kumların içine sokmuş susuyordu. Fundalığın mavimsi yaprakları, uçmanları yabancı gözlerden saklıyordu. Fakat onlar otların arasında meydana gelen ve gölün yanındaki yükseklikten aşağı doğru inen patikayı görebiliyorlardı. Kendi ayağiyle meşgul olan Burnazyan, bu partikacığın üzerinde kendisini hayrette bırakan bir sahne gördü.

Dün akşam gelen adam, fındıklığın arasında, sadece pijamasının çizgili pantalonu ve ayakkabılariyle, gömleksiz olarak göründü. Etrafına bakındı, kimseyi göremedi ve dirseklerini gövdesine yapıştırarak birdenbire, acayip sıçrayışlarla koşmıya başladı. İki yüz metre kadar bir mesafeyi koşarak geçti ve güçlükle soluyarak, ter içinde, yürüye yürüye geri döndü. Biraz dinlendikten sonra tekrar koşmıya başladı. Vücudu, çok koşturulmuş bir atın böğürleri gibi parlıyordu. Burnazyan koşan adamı arkadaşlarına sessizce gösterdi. Hepsi onu fundalıkların arasından gözetlemiye başladılar. Yeni gelen, bu basit idmanlardan boğulur gibi oluyor, yüzünde acı çektiğini gösteren bir ifade belirdiği halde koşmıya devam ediyordu.

Burnazyan, en nihayet dayanamadı:

— Hey, dostum! Sana Znamenski'nin şöhreti mi rahat vermiyor? diye bağırdı.

Yeni gelen yerinde durdu. Yorgunluk ve acı, yü-

zünden kayboldu. Fundalıklara doğru lâkayt bir tavırla baktı ve cevap vermeden, kendinden emin olmıyan acayip bir yürüyüşle ormana doğru yollandı.

Burnazyan hayretle sordu:

— Sirk artisti midir nedir? Kaçırmış olmasın?

Bu sırada uyanan binbaşı Struçkof:

— Onun ayakları yok, takma ayaklariyle idman yapıyor, tekrar avcı hava kuvvetlerine dönmek istiyor, dedi.

Gevşemiş olan bu insanların yüzlerine bir anda sanki soğuk su dökülmüştü. Hepsi yerlerinden sıçrayıp bir ağızdan konuşmıya başladılar. Kendinde, tuhaf yürüyüşünden başka hiç bir şey farkedilmiyen bu gencin ayaksız olmasına hepsi şaşmıştı. Onun ayaksız olduğu halde bir avcı uçağıyla uçmak istemesi, kendilerine mânasız, akla sığmaz, hattâ mukaddesatı tahkir edici bir fikir gibi görünüyordu. Birçok kimseleri, küçücük noksanlıklar yüzünden, meselâ bir el parmağının kaybı, sinir bozukluğu veyahut düztabanlıktan dolayı uçmanlıktan azlettiklerini hatırladılar. Her zaman, hattâ savaş zamanlarında bile, diğer askerlere oranla uçman sağlığına karşı çok daha dikkatli olunduğunu biliyorlardı. En nihayet, avcı uçağı gibi ince ve hassas bir makinenin hakiki ayaklarla değil de takma ayaklarla idare edilmesi, onlara tamamiyle akla sığmaz bir iş gibi göründü.

Tabiî hepsi, Meresef'in hayalini yapamayacağına emindiler. Fakat ayaksızın bu cesur ve hayret verici düşüncesi onları meraka düşürdü.

Burnazyan, münakaşaya son verdi:

— Senin arkadaşın, ya ümitsiz bir deli, yahut da büyük bir adamdır. Onun için ortada yer yok, dedi.

Sanatoryumda, avcı uçağıyla uçmak hayaline kapılmış olan bir sakat uçman bulunduğu haberi hemen her tarafa yayıldı. Aleksey öğleye doğru, genel dikkati çekmiş bulunuyordu. Nitekim. kendisi bunun farkında değilmiş gibi görünüyordu. Onu seyreden ve masadakilerle beraber kahkahalarla nasıl güldüğünü duyan, iştahla yediğini, âdet üzere, güzel kız garsonlara iltifat ettiğini, parkta kız ve erkeklerle beraber gezdiğini, kriket oynamasını öğrendiğini, hattâ voleybol meydanında top attığını gören kimseler kendisinde sıçrayışlı ve yavaş bir yürüyüşten başka hiç bir şey farkedemiyorlardı. Meresef basit bir adamdı. Ona birdenbire herkes alıştı ve kendisine dikkat etmemiye başladılar.

Aleksey, sanatoryuma gelişinin ikinci gününde, akşamüstü Zinoçka'nın idarehanesine gitti. Öğlenden kalan ve kâğıda sarılmış olan pastaları ona nazikâne bir tavırla takdim etti ve çekinmeden masanın yanına oturarak vaadini ne zaman yerine getireceğini sordu.

Kız sürmeli kaşlarını kaldırarak hayret etti:

— Ne vaadi?

— Zinoçka, siz bana dans öğretmiye söz vermiştiniz?

Kız itiraz etmiye kalkıştı:

— Söz verdim... Fakat...

— İşittiğime göre, siz öyle istidatlı bir öğretmenmişsiniz ki, ayaksızlar sizinle dans ediyormuş, normal insanlar ise aksine, Fedya ile olduğu gibi, yalnız ayaklarından mahrum olmakla kalmıyarak kafalarını da kaybediyorlarmış. Ne zaman başlıyağız? Vaktimizi boş yere kaybetmiyelim.

Evet, bu yeni gelen adam hakikaten Zinoçka'nın hoşuna gidiyordu. Ayaksız olduğu halde ondan

dans öğrenmek istiyordu. Neden öğretmesin? Uçman, gayet sempatik bir insandı. Esmer yanaklarının koyu derisi altında hoş bir kırmızılık görünüyordu, güzel ve kıvırcık saçları vardı. Sağlam bir insan gibi yürüyordu, gözlerinde âdeta yaramaz, bazan düşünceli ve azıcık kederli bir ifade vardı. Diğer taraftan, danslar Zinoçka'nın hayatında büyük bir yer alıyordu. O dansı seviyor ve dans etmeyi hakikaten beceriyordu... Hayır, Meresef'ten muhakkak hiç bir şey olmıyacaktı amma neyse! Zinoçka razı oldu. Bazı harb akademilerinde, hattâ Halk dış işleri komiserliğinin kulübünde dans dersi veren ve bütün Moskova'da tanınan Pol Sudakovski'nin en iyi talebelerinden biri olan Bob Gorohof'un yanında — o da bütün Sokolniki bölgesinde meşhur olmuştu — dans etmeyi öğrendiğini, bu meşhur ustalardan salon danslarının en güzellerini benimsediğini ve ayakları olmıyan bir insanın dans edebileceğine emin olmadığı halde, ona da bu dansları öğreteceğini söyledi. Bununla beraber Zina çok ağır şartlar koydu: Meresef'in uslu ve çalışkan olması, öğretmenine aşık olmamağa gayret etmesi — zira bu derslerine engel olabilirdi — ve en mühimi, diğer kavalyeler onu dansa davet ettikleri zaman kızmaması lâzımdı, çünkü Zinoçka, yalnız bir erkekle dansettiği takdirde hünerini çabuk kaybedebilirdi ve zaten bu çok sıkıntılı bir şeydi.

Meresef bu şartları itiraz etmeden kabul etti. Zinoçka kızıl saçlarını arkaya attı, küçük ve endamlı ayaklarını oynatarak, daha burada, idarehanede Aleksey'e ilk adımları öğretti. Bir zamanlar Meresef, itfaiye kumandası orkestrasının Kamişin şehir bahçesinde çaldığı «Rus» dansını ve eski oyunları coşkunlukla oynardı. Onda ahenk duygusu vardı ve bu

neşeli ilmi kolayca kavrıyabiliyordu. Onun için güçlük teşkil eden şey, her hareketi önceden düşünerek canlı ve elâstiki ayaklar yerine kayışlarla dizlerine bağlanmış olan gön ayakları çeviklikle idare etmek mecburiyetinde olmasıydı. Dizleri vasıtasiyle ağır, hareketsiz ayaklara can verebilmesi için insanüstü gayret göstermesi, adalelerinin ve iradesinin bütün kuvvetini kullanması lâzımdı.

Aleksey takma ayakları kendine tabi kılmayı ve canlandırmayı başardı... Yeni öğrenilen her hareket, bütün bu ilerigeri figürler, meşhur Pol Sadakovski tarafından tesbit edilen ve ahenkli, kudretli bir terminolojisi olan salon danslarının kurnaz tekniği Aleksey'e büyük bir zevk veriyordu... Her yeni adım onu çocuk gibi sevindiriyordu. Onu öğrendiği zaman, öğretmenini etrafında döndürmiye veya havaya atmıya başlıyor, böylece zaferini kutluyordu. Kendi öğretmeni başta olmak üzere, hiç kimse, bu güç ve çeşitli ayak hareketlerinin, ne kadar acı çekmesine sebep olduğunu ve bu ilmi ne pahasına öğrendiğini bilmiyordu. Bazan gülümsiyerek, gelişigüzel bir hareketle, yüzündeki terle beraber gayriihtiyari akan gözyaşlarını da sildiğini hiç kimse görmüyordu.

Aleksey bir defa topallıya topallıya, yorgun argın, bitkin, fakat neşeli bir halde odasına döndü. Pencerenin yanında yavaş yavaş sönen yaz gününü ve ağaçların üst kısmında parıldıyan son güneş ışıklarını seyrederek düşüncelere dalmış olan Binbaşı Struçkof'a:

— Dans etmeyi öğreniyorum! dedi.

Binbaşı susuyordu.

Meresef takma ayaklarını memnuniyetle çözdü ve kayışlardan şişmiş olan bacaklarını var kuvvetiyle kaşıyarak ısrarla ilâve etti:

— Hem de öğreneceğim!

Struçkof arkasına dönmedi, fakat sanki hıçkırıyormuş gibi acayip bir ses çıkardı, omuzları hafifçe sarsılıyordu. Binbaşıya tuhaf bir şey oluyordu. Yakın zamana kadar şen ve arsız sözleriyle, kadınlara karşı takındığı ihmalkâr tavırlariyle odadakileri eğlendiren ve aynı zamanda öfkelendiren bu yaşlı adam, ansızın bir beşinci sınıf talebesi gibi, farkına varmadan, bütün varlığiyle, fakat galiba ümitsiz bir surette âşık olmuştu. Struçkof sık sık idarehaneye koşarak, Klavdiya Mihailovna ile telefonla konuşuyordu. Oraya giden her yolcuyla ona çiçek, çilek, çikolata gönderiyor, pusulalar, uzun mektuplar yazıyor ve tanıdığı zarfı kendisine verdikleri zaman seviniyor, şakalaşıyordu.

Klavdiya Mihailovna ise Struçkof hakkında hiçbir şey bilmek istemiyor, ona ümit vermiyor, hattâ acımıyordu. Binbaşıya ötekini, şimdi ölü olanı sevdiğini yazıyor ve hayallere kapılmamasını, vaktini boş yere kaybetmemesini, onu bırakıp unutmasını tavsiye ediyordu. Aşk münasebetlerinde o kadar tahkir edici olan bu kuru sözler, bu arkadaşlık hissi, binbaşıyı büsbütün çileden çıkarıyordu.

Aleksey artık yatmış, battaniyesini üzerine çekmiş kasten susuyordu. Binbaşı birdenbire pencereden çekilerek Meresef'in yanına koştu, onu omuzundan sarsmıya ve kulağına bağırmıya başladı:

— Ona lâzım olan şey ne? Ben neyim ki? Kır otu muyum? Ucube miyim, ihtiyar mıyım, paçavra mıyım? Onun yerinde başkası olsaydı... Daha ne söyliyeyim bilmem!

Struçkof kendini koltuğa attı, elleriyle başını tuttu, öyle sarsılıyordu ki, koltuk gıcırdamıya başladı.

— O da kadın değil mi? Bana karşı hiç olmazsa ilgi göstermesi lâzımdı. Onu seviyorlar, Allah müstahakını versin! Hem de nasıl seviyorlar! Ah, Löşka, Löşka! Sen şu sizinkini tanırsın... Söyle bakalım, hangi tarafı benden daha iyiydi, onun kalbine girmeyi nasıl başardı? Akıllı mıydı, güzel miydi? Kahraman mıydı neydi?

Aleksey, komiser Voraböf'ü, onun beyaz çarşaflar arasında yatan sapsarı iri, şişkin vücudunu, başucunda hep aynı, kederli kadın pozu ile oturan Klavdiya Mihailovna'yı ve komiserin, kızıl erlerin çöldeki seferlerine dair ansızın anlattığı hikâyeyi hatırladı.

— Voraböf hakiki bir insandı, bolşevikti binbaşım, dedi. Biz de ona benzesek keşke!

4

Sanatoryuma, inanılmıyacak gibi görünen bir haber yayılmıştı: ayaksız uçman, dans sevdasına tutulmuştu...

Zinoçka idaredeki işlerini bitirdiği zaman, artık talebesinin onu koridorda beklediğini biliyordu. Aleksey onu, öğleden sakladığı çileklerle, çukulotayla veya portakalla karşılıyordu. Zinoçka, ciddiyetle onun koluna giriyor ve beraberce, yaz günlerinde tenha olan ve çalışkan talebenin, oyun masalarını önceden duvara doğru çekerek hazırladığı salona gidiyorlardı. Zinoçka ona zarif hareketlerle yeni figürler gösteriyor, uçman da kaşlarını çatarak kızın küçücük, narin ayaklarının döşeme üzerinde nasıl hareket ettiğine dikkatle bakıyordu. Sonra, kız ciddileşiyor ve ellerini çırparak saymıya başlıyordu:

— Bir, iki, üç! bir, iki üç! Sağ tarafa kayma! Bir, iki üç! Bir iki, üç! bir iki üç!.. Geri dön! Bir iki, üç! Bir iki, üç, şimdi dönüş. Haydi beraber oynıyalım.

Zinoçka, belki de ayaksız olan birisine dans öğretmek hevesine kapılıyordu. Böyle bir işi halletmek, herhalde, ne Bop Gorohof, ne de Pol Sadakovski'ye nasip olmuştu. Belki de, güneşten kararmış, esmer, «yaramaz» inatçı gözlü, siyah saçlı öğrenci, kızın hoşuna gidiyordu. Anlaşıldığına göre her iki sebepten dolayı bütün boş vaktini ve bütün varlığını danslara veriyordu.

Akşamları, oyun meydanları ve sahil boşaldıktan sonra, sanatoryumda en çok sevilen eğlence danstı. Aleksey de bu eğlencelere katılmaya başladı, güzel oynuyor ve hiçbir dansı kaçırmıyordu. Öğretmeni, ona bu kadar ağır şartlarla ders vermiye razı olduğuna çoğu defa üzülmüştü. Armonika çalıyor, eşler dönüyordu. Kızışmış olan ve gözleri heyecandan parlıyan Meresef, bütün dans adımlarını maharetle atıyor, alev saçlı, zarif ve ince bayanını, görünüşte güçlük çekmeden yürütüyordu. Hararetli dansörün bazan salondan kaybolduğu zaman ne yaptığı, onu seyredenlerden hiç kimsenin aklından geçmiyordu.

Aleksey, kızarmış yüzünde hafif bir tebessümle dışarıya çıkıyor ve dalgın bir tavırla, mendiliyle yüzünü siliyordu, fakat kapının eşiğinden geçerek alaca karanlık ormana girer girmez, yüzündeki tebessüm hemen acı bir ifadeye dönüyordu. Parmaklığa dayanarak, inliyerek, sallana sallana merdivenden iniyor ve kendini, çiğden ıslanmış olmakla beraber gündüzki sıcaklığı kaybolmamış olan otların üzerine atıyor, kayışlarla bağlı olan bacaklarının yakıcı acısından ağlıyordu.

Aleksey kayışları çözüyor, bacaklarını biraz dinlendiriyordu. Sonra yine ayaklarını takıyor, yerinden kalkıyor ve aceleyle sanatoryuma dönüyor, hiç kimse farkına varmadan salona giriyordu. Orada, yorulmak bilmiyen mâlûl armonikacı, ter içinde hâlâ çalmıya devam ediyordu. Aleksey, artık kendisini kalabalığın arasında gözleriyle aramıya başlıyan ve sedef gibi dişlerini göstererek gülümsiyen kırmızı saçlı Zinoçka'ya yaklaşıyor ve bu çevik güzel eşle tekrar dans edenlerin arasında dönmiye başlıyordu. Zinoçka, Aleksey'i, kendisini yalnız bıraktığı için azarlıyordu. O da şakalaşarak cevap veriyordu. Onlar dansa devam ediyor ve diğerlerinden ayrılmıyorlardı.

Ağır dans figürleri artık sonuç vermiye başlamıştı. Aleksey hareketlerini ağırlaştıran takma ayakları günden güne daha hafif hissetmiye başladı. Onlar sanki yavaş yavaş vücudiyle kaynaşıyordu.

Aleksey memnundu. Şimdi onu rahatsız eden bir tek şey vardı. Olya'dan mektup gelmiyordu. Bir ay önce, Gvozdef başarısızlığa uğradığı zaman Olya'ya, bu anda kendisine göründüğüne göre, kaderini tayin eden mânasız mektubu göndermişti. Cevap yoktu. Her sabah yüzer adım uzattığı koşudan ve idmandan sonra, idarehaneden geçerek, posta kutularına bakıyordu. Diğer kutulara oranla «M» harfli kutuda her zaman, daha fazla mektup vardı, amma Aleksey onları boş yere defalarca yokluyordu.

Nihayet bir gün, dansla meşgul olduğu sırada, odanın penceresinde Burnazyan'ın siyah saçlı başı göründü. Elinde bastonu ve bir de mektup vardı. Aleksey onun konuşmasına meydan vermeden, üzerinde iri, yuvarlak talebe yazısı okunan zarfı kaptı ve şaşakalan Burnazyan'ı pencerenin yanında, dargın öğretmeni de odanın ortasında bırakarak kaçtı.

Arabozucu bir teyze tavrı takınan Burnazyan mırıldandı:

— Zinoçka, şimdi bu asrî kavalyelerin hepsi böyle... Onlara inanmayın, şeytan duadan kaçtığı gibi siz de onlardan kaçın. Onu bırakın da, dans etmeyi bana öğretin!

Sonra bastonunu odaya fırlattı ve ağır ağır inliyerek pencereye tırmandı. Zinoçka şaşkın ve kederli bir tavırla pencerenin yanında donup kalmıştı. Aleksey'e gelince, kıymetli mektubu elinde sıkarak, sanki onu takip edeceklerinden ve servetini elinden alacaklarından korkuyormuş gibi süratle göle doğru koşuyordu. Burada, hışırdıyan kamışlar arasından geçip, gölün kenarında bulunan yosunlu bir taşın üzerine oturdu. Yüksek otlar, onu her yandan gizliyordu. Titriyen parmaklarının arasındaki kıymetli mektubu tekrar gözden geçirdi. «Acaba içinde ne var?» diye düşünüyordu. Zarf buruşuk ve kirliydi. Herhalde, sahibini ararken bir hayli gezip dolaşmıştı. Aleksey zarfın ucunu ihtiyatla yırttı ve hemen mektubun sonuna baktı. En aşağıda, «Olya'n seni öper» sözleri yazılıydı. İçi ferahladı. Her nedense çamurla ve siyah bir mum yağiyle lekelenmiş olan defter yapraklarını, artık sükûnetle dizlerinin üzerinde açtı. Acaba titiz Oliçka'ya ne olmuştu? Şimdi öyle bir şey okuyordu ki, kalbi acıdan ve iftihardan burkuldu. Olya bir ay önce fabrikayı terketmişti. Şimdi stepte bulunduğunu diğer Kamişin kızları ve kadınlariyle beraber, «ismi hepimiz için kutsal olan büyük bir şehrin» etrafında istihkâmlar ve tanklara karşı hendekler kazdıklarını yazıyordu. Mektupta Stalingrad hakkında bir tek söz bile yoktu. Fakat bu şehirden bahsederken sözlerinde duyulan kaygı,

sevgi, telâş ve ümitten, Stalingrad'tan bahsettiği açıkça anlaşılıyordu.

Olya binlerce gönüllünün kazma, kürek ve arabalarla stepte gece gündüz çalıştıklarını, kazdıklarını, toprak taşıdıklarını, beton döktüklerini yazıyordu. Mektup neşeliydi, sadece ayrı ayrı satırlardan, orada, stepte yaşamanın onlara ne kadar güç geldiği seziliyordu. Olya şüphesiz, bütün varlığı ile gördüğü işlerden bahsettikten sonra, onun sualine cevap veriyordu. Aleksey'den, «Siperlerde» aldığı son mektuba gücendiğini ve Aleksey de sinirleri bozan savaşa katılmamış olsaydı, kendisini bu tahkirden dolayı hiç bir zaman affetmiyeceğini yazıyordu.

Kız şöyle devam ediyordu:

«Fedakârlıktan korkan bir aşkın, gerçek olduğunu söyliyebilir miyiz? Böyle bir aşk yoktur, sevgilim. Varsa da, bana göre, o aşk değildir. İşte ben şimdi haftalarca yıkanmıyorum, ayağımdan pantalonlar ve parmaklarımı dışarda bırakan ayakkabılar var. Güneşten o kadar karardım ki, derim parçalar halinde soyuluyor, altından da pürüzlü ve mor bir deri çıkıyor. Eğer ben buradaki yorgun, kirli, zayıf ve çirkin halimle kalkıp senin yanına gelsem, beni red veya takbih eder misin? Acayip adamsın sen, acayip adam! Başına ne gelirse gelsin, yanıma dön ve seni daima beklediğimi bil. Ben seni çok düşünüyorum, tahta yataklarımıza yatar yatmaz hemen ölü gibi uykuya daldığımız bu istihkâmlara düşmeden önce seni sık sık rüyamda görüyordum. Bunu bil Aleksey; sağ olduğun müddetçe, seni bekliyen, ne hale düşmüş olursan ol, seni daima bekliyen bir yerin olacaktır... Savaş sırasında başına bir şeyler gelebileceğini yazıyorsun... Eğer ben de istihkâmlardayken felâkete uğrasam, sakatlansam, sen benden

ayrılır mısın? Hatırlıyor musun, fabrika okulunda iken biz cebir meseleleri hallederdik. İşte şimdi, benim, senin yerinde olduğumu farzet ve düşün. Söylediğin sözlerden utanacaksın...»

Meresef gözlerini uzun zaman bu mektuptan ayıramadı.

Güneş ortalığı yakıyor ve ışıkları, mavi suları göz kamaştırıcı bir surette parlatıyordu. Kamışlar hışırdıyor, mavi, kadife gövdeli, zar kanatlı Yusufçuklar sessizce uçuşuyordu. Uzun ayaklı çevik böcekler kamış köklerinin yanında pürüzsüz suyun üzerinde koşarak, arkalarında, belli belirsiz dairevi izler bırakıyorlardı. Küçücük dalgalar kumsalı sessizce ıslatıyordu.

Aleksey kendi kendine «Bu ne demektir?» diye düşünüyordu. Vaktiyle annesinin bunları altıncı his «Geleceği gören bir kalp» diye açıkladığını hatırladı. Belki de istihkâmlardaki işlerin ağırlığı, Olya'yı daha akıllı yapmış ve kız Aleksey'in söylemiye cesaret edemediği şeyleri önceden sezmişti. Aleksey mektubu tekrar okudu. Hayır, hayır, bu altıncı his değildi. Olya bunu nereden bulacaktı? Kız, âdeta onun sözlerine cevap veriyordu. Fakat nasıl cevap verebiliyordu?

Aleksey içini çekti, yavaş yavaş soyundu ve elbiselerini kayanın üzerine bıraktı. O daima burada, hışırdıyan kamış duvarının arkasında gizlenen ve yalnız kendisinin bildiği bu küçük körfezin kumsalında yıkanıyordu. Takma ayaklarım çözdükten sonra, taştan yavaşça aşağı kaydı. İri kumların üzerinde kesilmiş ayaklariyle yürürken pek çok acı çektiği halde, emeklemedi. Acıdan yüzünü buruşturarak, göle girdi ve kendini soğuk ve derin suyun üzerine bıraktı. Sahilden uzaklaşarak kımıldamadan arka

üstü yattı. Gözlerinin önünde sonsuz mavi gökyüzü uzanıyordu. Etrafları yaldızlı olan küçük zarif bulutlar gittikçe birbirine yaklaşarak uçuyordu. Arkasına dönünce suyun kucakladığı sahili, sarı su güllerinin ve gölün ortasında yüzen yeşil yaprakların üzerinde tıpkı birer beyaz kanadı andıran nilüferlerin derin, serin sulardaki akislerini gördü.

Birdenbire, Olya'yı, bir defa rüyasında gördüğü gibi, yosunlu büyük kayanın üzerinde oturduğu halde düşündü. Sırtında alaca elbisesiyle, ayaklarını aşağıya sarkıtmış bir durumda oturuyordu. Fakat ayakları suya değmiyordu. İki kesik ayak havada sallanıyor ve su yüzeyine yetişemiyordu. Aleksey bu müthiş hayali gözlerinin önünden kovmak için, suyu yumrukladı. Hayır, Olya tarafından tavsiye edilen usül ona yardım etmiyordu.

5

Güneydeki durum gittikçe güçleşiyordu. Gazeteler çoktan beri Don'daki çarpışmalardan bahsetmiyordu. Birdenbire, Sovyet malûmat bürosunun tebliğinde, Volga yolu üzerinde, Stalingrat yönünde bulunan Don ardı köylerinin isimleri meydana çıktı. Oralarını tanımıyan kimseler için, bu isimlerin önemi pek azdı. Fakat orada büyüyen Aleksey, Don istihkâm hattının yarıldığını ve savaşın Stalingrat duvarlarına dayandığını anladı.

Stalingrat! Bu şehrin ismi, verilen malûmatlar arasında, henüz belirtilmiyor, fakat ağızdan ağıza dolaşıyordu. 1942 yılının sonbaharında, Stalingrat'tan, bir şehirden bahsedildiği gibi değil, ölüm tehlikesi

geçiren yakın bir akraba hakkında konuşulduğu gibi telâşla, acıyla bahsediliyordu.

Olya'mn da oralarda, stepte, şehrin altında bir yerde bulunması ve kimbilir ne gibi sıkıntı ve acılara katlanmak zorunda kalması, Meresef'in telâşını bir kat daha arttırıyordu. Şimdi her gün ona mektup yazıyordu. Fakat, her hangi bir askerî postayla yollanan bu mektupların ne mânası olabilirdi? Acaba geri çekildikleri sırada içinde bulundukları bu karışıklıkta, Volga boyu düzlüklerinde başlıyan muazzam dev çarpışmalarının cehennemi arasında onu bulabilecekler miydi?

Uçmanların sanatoryumu, ayakla basılmış bir karınca yuvası gibi kaynaşıyordu. Her günkü meşgaleler: dama, satranç, voleybol, kriket ve çöl çalıları arasında, gizlice oynayan domino ve zar oyunları, birdenbire unutulmuştu. Uçmanların aklına hiç bir şey girmiyordu. En tembelleri bile yataktan kalkma zamanından bir saat önce, saat yedide radyo ile yayınlanan birinci tebliği dinlemek üzere aşağıya iniyorlardı. Tebliğde anlatılan olaylar arasında, uçmanların kahramanlıklarından bahsedildiği vakit herkes gücenik ve kararık bir yüzle dolaşıyor ve şimdi bu sıcak mevsimde, Stalingrat steplerinde dövüşecekleri yerde, burada ormanın sessizliğinde, aynaya benziyen gölün etrafında gezmek mecburiyetinde olmalarında sanki sanatoryum idaresi kabahatliymiş gibi, hemşirelerle çekişiyor, düzenden ve yemeklerden şikâyet ediyorlardı. Eninde sonunda istirahat edenler, istirahatten bıktıklarını söyliyerek hemen kıtalarına gönderilmelerini istediler.

Akşamüstü, hava kuvvetleri birlikleri şubesinden bir komisyon geldi. Tozlu otomobilden tıp hizmeti nişanları taşıyan birkaç komutan çıktı. Oto-

mobilin ön kısımdan, hava kuvvetleri arasında şöhret kazanmış olan ve babaca davranışından dolayı herkes tarafından sevilen şişman, tıp albayı doktor Mirovolski kanapeye dayanarak ağır ağır indi... Akşam yemeğinden sonra, iyileşen ve izinlerine vadesinden önce son verilip hemen kıtalarına gönderilmelerini istiyenlerin muayenesine sabahleyin başlanacağı haber verildi.

O gün Meresef şafak sökerken kalktıysa da mutat talimlerini yapmadan ormana gidip, kahvaltı zamanı gelinceye kadar gezip dolaştı. Hiç bir şey yemedi ve kendisine, bütün yemekleri tabaklarda bırakmış olduğundan dolayı darılan hizmetçiyi azarladı. Struçkof, Aleksey'e, sadece onun iyiliğini istiyen kızı azarlamağa hakkı olmadığını söyleyince masadan kalkıp yemekhaneden çıktı. Zina, koridorda, duvara asılmış olan Sovyet malûmat bürosunun tebliğinin yanında duruyordu. Aleksey yanından geçerken kız onu görmemezlikten geldi ve yalnız omuzlarını dargın bir tavırla kıstı. Fakat Aleksey, kızı hakikaten görmeden yanından geçtikten sonra, Zina gücenmiş bir halde âdeta ağlarcasına onu çağırdı. Aleksey kızgın kızgın dönüp baktı.

— E, ne istiyorsunuz? Neniz var?

Kız yavaşça:

— Üsteğmen yoldaş, siz niçin... dedi ve öyle kızardı ki, yüzünün rengi saçlarının bakır rengine karıştı.

Aleksey hemen kendine geldi, başını eğdi ve boğuk bir sesle:

— Bugün mukadderatım tayin ediliyor, elimi sıkıp bana mutluluk temenni edin, dedi.

Her zamandan daha çok topallıyarak odasına girdi ve kapıyı kapadı.

Kurul salona yerleşti. Buraya çeşit çeşit cihazlar, kuvvet ölçer, spirometr ve gözü yoklamak için cetveller getirdiler. Bütün sanatoryum bitişik odalara toplanmıştı. İstirahat müddetleri bitmeden önce cepheye gitmek istiyenler — ki bunu hepsi istiyordu — uzun sıralar halinde dizilebildi. Fakat Zinoçka, onlara, üzerinde heyet tarafından kabul edileceklerі saat yazılı olan küçük fişler vererek odalarına gitmelerini rica etti. Birinciler muayeneden geçtikten sonra, kurul üyelerinin titizlik göstermeyip, müsamahakâr davrandıkları dedikodusu ortaya yayıldı. Kurul nasıl müsamahakâr olmıyacaktı? Volga etrafında yeni yeni kuvvetleri gerektiren muazzam çarpışmalar bu sıralarda oluyordu! Aleksey zarif taraçanın önündeki tuğla duvarın üzerine oturmuş ayaklarını sallıyor ve çıkanlara sanki pek bir ilgi göstermeden:

— E nasıl? diye soruyordu.

Dışarı çıkan, yürürken gömleğini düğmeliyor veya kayışını sıkıyor ve neşeyle cevap veriyordu:

— Savaşacağız!

Meresef'ten önce Burnazyan içeri girdi. Bastonunu kapının önünde bırakarak odaya girdiği zaman, kendi kendine cesaret vermek istiyor, iki tarafına sallanmamağa ve daha kısa olan ayağına doğru eğilmemeğe çalışıyordu. Onu uzun müddet alıkoydular. Aleksey açık pencereden, arasıra hiddetli cümlelerin bazı kısımlarını işitiyordu. Sonra, kızışmış olan Burnazyan kapıdan fırladı. Sağa sola bakmadan Aleksey'i hiddetle süzdü ve topallıyarak bahçeye doğru yollandı.

— Bürokratlar, cephe gerisi sıçanları! Havacılıktan ne anlarlar! Bunu bale mi zannediyorlar, ne-

dir!.. Ayak kısaymış... Lânet olsun şu iğnelere, şırıngalara!

Aleksey'in kalbi burkuldu, fakat şen bir tavırla gülümsiyerek, çevik adımlarla odaya girdi. Kurul üyeleri büyük bir masanın etrafında oturmuşlardı. Ortada, tıp teşkilâtının albayı Mirovolski bir et yığını gibi yükseliyordu. Yan tarafta küçük bir masa başında, beyaz fazla kolalanmış gömleği ve başlığının altından görünen saçlarının kızıl kıvırcıklariyle bir bebeği andıran şirin Zinoçka oturuyordu. Kız Aleksey'e dosyasını verdiği zaman hafifçe elini sıktı.

Albay, gözlerini Aleksey'in üzerinde gezdirerek:

— Hey, genç adam, gömleğini çıkar, dedi.

Aleksey, boş yere bu kadar jimnastik yapmış ve kendini güneşte karartmış değildi. Doktor, esmer derinin altında adalelerin teker teker seçildiği kuvvetli dinç sağlam vücudunu haz duyarak seyretti.

Kuruldakilerden biri bilgili olduğunu göstermek istiyerek:

— Sizden, Davut heykelleri yapmak için örnek alınabilir, dedi.

Meresef bütün tecrübeleri kolaylıkla geçirdi. Kuvvet ölçme cihazını eliyle, bir buçuk defa fazla kuvvetle çekti, nefes ölçme aletine o kadar hızlı üfledi ki, gösterge en yukarı çıktı. Kan tazyiki normal, sinirleri ise mükemmeldi. Sonunda da kurnazlık yaparak kuvvet ölçme cihazının kolunu o kadar hızlı çekti ki, cihaz bozuldu.

Albay Mirovolski iskemlenin arkasına dayanarak «üsteğmen A. P. Meresef'in dosyası»nın bir köşesine artık kararı yazmağa hazırlanırken memnun bir sesle sordu:

— Uçman mısın?

— Uçmanım.

— Avcı mısın?

— Evet avcıyım.

— Eh öyleyse ava gidin. Bilseniz şimdi sizin gibilere orada ne büyük ihtiyaç var. Fakat siz neden hastahanede yatmışsınız?

Aleksey şaşırdı, herşeyin birdenbire yok olduğunu hissediyordu. Ama tam bu sırada, albay artık onun dosyasını ele almış okuyordu. Geniş sevimli yüzü hayretten gerilmeğe başlamıştı.

— Ayakları kesikmiş... ne budalalık! Sakın bir hata olmasın? E, neden susuyorsunuz?

Aleksey, sanki darağacına çıkıyormuş gibi, hafif bir sesle mırıldandı:

— Hayır, hata değil.

Doktor ve kurul üyeleri bu çevik, endamlı ve sağlam gence şüpheyle bakarak, işin ne olduğunu anlamadılar.

Albay sabırsızlıkla emretti:

— Paçalarınızı sıvayın!

Aleksey sapsarı kesildi. Acz içinde Zinoçka'ya baktı ve yavaşça pantolonunu sıvıyarak, masanın önünde deriden yapılmış takma ayakları üzerinde, kollarını yardımsızca salmış, bitkin bir vaziyette durdu.

Albay sözüne devam etti:

— Öyle mi? Eh, aga, bizi niçin aldatıyorsunuz? Bize bu kadar vakit kaybettirdiniz. Sakın ayaksız olarak hava kuvvetleri hizmetine girmeğe niyetiniz olmasın?

Aleksey'in siyah gözleri, bir ısrar ve tahrik ifadesiyle parladı ve hafif sesle şöyle dedi:

— Ben sadece niyet etmiyorum, gireceğim.

— Siz delirdiniz mi? Ayaksız mı uçacaksınız?

Meresef bu defa artık sakince ve ısrarla cevap verdi:

— Evet, ayaksız uçacağım!

Elini eski modaya göre dikilmiş olan yaz ceketinin cebine soktu ve oradan dergiden kesilmiş ve dikkatle katlanmış bir fotoğraf çıkardı.

— Görüyor musunuz, bu adam yalnız bir ayakla uçmuştur, ben niçin ayaksız uçmıyayım?

Albay pusulayı okuyup hayret ve hürmetle uçmana baktı:

— Fakat bunun için pek çok idman yapmak lâzımdır, dedi, sonra yumuşak bir tavırla ilâve etti:

— Görüyor musunuz on yıl idman yapmış? Sizin de bu takma ayakları, hakikî ayak gibi idare etmeyi öğrenmeniz lâzım.

Burada Aleksey beklenmedik bir yardım gördü. Zinoçka yerinden fırladı ve ellerini dua eder gibi göğsü üzerinde çaprazlıyarak konuşmıya başladı:

— Albay yoldaş, görseniz o nasıl dans ediyor! Sağlam insanlardan daha iyi. Bunu namusun üzerine söylüyorum!

Zavallı o kadar kızarmıştı ki, şakaklarında inci gibi ter damlaları belirdi.

Albay omuz silkti:

— Nasıl dans ediyor? dedi. Acayip şey!

Sonra komisyonun öbür üyelerine baktı.

Aleksey, Zinoçka'nın ortaya attığı fikre sevinçle sarıldı:

— Siz ne «evet», ne de «hayır» deyin. Bu akşam bizim dans ettiğimiz yere gelin o zaman benim uçabileceğime inanacaksınız.

Kapıya doğru giden Meresef aynadan, kuruldakilerin tartışmakta olduklarını gördü.

Öğleden evvel, Zinoçka, Aleksey'i, terkedilmiş

bahçenin fundalıkları arasında buldu. Uçman, salondan çıktıktan sonra, sağlık kurulunun üyeleri arasında onun hakkındaki tartışmaların uzun zaman devam ettiğini ve albayın, Meresef'in olağanüstü bir genç olduğunu, belki de hakikaten uçabileceğini söylediğini Aleksey'e anlattı.

Rus insanı neyi başaramaz? Buna, kuruldakilerden biri, havacılık tarihinde böyle bir şey görülmediğini söyliyerek itiraz etmek istemişti. Fakat Mirovolski, tarihin birçok şeyler bilmediğini ve bu savaşta Sovyet insanlarının ona birçok şeyler öğrettiğini söylemişti.

Seçilen gönüllülerin cepheye hareket ettikleri akşam, sanatoryumda bir program gereğince danslar tertip edilmişti. Gidecek olanların sayısı iki yüzü buluyordu. Moskova'dan kamyonla askerî bando gelmişti. Bandonun sesi, veranda ve giriş yerlerinin parmaklıklı pencerelerini titretirken, uçmanlar kan ter içinde, yorulmadan dansediyorlardı. Onların arasında şen, maharetli, çevik olan Meresef, altın saçlı bayanı ile dans ediyordu. Bu çift fevkalâdeydi.

Askerî doktor albay Mirovolski elinde soğuk bir bira bardağı ile açık pencerenin önünde oturmuş Meresef'ten ve onun alev saçlı arkadaşından gözlerini çekmiyordu. Mirovolski doktordu, dahası var askerî doktor. O sonsuz tecrübelerinden, ayakların, protezlerden çok farklı olduğunu biliyordu. İşte şimdi şu esmer, tıknaz uçmanın küçücük zarif bayaniyle ne kadar güzel dans ettiğini seyrederken, bunun ortak bir aldanış olması fikrinden kendini kurtaramıyordu. Aleksey, el çırpanların ortasında ellerini yan taraflarına ve yanaklarına vura vura büyük bir maharetle «Barinya» oyununu oynadıktan

sonra canlı bir tavırla albayın yanma gittiği zaman, Mirovolski onun elini hürmetle sıktı. Meresef susuyordu, fakat gözleri albaya ricayla bakıyor, cevap istiyordu.

Albay konuşmıya başladı:

— Benim sizi doğrudan doğruya cepheye göndermeğe selâhiyetim olmadığını anlıyorsunuz, fakat size, kadro idaresine hitaben bir tavsiyename veririm. Lâzım gelen idmandan sonra uçabileceğinizi düşündüğümü yazarım. Sözün kısası, oyumun lehinize olacağına emin olabilirsiniz.

Mirovolski kendisi gibi tecrübeli bir askerî doktor olan sanatoryum müdüriyle kolkola çıktı. İkisi de gördüklerinden hayret ve heyecan içindeydiler. Yatmadan önce sigara içerken, ikisi de, Rus insanının kesinlikle azmettiği herşeyi yapmak kabiliyetinde olduğu üzerine uzun süre konuştular.

Bu sırada, bando aşağıda hâlâ gürlemekteyken ve pencereden bahçeye düşen aydınlığın dörtgeni içinden, dans edenlerin gölgeleri geçerken Aleksey Meresef yukarıda, iyice kilitlediği banyoda, dudaklarını kanatacak derecede ısırıyor ve ayaklarını soğuk suda dinlendiriyordu. Acıdan kendinden geçmiş bir halde, takma ayakların şiddetli hareketinden meydana gelen mavi sert nasırları ve yaraları oğuşturuyordu. Bir saat sonra binbaşı Struçkof odaya girdiği zaman, Meresef yıkanmış, canlanmıştı ve aynanın önünde kıvırcık saçlarını taramaktaydı.

— Zinoçka seni orada arıyordu. Ayrılmazdan önce biraz gezinmenizi istiyor. Kızcağız pek kederli.

Meresef israr etti:

— Beraber gidelim, Pavel İvanoviç, haydi halk, nen var?

Aleksey, kendisine ihtimamla dans öğreten bu

sevimli ve gülünç kızın yanında yalnız kalacağını düşününce sıkılıyordu. Olya'nın mektubundan sonra, bu kızla beraber olduğu zaman içinde tuhaf bir ağırlık duyuyordu. Şimdi Meresef, Struçkof'un da gelmesinde israr ediyordu. Nihayet binbaşı bir şeyler mırıldanarak şapkasını aldı.

Zinoçka balkonda bekliyordu. Elinde yolunmuş bir çiçek demeti vardı. Koparılmış ve dökülmüş çiçek yaprakları, Zinoçka'nın ayakları önünde döşemeyi kaplıyordu. Kız, Aleksey'in adımlarını duyar duymaz, ileri doğru uzandı, fakat onun yalnız olmadığını görünce eğildi ve büzüldü.

Aleksey kaygusuz bir sesle teklif etti:

— Vedalaşmak için ormana gidelim.

Onlar kolkola girerek eski ıhlamur ağaçlarının bulunduğu yolda sessizce yürümiye başladılar. Mehtabın soluk ışıklariyle aydınlanan toprağın üzerinde ayaklarının altında kapkara gölgeler dolaşıyor, öte de beride sonbaharın ilk sarı yaprakları, etrafa saçılmış altın paralar gibi parlıyordu. Yolun sonuna gelmişler. Parktan çıktıktan sonra ıslak ve sararmış otların üzerinde yürüyerek göle doğru yollandılar. Küçük vadi, beyaz koyun derisine benziyen kesif bir sis tabakasına bürünmüştü. Sis, yerde sürünerek onların beline kadar geliyor, soğuk ay ışığında esrarengiz bir surette ışık saçıyor sanki, soluk alıyordu. Güzün kesif güzel kokularını emmiş olan nemli hava kâh serin, hattâ soğuk, kâh sıcak ve boğucu idi. Sisle örtülü olan bu göl, sanki birtakım sıcak ve soğuk cereyanların kaynağı idi.

Kızın küçük, fakat kuvvetli elinin, dirseğini kuvvetle sıktığını hisseden Aleksey dalgın dalgın söylendi:

— Sanki devler gibi bulutlar üzerinde yürüyoruz değil mi?

Birtakım kederli düşüncelere dalmış olan Struçkof mırıldandı:

— Ahmak gibi ayaklarımızı ıslatıp, kendimizi üşütüyoruz.

Aleksey gülümsiyerek ilâve etti:

— Ben sizden daha iyiyim, hiç olmazsa ıslatacak ve üşütecek ayaklarım yok.

Zinoçka onları sisle örtülü olan göle doğru çekti:

— Gidelim, gidelim, şimdi orası herhalde çok güzeldir.

Üçü de az daha suya girecekleri sırada, önlerinde, ayaklarının dibinde, sisin yumuşak örtüsü altından birdenbire meydana çıkan gölün karanlık sularını görerek hayret içinde durdular. Yakında küçük bir köprü vardı. Onun yanında da bir sandalın siyah silûeti görünüyordu. Zinoçka sisin arasında kayboldu ve biraz sonra elinde küreklerle döndü. Halkaları taktılar. Aleksey küreklere geçti. Zina ve binbaşı ise yanyana sandalın arka tarafına oturdular. Sandal kâh sise dalarak, kâh mehtabın gümüş ışıklariyle alabildiğine aydınlattığı gölün uçsuz bucaksız siyah ve cilâlı aynasına çıkarak yavaş yavaş sakin suların üzerinde kaymıya başladı. Herkes kendi düşüncelerine dalmıştı. Gece sakindi. Su, küreklerin altında cıva damlaları gibi etrafa sıçrıyor, sanki onlar kadar ağır görünüyordu. Sandalın halkaları boğuk bir sesle gıcırdıyor, bir kuşun cıvıltısı ve uzaktan suyun üzerine yayılan asabi ve meyus bir baykuş sesi işitiliyordu.

Zinoçka hafif bir sesle konuşmıya başladı:

— Burada, yakınımızda savaş olduğuna inana-

mazsın... Bana mektup yazacak mısınız, arkadaşlar? Meselâ, siz, Aleksey Petroviç bana yazmayı arzu eder misiniz? Size, adresimi ve bir posta kartı vereceğim. Kartın üzerine, «Sağ salimim. Selâmlar» diye yazıp kutuya atın, e mi?

Struçkof bağırdı:

— Eh, kardeş, yola çıkacağıma ne kadar seviniyorum! Bıktım artık, bir an önce işe başlıyalım!

Hepsi tekrar sustular. Küçücük okşayıcı dalgalar sandala hafifçe çarparak ninni söyler gibi ahenkle şırıldıyor, dümenin arkasında hareketli ve parlak düğümler halinde yumaklanıyordu. Sis artık eriyor, ay ışığının sahilden sandala doğru, gümüş renginde parlak belli belirsiz bir sütun halinde uzandığı, ve nilüferlerin suyun üzerinde hafifçe sallandığı görülüyordu.

Zinoçka:

— Haydi, biraz şarkı söyliyelim, diye teklif etti ve cevap beklemeden Üvez şarkısını söylemeğe başladı.

Kız şarkının birinci beytini hüzünle söyledikten sonra Struçkof onu derin ve kuvvetli bariton sesiyle hemen takip etti. Binbaşının bundan önce şarkı söylediği yoktu, hattâ Aleksey bile onun bu kadar güzel ve yumuşak sesi olduğunu bilmiyordu. İhtiras ve kederle dolu olan bu şarkı uçsuz bucaksız suların üzerine alabildiğine yayıldı. İki dinç erkek ve kadın sesi birbirini destekliyerek yükseliyordu. Aleksey, penceresinin altında yükselen küçücük üvezi ve onun biricik kızıl salkımını, yeraltı köyündeki büyük gözlü Varya'yı hatırladı. Sonra bunların hepsi, göl, bu sihirli ay ışığı, sandal ve şarkı söyleyenler ortadan kayboldu. Aleksey, karşısında, gümüşî sisin arasında Kamişin'li kızı gördü. Fakat bu kız, yeşer-

miş çayırda, papatyaların arasında oturan Olya değil; yanaklarında yanık lekeleri olan yabancı, yorgun, titrek dudaklı bir kız; sırtında terli gömleği ve elinde kürekle, Stalingrad steplerinin bir tarafında bulunan, Olya idi.

Meresef kürekleri bıraktı, sakinleşti ve üçü de hep beraber şarkının son beytini söylemeğe başladılar.

6

Sabah erkenden, birçok asker otobüsü sanatoryumun avlusundan çıktı. Birinin basamağında oturan binbaşı Struçkof otobüs daha methaldeyken çok sevdiği üvez şarkısını söylemeğe başladı. Şarkıya diğer arabalardakiler de katıldı. Vedalaşanların selâm ve temennileri, Burnazyan'ın şakaları, otobüs penceresinden Aleksey'e bir şeyler söylemeğe çalışan Zinoçka'nın sesi, bütün bunlar, uzun yıllar zarfında unutulmuş olan ve tekrar canlanarak büyük vatan savaşı günlerinde insanların kalblerini saran bu eski şarkının basit ve mânalı sözleri arasında kayboldu.

Otobüsler şarkının hazin ahengini beraber götürerek uzaklaştılar. Şarkı bittikten sonra yolcular sustu ve başkentin kenar mahallelerindeki ilk fabrikalar ve binalar görününceye kadar hiç kimse bir tek söz söylemedi. İliklenmiş resmî ceketiyle otobüsün basamağında oturan binbaşı Struçkof, gülümsiyerek Moskova civarındaki manzarayı seyrediyordu. Binbaşı neşeliydi. Bu daimî askerî seyyah, harekette, yolculukta kendini çok iyi hissediyordu. Hiç tanımadığı bir hava kıtasına, sanki kendi eviymiş gibi gidiyordu. Meresef kederli ve sessizdi. En büyük güçlüklerin şimdiden sonra başlıyacağını hissediyor ve

bunları yenmeyi başaracağını düşünüp duruyordu.

Meresef, otobüsten iner inmez, hiç bir yere uğramadan ve hattâ geceyi bile nerede geçireceğini düşünmeden hemen Mirovolski'nin yanına yollandı. Burada onu ilk başarısızlık bekliyordu. Teveccühünü bu kadar güçlükle kazanmağa muvaffak olduğu hekimin acele bir işle hareket ettiği ve çabuk dönmiyeceği anlaşıldı. Aleksey'e, genel düzen yoluyla bir rapor vermesini teklif ettiler. Meresef raporunu hemen burada, koridor penceresinin pervazında yazdı ve onu kısa boylu, zayıf ve yorgun bakışlı levazım komutanına teslim etti. Komutan elinden geleni yapacağını vaadederek, iki gün sonra tekrar gelmesini rica etti. Uçman, boş yere isteklerini, ricalarını anlatıyor, hattâ tehdit ediyordu. Zayıf yumruklarını göğsüne dayayan komutan, genel düzenin böyle olduğunu ve bunu ihlâl etmiye hakkı olmadığını söyledi. Hakikaten bu hususta onun bir yardımı olamıyacağı aşikârdı. Meresef ümidini keserek çıkıp gitti.

Böylece askerî idarehaneleri dolaşmaya başladı. Hastahaneden onu alelacele gönderdiklerinden ve kendisine erzak ile maaş vermeyi düşünmediklerinden dolayı durumu güçleşti. Kendisi de bu hususta lâzım gelen tedbirleri vaktinde almamıştı. Elinde hiç bir vesika yoktu. Hizmet etmeyi seven kibar levazım komutanı, lüzumlu vesikalar hakkında hemen telefon edeceğini vaadetse de, Meresef bu işlerin ne kadar yavaş yapıldığını biliyordu ve artık her ekmek kilosu, her şeker parçası üzerinde ciddî surette hesap tutulan Moskova'da kısa bir zaman zarfında parasız, evsiz ve aç kalmak durumunda bulunacağını anladı.

Aleksey, Anüta'nın çalıştığı hastahaneye telefon

etti. Anüta'nın kederli veya meşgul olduğu sesinden belliydi, fakat Meresef'in geldiğine çok sevindi ve bu günleri, kendi evinde geçirmesini rica etti. Kız, kışla düzenine uymak mecburiyetinde olduğu için hastahanede kalıyordu. Böylece Aleksey'i hiç kimse rahatsız etmiyecekti.

'Sanatoryum idaresi, hastalarına beş günlük yiyecek tedarik etmişti. Aleksey çok düşünmeden yeni ve büyük binaların arka tarafındaki geniş bir avluda bulunan tanıdık eski eve doğru yollandı. Şimdi sığınacak yeri ve yiyeceği vardı ve bekliyebilirdi. Yine kedi, gaz buharları ve ıslak çamaşır kokan, karanlık dolambaçlı merdivenlerden yukarı çıkarak, el yardımiyle kapıyı buldu ve ona kuvvetle vurmağa başladı.

İki küçük zincirle kapalı olan kapının aralığından zayıf ve ihtiyar bir kadın başı uzandı. Aleksey'i baştan aşağı süzerek onun kim olduğunu, kimin yanına geldiğini ve aile adını sordu. Ancak bundan sonra zincirler takırdadı ve kapı açıldı.

— Anna Danilovna evde değil, fakat bana sizin geleceğinizi telefon etti. Buyurun, ben sizi onun odasına götüreceğim.

İhtiyar kadın, kederli ve soluk gözlerini hâlâ onun yüzünde, ceketinde ve eşya torbasında gezdirip duruyordu.

— Belki size sıcak su lâzım olacak? İşte Anüçka'nın sobası üzerinde bir gaz ocağı var, şimdi ısıtırım.

Aleksey bu tanıdık odaya hiç çekinmeden girdi. Struçkof'ta pek çok gelişmiş olan bir kabiliyet; askerin, kendini her yerde kendi evindeymiş gibi hissetmek kabiliyeti Aleksey'e de sirayet etmeğe başlamıştı. Aleksey, eski mobilya, toz, naftalin ve yıllar-

ca herkese sadakatle hizmet eden bu eski şeylerin kokusunu alınca, uzun süren bir seyahetten sonra kendi evine dönmüş gibi heyecanlanmıştı. İhtiyar kadın onun peşini bırakmadan bir şeyler konuşuyor, bir fırında, siyah ekmek yerine bazan vesikayla güzel küçük ekmekler verildiğini, birkaç gün önce tramvayda emin bir askerden işittiğine göre, Ctalingrat önünde Almanların hakkından gelindiğini ve bundan dolayı da Hitler'in delirmiş olduğunu, tımarhaneye gönderildiğini, Almanya'da artık Hitler'in benzerinin hüküm sürmekte olduğunu, haksız olarak işçi ekmek vesikası alan komşusu Aleftina Arkadevna'nın kendisinden çok güzel bir porselen süt kabı alıp onu geri vermediğini, şimdi tahliye edilmiş olan çok namuslu bir ailenin kızı Anna Danilovna'nın mükemmel, uslu, terbiyeli, ciddi bir kız olduğunu, başka kızlara benzemediğini, herkesle gezip tozmadığını ve eve de erkekler getirmediğini anlatıp duruyordu.

— Ya siz onun nişanlısı mısınız? Sovyetler Birliği kahramanı olan, tankçı mısınız?

Meresef:

— Hayır, ben sadece bir uçmanım, diye cevap verdi ve ihtiyar kadının ifadeli yüzünde aynı zamanda itimatsızlık, tahkir, hayret ve hiddet duyguları belirdiğini görerek gülmemek için kendini güçlükle zaptetti.

Kadın dudaklarını büktü, kapıyı hiddetle kapadı ve artık eski kaygıları ve muhabbeti ifade etmiyen gücenik bir sesle koridordan ilâve etti:

— Sıcak suya ihtiyacınız varsa, mavi gaz ocağında kendiniz ısıtabilirsiniz.

Herhalde, Anüta hastahanede çok meşguldü. Bu yağmurlu sonbahar gününde evin büsbütün terkedilmiş bir hali vardı. Her şey kalın bir toz tabakasiyle

kaplıydı, pencerelerde çoktan beri sulanmamış sararmış çiçekler vardı. Masanın üzerinde, çaydanlık duruyor ve kenarları artık küflenmiş kuru ekmek parçaları yuvarlanıyordu. Piyanoyu mavi ve yumuşak bir toz örtüsü kaplamıştı. Uçarken, sararmış kirli cama vuran büyük ve kuvvetli bir sinek, sanki bu sıcak ve ağır havada boğuluyormuş gibi vızıldayıp duruyordu.

Meresef pencereleri açtı. Karşıda, sıra sıra ince sırıklarla çevrili yamaç görünüyordu. Temiz hava odaya dolarak, eşyaların üzerindeki tozları öyle üfürdü ki, odada boz bir duman kalktı. Bu anda Aleksey'in aklına neşeli bir fikir geldi: Bu terkedilmiş odayı temizlemek ve eğer Anüta akşama kendisi ile görüşmek için hastahaneden ayrılabilirse onu hayrette bırakmak ve sevindirmek. Aleksey ihtiyar kadından kova, paçavra ve fırça istedi ve erkekler tarafından hor görülen bu işe hevesle sarıldı. Bir buçuk saat tahtaları ovdu, sildi, süpürdü ve kendi yaptığı bu basit işlere sevindi.

Akşam üstü köprüye doğru indi. Daha eve giderken kızların rengârenk kasımpatları sattıklarını görmüştü. Birkaç çiçek satın aldı, onları piyanonun ve masanın üzerindeki vazolara koyduktan sonra rahat yeşil koltuğa yerleşerek bütün vücudunda hoş bir yorgunluk hissetti ve ihtiyar kadının mutfakta, Aleksey'in getirdiği erzaktan hazırladığı sıcak yemeğin lezzetli kokusunu susamışçasına burnuna çekti.

Anüta öyle yorgun döndü ki, etrafındaki her şeyin tertemiz olduğunu hiç görmeden, selâm verir vermez divanın üzerine yıkıldı. Birkaç dakika dinlenip biraz su içtikten sonra hayretle etrafına baktı ve her şeyi anlıyarak yorgun bir tavırla gülümsedi, sonra Meresef'in dirseğini minnettarlıkla sıktı.

— Anlaşıldığına göre Grişa sizi boşuna bu kadar çok sevmiyor, hattâ ben biraz kıskanıyorum bile. Aleksey'ciğim, bütün bunları siz mi yaptınız? Ah, fevkalâde bir insansınız! Ya Grişa'dan mektup aldınız mı? O hâlâ orada. Üç gün önce iki kelimeden ibaret kısa bir mektup aldım. Stalingrat'taymış, hem de — tuhaf adam — sakal bıraktığını yazıyor. Nereden aklına esti, nasıl da vakit bulabilmiş: Orası herhalde çok tehlikeli bir yer. Alyoşa siz ne dersiniz, ya ben ne yapacağım?.. Stalingrat hakkında o kadar dehşetli şeyler söylüyorlar ki!

— Orada savaşılıyor...

Aleksey içini çekti ve yüzünü buruşturdu. Herkesin ağzında dolaşan bu muazzam çarpışmanın başlamış olduğu Volga'da bulunanlara gıpta ediyordu.

Onlar geç vakte kadar konuştular. Sıcak akşam yemeğini iştahla yediler ve öteki oda kilitli olduğundan ikisi de bir odaya kardeşçe yerleştiler. Anüta yatağa, Aleksey de divanın üzerine yattı ve hemen gençlere özgü derin bir uykuya daldılar.

Aleksey gözlerini açtığı zaman divandan sıçrayıp kalktı. Güneşin tozlu ışıkları artık düşemeye düşüyordu. Anüta yoktu. Divanın dayanağına bir pusula iliştirilmişti: «Hastahaneye gitmek için acele ediyorum. Çay, masanın üzerinde, ekmek büfede, şeker yok. Cumartesi gününden önce işten ayrılamıyacağım. A.»

Bu günlerde Aleksey hemen hemen evden çıkmıyordu. İşi olmadığından, ihtiyar kadının bütün gaz ocaklarını, tencerelerini, elektrik prizlerini hattâ porselen kabını henüz iade etmemiş olan Aleftina Arkadevna'nın kahve değirmenini de yine onun ricası üzerine tamir etmişti. Bütün bunlar sayesinde ihtiyar kadının ve hava koruma teşkilâtına faal ola-

rak katılan, inşaatta çalışan ve bütün gün şuraya buraya koşan kocasının dostluğunu kazandı. Karı koca tankçıların iyi insanlar olduklarına, fakat uçmanların da onlardan geri kalmadıklarına, hattâ dikkat edilirse, havacılık mesleklerine rağmen ev işlerini seven ciddi kimseler olduklarına hükmettiler.

Aleksey sonucu öğrenmek için kadro şubesine gideceği günün gecesini, divanın üzerinde gözlerini kırpmadan geçirdi. Şafak sökerken kalktı, tıraş oldu, yıkandı. İdarehane açıldığı zaman, tam vaktinde birinci olarak, idarede çalışan binbaşının masası önünde bekliyordu. Onun geleceğini bu binbaşı tayin edecekti. Bu adam onda fena bir tesir bıraktı. Aleksey'i görmemezlikten gelerek, uzun zaman masanın etrafında döndü, çıkardığı dosyaları sıraladı, birisine telefon etti, dosyaların nasıl numaralanacağına dair kâtibesine etraflıca talimat verdi, sonra bir yere kadar çıktı ve çok gecikti. Onun uzun burunlu, iyi tıraş edilmiş yanakları, al dudakları, somurtkan yüzü ve çıkık alniyle birleşen çıplak başı Aleksey'de nefret hissi uyandırdı. Nihayet binbaşı takvimin yaprağını çevirdi ve o zaman başını kaldırarak Aleksey'e baktı. Sonra dinç ve kendine güvenen bir sesle sordu:

— Benim yanıma mı geldiniz üsteğmen yoldaş?

Meresef işini anlattı. Binbaşı, kâtibeden onun dosyasını istedi ve beklediği sırada ayaklarını uzatarak sol eliyle dikkatle gizlediği bir kürdanla dişlerini karıştırmaya başladı. Dosyayı getirdikleri zaman kürdanı mendiliyle sildi, bir kâğıda sardı ve ceketinin cebine koyarak dosyayı okumağa başladı. Uçmanın iki ağacının da kesik olduğunu okuyunca, Aleksey'e kibarca bir iskemle göstermekte acele etti. «Oturun. Niçin ayakta duruyorsunuz» diyerek tekrar

okumıya daldı. Binbaşı son sahifeyi okuduktan sonra sordu:

— E, siz şimdi ne istiyorsunuz?

— Bir avcı uçak alayına tayin edilmemi istiyorum.

Binbaşı iskemlenin arkalığına dayanarak, hâlâ ayakta duran uçmana hayretle baktı ve oturması için bir iskemle çekti. Binbaşının kalın kaşları yuvarlak alnının daha yukarısına kaymıştı.

— Fakat siz uçamazsınız!

— Uçabilirim, uçabilirim. Bunu yoklamak için beni idman mektebine gönderin.

Meresef âdeta bağırıyordu ve sesinde öyle büyük bir arzu hissediliyordu ki, yakın masalarda oturan askerler bu esmer güzel gencin bu kadar ısrarla ne istediğini anlamağa çalışarak başlarını kaldırdılar.

— Fakat, dinleyin, ayaksız nasıl uçacaksınız? Gülünç şey... Böylesi nerede görülmüş? Buna kim müsaade edecek?

Binbaşı karşısında bir fanatiğin veya bir delinin bulunduğunu zannetti.

Aleksey'in kızgın yüzüne ve ateşli «yaramaz» gözlerine bakarak mümkün olduğu kadar yumuşak bir tavırla konuşmaya çalışıyordu.

Meresef ısrarla tekrar ediyordu.

— Bu şimdiye kadar görülmemiş, fakat şimdi görülecek!

Sonra defterinden, şeffaf kâğıda sarılmış olan dergi sayfasını çıkararak binbaşının masasına koydu.

Etraftaki masalarda çalışanlar, artık işlerini bırakmış bu konuşmayı merakla dinliyorlardı. Bunlardan biri kibrit istemek bahanesiyle binbaşının

yanına geldi ve Aleksey'in yüzüne baktı. Binbaşı makaleyi gözden geçirdi.

— Bizim talimatımız var, bu makaleye vesika nazariyle bakamayız. Talimatımızda hava hizmetinde bulunanların ne gibi vasıflarının olmaları lâzım geldiği iyice gösterilmiştir. İki ayağınız değil, yalnız iki parmağınız bile eksik olsaydı, size bir uçağın idaresini veremezdim. Derginizi geri alın, bu bir delil olamaz. Sizin arzularınıza hürmet ediyorum, fakat...

Artık çileden çıktığını ve bir saniye daha geçerse hokkayı alıp bu parlak, çıplak alnın üzerine atacağını hisseden Meresef boğuk bir sesle mırıldandı:

— Ya bu?

Ve masanın üzerine son delilini — büyük rutbeli askerî doktor tarafından imzalanmış vesikayı — koydu. Binbaşı kâğıdı şüpheyle aldı. Tıp sağlık hizmetine ait damgayı taşıyan bu vesika mühürlüydü ve uçmanlar arasında hürmet kazanmış bir doktorun imzasını taşıyordu. Binbaşı bunu okuduktan sonra daha kibarca konuşmağa başladı. Hayır, karşısındaki deli değildi. Ayaksız olarak uçmağa hazırlanan bu genç, hakikaten olağanüstü bir gençti. Ciddi ve nüfuzlu bir askerî doktoru da buna inandırmayı başarmıştı.

Binbaşı içini çekerek:

— Ne de olsa bütün arzuma rağmen size yardım edemiyeceğim! dedi.

Sonra Meresef'in dosyasını bir kenara koydu ve devam etti:

— Birinci sınıf askerî doktor istediğini yazabilir, *fakat bizim, bu gibi gayrikanuni hareketlere* meydan vermiyen açık talimatımız vardır. Bu tali-

matnameye uymayacak olursam kim mesul olacak: askerî doktor mu?

Meresef, kıllı ellerinin büyük ve çirkin tırnakları ihtimamla kesilmiş olan ve kendisinden bu kadar memnun ve emin görünen bu şişman, sakin, kibar, yakası temiz ceketi ütülü adama nefretle baktı. Buna nasıl meram anlatmalıydı? Anlayabilecek miydi? Hava savaşının ne demek olduğunu biliyor muydu acaba? Hayatında belki de tüfek sesi bile işitmemişti. Meresef var kuvvetiyle kendine hakim olmıya çalışarak sordu:

— Öyleyse nereye gideyim?

Binbaşı omuzlarını silkerek:

— İsterseniz sizi teşkilât şubesinin heyetine göndereyim, dedi. Yalnız şunu önceden söyliyeyim: boşuna uğraşacaksınız.

Meresef bütün ağırlığı ile iskemlenin üzerine çökerek mırıldandı:

— Allah müstahakını versin! Heyete gönderin.

Meresef, böylece müesseseleri gezmiye başladı. Başlarını kaşımıya bile vakitleri olmıyan yorgun kimseler onu dinliyor, hayret ediyor, haline acıyor ve omuz silkiyorlardı. Hakikaten onlar ne yapabilirlerdi? Bu hususta komutanlık tarafından tastik edilmiş olan talimat vardı. Uzun yıllar boyunca kutsal sayılan ananeleri, hiçbir tereddüde meydan bırakmıyan bir vesile ile bunları nasıl bozabilirlerdi. Herkes dövüşmek hasretiyle yanan bu adama acıyordu. Hiç kimsenin ona kesin olarak «hayır» demeğe dili varmıyordu. Onu kadro şubesinden teşkilât şubesine, masadan masaya ve kederine katılarak heyete gönderiyorlardı.

Ne reddedilmek, ne tenbih tavırları, ne bütün mağrur varlığını isyan ettiren tahkir edici acıma-

lar, ne müsamahalar Meresef'i çileden çıkaramıyordu. O kendini tutmağa alıştı, dilenci edasını benimsedi. Bazan günde ikişer, üçer defa reddedildiği halde ümidini kesmek istemiyordu. Dergi sayfasını ve tıp - sağlık hizmeti albayının vesikasını sık sık cebinden çıkardığı için bunlar o kadar buruşmuştu ki, katlandıkları yerler yırtılmış ve Aleksey onları şeffaf kâğıtla yapıştırmak zorunda kalmıştı.

Müesseseden müesseseye dolaşması, alayından henüz bir cevap alınmadığından ve eskisi gibi maaşsız yaşadığından dolayı ağırlaşıyordu. Sanatoryumdan verilen ihtiyat erzaklar tükenmişti. Hakikaten Aleksey'in artık dostlaştığı komşu karı koca onun yemek pişirmekten vazgeçtiğini görünce genç uçmanı sık sık yemeğe davet etmiye başladılar. Aleksey bu ihtiyar insanların, pencerelerin önündeki yamaçta bulunan küçücük bahçeleri üzerinde nasıl titrediklerini biliyordu. Burada yetişen her soğan ve her havuç önceden hesabedilirdi. İhtiyarların kardeşçe ve çocukça, her sabah tayınlarını nasıl paylaştıklarını da bildiği için, davetlerini kabul etmiyor ve neşeli bir tavır takınarak, vakit kaybetmemek için, subayların yemekhanesinde yemek yediğini serbestçe söylüyordu.

Cumartesi günü geldi. O gün Anüta'nın serbest olması lâzımdı. Aleksey onunla her akşam telefonla uzun uzun konuşuyor ve işlerinin iyi gitmediğini haber veriyordu. Aleksey karar verdi. Arka çantasında babasından kalma eski gümüş sigara tabakası vardı. Tabakanın siyah emayeden yapılmış kapağı üzerinde yel gibi uçan, üç atlı bir araba resmedilmişti ve altına şu ibare yazılmıştı: «Evlenmenizin yirmi beşinci yıl dönümü münasebetiyle. Arkadaşlarınızdan». Aleksey sigara içmiyordu, fakat annesi

her nedense, sevgili oğlunu cepheye gönderirken, o zamana kadar ailede hürmetle korunan, babadan kalma hatırayı onun cebine soktu. Aleksey de, bu lüzumsuz eşyayı uçuşlarda ona kısmet getirsin diye cebine koyarak yanında taşıyordu. Meresef, asker torbasında tabakayı bulup emanet evine doğru yollandı.

Naftalin kokan zayıf bir kadın, tabakayı ellerinde evirip çevirdi ve kemikli parmaklariyle ibareyi göstererek:

— Yazılı eşya emaneten kabul edilmez, dedi.

— Fakat çok para istemiyorum, ne verirseniz verin.

Dostluk ifade etmiyen solgun gözleriyle Aleksey'i süzen kadın hiddetli bir sesle:

— Hayır, asker vatandaş, dedi. Bana öyle geliyor ki, sizin için yirmi beşinci evlenme yıl dönümünün kutlanması daha erkendir.

Kıpkırmızı kesilen uçman tezgâhtan tabakayı kaparak kapıya doğru atıldı. Bu sırada ağzı şarap kokan birisi onu kolundan tuttu, morarmış burunlu kıllı suratlı bir adam, titrek ve damarlı elini artık tabakaya doğru uzatarak kulağına fısıldadı:

— Güzel bir şey, pahalı da değil? Ağırca da... Vatan savaşı kahramanının şerefine beş yüzlük veriyorum.

Aleksey, pazarlık yapmadan, paraları aldı ve bu eski eşya saltanatından dışarıya fırlıyarak, temiz havaya çıktı. Yakın pazardan bir parça et, yağ, küçük bir ekmek, patates ve soğan aldı. Maydanozu da unutmadı. Bu şeylerle yüklenince, ağzında bir parça ekmek çiğniyerek kendi dediği gibi «evine» döndü.

Aleksey erzakını masanın üzerine yığarak ihtiyar kadını aldattı:

— Tekrar pansiyona dönmeğe karar verdim, dedi, yemekhanelerde fena yemek pişiriyorlar.

Akşam Anüta'yı mükemmel bir yemek bekliyordu. Et suyundan yapılmış ve içinde maydanoz yaprakları yüzen patates çorbası, soğanla kavrulmuş et, hattâ yaban mersini peltesi bile hazırlanmıştı. İhtiyar kadın onu patates kalıntılarından pişirmişti. Anüta yorgun ve benzi solgun bir halde geldi. Güçlükle yüzünü yıkadı ve elbiselerini değiştirdi. Birinci ve ikinci yemeği çabucak yedikten sonra, yorgun insanı sanki müşfik kadife pençeleriyle kucaklıyan ve kulağına tatlı rüyalar fısıldıyan eski, sihirli koltuğa çöktü. Anüta böylece, ihtiyar kadının, soğutmak için çeşmeye bıraktığı ve bütün kurallara göre hazırladığı pelteyi beklemeden uyudu.

Kısa bir uykudan sonra, gözlerini açtığı zaman eski rahat eşyalarla dolu ve yeniden temizlenmiş olan bu küçük odaya artık külrengi bir karanlık çökmüştü. Anüta yemek masasının yanında, eski lâmbanın donuk abajuru altında oturan Aleksey'i gördü. İki eline dayadığı başını, sanki avuçları arasında ezmek istiyormuş gibi sıkıyordu. Yüzü görünmüyordu ve aldığı bu durumda öyle acıklı bir ümitsizlik vardı ki, Anüta'nın bu kuvvetli ve sebatlı adama karşı duyduğu merhamet hissi ılık bir dalga gibi boğazını tıkadı. Kız, yavaşça yerinden kalktı, ona yaklaştı, büyük başını kucakladı ve sert saçlarını parmaklarının arasından geçirerek onları okşamağa başladı. Aleksey, Anüta'nın elini tuttu ve avucunu öptü. Sonra neşeyle gülerek, birdenbire yerinden fırladı.

— Pelteyi unuttuk! Ben gayret ettim, uğraştım, onu çeşmenin altında lâzım olduğu kadar soğuttum,

halbuki sen uyumuşsun. Bir aşçı buna nasıl tahammül eder?

Onlar neşeyle, sirke gibi ekşi olan bu «fevkalâde» tatlıdan birer tabak yediler, biraz çene çaldılar, sanki Gvozdef'ten ve Aleksey'in işlerinden bahsetmemiye önceden karar vermişler gibi bu iki meselenin sözünü açmadılar. Sonra her ikisi de yataklarını hazırlamağa başladılar. Anüta koridora çıkarak, Aleksey'in takma ayakları yere düşünceye kadar bekledi, sonra lâmbayı söndürdü ve soyunup yattı. Oda karanlıktı, ikisi de susuyor, fakat arasıra çarşafların hışırdamasından ve somyelerin gıcırtısından her biri diğerinin uyumadığını anlıyordu.

Nihayet, Anüta dayanamıyarak sordu:

— Alyoşa, uyuyor musunuz?

— Uyumuyorum.

— Düşünüyor musunuz?

— Düşünüyorum, ya siz?

— Ben de düşünüyorum.

Sustular. Sokağın dönemecinde gıcırdıyan bir tramvay sesi duyuldu. Onun üzerinde parlıyan mavi kıvılcım bir an için odayı aydınlattı ve Anüta ile Aleksey birbirlerinin yüzünü gördüler. İkisi de gözleri açık yatıyorlardı.

...Aleksey o gün Anüta'ya dolaşmalarının sonucu hakkında bir tek kelime bile söylememişti. Kız bundan, işlerinin fena gittiğini ve belki de bu yılmaz kalbteki ümidin artık sönmekte olduğunu anladı. Kadınlara özgü olan bir anlayışla bu adamın ne kadar üzgün olduğunu ve şimdi ona acıdığını belli etmemesi gerektiğini de anlıyordu. Zaten söyliyeceği sözler acısını derinleştirecek, merhameti onu incitecekti.

Aleksey ise ellerini başının altına koymuş arka

üstü yatıyordu. Üç adımlık bir mesafede bulunan yatakta, karanlıkta, en iyi arkadaşının, dostunun nişanlısı olan güzel bir kızcağızın yattığını düşünüyordu. Onun yanına gidebilmesi için karanlık odada iki üç adım atması lâzımdı, fakat Aleksey dünyada ne pahasına olursa olsun bu üç adamı atacak değildi. Ona misafirperverlik gösteren ve pek az tanıdığı bu kız sanki onun öz kardeşiydi. Binbaşı Struçkof'un onu herhalde azarlıyacağını belki de sözlerine inanmıyacağını düşünüyordu. Kimbilir, belki de Struçkof onu şimdi herkesten daha iyi anlıyabilecekti... Anüta ne kadar iyi tabiatlı bir kızdı, zavallı nasıl yoruluyordu, fakat bununla beraber tahliye hastahanesindeki ağır işleri merakla yaparak, kendisini avutmıya çalışıyordu.

Anüta yavaşça seslendi:

— Alyoşa!

Divanda yatmakta olan Meresef'in sakin sakin nefes aldığı duyuluyordu. Uçman uyuyordu. Kız yatağından kalktı ve yürürken çıplak ayaklarını hafifçe şapırdatarak ona yaklaştı. Sanki küçük bir çocukmuş gibi yastığını ve battaniyesini düzeltti.

7

Sağlık kuruluna ilk olarak Meresef'i çağırdılar. Şişman askerî doktor görevle gönderildiği yerden nihayet dönmüş, başkan yerini almıştı. Aleksey'i derhal tanıdı, hattâ onu karşılamak için yerinden kalktı ve iyi kalblilikle kederine katıldı:

— Nasıl, sizi kabul etmiyorlar mı? Evet azizim, işiniz çok karışık. Mademki kanunu bozmak lâzım! Kanuna nasıl riayet etmiyeceksin?

Aleksey'i muayene etmediler. Albay, vesikalarına kırmızı kalemle: «Kadro şubesine. Denenmesi için talimat alayına gönderilmesini uygun görüyorum.» Sözlerini yazdı. Aleksey bu vesikayla doğrudan doğruya kadro şubesi başkanına gitti. Onu generalin yanına bırakmadılar. Meresef kızmak üzere idi, fakat generalin yaveri olan siyah bıyıklı, yakışıklı, genç yüzbaşının öyle sevimli ve şen yüzü vardı ki, dediği gibi, bu «melekler»e pek çok itimadı olmıyan Aleksey, yüzbaşının yanındaki iskemleye oturup ona başından geçenleri anlattı. Telefon zili, hikâyesini sık sık kesiyordu. Tabiî, yüzbaşının yerinden sıçrayıp amirinin yanına gitmesi icabediyordu. Fakat döndüğü zaman tekrar Meresef'in karşısına oturup merak, hayranlık ve hattâ itimatsızlık ifade eden masum, çocuk gözlerini uçmana dikerek onu konuşmıya sevkediyordu:

— E, sonra?

Yahut birdenbire ellerini açarak şaşkınlıkla soruyordu:

— Yalan! Allahaşkına, yalan söylemiyor musunuz? Evet, buna inanıyorum, evet!

Meresef ona idarehanelerde nasıl dolaştığını anlattıktan sonra, genç görünmesine rağmen idare işlerinde usta olduğu anlaşılan yüzbaşı hiddetle bağırmıya başladı:

— Allah kahretsin! Seni boşu boşuna daireden daireye gezdirmişler. Sen fevkalâde bir adamsın nasıl söyliyeceğini bilmiyorum, olağanüstü bir gençsin... Yalnız onlar da haklı, ayaksız uçulamaz.

— Uçulur... İşte...

Meresef ona dergi sayfasını, albayın kararını ve talimatını gösterdi:

— Fakat ayaksız nasıl uçacaksınız? Acayip in-

san! Hayır, kardeşim, ata sözüne göre «Ayaksız insan dans edemez».

İnanmıyan başka birisi olsaydı, Meresef belki gücenir, kızar ve onu tahkir ederdi. Fakat yüzbaşının canlı yüzü o kadar iyilik ifade ediyordu ki, Aleksey aksine olarak yerinden sıçradı ve kışkırtıcı bir çocuk sesiyle bağırdı:

— Dans edemez mi?

Ve bekleme salonunda birdenbire dans etmeğe başladı.

Yüzbaşı onu heyecanla seyrediyordu, sonra hiç bir şey söylemeden kâğıtlarını alıp odaya girdi.

Yüzbaşı uzun müddet odada kaldı. Kapının arkasından gelen boğuk seslerden heyecanlanan uçman, vücudunun dehşetli bir gerginlikle kıvrandığını ve sanki süratli bir uçakla, birdenbire pike uçuşa geçmiş gibi, yüreğinin hızla çarptığını hissediyordu.

Yüzbaşı gülümsiyerek memnun bir tavırla odasından çıktı. Ve Meresef'e dönerek:

— Mesele şundan ibaret, dedi. General, uçmanlar taburuna gönderilmen hususunda tek bir söz bile dinlemek istemedi. Fakat dosyanıza şunları yazdı: «Tayını ve maaşı azaltılmadan aerodrom hizmet taburuna gönderilsin.» Anladın mı? Durumuna zarar getirilmiyecek.

Yüzbaşı, Aleksey'in yüzünde sevinç yerine kızgınlık görünce, hayret içinde kaldı.

— Aeordrom hizmet taburu mu? Asla! Fakat, hepiniz şunu anlayın! Mide ve maaş uğrunda çabalamıyorum. Ben uçmanım, anlayın, uçmak istiyorum, savaşmak istiyorum... Bunu neden hiç kimse anlamıyor. Bundan basit bir şey var mı?..

Yüzbaşı şaşıp kalmıştı. Bu ne biçim ziyaretçiydi? Onun yerinde başkası olsa tekrar dans etmeğe

başlıyacaktı, ne tuhaf adam! Fakat bu tuhaf adam, yüzbaşının hoşuna gitmiye başlamıştı, uçmana acıyor ve giriştiği bu acayip teşebbüste ne olursa olsun ona yardım etmek istiyordu. Birdenbire aklına bir şey geldi. Meresef'e göz kırparak, onu parmakla çağırdı ve amirin odasına bakarak, kulağına fısıldadı:

— General elinden gelen her şeyi yaptı, daha fazlası, salâhiyetinin dahilinde değildir. Sakat adamı uçmanlar taburuna gönderirse onu deli zannederler. Hemen bizim amirimize müracaat et, sana yalnız o yardım edebilir.

Yeni tanıdığı yüzbaşının gayretleri sayesinde bir belge almış olan Meresef, yarım saat sonra, büyük amirin bekleme salonundaki halının üzerinde sinirli sinirli dolaşıyordu. Bunu, daha önce nasıl düşünmemişti? Vakit kaybetmeden hemen buraya gelmeliydi. Ya çıkar, ya batar... Amirin büyük bir uçman olduğu söyleniyordu. Herhalde bir avcı uçmanını aerodrom hizmet taburuna gönderecek değildi.

Bekleme salonunda birçok generaller, albaylar gururla oturuyorlardı. Onlar aralarında sessizce konuşuyor, bazıları heyecanlarını açığa vuruyor ve sık sık sigara içiyorlardı. Yalnız üsteğmen tuhaf, sıçrayışlı yürüyüşle koridorda gidip geliyordu. Ziyaretçiler birbiri ardından generalin odasına girip çıktıktan sonra sıra Meresef'e gelmişti. Uçman sert bir tavırla, yanında yuvarlak, açık yüzlü bir genç binbaşı oturan masaya yaklaştı.

— Siz, mutlaka onunla mı görüşmek istiyorsunuz, üsteğmen yoldaş?

— Evet, şahsen onunla konuşacak çok mühim işim var.

— İşiniz hakkında önce bana da malûmat verir misiniz?

Sonra Meresef'e sigara kutusunu uzatarak:

— Oturun, dedi. Sigara içer misiniz?

Aleksey sigara içmiyordu, fakat her nedense bir sigara aldı, onu elinde evirip çevirdi sonra masanın üzerine bıraktı ve birdenbire, yüzbaşıya içini açtığı gibi, burada da her şeyi bütün teferruatiyle anlattı. O gün zarfında, general meskenlerini koruyan «melekler» hakkındaki düşüncelerini kesin olarak değiştirmişti. Binbaşı onu nezaket icabiyle değil, anlattığı şeylere karşı bir arkadaş gibi yakınlık ve dikkat göstererek dinliyordu. Binbaşı dergideki makaleyi okudu. Kurulun kararlarını tetkik etti. Bu alâkadan canlanan Meresef, birdenbire yerinden fırladı ve nerede bulunduğunu unutarak nasıl dans ettiğini tekrar göstermek istedi. Bu anda hemen hemen her şey mahvolacaktı. Odanın kapısı süratle açıldı ve oradan Aleksey'in, fotoğraflardan tanıdığı, yüksek zayıf, siyah saçlı bir adam çıktı. Kaputunu iliklerken, yanında yürüyen generale bir şeyler söylüyordu. Çok düşünceli olduğundan Meresef'i görmedi. Saate bakarak binbaşıya:

— Ben Kremlin'e gidiyorum, dedi. Saat altıda Stalingrat için bir gece uçağı isteyin. Verhnaya Pogromna'da ineceğiz.

General bunları söyledikten sonra, göründüğü kadar çabuk kayboldu.

Binbaşı uçağın hazırlanmasını emretti ve Meresef'in meselesini hatırlıyarak ellerini açıp:

— Kısmetimiz yok, biz uçakla hareket ediyoruz, dedi. Beklemeniz lâzım gelecek. Kalacak yeriniz var mı?

Binbaşı bu tuhaf ziyaretçinin, bir an önce inat ve irade ifade eden esmer yüzünde, öyle bir yorgunluk gördü ki, kararını değiştirerek, ilâve etti:

— Peki... Bizim şefi tanıyorum, bu hususta o da benim gibi hareket edecekti.

Resmî damgalı bir kâğıda, bir şeyler yazdı ve pusulayı bir zarfa koyarak, üzerine: «Kadro şubesi başkanına» kelimelerini yazdı. Zarfı Meresef'e verdi ve elini sıktı.

— Size candan başarılar dilerim!

Kâğıdın üzerinde şunlar yazılıydı: «Teğmen Meresef A. Komutan tarafından kabul edildi. Ona dikkatle muamele etmelisiniz. Savaş uçmanlığına dönebilmesi için mümkün olan her şeyle ona yardım edilmesi lâzımdır.»

Bir saat sonra, siyah bıyıklı yüzbaşı, Meresef'i şefinin odasına götürdü. Karışık çatık kaşlı ihtiyar general, kâğıdı okuduktan sonra neşeli gözleriyle uçmana baktı ve gülümsedi.

— Çabuk çabuk oraya da gidip gelmişsiniz? dedi. Seni aerodrom hizmet taburuna gönderdik, diye gücenmişsin öyle mi?

Sonra «Ha, ha halû diye gür çınlayıcı bir sesle gülmiye başladı ve devam etti:

— Afferin! Uçmanın iyisini tanırım. Gördün mü, aerodrom hizmet taburuna gitmek istemiyor, gücendi... Gülmekten patlıyabilirsin... Öyleyse seni ne yapayım, dansör söyle bakayım? Düşüp öleceksiniz, sonra benim başımı kesecekler. «Ey, ihtiyar ahmak, ona neden izin vermişsin?» diyecekler. Ama kimbilir, zaten bu savaşta erlerimiz bütün dünyayı hayrette bıraktı... Dosyanı ver!

General mavi kalemle ve okunmıyan gelişigüzel bir yazıyla, kelimeleri tamamlamadan kâğıdın enine doğru şunları yazdı: «Talim okuluna kabul edilsin.»

Meresef titrek elleriyle kâğıdı kaptı. Onu, hemen orada masanın yanında okudu, sonra merdiven-

lerin sahanlığında tekrar okudu, aşağıda, binaya girenlerin tezkerelerini yoklıyan bekçinin yanında, tramvayda ve nihayet yaya kaldırımda, yağmurun altında, kâğıdı tekrar tekrar okudu. Yeryüzünde yaşıyan bütün insanlar arasında, yalnız Aleksey, tamamlanmamış ve gelişigüzel karalanmış bu dört kelimenin kıymet ve mânasını anlıyabiliyordu.

Bu sevinçli günde, Aleksey tümen komutanının hediye ettiği saati sattı, pazardan çeşit çeşit mezeler ve şarap alarak, telefondan Anüta'nın iki saat için hastahaneden izin almasını rica etti. İhtiyarları da davet ederek, büyük zaferin şerefine bir ziyafet tertip etti.

8

Moskova yakınında, Osoviyahimin * küçük uçak alanı yanında bulunan talim okulunda bu telâşlı günlerde hareketli bir faaliyet yürütülüyordu.

Stalingrat çarpışmalarında tayyarecilerin çok işi vardı. Volga istihkâmı üstünde devamlı koyu kahverenginde olan gökyüzü, infilâk ve yangın dumanlarından hiç bir zaman açılmıyordu. Arası kesilmiyen hava çarpışmaları ve büyük müsademe şeklini alan savaşlar hep burada oluyor, her iki taraf büyük ziyanlara uğruyordu. Savaştan Stalingrat, cephe gerisinde devamlı uçmanlar, uçmanlar, uçmanlar istiyordu... Bundan dolayı, hastahaneden çıkan uçmanların ve o zamana kadar yolcu uçaklarında çalışan,

---

* Savunma işlerine ve Sovyetler Birliği Hava Kuvvetleriyle kimya kuruculuğuna yardım eden gönüllü teşkilât.

şimdi ise yeni askerî uçakları kullanmayı öğrenmek için cephe gerisinden gelen pilotların hazırlandığı talim okulu tam bir faaliyetle çalışıyordu. Yusufçuklara benziyen «uşki» ve «utoçki» talim uçakları, küçücük ve dar uçak alanını, temizlenmiş mutfak masasının üzerine konan sinekler gibi kaplıyordu. Onlar sabahtan akşama kadar, meydanın üstünde vızıldıyordu. Enine boyuna tekerlek izleriyle çizilmiş olan uçak alanına ne zaman göz atılsa bir uçağın inip diğerinin yükseldiği görülüyordu.

Talim okulunun iri, şişman kırmızı yanaklı ve uykusuzluktan gözleri kızarmış olan direktörü, Meesef'e sert sert baktı. Sanki bu bakışla «Seni de hangi şeytan buraya getirdi! Buradaki dertler az mı?» demek istiyordu. Aleksey'in tayin emriyle kâğıtlarını elinden çekip aldı.

Meresef, yarbayın çoktan beri tıraş olunmamış geniş yüzünü kaplıyan kahverengi kıvırcık sakalına korka korka bakarak düşündü: «Ayaklarımı bahane yapıp beni kovaçak». Fakat bu anda yarbayı aynı zamanda iki telefondan çağırıyorlardı. Yarbay ahizenin birini omuzuna dayadı, diğerini de ağzına yaklaştırarak hiddetle bir şeyler mırıldanırken Meresef'in vesikalarını gözden geçirdi. Muhakkak ki, bu vesikalardan yalnız generalin kararını okumuştu, çünkü telefon ahizesini bırakmadan kararın altına hemen şunları yazdı: «Teğmen Naumof'un üçüncü talim müfrezesine kabul edilsin.» Sonra, ahizeleri yerine koyarak yorgun yorgun sordu:

— Son maaşınızı almış olduğunuza dair bir vesikanız var mı? Tayin emriniz? Yok değil mi?.. Hiç kimsenin yok. Bilirim, bu masalları bilirim ben. Hastahane, acele, kargaşalık, bunu düşünecek vakitleri yoktur. Ya ben ne yapayım? Size kendi etimle

mi yemek pişireceğim? Rapor yazın, maaş almadan tayin emrinizi vermiyeceğim.

Meresef selâm vererek memnuniyetle sözü bitirdi:

— Başüstüne, rapor yazacağım! Şimdi gidebilir miyim?

Yarbay yorgun bir tavırla el savurarak:

— Gidin, dedi. Fakat arkasından hemen öfkeli sesi çınladı.

Yarbay Vasiliy Vasiliyeviç'in Aleksey'e hediye ettiği, altın monogramlı bastonu işaret ederek bağırıyordu:

— Durun! Nedir bu?

Meresef odadan çıkarken, heyecandan onu bir köşede unutmuştu.

Yarbay ilâve etti:

— Ne ahmaklık bu? Bastonu bir tarafa atın! Bu asker kıtasma değil, çingene taburuna benziyor! Sanki belediye bahçesinde bulunuyorsunuz: baston, bastoncuk, küçük değnekler, kamçılar... Yakında boyunlarınıza muska takmağa ve odalarınızda siyah kediler tutmağa başlıyacaksınız. Bir daha bu bastonu görmiyeyim. Kont!

— Başüstüne yarbay yoldaş!

Önünde daha birçok engel ve sıkıntılar olmasına, — Meresef rapor yazıp kızgın yarbaya maaşını kaybetmesinin sebeplerini anlatmalıydı — okuldan gelip geçen sonsuz insan kalabalığının hercümerci içinde kursçulara az yemek verilmesine, onların öğle yemeğini yer yemez akşam yemeğini düşünmeğe başlamalarına, muvakkaten uçman kadrolarının üçüncü yatakhanesine çevrilen lisenin tıklım tıklım dolu binasında kalorifer bozulduğu için her tarafta dehşetli bir soğuk hüküm sürmesine ve Aleksey'in

bütün gece battaniyenin ve kürkünün altında titremesine rağmen, genç adam kendisini bu dağdağalı ve rahatsız muhitte, kum üzerinde boğulurcasına yattıktan sonra dalgalar tarafından tekrar denize atılmış olan bir balık gibi hissediyordu. Burada her şey hoşuna gidiyor, sefer hayatının rahatsızlıkları bile, ona yakında arzusunun yerine geleceğini hatırlatıyordu.

Yakın muhit, savaş sırasında yıpranmış ve yanmış eski kürkler ve köpek derisinden yapılmış çizmeler giymiş olan, kısık sesli, esmer şen yakın insanlar; uçak benzininin tatlımsı kokusu, harekete geçen motorların gürültüsü ve uçan uçakların teskin edici yeknesak uğultusu ile dolu olan öz muhit; yağlı gömlekler giymiş, saçları darmadağın teknisyenler, yorgunluktan bitap düşmüş, hiddetli, tunç yüzlü entsrüktörler; meteoroloji kulübelerindeki kırmızı yanaklı kızlar; yatakhanelerin ve kumanda merkezinin üstünde tabakalaşmış olan boz duman, elektrik zillerinin ve telefonların keskin zırıltısı, cepheye gidenler tarafından «hatıra» olarak alman kaşıkların yemekhanelerde az gelmesi «askerî duvar gazetelerine» renkli kalemle atılan imzalar ve havada genç kızları düşünen uçmanların yaptığı «mecburî» karikatürler, uçak tekerlekleriyle enine boyuna çizilmiş olan uçak meydanındaki koyu kahverengi, sulu çamur; uçman tabirleri ve tuzlu sözlerle dolu şen konuşmalar; bütün bunlar Aleksey'in tanıdığı ve sevdiği şeylerdi... Meresef hemen şenlendi, açıldı. Sanki ebedi olarak kaybettiği neşe ve avcı uçmanlarına has olan şen kayıtsızlık geri dönmüştü. Meresef göze çarpan bir sevinçle «hazır ol» da duruyor, küçük rütbelilerin selâmına maharet ve sevgiyle karşılık veriyor, kendinden büyüklerle karşılaştığı zaman to-

puklarını çat diye birbirine vuruyordu. Kendine verilen yeni üniformayı hemen hizmet taburunda çalışan ve erzak dağıtan ihtiyar yahudi çavuşuna teslim etti. Çavuşun zanaatı terzilikti, geceleyin, titiz teğmenlerin üniformalarını «ölçüye göre» düzeltiyordu.

Meresef, daha ilk günü uçak alanında üçüncü tabur enstrüktörü teğmen Naumof'u buldu. Meresef bu teğmenin emrinde bulunuyordu. Kısa boylu ve pek çevik olan bu gür sesli, uzun kollu adam, «T» * işaretli uçak meydanında koşuyor ve gökte uçan küçük bir «uşka»ya bakarak onu idare edene sövüyor, diline ne gelirse söylüyordu.

— Sandık... altın çuvalı... «avcı imiş»! Kimi aldatmak istiyorsun?

Enstrüktör tesbit edilmiş adete göre kendisini takdim eden Meresef'in selâmına sadece elini sallamakla karşılık vererek, havadaki uçağı gösterdi.

— Gördünüz mü? «Avcı», hava korkuluğu... suya düşmüş sinek gibi çabalıyor...

Enstrüktör, Aleksey'in hoşuna gitti. Meresef işte bunun gibi, toplumda biraz kaçık olan fakat işlerini ölesiye seven, insanlardan hoşlanıyordu. Kabiliyetli ve çalışkan kimseler onlarla kolayca anlaşabilirdi. Aleksey uçan uçman hakkında bazı ameli tenkitler yaptı. Küçük teğmen artık onu baştan ayağa kadar dikkatle süzüyordu:

— Benim taburumda mısınız? Soyadınız ne? Hangi uçakla uçuyorsunuz? Savaşa hiç katıldınız mı? Ne zamandan beri uçmadınız?

Aleksey, cevaplarının teğmen tarafından işitildiğine emin değildi. Naumof yine başını kaldırıp eli-

---

* İniş işareti.

ni yüzüne siper ederek yumruğunu sallamıya başladı:

— Arabacı! Uçağı nasıl döndürdüğüne bakın! Tıpkı misafir odasında bulunan bir su aygırına benziyor.

Teğmen, Aleksey'in ertesi sabah gelmesini söyledi ve onu hemen «prova» edeceğine söz verdi.

— Şimdi istirahat edin, yolculuktan sonra faydalı olur. Yemek yediniz mi? Bizde bu karışıklıkta, insana yemek vermesini de unuturlar... Şeytan oyuncağı! Hele aşağıya in de, sana «avcı»nın ne demek olduğunu göstereyim.

Meresef istirahate çekilmedi. Soğuk rüzgârın kuru ve sert tozları uçurduğu hava alanı ona, eşyalarını bırakmış olduğu dokuzuncu «A sınıfı»ndan daha sıcak görünüyordu. Meresef, aerodrom hizmet taburunda çalışan kunduracıyı bularak, ona haftalık tütün tayınını vereceğini söyledi ve komutan kayışından, özel bir örnek üzere, iki küçük tokalı kayışlar yapmasını rica etti. Takma ayaklarını bu kayışlarla, uçağı idare eden pedallere sıkıca bağlamak istiyordu. Kunduracı, kendisine ısmarlanan işin müddetinin kısalığını ve bu işin özel bir iş olduğunu ileri sürerek, ayrıca yarım litre votka istedi ve kayışları iyi yapacağını vaadetti.

Meresef ise uçak alanına döndü ve orada karanlık basıncaya ve işçiler bütün uçakları hangara çekerek yere burgulanmış halkalara bağlayıncaya kadar uçuşları seyretti. Sanki bunlar bölgede yapılan alelâde talim «uçuşları» değil de mütehassıs uçmanlar arasında yapılan yarışlardı. Aleksey uçuşlara çok dikkat etmiyordu. O, sadeec uçak alanının atmosferi ile yaşıyordu. Bu muhitin işgüzar dağdağasından, arası kesilmiyen motor uğultusundan, raketlerin bo-

ğuk gürültüsünden, yağ ve benzin kokusundan zevk alıyordu. Aleksey bütün varlığıyla seviniyordu. Meresef yarın, uçağın belki onu dinlemiyeceğini, kendisine itaat etmiyeceğini, bir kazanın olabileceğini düşünmüyordu bile.

Aleksey sabahleyin uçak alanına geldiği zaman ortada daha hiç kimseler yoktu. Kızdırılan motörler hatlar üzerinde uğulduyor, «Kutup» sobaları alev püskürüyor ve makinistler pervaneleri harekete getirerek onların etrafında yılandan kaçar gibi sıçrıyorlardı. Tanıdık sabah sesleri işitiliyordu:

— Tamam!

— Sigorta!

— Sigorta!

Birisi, Aleksey'i, uçaklar arasına sebepsiz olarak bu kadar erken sokulduğundan azarladı. Meresef bunu şaka kabul ederek hatırında kalan ve kulağına hoş gelen «Sigorta! Sigorta» kelimesini tekrar edip duruyordu.

Nihayet uçaklar kanatlarını titreterek sallana sallana starta doğru kaydılar. Teknisyenler uçakları kanatlarından tutuyorlardı. Naumof da burdaydı, öyle küçülmüş bir izmarit içiyordu ki, sanki dumanı, dudaklarına götürdüğü kahverengi parmaklarından emiyordu.

Naumof, Aleksey'in resmî selâmına aldırmadan sordu:

— Geldin mi? İyi öyleyse! İlkönce gelmişsin, ilkönce uçacaksın. Bu arada, dokuzluğun arka kabinesine otur. Ben şimdi geleceğim, ne mal olduğunu göreceğiz.

Naumof izmaridini çabuk çekerek bitirdi, Aleksey ise uçağa doğru aceleyle yürümeye başladı. Enstrüktör gelinceye kadar ayaklarını pedallere bağla-

mak istiyordu. Naumof iyi bir adamdı, fakat kimbilir eğer birdenbire terslik etmeğe başlar da provadan vazgeçip yaygarayı koparırsa? Meresef kabinenin kenarlarına tutuna tutuna kaygan kanadın üzerine tırmanıyordu. Heyecandan ve artık alışkanlığını kaybettiğinden, aşağı kayıyor, ayağını pilot yerine bir türlü atamıyordu. Dar yüzünde yorgun bir ifade görünen yaşlı teknisyen, ona hayretle baktı ve «İt oğlu it, sarhoş olacak!» diye hükmetti.

Nihayet, Aleksey hareketsiz ayağını atabildi. Büyük güçlükle öteki ayağını da kaldırarak koltuğa yıkıldı. Derhal ayaklarını kayış vasıtasiyle pedallere bağladı. Modelin başarılı olduğu anlaşıldı. Takma ayaklarını sağlam ve hareket edebilecek şekilde pedallere bağlıyorlardı. Aleksey, pedalleri, çocukluğunda ayaklarına sıkıca bağladığı patenler gibi hissediyordu.

Enstrüktör başını kabineye sokarak sordu:

— Dostum, sarhoş olmıyasın sakın? Hohla bakayım!

Aleksey hohladı. Mahut ispirto kokusunu sezemiyen enstrüktör, teknisyeni yumruğu ile tehdit etti.

— Tamam!

— Sigorta!

— Sigorta!

Motör birkaç defa keskin bir sesle düdük çaldı, sonra silindirlerinin diğer gürültülerden farklı olarak seçilebilen takırtısı işitildi. Meresef sevinçten bağırdı ve gayrıihtiyari bir hareketle elini gaz manivelâsına doğru uzattı. Fakat hemen konuşma borusunda enstrüktörün kızgın küfürü duyuldu:

— Babandan önce cehenneme girme!

Enstrüktör gaz verdi, motor uğuldamıya başla-

dı, döndü ve sıçrıyarak hız aldı. Naumof, Yusufçuk böceğine benziyen ve kuzey cephesinde «orman kolcusu», merkez cephesinde «lâhana kurdu» güney cephesinde ise «mısır koçanı» adını taşıyan bu küçük uçağın kolunu gayrıihtiyari olarak idare etmiye başladı. Uçak hızla yükseldi. Her uçmanın vaktiyle uçmayı öğrendiği bu uçak, her yerde asker şakalarına sebep oluyor ve biraz tuhaf görünmesine rağmen tecrübe edilmiş eski bir savaş arkadaşı sayılıyordu.

Enstrüktör, yambaşındaki aynada yeni kursçunun yüzünü gördü. Şimdiye kadar uzun bir aradan sonra, ilk defa olarak tekrar uçan uçmanların yüzlerini seyretmek fırsatını bulmuştu. Hünerli ustaların mütevazi yüzünü de, uzun zaman hastahanelerde dolaştıktan sonra, kendilerini öz yurdun havalarında bulunca, heyecana kapılmış olan uçmanların parlak gözlerini de görmüştü. Korkunç bir hava kazasında yaralananların, kendilerini havada bulduklari zaman, sarardıklarına, asabileştiklerine ve dudaklarını ısırmıya başladıklarına da şahit olmuştu. İlk defa yerden ayrılan acemilerin kışkırtıcı merakını da görmüştü. Fakat Naumof şimdi önündeki aynada gördüğü ve havacılıkta acemi olmadığı anlaşılan bu güzel, kumral gencin yüzündeki fevkalâde ifadeyi enstrüktör olarak çalıştığı uzun yıllar esnasında bir defa bile görmemişti. Yeni kursçunun esmer derisi altında yer yer kırmızı lekeler peyda olmuş, dudaklarının rengi solmuştu, fakat bu korkudan değil, Naumof'un tanımadığı büyük bir heyecanın etkisinden ileri geliyordu. Bu genç kimdi acaba? Ona ne oluyordu? Teknisyen onu neden sarhoş zannetmişti? Uçak yerden ayrılıp havada asılı kaldığı zaman, enstrüktör alnındaki gözlükleri gözlerine indirmemiş olan kursçunun sebatlı, siyah gözlerine

birdenbire dolan yaşların yanaklarından akmıya başladığını ve bir dönemeçte yüzüne çarpan şiddetli hava akımının onları alıp götürdüğünü görmüştü.

Naumof kendi kendine: «Tuhaf bir adam olacak! Onunla ihtiyatlı davranmak lâzım. Öyle insanlar az mıdır sanki?» diye düşündü. Aynanın dörtgeninden enstrüktöre bakan bu heyecanlı insan yüzünde kendisini de etkileyen bir şey vardı. Naumof, gırtlağına top gibi bir şeyin tıkandığını ve cihazların gözleri önünde karardığını hayretle hissediyordu.

Meresef'e:

— İdareyi sana veriyorum, dedi.

Ama hakikatte lövyeyi terketmeyip sadece ellerini ve ayaklarını gevşetti. Her an idareyi bu acayip adamın elinden almıya hazır bir durumdaydı. Naumof, «Allahın lûtfuyla uçman» olan yeni kursçunun emin ve tecrübeli eller sahibi olduğunu hareketleri tekrar eden cihaz sayesinde hissetti. Vatan Savaşında uçman olan ve eski bir hava kurdu olarak tanınan genel kurmay başkanı kursçulara bu adı takmayı pek severdi.

Birinci daireden sonra Naumof artık talebesinden korkmuyordu. Uçak emin ve «bilgili» bir surette ilerliyordu. Yalnız acayip olan şey, kursçunun, uçağı tabakalar üstünde sürerken, devamlı sağa sola doğru dönüşler yapması, makineyi kâh yükseltmesi kâh indirmesiydi. Aleksey sanki kuvvetini deniyordu.

Naumof kendi kendine, yeni geleni yarın tek başına uçmıya göndererek, iki üç uçuştan sonra da avcı uçağının tahtadan yapılmış küçük bir modeli olan «Y-2» talim uçağına tayin etmeyi düşündü.

Hava soğuktu. Termometre sıfırın altında 12 dereceyi gösteriyordu. Şiddetli rüzgâr, kabineye girip,

çizmelerinin köpek derisinden geçerek, enstrüktöün ayaklarını donduruyordu. Artık dönmek vakti gelmişti. Fakat Naumof «İn!» kumandasını verdiği zaman aynada bu ateşli siyah gözlerin sessiz ricasını görüyordu. Bu rica değil ısrardı. Öyle ki, komutan kendine emri tekrar etmek için kuvvet bulamıyordu. Onlar on dakika yerine yarım saat uçtular.

Naumof kabineden çıktıktan sonra, eldivenli ellerini çırparak ve ayaklarını yere vurarak uçağın etrafında sıçramaya başladı. Bu sabah soğuk çok sertti. Kursçu pilot yerinde epeyce oyalandı. Oradan yavaş yavaş çıkarken sanki uçağı terketmek istemiyormuş gibi, kanadın üzerine oturduğu zaman, mutlu görünüyordu ve hakikaten sarhoşmuş gibi, yüzü heyecandan kıpkırmızı olmuştu.

Naumof hâlâ yerinde zıplayarak:

— E-e dondum, soğuk çizmelerime işledi, dedi. Baksana sen de ayakkabı giymişsin. Ayakların donmadı mı?

Aleksey hâlâ kendi düşüncelerine gülümsiyerek cevap verdi:

— Benim ayaklarım yok ki...

Naumof'un hareketli yüzü gerildi:

— Ne dedin?

Meresef açık bir sesle tekrar etti:

— Benim ayaklarım yok!

— Nasıl «Ayaklarım yok. Ne demek istiyorsun? Ayakların hasta mı yoksa?»

— Evet ayaklarım yok, bunlar takma ayaklar...

Naumof, kafasına çekiçle vurulmuş bir adam gibi bir an yerine mıhlanıp kaldı. Bu acayip gencin ona söylediği sözler inanılacak gibi değildi. Nasıl

ayaksız olabilirdi? Biraz önce üstelik de fena uçmıyan adam o değil miydi?

Enstrüktör, Aleksey'e korka korka:

— Göster bakalım, dedi.

Naumof'un bu merakı Aleksey'i kızdırmadı ve ona dokunmadı. Bilâkis bu tuhaf ve şen adamı büsbütün hayrete düşürmek niyetiyle sirk artisti gibi, pantolonunun iki paçasını birden kaldırdı.

Kursçu deri ve alüminyumdan yapılmış takma ayakları üzerinde duruyor, enstrüktöre, teknisyene ve kendinden sonra uçmak sırası bekliyenlere neşeyle bakıyordu.

Naumof birdenbire bu adamın heyecanını, yüzündeki fevkalâde ifadeyi, siyah gözlerindeki yaşları ve uçmıya devam etmek için duyduğu hevesin sebeplerini anladı. Kursçu onu hayran etmişti. Naumof, Meresef'e doğru atıldı ve heyecanla elini sarsmıya başladı.

— Kardeşim, nasıl olur?... Ama sen kendin de ne adam olduğunu bilmiyorsun...

Şimdi en mühim şey yapılmıştı. Aleksey enstrüktörün kalbine hakim olmuştu. Onlar akşamüstü buluşarak talim planını beraberce hazırladılar. Meresef'in durumu güçtü, onu en küçük bir hata sonunda bile uçmanlıktan her zaman için uzaklaştırabilirlerdi. Onlar da durumu etraflıca tetkik ettiler. Aleksey de tam bu sırada mümkün olduğu kadar daha çabuk avcı uçağına geçmeyi ve en iyi savaşçıların çarpıştığı Volga'nın şanlı şehrine doğru uçmayı her zamandan daha çok istediği halde, sabır ve ihtimamla etraflı denemeler yapmıya razı oldu. Meresef, bu durumda kendini «elmanın içindeki kurt» kadar emin hissedebileceğini anladı.

9

Meresef tedris-talim okulunda, iki aydan fazla talim gördü. Uçak alanı karla örtülmüş, uçaklara da kayaklar takılmıştı. Aleksey uçtuğu zaman alacalı sonbahar renkleri yerine, artık sadece iki renk: beyaz ve siyah görebiliyordu. Almanların Stalingrat önündeki bozgunluğuna, altıncı Alman ordusunun yok edilmesine ve Paulus'un esir düşmesine dair haberler artık etrafa yayılmıştı. Güneyde görülmemiş ve durdurulması imkânsız bir taarruz harekâtı gelişiyordu. General Rotmistrof'un tankçıları cepheyi yararak cesur baskınlariyle, düşmanların cephe gerisini bozguna uğratıyorlardı. Cephede böyle şeyler olurken ve cephenin üstünde kanlı hava çarpışmaları devam ederken, küçük talim uçaklarıyle havada sabırla «gıcırdamak» Aleksey'e, her gün sayısız adımlarla hastahane koridorlarında gidip gelmekten veya fena halde ağrıyan şişkin ayaklariyle mazurka ve fokstrot oynamaktan daha güç geliyordu.

Aleksey daha hastahanedeyken uçmanlığa döneceğine söz vermişti. Önünde bir amaç vardı. Ve şimdi çektiği acılara, yorgunluğa aldırış etmeden, buna alışmak için ısrarla çalışıyordu. Bir gün Aleksey'in adresine kalın bir zarf geldi. Klavdiya Mihaliovna ona mektuplarını gönderiyor, nasıl olduğunu, başarılarını ve arzularını gerçekleştirmeye muvaffak olup olmadığını soruyordu.

Aleksey kendi kendine düşündü: «Acaba başardım mı, yoksa...» Fakat buna cevap bulamadı ve mektupları gözden geçirmeye koyuldu. Bu mektupların birkaç tanesi annesinden, diğeri de Olya'dan ve Gvozdef'tendi. Aralarında bir tanesi Aleksey'i hayrete düşürdü. Adres «Meteoroloji çavuşu» tara-

fından yazılmıştı, mektubun altında ise «Yüzbaşı Kukuşkin» imzası vardı. Meresef ilkönce bu mektubu okudu.

Kukuşkin, Aleksey'e, uçağını tekrar düşürmüş olduklarını ve yanan uçaktan başarıyla atladığını, kendininkilerin yanına indiğini, fakat düşerken kolunun çıktığını, şimdi de sağlık merkezinde bulunduğunu haber veriyordu. Burada, onun tabirine göre «cesur şırınga ustaları»nın arasında «sıkıntıdan boğulduğunu» fakat bunların önemsiz şeyler olduğunu ve yakında yine savaş saflarına girebileceğini yazıyordu. Bu mektubu Kukuşkin dikte etmiş, alayda hâlâ «Meteoroloji çavuşu» diye çağırdıkları ve Aleksey'in tanıdığı Vera Gavrilovna yazmıştı. Mektupta Vera'nın çok iyi bir arkadaş olduğu ve Kukuşkin'e felâketi esnasında cesaret verdiği de söyleniyordu. Vera, parantez içinde, Kosta'nın mübalâğa ettiğini yazıyordu. Aleksey bu mektuptan, alayda kendisini hâlâ hatırladıklarını anladı.

Meresef, yemekhanenin duvarlarında asılı duran alay kahramanlarının resimleri arasında kendi resminin de bulunduğunu ve alay erlerinin de onu tekrar aralarında görmekten ümitlerini kesmediklerini anlamıştı. Alay erleri! Meresef başını sallıyarak gülümsedi. Kukuşkin'in ve onun gönüllü sekreterinin kafaları herhalde büyük şeylerle meşgul olmalıydı, çünkü ikisi de alaya ordu bayrağının verildiğini Aleksey'e yazmayı unutmuşlardı.

Aleksey, bundan sonra annesinin mektubunu açtı. Bu aleâlde bir ihtiyar mektubu, Aleksey'in geleceği için heyecan ve kaygu ile dolu bir mektuptu. Anne, oğlu acaba üşüyor mu, cephede verdikleri yemekler iyi mi, kışın sıcak elbiseleri var mı, sıcak eldîvenlere ihtiyaç duyuyor mu, sıkıntı çekiyor mu, diye

merak ediyordu. Meresef'in annesi, artık beş çift eldiven ördüğünü ve bunları Kızıl Ordu savaşçılarına gönderdiğini yazıyordu. Eldivenleri sağlıkla giymelerine dair pusulalar yazıp, onları eldivenlerin başparmaklarına koymuştu. Böyle bir çift eldivenin Aleksey'e de düşmesi çok iyi olacaktı. Kendi Ankara tavşanlatından kırptığı yünden örülmüş sıcacık, yumuşacık eldivenler... Evet bunu Aleksey'e yazmayı unutmuştu: şimdi bir çift erkek ve dişi tavşanla yedi tane de göcen besliyordu. Bu okşayıcı ihtiyar gevezeliğinin en sonunda da en mühim haber verilmekteydi: Almanlar Stalingrat'tan kovulmuş, sıçan deliğine tıkıştırılmış, hattâ söylendiğine göre, amirlerinden biri esir edilmişti. Onları Stalingrat'tan kovdukları zaman Olya beş gün için Kamişin'e gitmiş ve evi bombardımandan yıkılmış olduğu için Aleksey'lerde kalmıştı. Olya, şimdi istihkâm taburunda çalışıyordu. Artık omuzundan yaralanmış, sonra iyileşmiş ve bundan dolayı kendisine madalya verilmişti. Fakat bunun ne madalyası olduğunu yazmak, annesinin aklına gelmemişti. İhtiyar kadın, yanında, bulunduğu zaman, kızcağızın hep uyumakta olduğunu uyumadığı zaman da hep Aleksey'den bahsettiğini; beraberce iskambil falına baktıklarını ve daima ispati oğlanının kalbi üzerine karo kızının düştüğünü yazıyordu. Anne, karo kızından daha iyi bir gelin arzu etmediğini ilâve ediyordu. Aleksey, ihtiyar kadının bu dokunaklı politikacılığına gülümsedi ve karo kızının mavi zarfını açtı. Mektup kısaydı. Olya, taburda çalışan en iyi savaşçıların «siperlerden» sonra bir öncü kıtasına gönderildiklerini haber veriyordu. Şimdi Olya teknik teğmeniydi. Onun kıtası düşmanın ateşi altında, meşhur Mamaef tepesindeki istihkâmları, sonra da traktör fabrikası etrafındaki is-

tihkâmları inşa etmişti. Bundan dolayı bu kıtaya Kızıl Bayrak nişanı verilmişti. Olya yemeklerin mükemmel olduğunu, fakat konservelerden ekmeğe kadar her şeyi, düşmanın, makineli tüfek ateşine tuttuğu Volga'nın ötesinden taşımak mecburiyetinde olduklarını, bütün şehirde şimdilik bir tek sağlam bina bulunmadığını ve toprağın, ay ışığında çekilen bir fotoğraf gibi delik deşik olduğunu yazıyordu. Hastahaneden çıktıktan sonra, birkaç arkadaşla beraber, otomobille Stalingrat şehrinde dolaştığını ve gömülmek için hazırlanmış yığın yığın alman cesetleri gördüklerini ilâve ediyordu. Bu cesetlerden başka, yollar üzerinde sürüklenenlerin sayısı acaba ne kadardı? «Bunları gördüğüm zaman, şimdi adını hatırlıyamadığım arkadaşının; bütün ailesi öldürülmüş olan o tankçının burada olmasını ve bunları kendi gözleriyle görmesini istiyordum. Hakikaten bütün bunları filme çekip onun gibilere göstermek lâzım. Düşmandan nasıl intikam aldığımızı görsünler!» Olya en sonunda, — Aleksey bu anlaşılmaz cümleyi bir kaç defa okudu — Stalingrat savaşından sonra artık kendini Aleksey'e; kahramanların kahramanına lâyık gördüğünü yazıyordu. Bütün bunlar katarların istasyonda durduğu sırada, aceleyle yazılmıştı. Olya şimdi onları nereye götüreceklerini ve yeni askerî adresini bilmiyordu. Aleksey ondan ikinci bir mektup alıncaya kadar cevap vermekten ve kendisinin değil de, asıl savaş cehenneminde kayguyla sessizce çalışan bu küçücük nazik kızın hakikaten kahramanların kahramanı olduğunu yazmaktan mahrumdu. Aleksey mektubu elinde evirip çevirerek bir daha gözden geçirdi. Zarfın arkasına açık olarak yazılmıştı: «Muhafız kıtasından teknik-asteğmen Olya filanca.»

Aleksey çok defa, uçak alanında boş kaldığı dakikalarda bu mektubu cebinden çıkararak tekrar tekrar okuyordu. Bu zarf Meresef'i, uçak meydanının iliklere işliyen kış rüzgâlarında ve köşelerinde buzdan saçaklar meydana gelmiş olan dokuzuncu «A» sınıfının şiddetli soğuklarında ısıtıyordu.

Aralık ayı ortasında enstrüktör Naumof, Meresef'in imtihanını tespit etti. «Utönka» uçağiyle uçacaktı ve uçuş esnasında kendisine enstrüktör değil de genel kurmay başkanı nezaret edecekti. Genel kurmay başkanı, Aleksey'in okula gelişinde, onu hiç de iyi karşılamıyan o aynı, kırmızı yüzlü, canlı kanlı şişman yarbaydı.

Aleksey yerden dikkatle seyredildiğini ve geleceğinin tayin edileceğini bildiği için o gün büyük bir maharet gösterdi.

Meresef küçücük uçakla öyle tehlikeli uçuşlar gösterdi ki, yaşlı tecrübeli yarbay, ister istemez onu övmeye mecbur oldu. Meresef uçaktan indikten sonra başkanın yanına gelirken, Naumof'un sevinç dolu ve bütün kırışıklariyle parlıyan yüzünden işin başarılmış olduğunu anladı.

Yarbay mırıldandı:

— Mükemmel usul! Evet... Hakikaten uçman, dediğim gibi Allahım lûtfiyle uçman. Şimdi sinyor, acaba bizim yanımızda enstrüktör olarak kalmıya razı mısın? Bize böyleleri lâzım.

Meresef kesin olarak reddetti.

— Eh, canı gitmek istiyor, budala! Savaşmakta ne hüner var sanki? Halbuki burada insanlar yetiştireceksin.

Birdenbire yarbay, Meresef'in dayandığı bastonu görerek kıpkırmızı oldu.

— Nasıl? Ver şunu buraya! Bu bastonla gezmeğe mi çıkmışsın? Nerede bulunuyorsun sen, caddelerde mi! Emre itaat etmediğin için ceza göreceksin! İki gün!... Muskalar getirmişler... uçman olacaklar... Sihirbazlar! Uçak bölüğünde yalnız karo papazı eksik. İki gün! İşittiniz mi!

Yarbay, Meresef'in elinden bastonu çekerek onu kırabilecek bir yer bulmak için etrafına bakındı.

Talibatçı Naumof, arkadaşını müdafaa etmeğe çalıştı:

— Yarbay yoldaş, müsaade edin! Onun ayakları olmadığını söyliyeyim.

Genel kurmay başkanı daha çok kızardı ve gözlerini belerterek ağır ağır nefes almıya başladı.

— Nasıl olur? Bir de beni aldatmıya çalışıyorsun! Sahi mi?

Meresef, yarbayın sözlerini onaylamak için başını salladı, aynı zamanda, bu dakikada büyük tehlikeye maruz kalan kıymetli bastonuna da heyecanla bakıyordu. Hakikaten, Aleksey son zamanlarda Vasiliy Vasileviç'in hediyesinden hiç ayrılmıyordu. Yarbay, arkadaşlarına şüpheli şüpheli bakmağa başladı.

— Ama eğer öyle ise ağa... biliyorsun ki... Göster bakalım ayaklarını... Eve-et!...

Aleksey talim okulundan mükemmel notlarla çıktı. Eski bir uçman olan yarbay onun yararlığına, büyüklüğüne herkesten çok değer verebilmişti. Takdir sözlerini ölçmeden yazdığı yazıda Meresef'in mahir, yiğit, tecrübeli ve iradeli bir uçman olduğunu her türlü uçak takımında hizmet edebileceğini yazmıştı.

10

Meresef, kışın kalan kısmını ve ilkbaharın ilk günlerini talim, terbiye okulunda geçirdi. Burası, şimdi uçmanların tahsil ve terbiye gördüğü eski bir harb okuluydu. Okulun mükemmel uçak alanları, yatakhaneleri, zengin kulübü vardı. Bu kulübün sahnesinde Moskova tiyatrolarından gelen artistler, temsiller veriyorlardı. Burası da tıklım tıklım dolmuştu, fakat savaş öncesi düzeni burada korunulmuş olduğundan dış görünüşte en ufak tefek şeylere dikkat etmek lâzımdı, çünkü temizlenmemiş çizmeler, kaputun kopmuş düğmeleri, aceleyle uçuş çantasının, kemerin üstüne takılması, hep komutan emriyle iki saat talim durumunda «taban tepmiye» sebep oluyordu.

Aleksey Meresef'in de dahil olduğu büyük uçman grubu o zaman yeni olan «La-5» Sovyet avcı uçaklarıyle uçmayı öğreniyordu. Hazırlık çok ciddiydi. Motörlerin kuruluşu yakından tetkik ediliyor, maddî kısımları ve teknik öğreniliyordu. Aleksey, bu dersleri dinlerken, ordu dışında geçirdiği, nispeten kısa bir zaman içinde Sovyet havacılığının ne kadar çok ilerlediğine şaşıyor ve memnun oluyordu. Savaş başlangıcında büyük bir yenilik sayılan şeyler, şimdi artık adamakıllı eskimişti. Savaşın ilk günlerde şahaser sayılan ve büyük yüksekliklerde savaşmak için hazırlanmış olan çevik «kırlangıç»lar, hafif «mig»ler artık kullanılmaz olmuştu. Sovyet fabrikaları bunların yerine savaş günlerinde çıkmış ve gayet az bir müddet içinde kurulmuş olan mükemmel «Yak»lar, en modern «La-5» uçakları, iki yerli «il»ler salmıştı. Âdeta toprağın üstünde kayan bu uçar tanklar, düşmanların tam başları üzerine

bombalar, mermiler, gülleler atarak Almanları bozguna uğratıyordu. Bunlar Alman ordusunda «kara ölüm» anlamında olan «Şvartse Tot» diye adlandırılmıştı. Yeni teknik araçlar, savaş eden halkın dehasından doğmuş hava çarpışmalarını son derece güçleştirmişti. Uçmandan istenilen şeyler yalnız kendi makinasını tanımaktan ibaret değil, cüret, maharet, savaş alanında seri yöneltilmek kabiliyetine sahip olması, çarpışmanın safhalarını birbirinden ayırmak defalarca kendi sorumluluğu altında tehlikeye göğüs gererek, emir beklemeksizin karar alıp tatbik etmesiydi.

Bütün bunlar gayet meraklı şeylerdi. Cephede fasılasız çetin taarruz çarpışmaları devam etmekteydi. Aleksey Meresef yüksek duvarlı, aydın sınıf odasında, kara ve konforlu masalar arkasında derslere devam ederken, cephe ve cephe durumunu özlemiş olmasından ağır bir acı çekmekte idi. O fizikî acısını boğmıya alışmıştı. Meresef imkânsız olan şeyleri yapmak için, herşeye hakim olmayı öğrenmişti. Fakat bu sebepsiz acının bastırılması için kendisinde de kuvvet yoktu. Acının asıl sebebi mecburi hareketsizlik olduğundan bazan haftalarca okul etrafında dalgın dalgın dolaşıyordu.

Meresef'in kaderine, binbaşı Struçkof da bir süre talim ve terbiye için aynı okula gelmişti. Onlar iki eski dost gibi karşılaştılar. Struçkof, Aleksey'den iki hafta sonra gelmişti, fakat hemen oradaki şartlara uyarak, savaş zamanı için olaganüstü olan sert düzene alışmış ve herkesin yakın adamı olmuştu. Meresef'in halini derhal anladı ve akşamleyin yıkandıktan sonra herkes yatakhaneye çekilirken Aleksey'in omuzuna vurarak:

— Üzülme, delikanlı, biz de tekrar savaşacağız,

dedi. Bak Berlin'e daha ne kadar mesafe var. Onlar adım adım ilerliyor. Savaşmıya vaktimiz olacak.

Görüşemedikleri iki üç ay zarfında binbaşı apaçık, askerler arasında denildiği gibi «bel vermişti», kendini gevşetmiş ve ihtiyarlamıştı. Serbest vakitlerinde her ikisinin de tanıdıklarından bahsettikleri ilk günde binbaşı Struçkof, Klavdiya Mihaliovna hakkında bir şey söylemedi. Hattâ onu hatırlatabilecek sözlerden sanki kasten kaçınıyordu. İkinci gün yemekhanede masada otururken, kimbilir nedense, sabredemiyerek, ismini söylemeksizin dedi ki:

— Onunla, o kadınla mektuplaşıyoruz. Cevap veriyor.

Meresef ses çıkarmadı. Çorbayı sessizlik içinde yediler. Binbaşı tabağını birdenbire öyle itti ki, yemeğin kalanı sofraya dağıldı.

— O, hâlâ kendisini unutayım, diye bana yalvarıyor, a? Ne dersin, unutayım mı? Bak aptal kadına, unutmalıymışım! Niçin acaba? Beni sevmiyormuş? Niçin sevmiyor? Peki, sevmesin, insanın kalbine zorla girilmez ya! Fakat aptal kadın, başkasının ümitlerini bari kırma ve hiç olmazsa sana kaygı göstermelerine müsaade et! Biliyorum ya, iki ucunu bir yere zor getiriyor. Halbuki ona bir paket gönderdim. Gürültüyle geri çevirdi. Maaşımı gönderdim: sarfet, bana lâzım değil, çünkü her yerde hükûmet masrafımı çekiyor, dedi Allah, Alah ne gürültü, ne patırdı! Siz bana hürmet etmiyorsunuz, beni tahkir ediyorsunuz!... Şeytan bilir, daha bilmem neler. Bir kimsesi olsaydı bari, yalnız bir ölünün gölgesi, boş şey. Belki de vardır, ha? Bulmuş mudur? Ne zannediyorsun?

Binbaşı birdenbire sinirli sinirli iskemlesinde kımıldadı.

— Zannediyorum ki, yoktur.

— Ciddi mi söylüyorsun? O zaman ne istiyor? Rahibe olmak niyetinde midir? Şimdi rahibe kabul etmiyorlar...

Sonra binbaşı, içinde pişirilmiş erik bulunan buğday lâpası tabağını önünden uzaklaştırarak bağırdı:

— A, şeytan, yeni bu karagözlü sarışın!

Nedense mektebin aşçısı bu yemeğe «Pudink» resmî adından başka, okulda «karagöz sarışın» ismini verimşti.

Fakat talim esnasında binbaşı canlanıyordu. O zaman çevik seri düşünceli ve akıllı cevaplar veriyordu. Onun kara bahtı olarak, kaygısız büyük kalbini tamamiyle kaplıyan sakin kadının yüzünü, kafasından ancak sevdiği iş atabilirdi.

Kış ortasında Meresef ve Struçkof'un bulunduğu kurstaki uçmanlar uçuş tecrübelerine başladılar. Aleksey bu «La-5» küçük, kısa kanatlı, şekli itibariyle kanatlı balığa benziyen uçağı teferruatiyle benimsemişti. Teneffüs zamanlarından sık sık istifade ederek uçak alanına gidip uçakların kısa bir yürüyüşten sonra nasıl sıçrayıp havaya yükseldiklerini ve mavi gövdeleri güneşten parıldıyarak havada nasıl döndüklerini seyrediyordu. Bir uçağa yaklaşarak onu yakından tetkik ediyor, eliyle kanatlarını okşıyarak, yanlarını yokluyordu. Sanki uçak değil de iyi bakılmış güzel, cins bir attı. Nihayet grup uçuşa çıktı. Herkes kuvvetlerini denemiye gayret ediyor, biraz da yarışıyorlardı. Enstrüktör baştan Struçkof'u çağırdı. Binbaşının gözleri alev alev yanıyor, kendine güvenle gülümsüyor ve paraşütün kayışlarını bağlayıp kapıyı örterken ıslıkla heyecanlı bir hava çalıyordu.

Sonra motör müthiş bir gürültü kopardı, uçak yerinden fırladı ve işte meydanda, güneşin altında süratle koşmağa başladı. Birdenbire havalandı. Kanatları güneşin altında parlıyordu. Struçkof uçak alanı üstünde bir daire çizdi, birkaç güzel akrobasi numarası gösterdi, kanatları üste çevirdi mecburi olan bütün talimleri ustaca ve zarif bir süratle yaptı ve gözden kayboldu. Sonra birdenbire okul binasının damı arkasında tekrar göründü ve motörünü gürleterek, sıra bekliyen kursistlerin şapkalarına dokunurcasına uçak alanı üstünde alçaktan tam süratle uçmağa başladı. Tekrar kayboldu, yine göründü ve üç nokta üzerinde ustacasına konmak için yavaş yavaş yere indi. Struçkof uçaktan sevinç ve heyecan içinde yaramaz bir çocuk gibi sıçrayıp atladı.

Yerde kahramanlığından dolayı kendisini metheden enstrüktörün sözünü keserek mırıldanıyordu:

— Uçak değil, kemandır vallahi. Bu kemanda Çaykovski'nin şarkılarını bile çalabilirsin.. Vallahi! Yaşayacağız, Alöşka!

Sonra kuvvetli kollariyle Meresef'i bağrına bastı.

Uçak hakikaten de güzeldi. Hepsi bu fikirdeydi. Sıra Meresef'e geldiği zaman takma ayaklarını kayışla bağlıyarak dümenini pedallarına dayadı, birdenbire o da havaya yükseldi ve bu atın kendisi gibi ayaksızlar için çok azgın olduğunu özel bir ihtiyatla davranılmasını icabettirdiğini hemen anladı. Meresef, yerden havalanırken uçuşun kendisinde yarattığı sevinçten dolayı makineyle o mükemmel ve tam teması hissetmedi. Uçağın kuruluşu çok iyiydi. Makine, dümeni tutan ellerin her hareketini sezdiğinden başka, her titremesini duyuyor ve havada derhal ona göre uygun hareketi yapıyordu. Bu özelliğiy-

le uçak hakikaten kemana benziyordu. Burada Aleksey bütün acılığı ile, tamir edilmez kaybının değerini ve takma ayaklarının hareketsizliğini hissetti. Bu uçağın idaresinde en iyi takma ayakların, en büyük idmana rağmen elâstik, hassas ve hayatla dolu ayakların yerini tutamıyacağını anladı.

Uçak dümenin her hareketine itaatla cevap vererek hafif ve çevik, havayı yarıp uçuyordu. Fakat Aleksey ondan korkuyordu. O, keskin dönüşlerde geciktiğini ve uçmanlarda özel bir refleks halini alan karşılıklı hareketlerde sıkı bir uyumun olamadığını gördü. Bu gecikme gayet hassas olan uçağı burgu vaziyetine düşürebilir ve böylece geleceğini tehlikeye atabilirdi. Aleksey kendini, ayakları köstekli bir at gibi hissediyordu. Korkak değildi, hayır. O, hayatı için titremiyordu, çünkü uçuşa çıkarken paraşütü bile yoklamamıştı, fakat en küçük bir hatasının kendisini avcı tayyareciliğinden ebediyen uzaklaştıracağından ve sevdiği mesleğe doğru kapıları kapıyacağından korkuyordu. Gayet dikkatli davranıyordu. Nitekim konduğu zaman sinirleri büsbütün gevşemişti. Bunun için ve ayaklarının hareketsizliğinden dolayı Aleksey konarken öyle bir «keçi»* yaptı ki, uçak kar üstünde beceriksizcesine sıçradı.

Uçaktan sessizce ve kaşları çatık olarak çıktı. Arkadaşları ve hattâ enstrüktör bile, asıl fikirlerini söylemiyerek onu tebrik etmeğe başladılar. Bu müsamahakârlık onu yalnızca tahkir ediyordu. Aleksey elini savurdu ve sessizce, karlı meydanın ortasından geçerek topallıya topallıya okulun boz bina-

* Keçi — Uçağın, piste normal inmesi yerine, düşercesine konmasından hasıl olan sıçramalara denir. Özel terim.

sına doğru yürümeğe başladı. Ayaklarını sürüyerek iki tarafına sallana sallana yürüyordu. Şimdi, avcı uçağına oturduğu bir zamanda başarısızlığa uğramak Aleksey için büyük bir darbeydi. Nisan sabahı onun vurulmuş uçağı çam ağaçlarının tepelerine düştükten sonra bu, Aleksey'in başına gelen en büyük felâketti.

Aleksey öğle ve akşam yemeğine gitmedi. Gündüz yatakhanelerde kalmayı en sert bir surette yasak eden kurallara rağmen Aleksey ellerini başının altına koymuştu. Ayakkaplarını çıkarmadan yatağa uzanmış yatıyordu. Nöbetçiler ve oradan gelip geçen komutanlar, Aleksey'in derdini bildikleri için kendisine hiçbir söz söylemeye cesaret edemiyorlardı. Struçkof gelip onu konuşturmağa çalıştı, fakat hiç bir cevap alamayınca başını sallıyarak gitti.

Meresef'in bulunduğu yatakhaneye Struçkof'tan hemen sonra okulun siyasi komutanı Yarbay Kapustin gelmişti. Bu kalın gözlüklü, kısa boylu ve çirkin bir adamdı. Fena dikilmiş üniforması, üzerinde çuval gibi duruyordu. Kursistler bu kılığı itibariyle gösterişsiz adamın milletlerarası konuları üzerindeki derslerini zevkle dinliyorlardı. Onun derslerinden dinleyicilerin kalbleri, bu yüce savaşa katılmalarından dolayı ferahlık ve gururla doluyordu. Fakat, ona bir âmir olarak ısınamıyor, kendisini sivil ve uçmanlıktan hiçbir şey anlamıyan bir kimse sayıyorlardı. Kapustin, Meresef'e dikkat etmeden odayı gözden geçirdi, havayı kokladı ve birdenbire kızarak haykırdı:

— Burada hangi şeytan sigara içmiş? Burası sigara içilecek yer mi? Üsteğmen yoldaş bu ne demektir?

Aleksey durumunu hiç değiştirmeden kayıtsızca cevap verdi:

— Ben sigara içmiyorum.

— Neden yataktasınız? Kuralı bilmiyor musunuz? Kıdemli bir amir içeriye girdiği zaman ne diye ayağa kalkmıyorsunuz? Kalkınız!

Bu kumanda değildi. Bilâkis büsbütün sakin, sivil ve edasiyle söylenen sözlerdi. Meresef istemiyerek kurala uydu, karyola yanında ayağa kalkarak dimdik durdu.

Kapustin onu heveslendirmeğe gayret ederek:

— İşte böyle, üsteğmen yoldaş! dedi. Şimdi oturun kanapeye de konuşalım.

— Neyi?

— Size karşı nasıl davranmak lâzım geldiğini. Buradan çıksak iyi olur! Ben sigara içmek isterim, halbuki burada sigara içilmez.

Karartılmış lâmbaların hafifçe mavileştirdiği yarı karanlık bir koridora girdiler. Kapustin hemen piposunu yaktı. Pipoyu çektikçe geniş ve düşünceli yüzü yarı karanlıkta bir an için aydınlanıyordu.

— Bugün ben sizin grup enstrüktörünüzden hesap sormak istiyorum.

— Niçin?

— Okul komutanlığından izin almadan sizi uçuş bölgesine saldığı için... E, evet, neden baktınız? Hakikaten ben kendimden de hesap sormalıyım, çünkü sizinle şimdiye kadar konuşmadım. Buna vakit bulamadım, halbuki hep niyet ediyordum... Her neyse. Şimdi dinleyin, Meresef. Sizin uçmanız okadar basit bir mesele değildir, evet değildir! Bunun için enstrüktörünüzün kulaklarını biraz çekmeliyim.

Aleksey susuyordu. Yanında piposunu puflayan bu adam kimdi, nasıl adamdı? Okul hayatında olan

fevkalâde bir olayı kimse kendisine vaktinde bildirmediği için yetkisinin tahrif edilmiş olduğunu zanneden bir bürokrat mıydı? Yoksa uçman seçme talimatnamelerinde herhangi bir fiziki noksanlığı olan kimselerin uçuşlarını yasak eden bir maddenin korunmasına çalışan bir formalist miydi? Yahut kendi hâkimiyetini göstermek için ilk vesileye tutunan garip bir adam mıydı? Niçin gelmişti? Onsuz da Aleksey'in kendi derdi kendine yetip artmaktadır.

Meresef içinde kaynıyan gazabı zorla gizliyordu. Fakat felâket ayları ona çabuk karar vermekten çekinmeği öğretmişti. Aleksey'i'n fikrince hakikî adam olan komiser Varaböf'ü hatırlatacak bazı şeyler bizzat bu huzursuz Kapustin'de de vardı. Piposunun ateşi kâh alevleniyor, kâh sönüyordu. Geniş yüzü ve akıllı, nüfuzlu gözleri mavi sis içinde gözüküyor ve sonra tekrar kayboluyordu.

— Görüyor musunuz, Meresef, ben size kompliman yapmak istemiyorum, fakat, isterseniz inanın, dünyada ayaksız avcı uçağı idare eden tek adamsınız. Tek!...

Piposunu kaldırıp deliğinden küçük lâmbanın ışığına baktı ve hayretle başını sallıyarak devam etti:

— Ben şimdi sizin savaş havacılığına dönme hevesinizden bahsetmiyorum. Bu tabiî bir yararlıktır, ama bunun aslında hiçbir fevkalâdelik yoktur. Şimdi zaman öyledir, zafer için herkes elinden geleni yapıyor... Fakat bu benim lânet olası pipom ne oldu?

Kapustin tekrar piposunun sapını kurcalamağa başladı. Ve bütün dikkatini bu işe hasretmiş gibi görünüyordu. Aleksey belirsiz bir önseziden telâşlanarak sabırsızlıkla kendisine ne söyleneceğini bek-

liyordu. Kapustin, piposunun sapını temizlerken, sözlerinin ne gibi bir etki yapabileceklerini düşünmeden ilâve etti:

— Burada mesele sizle, üsteğmen Aleksey Meresef'le ilgili değil. İş şundan ibarettir ki, bütün dünyada yalnız sapsağlam bir adamın, o da ancak yüzde bir kişinin erişebileceği zannedilen bir maharete siz ayaksız olarak sahip oldunuz. Siz yalnız vatandaş Meresef değil, aynı zamanda büyük bir tecrübe adamısınız... Aha, işte en nihayet temizlendi. Bunu nasıl tıkamışsın bilmem?... Böyle, size karşı, alelâde bir uçmana yapılan muamelede bulunamayız, anlıyor musunuz, buna hakkımız yok. Siz gayet önemli bir tecrübeye girişmiş bulunuyorsunuz. Fakat ne ile? E, size nasıl yardımda bulunabileceğimizi, siz kendiniz söyleyin.

Kapustin piposunu tekrar doldurarak çekmeğe başladı. Piposunun kâh alevlenen, kâh sönen kırmızı ışığı Kapustin'in geniş burunlu dolgun çehresini karanlıktan çıkarıp sonra yine karanlığa bırakıyordu.

Kapustin, Meresef'in uçuşlarının sayısını çoğaltmak için okulun yönetmeniyle sözleşeceğine söz vererek, Aleksey'e, kendisine talim programı hazırlamasını teklif etti.

Aleksey bu kısa boylu çirkin adamın, onun bütün şüphelerini nasıl işgüzarcasına hallettiğine hayret ederek bağırdı:

— İyi, fakat bunun için ne kadar benzin lâzım olacak?

— Hele şimdi benzin önemli bir maddedir. Onu küble ölçüyoruz, fakat benzinden daha da kıymetli bir şey vardır.

Burada Kapustin sıcak külleri dökmek için eğri piposunu çizmesinin topuğuna vurmağa başladı.

Ertesi günden itibaren Meresef ayrıca talim görmeğe başladı, O tıpkı yürümeğe, koşmağa, dans etmeğe başlamış olduğu vakitlerde çalıştığı gibi, şimdi de inatla çalışmağa koyulmuştu. Hakiki bir ilham onun bütün varlığını sarmıştı. Aleksey uçuş tekniğini tahlil etmiye, onun bütün yönlerini düşünmeye, ölçüp biçmeye, uçuşu en küçük hareketlere bölüp, her hareketi ayrıca tetkik etmeye çalışıyordu. Şimdi Aleksey tetkik ediyor ve gençlik zamanında plansız olarak benimsediği bütün bilgileri yeniden tetkikten geçiriyordu. Önceden tecrübe ve itiyat sayesinde eriştiklerini şimdi muhakeme yoluyle elde ediyordu. Uçağı idare etmek fikrini kafasında ayrı ayrı hareketlere bölerek her bir hareket için özel notlar yaratıyor ve iş zamanı ayağın hissettiği bütün hareketleri tabanından dizlerine geçiriyordu.

Bu oldukça güç ve gayret istiyen bir işti. Çalışmalarının sonuçları öylesine azdı ki, hemen hemen hiç hissedilmiyordu. Bununla beraber Aleksey her yeni uçuşta uçağın kendisine daha sıkı bağlandığını ve ona daha çok itaat ettiğini hissediyordu.

Kapustin ona rastladığı zaman soruyordu:

— E, usta, işler nasıl gidiyor?

Meresef baş parmağını kaldırıyordu. O mubalağa etmiyordu. İşler çok çabuk olmasa da, çetin ve emin bir şekilde ilerliyordu. En önemlisi, Aleksey bu idmanın sonunda uçakta kendini kanatlı ve kızgın bir ata binmiş olan beceriksiz ve zayıf bir insan gibi hissetmekten kurtulmuştu. Ustalığına yeniden inanmağa başlamıştı. Bu maharet sanki uçağa da tesir ediyordu. Uçak, iyi bir binicinin sivri mahmuzlarını ve sağlam elini hisseden bir at gibi, günden güne daha itaatlı olmağa başlamıştı. Uçak yavaş yavaş Aleksey'e bütün uçuş özelliklerini açıklıyordu.

11

Aleksey bir zamanlar, çocukken, Volga körfezini ilk kaplayan düz şeffaf ve ince buz üzerinde patenle kaymayı öğreniyordu. Onun patenleri yoktu, çünkü satın almıya annesinin parası yetmiyordu. Bunun için, çamaşırını yıkadığı demirci, kadının ısrarı üzerine yanları delikli küçücük tahta patenler hazırlamış, altlarını kalın tellerle kaplamıştı.

Bağ ve çiviler sayesinde Aleksey bu patenleri eski, yamalı çizmelerine takıyordu. Bunlarla körfeze, ayaklarının altında ahenk ve gürültüyle çatırdayarak parçalanan ince buza gitmişti. Kamişin mahallesinin çocukları burada gürültü ve şamata içinde enine boyuna kayıyorlardı. Çocuklar patenler üzerinde şeytan gibi kayıyor, kovalaşıyor, sıçrıyor ve dans ediyorlardı. Etraftan bakanlar bunu basit ve kolay iş zannediyorlardı. Fakat Aleksey körfeze basar basmaz, buz ayakları altında kaydı ve sırt üstü çok fena düştü. Aleksey hemen ayağa kalktı ve bir hataya düşmüş olduğunu arkadaşlarından gizlemek için sanki bir şey olmamış gibi yürümeğe başladı bir daha düşmemek için öne eğiliyordu, fakat yine burun üstü düştü. Tekrar sıçradı, epeyce titreyen ayakları üstüne kalktı ve neye uğradığını düşünerek arkadaşlarının hareketlerine bakmağa başladı. Şimdi artık, öne çok eğilmemek, aynı zamanda da arkaya da çok yanlamamak gerektiğini biliyordu. Azçok kendini doğrultmağa çalıştığı sırada bir tarafa yanlıyarak yan üstü tekrar yere serildi. Böylece bütün gün düşüp kalktı ve akşamleyin üstü başı kar içindeydi. Annesini üzmüştü; yorgunluktan ayakları takatsız kalmış, bütün vücudu yara bereyle dolmuş ve mosmor olmuştu.

Aleksey ertesi sabah tekrar kayağa gitti. O ayakları ile daha az hareket ediyor ve az düşüyordu. Koşarak birkaç metre kayabiliyordu. Fakat sabahtan akşama kadar buz alanında sarfettiği bütün gayretlere rağmen, bundan fazla bir şey yapamıyordu. Bir gün —Aleksey rüzgârın kuru karları cilâlı buz üzerinde avuç avuç topladığı bu dondurucu ve fırtınalı günü hiçbir zaman unutmadı — birkaç başarılı hareketten sonra ummadığı bir anda birdenbire kaymağa başladı. Gittikçe daha emin bir şekilde, daha hızlı kayarak daireler çiziyordu. Böylece sezmeden, düşe kalka elde ettiği tecrübelerini tekrar ede ede kazanmış olduğu bütün bu önemsiz âdet ve alışkanlıklar sanki birdenbire hakiki itiyat haline gelmişlerdi. Nitekim adımlarını daha sağlam atmaya başladı. Bu suretle bütün yaramaz, inatçı ve çocuk vücudunu zevkli bir emniyet hissi bürümüştü. Aleksey buna gittikçe çok seviniyordu.

Şimdi de böyle oldu. Uçağa kavuşmaya, takma ayaklarının maden ve gönleri arkasında onu hissetmeğe can atarak hevesle ve inatla uçuyordu. Bazan kendisine bu işi başarabilecek gibi geliyordu. Sevinerek, uçağa, önceden hayalinde çizdiği şekiller yaptırmak istiyordu. Fakat birdenbire hareketlerinin emniyetsiz olduklarını hissederek uçağın sanki çekindiğini, itaat etmediğini görüyor ve ümitlerinin suya düşmesinden üzülüp tekrar can sıkıcı talimlere devam ediyordu.

Fakat bir sabah, uçak alanının sabahleyin birdenbire karardığı, karlar eriyerek dağıldığı ve üzerinde uçakların derin izler bıraktığı sıcak bir mart gününde, Aleksey avcı uçağına binerek talim bölgesine vardı. Yerden havalanırken rüzgâr önden ve yandan esiyor ve uçağı yolundan saptırıyordu. Tam bu

esnada Meresef uçağına yön verirken makinenin kendisine itaat ettiğini ve onu bütün varlığıyla duyduğunu sezdi. Bu duygu, bir yıldırım süratiyle gelip geçti. Aleksey önce inanmak istemedi. O zamana kadar çok felâketler geçirdiği için, saadetine birdenbire inanmak istemedi. Uçağına sağa doğru keskin bir dönüş yaptırdı. Uçak, tam zamanında saptı. Aleksey, bir zamanlar, çocukken, Volga'mn küçük körfezinde gürültüyle çatırdayan koyu buz üstünde hissettiği duyguya kapılmıştı. Karanlık gün sanki birdenbire aydınlandı. Kalbi sevinçle çarpmağa başladı. Heyecanın belli serinliğinin etkisiyle boynunun hafifçe nasıl katılaştığını hissediyordu.

Onun sebatla yaptığı idmanların bütün sonuçları gözle görülmiyen bir çizgi arkasına gizlenmişti. Aleksey bu çizgiyi aşmıştı. Günlerce süren zahmetin semerelerini şimdi kolaylıkla kendisini sıkmadan topluyordu. O, uzun zamandan beri erişemediği esas başarıyı elde etmişti: uçağı ile sımsıkı birleşmiş, makineyi kendi vücudunun bir kısmı, devamı gibi hissetmeye başlamıştı. Hareketsiz ve duygusuz takma ayakları bile bu birleşmeye engel olmuyordu. Gönlünü dolduran heyecan ve sevincin arttığını farkeden Aleksey birkaç keskin dönüş yaparak uçağa luping yaptırdı ((uçmanlar buna «ölüm ilmeği» derler) sonra burgular çizmeğe başladı.

Şiddetli uğultudan yer sarsıldı, uçak alanı, okul binası ve renkli geniş kolu ile meteoroloji istasyonunun kulesi de bir araya gelmiş fasılasız daireler içinde dönmekteydi. Sonra uçağı burgudan luping durumuna getirdi.

O günlerde meşhur olan «La-5» uçağı bütün açık ve gizli vasıflarını uçmana ancak şimdi açıklamıştı. Tecrübeli eller idare ederken bu ne kadar hoş ne

iyi bir makineydi! Her harekete hassasiyetle cevap vererek, en karışık şekilleri çiziyor, çevik, seri, sağlam olarak mum gibi yükseklere çıkıyordu.

Meresef uçaktan sarhoş gibi sallana sallana yüzünde anlamsız bir tebessümle indi. Kızgın enstrüktöre ve etraftaki tekdirlere kulak asmadı. Varsın tekdir etsin! «Ceza»? Peki. Zaten o, üzerine düşen cezayı hücrede geçirmeğe hazırdı. Onun için şimdi hepsi bir değil miydi sanki? Açık olan bir şey vardı, o da kendisi uçman, hem de iyi bir uçmandı. İdmanlarında normalin dışında benzin sarfetmiş de, ne olmuş sanki! Sadece bir an önce cepheye, savaşa gitmesi lâzımdı. O zaman bu benzinin yüz mislini kazanacaktı.

Yatakhanede kendisini başka bir sevinç bekliyordu. Yastığının üzerine Gvozdef'in mektubunu koymuşlardı. Sahibini arayıp buluncaya kadar kaç yerde ve cepte durduğunu tayin etmek kolay değildi, çünkü zarf buruşmuş, mürekkeple lekelenmiş ve yağlanmıştı. Mektup Anüta'nın elleriyle yazılmış, oldukça temiz bir zarfa konmuştu.

Tankçı, Aleksey'e başına fena bir felâket geldiğini yazıyordu. Başından yaralanmıştı. Hem de bir Alman uçağının kanadından! Şimdi kolordu hastahanesinde yatıyor ve yakında buradan çıkmaya hazırlanıyordu. Acayip olay şöyle olmuştu. Stalingrat önünde altıncı Alman ordusu, muhasaraya alındıktan sonra, onların kolordusu geri çekilen Almanların cephesini yarmış ve bütün tanklariyle bozkırlardan Almanların cephegerisine yönelmişlerdi. Bu seferde Gvozdef bir tank taburuna komutanlı kediyormuş. Bu şen bir sefermiş! Çelik kolumuz Alman cephe gerisi mevzilerine dalmış. Muhkem köyleri, merkez istasyonlarını beklenmedik bir surette bir tipi gibi

basmış. Tanklar yollarda, sokaklarda dolaşarak Almanları ateşe tutuyor, yok ediyorlarmış. Nihayet Alman garnizonlarının son kalıntıları da kaçınca tankçılar ve tanklarda getirilen motörlü piyade birlikleri depoları ateşliyor, köprüleri havaya kaldırıyor, demiryolu makaslarını bozuyor ve geri çekilen Alman katarlarının yolunu kesiyorlarmış. Düşmanın ihtiyatlarından ganimet olarak aldıkları yakıtla motörlerini idare ediyor, ganimet erzaklardan istifade ederek daha ileri hareketi sağlıyor ve bu suretle Almanların toparlanıp, tankların önünü kesmek üzere direnmelerine imkân vermeksizin tankların her an ilerlemelerine dikkat ediyorlarmış.

«Alyoşa, bozkırlarda Budöni süvarileri gibi gezdik! Bozguna uğramış Almanlar bizden korkuyordu. İnanacak mısın, bazan üç «T-34» ve ganimet alınmış zırhlı otomobillerle, bütün köyler halinde depoları havaya kaldırıyorduk. Kardeşim Alyoşa, savaşta telâş yaratmak büyük bir meseledir. Düşmanın iyice telâşa düşmesi hücum eden tarafın teçhiz edilmiş iki tümenine bedeldir. Yalnız onu maharetle, ocaktaki ateş gibi idare ettirmeli yeni yeni ve beklenmedik darbeler indirmeli, sakinleşmesine imkân vermemeli. Cephede sanki Alman zırhını delmiştik. Zırhın altında boşluktan, kargaşalıktan, pis kokudan başka hiçbir şey yokmuş gibiydi. Hamurun içinden bir yoğurma makinesi gibi geçtik. Söylediğim mesele orada başıma geldi.

Komutanımız bizi yanına çağırdı. Keşif, filân filân yerde muazzam bir iaşe uçak alanı, üçyüz uçak, benzin, erzak var diye işaret etmişti. Komutan sarı bıyığını çekerek şunu emretti: «Gvozdef geceleyin, sessizce, ateş etmeden, örnek teşkil edebilecek bir şekilde sanki öz askerlerdenmiş, gibi, uçak alanına

mümkün olduğu kadar fazla yaklaşacak, sonra kıtanın bütün kitlesiyle ateş ederek hücuma geçecek, düşmanın kendini toparlamasına meydan vermeden, herşeyi karmakarışık edecek ve düşman itlerinden hiçbirinin havalanmasına imkân vermiyeceksin.» Bu görevi benim taburum ve emrime verilen başka bir tabur aldı. Esas komutanlık ise yine de evvelki yol ile Rostov'a doğru gitti. İşte Alyoşa, biz de bu uçak alanına tilkinin kümese düştüğü gibi düştük. Alyoşa, dostum Alyoşa, inanmıyacaksın, yoldaki Alman sinyalcilerinin ta yanlarına geldik. Almanlar bize kulak asmadılar — onların askerleriydik, vesselâm! Sabahleyin erken heryer sis içinde, hiçbir şey anlaşılmıyor, yalnız motörlerin uğultusu ve palet sesleri işitiliyordu. Sonra birden ileri atılarak düşmana öyle vurduk ki! E, Alyoşa'cığım, ne eğlenceli bir sahneydi! Uçaklar sıra ile durmuşlardı... Biz ise bunlara karşı zırhdelen toplarımızla ateş ediyor ve bir vuruşta beş altı uçağı tahrip ediyorduk. Sonra baktık ki başa çıkamıyacağız, çünkü mürettebattan daha cüretli olanlar motörlerini yakmağa başladılar. Biz de tanklarımızı kapatarak kendimiz tahripçi kesildik ve tankların zırhlarıyle uçakların kuyruklarını kırmağa başladık. Zaten muazzam taşıt uçaklarının motörlerini dağıtmak imkânsızdı, biz de kuyruklarını param parça ettik. Ne farkı var sanki, kuyruksuz da motörsüz de uçamıyacaklardı. İşte burada yaralandım. Duruma bakmak için tanktan başımı dışarıya uzatmıştım. Tank birdenbire uçağa çarptı. Kanadın bir parçası başıma vurdu. Başımdaki şapka sayesinde darbe biraz zayıflatıldı, yoksa ölecektim. Neyse bütün bunlar ufak tefek şeylerdir, artık iyileşmek üzereyim, tankçılarıma yakında tekrar kavuşacağım. Fakat asıl belâ başka yerde: hastaha

nede sakalımı tıraş ettiler! Onu uzattım da uzattım, geniş bir sakal oldu, fakat merhametsizce kestiler. Cehennem olası sakal! Çabuk ilerlememize rağmen, savaşın sonuna kadar yenisinin büyüyeceğini ve bu suretle çirkinliğimi gizleyebileceğimi umuyorum. Alyoşa, doğrusunu istiyorsan, Anüta kimbilir ne sebepten dolayı, sakalımı beğenmiyordu ve mektuplarında her zaman benim sakalıma sataşıyordu.

Mektup uzundu. Görülüyordu ki, Gvozdef bu mektubu hastahane sıkıntısından kurtulmak için yazmıştı. Diğer şeyler arasında, mektubun sonunda, tankçılarının Stalingrat önlerinde arabalarını kaybettikten sonra yenilerinin gelmesini beklerken, piyadelerle birlikte meşhur Mamayev tepesi bölgesinde çarpıştıklarını ve kendisinin burada Stepan İvanoviç'e rastladığını yazıyordu. İhtiyar, kurslara devam etmiş ve başkan olmuş. Şimdi çavuş olarak bir tank defi mangasına komutanlık ediyormuş. Fakat keskin nişancı sanatından da vazgeçmemiş. Gvozdef'in söylediğine göre, şimdi, güneşte ısınmak için siperden çıkan herhangi bir sersem Almana değil, sağlam ve kurnaz bir araba olan Alman tankına isabete gayret ediyormuş. Fakat ihtiyar Sibirya'lı eski avcılığında olduğu gibi bu çeşit avlarında da derin düşünülmüş feraseti, taş gibi sabrı, savaştaki direnişi ve tam isabetiyle kuvvetliydi. Gvozdef'le görüştükleri zaman tedarikçi Stepan İvanoviç'i'n ganimet olarak ele geçirdiği ve koruduğu bir şişe kötü şarabı içmişler ve bütün dostlarını hatırlamışlardı. Bununla beraber ihtiyar, Meresef'e selâm gönderiyor ve onu Gvozdef'le birlikte, sağ kalırlarsa savaştan sonra ördek ve sincap avına gitmeleri için, kolhoza, yanma davet ediyordu.

Meresef'in kalbini bir sıcaklık ve kasvet bürü-

dü. Onunla beraber kırkikinci odadaki bütün arkadaşları çoktan savaşıyorlardı. Acaba Grişa, Gvozdef ve ihtiyar Stepan İvanoviç şimdi neredededirler? Ne olmuşlardır? Savaş rüzgârı kendilerini acaba ne tarafa sürüklemiş olacak, acaba sağ mıdırlar? Olya nerede?

Aleksey, komiser Voraböf'ün, savaş günlerinde yazılan mektupların sönmüş yıldızların ışığına benzediğine dair sözlerini hatırladı: bu mektuplar bize ulaşıncaya kadar uzun süre yolculuk ederler. Bazan yıldızın çoktan sönmüş olmasına rağmen ışığı şen ve parlak olarak daha uzun zaman için fezayı yararak, aydınlığını insanlara eriştirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1

1943 yılının sıcak bir yaz gününde, hücum eden Kızıl Ordu'nun tümenlerine ait ağırlıklar tarafından çiğnenmiş, kırmızı yabani otlarla kaplanmış ve terk- edilmiş muazzam tarlaların arasında çizilmiş yoldan sallana sallana ve hendekten hendeğe sıçrayarak, kurumuş tahta karoserisi tangırdıyan eski bir kamyon cepheye doğru aceleyle gidiyordu. Makinanın tozla kaplanmış kırık dökük karoserindeki beyaz çizgileri ve «askerî posta» sözlerini farketmek güçtü. Kamyonun tekerleklerinin kaldırdığı boz renkli toz bulutu arkasında kilometrelerce sürünüyor ve hareketsiz boğucu havada yavaş yavaş eriyip etrafa dağılıyordu.

Kamyonun mektuplarla dolu, çuvallarla yüklü karoserisinde, yeni gazete paketleri üzerine oturmuş, kamyonla beraber sallanan iki asker vardı. Sırtlarında yaz ceketi, başlarında mavi kenarlı şapka vardı. Daha genci, eğer onun temiz ve yeni apoletlerine bakılacak olursa uçman çavuşu rütbesini taşıyordu. Bu, kibar sarışın bir gençti. Yüzü, kız yüzü gibi öyle inceydi ki, sanki beyaz derisi altından kanı görünüyordu. Görünüşte yaşı ondokuzdu. Genç asker dişlerini sıkarak tükürüyor, bozuk bir sesle gürültü ediyor, parmakları kadar kalın sigara sarıyor ve kendisini herşeye karşı ilgisiz gös-

teriyordu. Velhasıl bütün haliyle kendini eski bir asker göstermeğe gayret ediyordu. Buna rağmen cepheye yeni geldiği ve heyecanlandığı belliydi. Etrafta her şey — tam yolun kenarında namlusu toprağa batmış olan top, kulesine kadar yabani otlarla kaplanmış Sovyet tankı, görünüşte bir hava bombasının tąm isabeti sonucu vurulan Alman tankı parçaları, ot bürünmüş hendekler, istihkâmcıların topraktan çıkarıp, yeni yolun iki kenarına yığdıkları tank-savar mayın kovanları, uzaklarda görünen Alman mezarlarının haçları — burada olan çarpışmaların alâmetleri, cephelilerin dikkatini bile çekmiyen bütün bu şeyler genç askere çok önemli ve ilginç görünüyordu.

Onun yol arkadaşı üsteğmenin ise tecrübeli bir cepheli olduğu kolayca anlaşılabilirdi. İlk bakışta onun 23-24 yaşında olduğu sanılırdı. Fakat güneşten yanmış ve rüzgârdan kararmış yüzündeki ve gözlerinin etrafındaki ince kırışıklara, alnına, ağzının kenarlarına, düşünceli yorgun kara gözlerine bakılacak olursa, yaşına on yıl daha ilâve edilebilirdi. Bakışı ilgisizce herşey üzerinde kayıyordu. Onun şurada burada gözüken tahrip edilmiş ve paslanmış savaş araçları, ne yanmış olan köyün, kamyonun geçtiği cansız sokakları ne de küçük küçük alimünyum yığınları teşkil eden ve motör küresi bir yanda, kırmızı yıldıziyle numarası bulunan kuyruğu öbür yanda tekerlenen Sovyet uçağı parçaları hayrete düşürüyordu. Halbuki diğer genç bunları görünce titremeğe ve kızarmağa bozarmağa başlamıştı.

Gazete paketleri üstünde, kendisine konforlu bir iskemle gibi yer yapan subay, çenesini, siyah odundan yapılmış ve altın monogramiyle süslenmiş olan ağır bastona dayamış uyukluyordu. Arasıra uy-

kusundan uyanır gibi başını kaldırıp mutlu gözlerle etrafına bakıyor ve boğucu, sıcak havayı göğüs dolusu teneffüs ediyordu. Fakat yoldan uzak bir yerde, denizi andıran kırmızı yabani otlar üstünde güç seçilen iki küçük hat sezdiği zaman birdenbire canlandı, gözleri alev alev yanmağa, ince kambur burnunun delikleri titremeğe başladı. Çünkü subay dikkatle bakınca bu iki hattın birer uçak olduğunu ve birbirini kovalarcasına uçtuklarını anlamıştı. Sonra gözlerini bu iki hattan ayırmayarak eliyle şoför mahallinin üzerine vurdu:

— Hava tehlikesi! Yoldaş sap!

Üsteğmen kalktı, tecrübeli gözleriyle bulundukları mevkii gözden geçirdi ve elini kaldırarak, şoföre, derenin, pürüzlü «devetabanı» yapraklarıyle bozaran ve «tavukkarası çiçeğinin yıldızlı karanfilleriyle kaplı olan çamurlu vadiyi gösterdi:

Genç alayla gülümsedi. Uçaklar zararsızca uzakta dönüyordu: arkasında tozdan muazzam bir kuyruk bırakarak giden kamyonla sanki hiçbir ilgileri yoktu. Fakat genç henüz itiraz edemeden, şoför kamyonu yoldan çıkardı ve karoserisi takırdayarak araba süratle dereye doğru gitti.

Üsteğmen kamyondan inerek otlar üzerine oturdu ve dikkatle yolu seyretmeğe başladı.

Genç asker kendisine alayla bakarak mırıldandı:

— Fakat neden, siz doğruca...

Bu anda öbürü yere yatarak haykırdı:

— Yat!

Bundan sonra hemen motörlerin kuvvetli uğultusu etrafı sarstı ve iki gölge havayı titreterek, sağır edici bir gürültüyle tam başları üstünden geçti. Gence bu da tehlikeli görünmedi. Alelâde uçaklar,

ihtimal ki bizimdirler. Etrafa baktığı zaman, yol boyunda çoktan devrilmiş ve paramparça olmuş kamyonun alev içinde yandığını gördü.

Şoför, kamyonun delinmiş ve ateş içinde bulunan karoserisine baktı. .

— Bak, yangın bombalariyle dövüyorlar.

— Araba avına çıkmışlar.

Otlar üzerine iyice yerleşmiş olan üsteğmen cevap olarak:

— Evet, avcıdırlar, dedi. Beklememiz lâzım. Yine gelecekler, çünkü yolları temizliyorlar. Dostum, şimdi arabayı daha uzağa, ta o kayın ağacının altına çek.

Bunu o kadar ilgisiz ve sakin söyledi ki, sanki Alman uçmanları biraz önce kendisine bütün planlarını açıklamışlardı. Arabada bir kız asker postacısı da vardı. Kız benzi atmış, tozlanmış dudaklarında hayret dolu hafif bir tebessümle korka korka sakin gökyüzüne bakıyordu. Gökyüzündeki parlak, yaz bulutları yumak yumak oluyor ve birbirine karışıyordu. Bu yüzden çavuş bir hayli şaşalamış olmasına rağmen, kayıtsızca söz etti:

— Yolumuza tekrar devam etsek, daha iyi olur, niçin vakit kaybedelim? Kaderinde darağacından öleceği yazılı olan boğulmaz ya.

Dişleri arasına sükûnetle bir ot kıstırmış olan üsteğmen hiddet dolu siyah gözlerinde belli belirsiz bir tebessümle karşılık verdi:

— Bana bak, dostum, bu budalaca atasözünü henüz geç değilken unutmağa çalış. Size bir şey daha söyliyeyim, çavuş yoldaşım: cephede itaat diye bir kural vardır. «Yat» diye emrettim mi, yatmalısın.

Üsteğmen otlar arasında taze bir kuzukulağı sapı bularak kabuğunu tırnaklarıyle soydu ve iştahla

gevelemeğe başladı. Yeniden motör uğultusu işitildi ve deminki uçaklar yol üstünde alçaktan uçarak tekrar geçtiler. Öyle alçak uçuyorlardı ki, kanatlarının sarı-kahve renkleri, siyah-beyaz haçları ve hattâ daha yakın olanın gövdesi üzerine resmedilen maça ası apaçık görünmekteydi. Üsteğmen haylâzca birkaç kuzukulağı daha kopardı sonra saatine bakarak şoföre emretti:

— Hareket edelim! Şimdi gidebiliriz. Dostum, daha çabuk sür ki bu yerden uzaklaşalım.

Şoför kornaya bastı ve dereden postacı kız çıktı. Elinde tuttuğu birkaç kırmızı çileği üsteğmene uzattı.

Subay elindeki çilekleri koklayarak:

— Artık onlar da olgunlaşıyor... Yazın nasıl geldiğini bile farkedemediö, dedi.

Ve çilekleri çiçek gibi gömleğinin küçük cebine soktu.

Bu esnada susmuş olan genç asker üsteğmene sordu.

— Uçakların tekrar dönmiyeceğini ve hareket edebileceğimizi nereden biliyorsunuz?

Kamyon hendekten hendeğe sallanarak ilerliyor ve içindekiler sallanıyordu.

— Bu iş güç değil. Bunlar «Meserşmittir» «M-109». Bunların yakıt ihtiyatı kırkbeş dakikalıktır. Onu şimdi harcadılar ve yeni yakıt almağa gittiler.

Üsteğmen bunları sükûnetle anlattı, sanki bu gibi basit şeylerin bilinmemesinin nasıl mümkün olduğuna şaşıyordu. Genç asker dikkatle gökyüzüne bakmağa başladı. Meserşmitleri ilk gören olmak istiyordu. Fakat hava o kadar berrak, çiçek açmış otların kokusu ve ısınan toprağın buharlarıyla o kadar doluydu ki, genç, Alman uçaklarını ve tehlikeyi unu-

tarak temiz, ahenkli br sesle o günlerde cephelilerin pek sevdikleri bir şarkıyı tutturdu. Bu şarkıda bir savaşçının, siperinden uzaklardan bulunan sevgilisine hasreti vardı.

Üsteğmen gencin şarkısını keserek:

— Ya «Kalina» şarkısını biliyor musun? ?dedi.

Genç, başını salladı ve eski şarkıyı söylemeğe başladı. Üsteğmenin yorgun ve tozlu yüzünü bir keder kaplamıştı.

— Böyle şarkı söylenmez, ihtiyar dede. Bu çastuşka* değil, hakiki bir şarkıdır. O yürekten söylenmelidir.

Sonra üsteğmen yavaş ama ahenkli bir sesle şarkıyı söylemeğe başladı.

Kamyon hızını azalttı, şoför mahallinden postacı kız çıktı. Kız maharetle, araba hareketteyken arka tahtaya yapışarak karoseriye geçmeyi başardı. Dostlarının kuvvetli elleri kendisini kolundan tutup kaldırdılar.

— Şarkı söylediğinizi işittim de yanınıza geliyorum.

Kamyonun takırdısı ve ağustos böceklerinin cırıltısı arasında üçü de şarkı söylemeğe başladılar.

Genç asker kendini salıverdi. Eşya torbasından bir ağız armoniği çıkardı. Kâh armoni çalıyor, kâh onunla işaret ederek şarkı söylüyordu. Böylece şarkıyı alevlendiriyordu. Heryeri kaplamış tozlu, gür, yabani otlar arasında sanki kamçı darbesiyle açılmış olan bu terkedilmiş, ıssız cephe yolunda şarkı büyük bir tesir ve kasvetle çınlıyordu. Yazın keskin sıcağından kuruyan tarlalar, sıcak otlar arasına yerleşen ağustos böceklerinin ötüşleri, gökyüzüne doğru

* Çastuşka — Neşeli bir Rus şarkısı.

uçuşan tarla kuşlarının çınlayıcı sesleri ve bu ucu bucağı olmayan yüksek gökyüzü gibi eski ve yeni şarkıyı söylüyorlardı.

Şarkılarına o kadar dalmışlardı ki, kamyon birdenbire yavaşladığı zaman, üstüne oturmuş oldukları gazete paketlerinden az kalsın dışarıya düşeceklerdi. Kamyon yolun ortasında durdu. Biraz ötede yolun hendeğine, yan üstü devrilmiş ve tozlu tekerlekleriyle yeri hayli sürmüş olan üç tonluk bir kamyon vardı. Gencin benzi attı. Arkadaşı ise aceleyle arabadan sıçrayarak, devrilen kamyona doğru koştu. Bu adamın tuhaf, dansı andıran yampiri bir yürüyüşü vardı. Beş dakika sonra şoför, ezilen şoför mahallinin altından levazımat hizmetinde bulunan bir yüzbaşının kanlı cesedini çekti, çıkardı. Kırılmış cam parçalarından büsbütün yaralanmış yüzünün rengi, etraftaki tozdan ayrılmıyordu. Üsteğmen adamın gözkapaklarını kaldırdı, sonra şapkasını çıkararak:

— Evet, bunun işi bitmiş, dedi. Orada başkası var mı?

— Evet var. Kamyonun şoförü!

Üsteğmen şaşalamış duran genç askere:

— E, niçin duruyorsunuz? Yardım edin! Kan görmediniz mi? Alışınız, bundan sonra kan görmek fırsatınız çok olacak... Bunu yapan avcılardır. Onların işidir.

Şoför sağdı. Gözlerini açmadan hafif hafif inliyordu. Yarası görünmüyordu. Fakat şüphe yok ki, dolu dizgin giden araba parçalanarak hızla yolun hendeğine devrildiği zaman, göğsü dümene çarparak enkazı arasında sıkışıp kalmıştı. Üsteğmen onu kamyona bindirmelerini emretti. Şimdiye kadar kayguyla bir bez içinde taşıdığı ve henüz hiç giy-

mediği yeni kaputunu yaralının yatacağı yere serdi. Sonra kamyonun döşemesine oturarak yaralının başını dizleri üstüne koydu ve şoföre emretti:

— Kuvvetin yettiği kadar çabuk sür!

Üsteğmen yaralının başını dikkatle tutarak kendine ait uzak hatıraları içinde gülümsedi.

Kamyon küçük bir köyün sokağına girdiği zaman artık ortalık kararıyordu. Tecrübeli bir adam burada küçük bir hava birliğinin komutanlık noktası bulunduğunu derhal anlayabilirdi. Bahçelerde sivrilip duran yabani kirazların ve kuru elma ağaçlarının tozlanmış dallarından birkaç telefon hattı geçirilmişti. Bunlar, kuyuların, uçları kül rengindeki çıkrıklarına ve çitlerin çubuklarına iliştirilmiş, uzayıp gidiyordu. Evlerin, genellikle köy arabalarının, tırmıkların ve pullukların durdukları samanla örtülü sayvanları altında şimdi yalnız ezilmiş hafif komutan arabaları görünmekteydi. Şurada burada küçük pencerelerin karanlık camları arkasında, üniformalı ve mavi şeritli şapkalı insanlar görünüyor, yazı makinelerinin gürültüsü işitiliyordu. Telefon telleri ağının toplandığı küçük bir evde ise arasıra telgraf cihazının düzenli takırdısı duyuluyordu.

Yabani otlarla kaplı hazin bir sahrada bulunan bir mevki gibi korunarak, büyük ve küçük yollardan uzakta kalan bu köyceğiz, sanki Almanların hücümundan önce bu havalide ne kadar güzel ve rahat yaşandığını gösteriyordu. Hattâ sararmış su mercimeği ile kaplanmış olan küçük suni göl bile suyla doluydu. Bu göl koca salkım söğütlerin gölgesinde serin bir leke gibi parlıyordu. Kar gibi beyaz, kırmızı gagalı bir çift kaz, otlar arasında kendilerine yol açarak, tüylerini düzelte düzelte suda yüzüyordu.

Yaralıyı, üstünde kızılhaçlı bayrak dalgalanan

eve teslim ettiler. Sonra kamyon köyün ortasından geçerek, düzgün okul binasının önünde durdu. Paramparça olmuş küçük pencereye sokulan tellerden ve gölgede, boynunda otomatik tüfekle nöbette duran askerden, burasının bir kurmay binası olduğu iyice anlaşılıyordu.

Üsteğmen açık pencere önünde «Çervenoarmeets»* dergisindeki bilmeceleri halleden nöbetçiye:

— Alay komutanını görmek istiyoruz, dedi.

Üsteğmenin arkasından gelen genç asker, yolcu arkadaşının kurmay kapısı önünde, birtakım mekanik hareketlerle ceketini nasıl düzelttiğini, büyük parmağını kayışı altına nasıl soktuğunu, yakasının düğmelerini nasıl iliklediğini gördü ve kendisi de öyle yaptı. O da bütün hareketiyle sessiz yol arkadaşına benzemeğe çalışıyordu, çünkü arkadaşını çok beğeniyordu.

Nöbetçi cevap olarak:

— Albay meşgul, dedi.

— Hava kuvvetleri kurmayının kadro şubesinden acele bir mektupla geldiğimi haber verin.

— Biraz bekleyin: hava keşfi mürettebatı ona bilgi veriyor. Engel olunmamasını rica etti. Evin önündeki bahçede biraz oturunuz.

Nöbetçi tekrar bilmecelerine daldı, yeni gelenler ise bahçeye girip tuğla ile hevesle, dikkatle döşenmiş ve şimdi otlarla bürünmüş olan küçük yolun kenarındaki peykeye oturdular. Savaştan önce, böyle sakin yaz gecelerinde ihtiyar öğretmen meşguliyetinden sonra dinlenmek için muhakkak ki burada oturuyormuş. Açık olan pencerelerden iki ses işiti-

* Çervenoarmeets — Kızılordulu.

liyordu. Boğuk sesle konuşan, heyecanla malûmat veriyordu.

— İşte, filân filân yoldan, Bolşoe-Gorahovo ve Krestovızvişensk mezarlıkları havalisinde kafile kafile kamyon harekâtı var. Kayda değer bir şey var ki, o da bütün hareketler ayni yönde — cepheye doğru — yapılmaktadır. İşte buraya, tam mezarlık yanındaki vadiye kamyon veya tanklar yerleşmiş bulunuyor. Oraya büyük bir askerî kıtanın toplanmış olduğunu tahmin ediyorum.

Tenor sesli adam konuşanın sözünü kesti:

— Neden böyle tahmin ediyorsun?

— Çok büyük baraj ateşi vardı. Zorla yakamızı kurtarabildik. Dün burada hiçbir şey yoktu, yalnız bir takım mutfaklar tütmekteydi. Ben bunların hemen hemen damları üstünden geçerek korkutmak için ateş açtım. Halbuki şimdi oraya yaklaşmak imkânsız. Öyle ateş açıyorlar ki! Cepheye doğru ilerledikleri besbelli.

— Ya «z» işaretli dörtgende durum nasıl?

— Orada da harekât var, fakat nispeten az. İşte burada, meşelikte harekette bulunan büyük bir tank kolu var. Yüz araba. Kademeleri beş kilometrelik bir mesafeyi kaplamış, böylece gündüz de gizlenmeden gidiyorlar. Belki de sahte bir harekettir. İşte burada, burada, sonra şurada, en ön mevzilerde topçu bulunduğunu keşfettik. Ağaç dallariyle maskelenmiş malzeme depoları vardır. Bu büyük depolar dün yoktu.

— Hepsi bundan mı ibaret?

— Evet, albay yoldaş. Rapor yazmama izin verir misiniz?

— Nasıl rapor? Derhal orduya! Rapor! Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz? Ey nöbetçi!

Benim «Vilisimi» *! Yüzbaşıyı hemen hava hareketleri kurmayına gönderiniz.

Albayın çalışma yeri okulun geniş bir sınıfında bulunuyordu. Kalın ağaç duvarlı odanın içinde bir masadan başka hiçbir şey yoktu. Masa üzerinde de telefonların meşin kılıfları, uçak haritası ve kırmızı kurşun kalemi vardı. Çevik, derli toplu ve kısa boylu bir adam olan albay, ellerini arkasına bağlamış, duvarın yanında geziniyordu. Kendi düşüncelerine dalmış olan albay, selâm durumunda duran uçmanların önünden iki defa gelip geçti, sonra birdenbire önlerinde durarak, sert ve kuru yüzünü merakla kaldırdı.

Esmer subay çizmelerinin topuklarını birbirine vurarak kendini takdim etti:

— Üsteğmen Aleksey Meresef! Emrinize geldim.

Genç asker de vücudunu daha fazla germeğe gayret ederek çadır bezinden yapılan asker çizmelerinin topuklarını daha hızlı çarptı ve şöyle rapor verdi:

— Çavuş Aleksandır Petrof!

Albay mırıltıyla:

— Alay komutanı albay İvanof, dedi, zarf nerede?

Meresef seri bir hareketle bir paket çıkararak albaya verdi. Albay evrakı tetkik etti ve yeni gelenlere bir göz attı.

— İyi, vaktinde. Yalnız neden bu kadar az göndermişler?

Sonra birdenbire bir şey hatırlayarak yüzünde hayret alâmetleri belirdi.

---

* Vilis — Küçük komutan otomobili.

— Müsaade ediniz, siz Meresef'siniz, değil mi? Sizin hakkınızda hava kuvvetleri komutanı bazı bilgiler verdi. O bana dedi ki, siz...

Aleksey pek o kadar nezaket göstermeksizin komutanın sözünü kesti:

— Bunun önemi yoktur, Albay yoldaş! İzninizle işe başlıyayım.

Albay üsteğmene merakla baktı ve onaylayıcı bir tebessümle başını salladı.

— Doğru. Nöbetçi, arkadaşları kurmay başkanının yanına götür! Benim için onlara yemek verilmesine ve yatak bulunmasına dair talimat veriniz. Emirlerinin, hassa alay yüzbaşısı Çeslof grubu için hazır edilmesini söyleyiniz. Emirlerimi yerine getiriniz!

Komutan, Petrof'a fazlaca ün kazanmak isteyen bir adam gibi göründü. Meresef'in ise hoşuna gitmişti. Aleksey tam bu gibi adamları, herşeyi yerinde kavrıyan, çabuk düşünen ve kesin kararlar alan insanları seviyordu. Bahçede tesadüfen işittikleri hava keşifçisinin raporu hatırından çıkmıyordu. Meresef, bir askere malûm olan birçok belirtilerden, meselâ el işaretleriyle durdurup bindikleri rasgele bir kamyondan diğerine atlıyarak yürüdükleri yolların pek kalabalık olmasından; geceleyin yollardaki nöbetçilerin, maskelenme usullerine uyulması taleplerinden ve emri ihlâl edenlerin otomobil lâstiklerine ateş edeceklerine dair tehditlerinden; cephe yolları yanındaki kayın fundalıklarının tıklım tıklım rank, kamyon v topla dolu olmasından; hattâ bugün ovadaki ıssız yolda Alman «avcı» uçaklarının kendilerine hücum etmesinden cephedeki durgunluğa nihayet verilmiş olduğunu, her yerde — bilhassa buralarda — Almanların yeni bir darbe vurmak niye-

tinde olduklarını ve bu darbeyi yakında indireceklerini, halbuki Kızıl Ordu'nun bunu bildiğini ve lâyık bir cevap hazırladığını anlıyordu.

2

Huzursuzlanan üsteğmen, Petrof'a yemekhanede üçüncü yemeği yemesine meydan vermedi. Onlar benzin taşıyan kamyona atlayıp köyün arkasındaki ovada bulunan uçak alanına gittiler. Yeni gelenler burada, grup komutanı hassa alayı yüzbaşısı Çeslof'la tanıştılar. Yüzbaşı çatık kaşlı, sessiz, fakat ihtimal ki fevkalâde iyi kalbli bir adamdı. Fazla gevezeliğe meydan vermeden Çeslof, onları ot bürümüş yeraltı sığınaklarına doğru götürdü. Burada mükemmel surette cilâlanmış gök renkli yepyeni ve dikey dümenlerinde (11) ve (12) numaraları yazılı «La-5» uçakları duruyordu. Bu uçaklar yeni gelenlere tahsis edilmişti. Yeni gelenler güzel kokulu kayın ormanında motörlerin uğultusiyle bile bastırılmıyan kuşların sağır edici ötüşleri arasında akşama kadar makinelerin yanında vakit geçirdiler ve yeni teknisyenlerle konuşa konuşa alay hayatını gördüler.

Hattâ konuşmalarına o kadar daldılar ki, köye karanlık bastıktan sonra son kamyonla döndüler ve akşam yemeğine geciktiler. Bu onların gücüne de gitmedi. O günlerde cephe askerlerinin «Sidor» diye adlandırdıkları itibarlı eşya çantalarında, yol için verilen yiyeceğin birazı kalmıştı. Geceyi nerede geçirecekleri meselesi daha çetindi. Olgun ve yabani otlarla örtülü sahranın ortasında olan bu küçük vaha, buraya yerleşen iki hava alayının mürettabatı ve karargâh adamlariyle haddinden fazla dolmuştu. Sımsıkı dolu olan evleri gezip dolaştıktan ve bura-

nın, yeni kiracı kabul etmek istemiyen eski sakinleriyle sert münakaşalardan, genişlemelerinin mümkün olabilmesi için meskenlerin lâstikten olmadıklarına eseflenerek merkez komutanının yüksek sesle yaptığı felsefi konuşmalarından sonra komutan onları nihayet ilk rastladığı eve yerleştirdi ve dedi ki:

— Geceyi burada geçiriniz, yarın bakarız,

Küçücük evceğizde dokuz kişi barınıyordu. Uçmanlar erken yatıyorlardı... Gülle kovanından yapılıp, savaşın ilk yıllarında «Katuşa» ve Stalingrat savaşlarından sonra «Stalingratka» diye meşhur olan küçük gaz lâmbasının ışığı uyuyanların silûetlerini duman içinde belli belirsiz aydınlatıyordu. Onlar yatak, sedir ve döşeme üzerinde çadır bezleriyle örtülmüş kuru ot yığınları arasına yatıyorlardı. Bu küçük evde dokuz kiracıdan başka, ev sahibinin ailesi — bir ihtiyar kadın ve büyük kızı — yaşıyorlardı. Oda çok dar olduğundan ev sahibeleri büyük Rus sobası üzerine yatmışlardı.

Yeni gelenler, bu yatan adamların üstünden nasıl geçeceklerini kestiremiyerek bir an kapının eşiğinde durdular. İhtiyar kadın sobanın üstünden sert bir sesle haykırdı:

— Yer yok, yer yok! Bak, her taraf dopdolu. Tavana mı koyalım?

Petrof tereddütle eşiğin önünde durdu ve tekrar sokağa dönmeğe hazırlandı, fakat Meresef yatanların üzerine basmamağa dikkat ederek ihtiyatla masaya doğru yürüyordu.

— Anne, bizim arzumuz bir yere oturup da biraz yemek yemektir, çünkü bütün gün yiyemedik. Bize bir tabak, iki kadeh ve iki çatal verir misiniz? Yatmıya gelince, sıkıntıya meydan vermiyeceğiz, geceyi dışarıda geçiririz. Şimdi yazdır.

Sobanın arkasındaki derinlikten, kızgın ihtiyar kadının arkasından bir kimsenin küçücük yalın ayakları göründü. Hafif, ince bir gövde sobadan sessizce kayarak indi ve yatanların üzerinden maharetle geçerek gölgede çabucak kayboldu. Fakat çok geçmeden tekrar dönüp bir tabak, paslanmış iki çatal ve nazik parmaklariyle tuttuğu rengi başka başka iki kadeh getirdi. İlk bakışta Petrof bunu küçücük bir kız zannetti. Fakat kız masaya yaklaştığı ve lâmbanın titreyen sarı aydınlığında yüzünü gördüğü zaman, serpilip gelişmiş güzel bir kız olduğunu farketti. Yalnız kahverengindeki blûzu, kaba kumaştan yapılan fistanı, göğsünü çaprazlama sarmış ve ihtiyarlarınki gibi arkasına bağlanmış olan yırtık şalı onu çirkince gösteriyordu.

İhtiyar kadın soba üstünden seslendi:

— Marina, Marina, ahmak kız, buraya gel!

Fakat kız hiç dönüp bakmadı bile. O hemen masa üzerine temiz bir gazete serdi, sonra ara sıra Petrof'a yan gözle bakarak kapları dizdi ve çatalları koydu.

— Yeyin, afiyet olsun! Kesilecek veya ısıtılacak bir şeyiniz var mı? Ben hemen yaparım. Yalnız şu var ki merkez komutanı avluda ateş yakmağa izin vermiyor.

İhtiyar kadın bağırıp duruyordu:

— Marina, buraya gel!

— Kulak asmayınız: o böyledir, pek kendinde değildir. Almanlar onu korkuttu. Gece asker gelince beni daima gizlemeğe çalışır. Ona kızmayınız. O yalnız geceleri böyledir, gündüz iyidir.

Meresef'in torbasından sucuk, konserve, iki tane kuru, tuzlu balık ve taş gibi sert tayın ekmeği çıktı. Petrof'un erzağı daha azdı: onda et ve peksi-

met vardı. Marina küçücük elleriyle bunları maharetle kesti ve iştah verici bir surette dizdi. Kızın, uzun kirpikleri altında gizlenmiş fıldır fıldır dönen gözlerinin bakışları Petrof'un yüzüne sık sık kayıyordu. Aynı zamanda Petrof da kıza gizli gizli bakmağa başlamıştı. Bakışları karşılaştığı zaman ikisi de kıpkırmızı kesiliyor, kaşlarını çatıyor, birbirlerine yüz çeviriyorlardı. Kim bilir ne sebepten dolayı onlar birbirlerine hitap etmiyerek yalnız Meresef'in vasıtasiyle konuşuyorlardı. Aleksey'e bütün bunlar tuhaf ve biraz acıklı geliyordu: ikisi de o kadar gençti ki, onlara oranla Aleksey kendini yaşlı, yorgun ve çok görgülü bir adam sayıyordu. Meresef bu düşünceleri arasında:

— Buraya bak Marinuşka, sizde salatalık filân var mı? diye sordu.

Kız gülümsiyerek cevap verdi:

— Var.

— Ya pişmiş patates, hiç olmazsa bir iki tane?

— İsterseniz, bulunur.

Kız yatanların üzerinden tekrar geçerek, sessizce kelebek gibi hafifçe yürüdü ve odadan çıktı.

— Üsteğmen yoldaş, bu kıza karşı nasıl oluyor da böyle davranıyorsunuz? Tanımadığınız bir kız, siz ise ona «sen» diye hitap ediyorsunuz, hıyar istiyorsunuz ve...

Meresef kahkahayla güldü.

— Sen nerede bulunuyorsun, ihtiyar? Burası cephe mi nedir? İhtiyar anne, darıldığın yeter in, yemek yiyeceğiz.

İhtiyar kadın inleyerek, burnundan sert sert mırıldandı, sobadan indi ve hemen sucukların başına geçti. Kendisinin itirafına göre savaştan önce bunları çok seviyormuş.

Dördü de masa başına oturdular ve uyuyan diğer kiracıların çeşit çeşit hırıldamaları ve sayıklamaları arasında iştahla akşam yemeğini yediler. Aleksey durmadan gevezelik ediyor, ihtiyar kadınla şakalaşıyor, Marina'yı güldürüyordu. Nihayet sevdiği ordugâh hayatına kavuşmuş olduğundan, kendini yabancı ülkelerde uzun bir yolculuktan sonra tekrar yurduna dönen bir insan gibi hissederek özel bir zevk duyuyordu.

Akşam yemeğinin sonuna doğru iki dost, burada bir zamanlar bir Alman kurmayının bulunması dolayısıyle köyün korunmuş olduğunu anladılar. Kızıl Ordu hücuma geçtiği zaman Alman kurmayı o kadar çabuk kaçmış ki, köyü harabedememişler. İhtiyar kadın, sonradan kendini göle atan büyük kızının Almanlar tarafından gözü önünde ırzına dokunulduğu zaman biraz deli gibi olmuş. Almanların bu bölgede bulunduğu zamanlarda Marinka kapısına saman ve pılıpırtı yığılmış olan boş ambarın içinde, güneş yüzü görmeksizin tam sekiz ay kapalı kalmış. Geceleyin annesi ona yiyecek ve su getirip küçük pencereden veriyormuş. Aleksey, Marina ile konuştukça kız sık sık Petrof'tan yana bakıyordu. Kızın bu canlı ve çekingen bakışlarında güçlükle gizlenen bir heyecan vardı.

Akşam yemeği farkına varmadan yenmişti. Marina yemeklerden kalanları dikkatle toplayarak sardı ve Meresef'in torbasına soktu: askere her şey lâzım olur. Sonra ihtiyar kadınla bir şeyler fısıldaşarak şöyle dedi:

— Size şunu söyliyeyim: mademki, merkez komutanı sizi buraya göndermiş, burada kalın. Siz sobaya çıkın, annemle biz küçük kilere geçeceğiz. Yolculuktan geliyorsunuz, istirahat ediniz. Yarın bir yer

buluruz.

Yine böyle yalın ayaklariyle hafif hafif basarak, uyuyanlar arasından geçti ve avludan bir kucak taze saman getirip geniş sobanın üzerine döşedi, başlarının altına ufak tefek yığdı. Bunların hepsini çabuk ve sessiz yaptı.

Kızın hareketlerini takip eden Meresef:

— Kızcağız güzeldir, ihtiyar! diye mırıldandı.

Sonra saman üzerine öyle uzandı ki mafsalları çıtır çıtır etti.

Petrof yapmacık bir ilgisizlikle:

— Görünüşte özel bir şeyi yok, diye karşılık verdi.

— Hemen sana nasıl bakıyordu!...

— Bakıyordu, diyorsunuz, hep sizinle konuşuyordu...

Bir dakika sonra Petrof uyudu, sakin uyku nefesi işitilmeğe başladı. Meresef uyumuyordu. Serin, temiz kokulu saman üzerine rahat rahat uzanmıştı. O, gölgeden Marina'nın nasıl çıktığını ve birşeyler arıyarak odadan nasıl geçtiğini gördü. Kız arasıra sobaya doğru bakıyordu. Masa üzerinde bulunan lâmbayı düzeltti, tekrar sobaya baktı ve uyuyanlar arasından sessizce geçerek kapıya doğru yollandı. Yırtık elbiseler giymiş bu ince, güzel kızı görünce, Meresef'in kalbinde kimbilir nedense kasvet dolu bir sükûnet doğdu. İşte ev de bulmuşlardı. İlk savaş uçuşları sabahleyindi. Petrof'la beraber uçacaklardı. Meresef yönetmen, Petrof yardımcı. Acaba ne çıkacaktı? Genç, iyi bir adama benziyordu. Nitekim Marina bile ilk bakışta ona tutuldu. Fakat artık uyumalıydı...

Meresef bir yana döndü, saman içinde vücudu-

nu çevirdi, gözlerini kapadı ve hemen derin bir uykuya daldı.

Duyduğu dehşetli bir takım şeylerden uyandı. Birdenbire, ne olduğunun farkına varamadı, fakat hemen tabancasına sarıldı. Nerede olduğunu ve kiminle olduğunu hatırlamıyordu. Sarmısak kokulu boğucu duman herşeyi kaplıyordu. Rüzgâr eserek, dumanı kovduktan sonra, Aleksey başı üzerine acayip, şiddetle parlıyan muazzam yıldızlar gördü. Her taraf gündüz gibi aydınlıktı. Evin direkleri kibrit çöpü gibi dağılmış, dam yıkılmıştı, onun çatıları açılan bir ağızın dişleri gibi dimdik kalmıştı. Biraz ötede anlaşılmaz bir şey yanıyordu. Aleksey iniltiler, başının üstünden dalga dalga geçen bir motor gürültüsü ve yere düşen bombaların tanıdık, iğrenç ve adamın kemiklerine kadar işleyen, tüylerini ürperten vızıltısını işitti.

Bu esnada, enkaz ortasında yükselen soba üzerine diz çökmüş olan ve şaşkın şaşkın etrafına bakınan Petrof'a:

— Yat! diye bağırdı.

Onlar tuğlaların üzerine yatarak iyice büzüldüler. Bu sırada büyük bir bomba parçası sobanın bacasına çarparak üzerlerine kuru balçık kokulu siyah bir toz serpti.

Meresef, sıçrayıp bir yere kaçmak için kendinde hasıl olan zaptedilmez arzuyu, gece bombardımanlarında insanın daima hissettiği bu arzuyu zor bastırarak Petrof'a emretti:

— Yerinden kımıldama, yat!

Bombardıman uçakları görünmüyordu. Onlar, attıkları roketlerin üst tarafında, karanlıkta dönüyorlardı. Buna karşılık, ışıldayan beyazımtrak ay-

dınlıkta bulunan yerlere bombaların nasıl gelip düştüğünü seyretmek imkânı vardı. Bunlar insanın gözleri önünde siyah damlalar gibi süratle büyüyerek karanlık yaz gecesinde kırmızı kasırga halinde yere düşüyorlardı. Sanki yer parçalanıyor ve «r-r-rr-ruh! r-r-r-ruh!» diye gümbürdüyordu.

Uçmanlar her yeni infilâkte yerinden fırlayacak gibi olan sobanın üzerine sokulmuş yatıyorlardı. Onlar yanaklarını, ayaklarını, velhasıl bütün vücutlarını sobaya dayamış sanki insiyakî bir şekilde birbirlerine sokulmağa, tuğlalarla birleşmeğe gayret ediyorlardı. Sonra uçakların uğultusu uzaklaştı ve birdenbire, küçük paraşütleri üzerinde sönmek üzere olan roketlerin cızıltısı işitilmeğe ve sokağın karşı tarafındaki enkazlarda gitgide büyüyen yangının alevleri görünmeğe başladı.

Meresef, gömleğini, pantolonunu samandan, balçık tozlarından temizliyerek:

— Eh, bizi işte yine serinlettiler, dedi.

Petrof sinirlerine hâkim olmıya ve içinden gelen hıçkırıkları boğmağa gayret ederek dehşetle haykırdı:

— Ya burada yatanlar? Marina?

Onlar sobanın üstünden indiler. Meresef'in cep feneri vardı. Böylece, yıkılmış olan evin tahta ve kiriş yığınlarından görünmez olan döşemesini aydınlattılar. Burada kimseler yoktu. Sonradan anlaşıldığına göre, diğer uçmanlar telâş işaretlerini işitmiş ve avluya kaçarak oradaki siperlere sığınmışlardır. Petrof ile Meresef bütün harabeyi aradılar. Marina ve ihtiyar kadın hiçbir yerde yoktu. Onların sesine kimse cevap vermedi. Acaba nerede kalmışlardı? Kaçıp kurtulabilmişler miydi?

Sokaklarda asayişi korumak göreviyle komutanlığın devriyeleri dolaşmağa başlamıştı. İstihkâm birlikleri yangınları söndürmeğe, yıkıntıları temizlemeğe, ölülerin cesetlerini kaldırmağa ve yaralıları bulup çıkarmağa çalışıyorlardı. Karanlıkta nöbetçiler gidip geliyor ve uçmanların isimlerini haykırıyorlardı. Alay yeni duruma göre kendini çabucak toparlıyordu. Uçman kurulu, şafakla beraber makinelerinde bulunabilmeleri için uçak alanına toplanıyordu. İlk alman haberlere göre mürettebat arasında insan kaybı çok değildi. Bir uçman yaralanmış, iki teknisyen ve baskın esnasında yerlerinde kalmış olan birkaç nöbetçi öldürülmüş. Tahminlere göre yerli halktan birçok kimseler öldürülmüş, fakat karanlık ve kargaşalık olduğundan bunların sayısını tayin edememişler. Meresef ile Petrof şafak söktüğü sırada uçak alanına giderken, geceyi geçirdikleri evin yıkıntıları önünde istemiyerek durdular. İstihkâmcılar tahta ve merteklerin arasından bir sedye üzerine yatırılan bir ceset çıkarıyorlardı. Cesedin üzerine bir kanlı çarşaf örtülmüştü.

Acı bir önsezinin etkisinden sapsarı kesilmiş olan Petrof:

— Kimi taşıyorsunuz? diye sordu.

Sedyenin ön tarafında bulunan ve Meresef'e, Stepan İvanoviç'i hatırlatan bıyıklı, istihkâmcı, teferruatiyle anlattı:

— Bir ihtiyar kadınla kızı. Cesetlerini izbenin yıkıntıları arasından çıkardık, taşlar arasına gömülü kalmışlar. Hemen can vermişler. Kızın küçük veya büyük olduğuna hükmetmek imkânsız; ufak tefek bir şey, görünüşe göre güzelmiş. Bir taş onu göğsünden vurmuş. Çok güzel, sanki küçük bir çocuk.

... Bu gece Alman ordusu son büyük hücuma geçti. Sovyet ordularının istihkâmlarına hücum ederek Kursk kavsi boyunda, kendi geleceğini tayin eden savaşlara başladı.

3

Güneş henüz doğmamıştı, kısa yaz gecesinin en karanlık saati idi, fakat uçak alanında uçakların motörleri uğuldamağa başlamıştı. Yüzbaşı Çeslof haritayı çiylenmiş taze otlar üzerine yaymış, grubunun uçmanlarına takibedecekleri yolu ve yeni durumunun noktasını gösteriyordu.

— Gözlerinizi açın. Birbirinizi gözden kaybetmeyin, uçak alanı ön mevzilerinin tam önündedir.

Yeni nokta hakikaten cephe hattında, haritada Alman mevzilerine giren bir kama üzerine mavi kurşun kalemiyle işaret edilmiş bulunuyordu. Uçmanlar geriye değil, ileriye uçuyorlardı. Onlar, Almanların yeniden teşebbüse girişmiş bulunmalarına rağmen seviniyorlardı. Kızıl Ordu geri çekilmeğe değil, hücuma geçmeğe hazırlanıyordu.

Güneşin ilk ışınları görünür görünmez, henüz ovaya pembe bir sisin yayıldığı sırada ikinci grup, komutanın ardısıra uçuşa çıktı. Uçaklar birbirini gözden kaybetmeksizin güneye doğru yol aldılar.

Meresef ile Petrof bu ilk uçuşlarında yan yana gidiyorlardı. Petrof, havada geçirdikleri birkaç dakika esnasında yönetmeninin hakikaten ustaca ve emin uçuş hareketlerini gördü. Meresef ise kasten ve beklenmedik bir anda kesin ve seri dönüş hareketlerinde bulunarak diğerinin zekâsını, sinir sağlamlığını ve — kendisi için en önemli olan şeyi —

henüz pek emin olmıyan, fakat dürüst olan uçuşunu müşahede edebildi.

Yeni uçak alanı avcı alayının arkasındaki bölgede bulunuyordu. Eğer Almanlar bu alanı gizleyemeselerdi, onu küçük çaplı toplarla ve hattâ büyük siper havanlariyle ateşe tutabilirlerdi. Fakat ta burunları dibinde bir uçak alanı bulunacağı onların aklına gelmiyordu. Burada ilkbahardan beri biriktirdikleri bütün topçu birliklerinin ateşini henüz ortalık karanlıkken Sovyet ordularının istihkâmlarına karşı yönelttiler. Adeta nabız gibi vuran ateş alevleri tahkimat bölgesinde havaya yükseliyordu. İnfilâklar birdenbire her şeyi kapladı, sanki bir anda siyah ağaçlı bir orman meydana gelmişti. Gümbürtüler arasında, sis altında hiçbir şey görmek mümkün değildi, güneş ise havada asılmış, bulanık, kırmızı balçık renginde bir pideyi andırıyordu.

Sovyet uçaklarının Alman mevzileri üstünde, havanın yüksek tabakalarında aylarca uçması boşuna değildi. Alman komutanlığının niyetleri çoktan açıklanmıştı, mevzileri ve temerküz noktaları harita üzerinde işaret edilmiş ve her karesi incelenmişti. Almanların planı şöyleydi: âdet edindikleri gibi bütün kuvvetleriyle ileri atılarak hançerlerini, sabah uykusuna dalmış bulunan düşmanlarının kalbine saplamak. Fakat düşman yalandan kendini uyur gösteriyordu. O, mütecavizi, hançeri tutan elinden yakaladı ve yiğit, çelik parmaklar arasına sıkıştırılan bu el çatırdamağa başladı. Kendi bataryalarının gümbürtüsünden sağır olan mevzilerini saran barut dumanından görmez olan Almanlar, cephede yirmi-otuz kilometre uzunluğunda bir mesafede hüküm süren şiddetli kasırga dinmeden önce kendi

mevzilerini de infilâklerin ateş yumakları arasında gördüler.

Sovyet topları isabetli ateş ediyordu. Almanlar gibi dağınık dövmeyip belli hedeflere, bataryalara, hudut boyunca hücum mevkiine toplanan tanklara ve piyade birliklerine, köprülere, yeraltı savaş malzemesi depolarına, muhafaza siperlerine ve komutan mıntıkalarına darbe vuruyordu.

Almanların topçu hazırlığı, iki taraftan da muhtelif çaplı onbinlerce topun katıldığı muazzam bir topçu düellosuna çevrilmişti. Yüzbaşı Çeslof'un uçak grubu uçak alanına indiği zaman uçmanların ayakları altında yer sarsılıyordu. İnfilâkler öyle sık gürlüyordu ki, fıkırdayan genel bir gümbürtü haline geliyordu. Sanki demir bir köprü üzerinde uzayıp giden muazzam bir katar, uğultu ve gürültüsüyle yürüyüp de yürüyor, fakat yine geçemiyordu. Bu gürültü içinde yumak yumak olan duman, bütün ufku kaplamıştı. Alayın küçük uçak meydanı üstünde, bombardıman uçakları kâh yaban kazları gibi, kâh turna gibi, kâh geniş düzende dolaşıyordu. Onların attıkları bombaların boğuk patlayışları, top ateşlerinin muntazam gürültüsünden derhal seçiliyordu.

Uçak grublarına «2» numaralı hazırlık diye talimat verilmişti. Bu ise uçmanların yerlerinden çıkmamaları ve havada ilk tenvir fişeğinin görünmesiyle havalanmağa hazır olmaları demekti. Uçakları kayın ormanın eteğine çıkarak ağaç dallariyle örtüp gizlemişlerdi. Ormandan serinlik, taze kokulu rutubet, mantar kokusu geliyordu. Savaşın gümbürtüsünden kaçarak uçup gelen sivrisinekler pilotların yüzlerine, ellerine, boyunlarına amansızca hücum ediyorlardı.

Meresef şapkasını çıkardı, sivrisineklerden tem-

belce koruna koruna, sabahın erken saatlerinde ormandan gelen nefis kokulardan zevk alarak düşünceli düşünceli yere oturdu. Petrof'un uçağı onun yanındaki çardağın altındaydı. Petrof, savaşın yapıldığı tarafa bakmak veya havalanan herhangi bir bombardımanı gözle takip etmek için ara sıra yerinden sıçrıyor ve hattâ ayağa kalkıyordu. Bir an önce havalanmayı ve hayatında hakiki düşmanla ilk defa karşılaşarak, izleri örümcek ağını andıran sivri mermilerini «R—5» * uçağının uzun bir iple arkasında sürüklediği ve rüzgârın şişirdiği hedef tulumuna değil de canlı ve oynak, hakiki bir düşman uçağına isabet ettirmeyi canı pek istiyordu. Nitekim bugün iyi bir rüyadaymış gibi beliren zayıf, güzel kızı öldüren bombayı atan düşman uçmanı, belki de aynı uçakta kabuğuna çekilmiş oturmaktaydı.

Meresef dostunun nasıl endişelendiğini ve heyecanlandığını görüyor ve düşünüyordu: onlar yaş itibariyle akrandı, Petrof on dokuz, Meresef yirmi üç yaşındaydı. Bir erkek için iki üç yaş farkın ne önemi vardı? Halbuki dostuna göre kendini ihtiyar, tecrübeli, yaşını başını almış, yorgun bir adam sayıyordu. İşte şimdi Petrof ellerini ovuşturarak gülüyor, havada yüzen «illere» birtakım şeyler haykırıyor, Aleksey ise uçağında rahat rahat oturuyordu. Sakindi. Onun ayakları yoktu. Uçmak, onun için dünyada her uçmandan daha güçtü. Fakat bu, onu heyecana düşürmüyor, ustalığını biliyor ve sakat ayaklarına güveniyordu.

Alay, akşama kadar «2» numaralı hazırlık durumunda kaldı. Nedense onu ihtiyat olarak tutuyorlar-

---

* Mühendis Polikarpof'un projesine göre yapılan bir nevi kesif uçağı.

dı. Muhakkak ki, onun mevkiini vaktinden önce bildirmek istemiyorlardı.

Gecelemek için onları bir zamanlar burada kalan Almanlar tarafından yapılmış küçük zeminliklere götürdüler. Zeminliklerin tahtalarına, mukavva ve sarı paket kâğıdı yapıştırılmıştı. Alman şehirlerinin şatafatlı manzaralarının resimlerinin bulunduğu kartpostallar da duvarlarda kalmıştı.

Topçu savaşı hâlâ devam ediyor, yer titriyordu. Kuru kum, kâğıtlara dökülüyor ve zeminlikte sanki haşarat kaynaşıyor gibi bir hışırtı çıkıyordu...

Meresef'le Petrof dışarda çadır bezleri üzerine yatmağa karar verdiler. Soyunmadan yatmalarına emir verilmişti. Meresef, yalnız takma ayaklarının kayışlarını gevşeterek sırtüstü yatmış, infilâklerin kırmızı ışıkları içinde âdeta titreyen göğe bakıyordu. Petrof derhal uyumuştu. Uykusu esnasında çocuk gibi büzülmüş horluyor, sayıklıyor ve ağzında bir şeyler çiğniyormuş gibi dudaklarını şapırdatıyordu. Meresef kendi kaputunu da Petrof'un üzerine attı. Sonra uyuyacağını hissederek, kalktı, rutubetten üşümüş gibi olduğundan ısınmak için jimnastik yaptı ve gidip bir kütük üzerine oturuverdi.

Topçu kasırgası dinmek üzereydi. Yalnız şurada burada, seyrek olarak bazı bataryalar çene yarıştırma gibi, karışık ateşi yeniliyorlardı. Birkaç kör mermi, başları üstünden vızıltıyla geçerek uçak alanı bölgesinde patladı. Savaş günlerinde, «rahat veren ateş» diye adlandırılan bu ateş kimseyi rahatsız etmiyordu. Aleksey dönüp infilâklere bile bakmıyor, cephe hattına bakıyordu. Bu hat karanlıkta çok iyi görünüyordu. Şimdi sessiz gece saatlerinde bile durmıyan, ağır, gergin bir savaş içinde yaşıyordu. Bu savaş, bütün ufku kaplıyan muazzam

yangınlarının kızıl ateşiyle, uyuyan yeryüzü üzerinde bulunduğu yeri belli ediyordu. Savaş yerinde tenvir fişeklerinin — Almanlarınkiler mavimsi fosfor renginde, bizimkiler ise sarımtrak— ateşleri titriyordu. Şurada, burada, birdenbire alev sıçrayıp kalkıyor, yeri kaplıyan karanlık perdesini bir an için yırtıyor ve bundan sonra infilâkın ağır iniltisini kulaklara ulaşıyordu.

Savaşa kulak bile asmıyarak, çiçek açmış kayın dalları arasında kendi işleriyle meşgul olan mayıs böceklerinin seslerine birdenbire gece bombardıman uçaklarının ahenkli gürültüsü de karıştı. Birden, bütün cephe hattına âdeta rengârenk incileri andıran renkli mermiler yağmağa başladı. Çabuk ateşli uçaksavar toplarının mermileri, fışkıran kan damlaları gibi havaya yükseliyordu. Yer tekrar titremiye başladı. Her tarafta gümbürtü, inilti işitiliyordu. Bu, kayın ağaçlarının köklerinde, vızıldayan mayıs böceklerini şaşırtmıyor, ormanın derinliğinde baykuşun insan sesini andıran ve bir felâket alâmeti olan ötüşüne de engel olmuyordu. Aşağıda, çalılar arasında bülbül, sanki çalgısını akort ediyormuş gibi, önce biraz mütereddit, sonra var kuvvetiyle şarkı söylemeğe ve türlü türlü makamlara dalarak cıvıldayıp ötmeğe başladı. Diğer kuşlar da ona cevap vererek cephe yanındaki bütün ormanı çok geçmeden her taraftan akseden çeşitli seslerle çınlattılar. Meşhur Kursk bülbülleri dünyada boş yere şöhret kazanmamışlardı.

İşte şimdi bu bülbüller ormanda kıyameti koparıyordu. Yarın, bir imtihan kurulu huzurunda değil, ölümün ta kendisi huzurunda, çarpışmada imtihan verecek olan Aleksey, bülbül ötüşlerini dinlerken uyuyamıyordu. O, yarınki günü, kendisini bek-

liyen savaşı, muhtemel bir ölümü değil, bir zaman Kamişin mahallerinde kendileri için nağmeler söyliyen uzaktaki bülbülü «kendisinin» bülbülünü, Olya'yı, doğduğu şehri düşünüyordu.

4

Doğuda tan yeri ağarıyordu. Bülbüllerin sesi, topların gürültüsü içersinde yavaş yavaş yine boğuldu. Güneş, savaş alanı üstünde, infilâklerden ve kurşunlardan meydana gelen kesif dumanı zorla yırtarak kan gibi kırmızı, büyük bir daire halinde yavaş yavaş doğuyordu.

Kursk kavsindeki savaşlar alevleniyordu. Tank kuvvetlerinin kısa darbeleri sayesinde güneyde ve kuzeydeki istihkâmlarımızı yerle bir etmek, bizi bir kıskaç arasına almak Kızıl Ordu'nun bütün Kursk gruplarını kuşatarak burada «Alman Stalingrat'ını» kurmak hedefini güden Almanların ilk planları kesin savunma direnişi sayesinde çabuk suya düşürüldü. Daha ilk günlerde belli oldu ki, Alman komutanlığı savunma hattını yarmağa başaramıyacağını, bunu yapsa bile, fazla ölü vereceğinden kıskacı kapamağa kuvveti yetmiyeceğini anladı. Fakat işi durdurmak için artık vakit geçmişti. Hitler için bu harekât bir çok stratejik, taktik ve siyasî ümitlere bağlıydı. Fakat çığ yerinden kopmuştu. Şimdi artık aşağıya doğru yuvarlanıp büyüyor, yolda rastgeldiği herşeyi alıp götürüyordu ve onu harekete getirenin bile durdurmağa kuvveti yetmiyordu. Almanların harekâtı kilometre ile ölçülüyordu; zaiyatı, tümen kolordu, yüzlerce tank ve top, binlerce makine ile ölçülüyordu. İlerliyen ordular, kanları içinde boğularak zayıf-

lıyorlardı. Alman kurmayı bunu anlıyordu, fakat artık olayları durduracak durumda olmadığından alevlenen savaş cehennemine daima yeni yeni ihtiyatlar atmak mecburiyetindeydi.

Sovyet komutanlığı ön savunma hatlarını tutan birliklerle Alman darbelerini karşılıyordu. O, Almanların hücumunun gittikçe arttığını takibederek, ihtiyatlarını cephe gerisine gizliyor ve düşman darbelerinin kuvvetten düşmesini ve zayıflamasını bekliyordu. Meresef'in sonradan anladığına göre, onların alayı savunma için değil, karşı hücum için toplanan orduyu korumak içindi. Bunun için savaşan birinci safhasında gerek tankçı gerekse onlara bağlı bulunan uçmanlar bu büyük çarpışmanın seyircileri olarak katıldılar. Düşman bütün kuvvetleriyle savaşa kalkıştığı zaman, uçak alanının «2» numaralı hazırlığına dair emir lağvolunmuştu. Mürettebata, zeminliklerde uyumak ve hattâ geceleyin soyunmak müsadesi verilmişti. Meresef'le Petrof meskenlerini yeniden hazırladılar. Sinema yıldızlarının resimlerini, bütün kartpostalların ve yabancı memleketlerin manzaralarını gösteren fotoğrafları attılar. Alman mukavva ve kâğıtlarını yırtıp duvarlarına çam ve taze kayın dallariyle süslediler. Zeminlikleri artık düşen kumlardan hışırdamıyordu.

Bir sabah, parlak güneş ışıklarının açık kapıdan içeri, çam dalları döşenmiş döşeme üzerine düştüğü ve iki dostun duvar oyuklarına yerleştirdikleri kerevette gerinip durdukları bir sırada zeminliğin üzerinde yabancı ayak sesleri ve cephede sihirli bir tesiri olan «posta» kelimesi işitildi.

İki dost üzerlerindeki battaniyelerini atarak derhal fırladılar. Meresef takma ayaklarını koyuncaya kadar, Petrof postacıya yetişti ve döndüğü zaman

tantana ile Aleksey'e iki mektup getirdi. Mektupların birisi Meresef'in annesinden, diğeri Olya'dan idi. Aleksey mektupları dostunun ellerinden kaptı, fakat bu esnada uçak alanındaki raya şiddetle vurulmağa başladı. Uçmanlar makinalarının yanına çağırılıyordu.

Meresef mektuplarını koynuna soktu, bunları hemen unutarak orman içinde uçakların bulunduğu sığınağa giden patikada Petrof'un arkasından yürüdü. Meresef bastonuna dayanarak ve hafifçe topallıyarak epeyce hızlı koşuyordu. Uçağına yetiştiği zaman, motör artık açılmıştı, çopur ve güler yüzlü bir genç olan makinist makinenin etrafında dönüp dolaşıyordu.

Motor gürlemeğe başladı. Meresef komutanın da uçacağı altı makineden ibaret gruba baktı. Yüzbaşı Çeslof kendi makinesini alana çıkarıyordu. İşte elini kaldırdı. Bunun mânası: «Dikkat!» demekti. Motörler gürleyip duruyordu. Çiğnenmiş otlar, hava cereyanından ağarıyor, hava kasırgasının şiddetine kapılan salkım söğütlerinin yeşil dalları ağaçtan kopacak gibi sallanıyordu.

Henüz yoldayken Aleksey'e yetişen bir uçman «tankaçlarm»* hücuma geçeceklerini söylemişti. Orman içine yığılan bütün ordu, sonuçsuz saldırışlarında nefesleri tükenen Almanların üzerine yükleniyordu. Demek, şimdi uçmanların görevi tankçıların, topçular tarafından dağıtılarak yerle bir edilen düşman tahkimatları arasından geçişini korumaktan, hücum halinde bulunan tankçıların üstündeki havayı temizleyip korumaktan ibaretti. Havayı gözetmek? Önemi yok. Böyle gergin bir savaşta, bu uçu-

---

* Tankaç — Tankçı.

şu da belki boşuna değildi. Oracıkta, havada, ergeç düşmana rastlayacaklardı. Meresef kuvvetlerini deneyerek diğer uçmanlardan daha fena olmadığını ve başarıya ulaştığını işte burada gösterecekti.

Aleksey heyecanlıydı, fakat bu ölüm korkusu değildi. Bu en cesur ve soğuk kanlı insanlara da has olan tehlike duygusu değildi. Kendisini heyecanlandıran başka şey vardı: silâhları yoklamak ödevine memur mütehassıslar acaba makineli tüfeklerini ve toplarını yoklamışlar mıydı? Acaba, henüz savaşta denenmiyen yeni şapkasının magafonu iyi işleyecek miydi? Acaba Petrof geri kalmıyacak mı ve bir çarpışmaya girmek zorunda kalırsa pek ileri atılmıyacak mıydı? Vasiliy Vasiliyeviç'in hediyesi olan bastonu neredeydi, kaybolmamış mıydı? Zeminlikte sonuna kadar okuduğu ve acelesinden masa üzerinde unuttuğu romanı acaba herhangi bir kimse açmıyacak mıydı? Petrof'la vedalaşmadığını hatırlayarak ona el salladı. Fakat Petrof onu görmedi. Petrof'un yanaklarının kıpkırmızı kızarıp parladığı görünüyordu. O, sabırsızlıkla, komutanın yukarıya kaldırdığı eline bakıyordu. El aşağıya indirildi. Kabineler kapandı.

Üç avcı uçağından meydana gelmiş bir grup alana çıktı, kımıldayarak yürüdü, uçtu. Onu takiben ikinci grup da hareket etti, artık üçüncü grup harekete geçiyordu.

İşte ön mevziler. Çatlak ve güllerden kazılan alçaklı yüksekli yer, yukardan bakıldığı zaman, insana coşkun yağmur yağmış tozlu bir yol havası veriyordu. Siperlerin hendekleri ve komutan siperlerinin küçük yığınları üzerinde mertek ve tuğlalar görünüyordu. Acı dolu bütün vadide sarı kıvılcımlar parlayıp sönüyordu. Bunlar büyük çarpışmanın üs-

tündeki ateşlerdi... Yukardan bakıldığı zaman yerde herşey küçücük bir oyuncak gibi görünüyordu. Orada, aşağıda herşeyin yandığına, titrediğine, gürlediğine ve harabeye dönen yerdeki dumanlar arasında dolaşan ölümün bol bol kurbanlar aldığına insanın hiç inanacağı gelmiyordu.

Uçaklar ön mevziler üstünden uçtular, düşmanın cephe gerisinde bir yarım daire çizdiler ve tekrar savaş hattına döndüler. Onlara kimse ateş açmadı. Toprak, yeryüzündeki ağır işleriyle meşguldü, bunun için üstünde küçük yılanlar gibi kıvrılarak uçan dokuz küçük uçağa kulak asamıyordu. Ya, tankçılar neredeydi? Ha, işte oradalar. Meresef yukardan aşağıya baktığı zaman tankların, yeşil yapraklı ormandan ağır yürüyen boz böcekler gibi birbirleri ardı sıra çıktıklarını gördü. Biraz sonra tanklar daha da çoğaldı, lekeli yeşillik arasından yeni yeni tanklar çıkıyor, dereyi geçerek yolda sıralanıyorlardı. İşte ilk tanklar bayıra tırmandılar, güllerin kazdığı yere geldiler. Hortumlarından kızıl kıvılcımlar yağmağa başladı. Bir çocuk, hattâ sinirli bir kadın bu çarpışmaya Meresef gibi, yukardan baksaydı, tankların bu dehşetli hücumundan, Alman tahkimatlarının kalıntılarına karşı akın eden yüzlerce makinanın saldırışından korkmıyacaktı. Bu esnada Aleksey şapkasının kulaklıklarına dolan gürültü ve ses içersinden yüzbaşı Çeslof'un boğuk ve hattâ şimdi de yavaş olan sesini işitti.

— Dikkat! Burada Pars üç, üç. Sağdan «çarıklılar»* geliyor «Çarıklılar» geliyor!

Aleksey ileride bir yerde komutan uçağının kısa çizgisini gördü. Çizgi bir tarafa yanladı. Bu, «be-

---

* Çarıklılar — Almanlar.

nim yaptığım gibi yap» demekti.

Meresef aynı emri geriye, kendi grubuna verdi. Geriye baktı: onun hizasında, çok yakında, arkadaşı Petrof uçuyordu. Aslan!

Meresef bağırdı:

— Dayan ihtiyarcık!

Bu karmakarışık gürültü ve gümbürtü arasında Petrof cevap verdi:

— Dayanıyorum.

Laringfondan* tekrar şu sözler işitildi:

— Burası Pars üç, burada Pars üç. Arkamdan gelin!

Düşman yakındaydı. Onların dokuz uçağından biraz aşağıda Almanların sevdikleri, iki yan kol şeklinde «U-87» tek motörlü pike uçakları uçuyordu. Bu uçakların şasileri toplanmıyor, uçuş esnasında uçağın altında sarkıyordu. Tekerleklerini uzun çerçeveler koruyordu. Sanki bu makinelerin altından çarıklı ayaklar salınmıştı. Bunun için bütün cephelerde bu uçaklara «çarıklılar» ismi verilmiştir. Almanların Polonya, Fransa, Hollanda, Danimarka, Belçika ve Yugoslavya savaşlarında çapulculuk şanını kazanan bu meşhur pike uçakları — savaş başlangıcında dünya gazetelerinde kendileri hakkında o kadar korkunç olaylar nakledilen bu yeni icadı — Sovyetler Birliği'nin uçsuz bucaksız sahalarında artık eskimişti. Sovyet uçmanları sayısız çarpışmalarında bunların zayıf yerlerini bulmuştu. Şimdi bu «çarıklılar» Sovyet hava ustaları için önemsizdi: bunları, avlanmaları için özel bir ustalık gerekmiyen çalı horozu ve tavşan gibi bir şey sayıyorlardı.

Yüzbaşı Çeslof grubunu düşmana karşı değil,

---

* Laringfon — Kapsülü laringse dayatılmış mikrofon.

onu kuşatmak için yan tarafa yöneltmiş bulunuyordu. Meresef ihtiyatlı yüzbaşının, grubunu güneşin göz kamaştırıcı ışıkları arasında gizliyerek düşman gözünden kaçmak, ona yaklaşmak ve birdenbire üzerine atılmak için «Güneş altına» geçmek istediğini anladı. Aleksey gülümsedi: böyle karışık bir manevraya başvurmak «çarıklılar» için büyük bir şeref değil miydi? Bununla beraber ihtiyattan zarar gelmezdi. Tekrar arkaya baktı: Petrof arkasından geliyordu. Beyaz bulutun içinde görünüyordu.

Şimdi düşmanın uçak sürüsü onların sağındaydı. Almanlar, sanki görünmez bir bağ ile birbirine bağlanmış gibi güzel ve sakin gidiyorlardı. Alman uçaklarının kanatları, üzerlerine düşen güneş ışıklarından adeta göz kamaştıracak gibi parlıyorlardı.

Komutanın hücum emrinin bir kısmı Meresef'in kulaklarına ulaştı.

— ... Pars üç. Hücum!

Aleksey, Çeslof'un ve arkasındaki uçağın yukarıdan ve sağdan sanki bir buz dağından kudurmuşçasına kayar gibi yan taraftan düşman sürüsünün üzerine atıldıklarım gördü. Uçaktan kopan kurşunlar boz bir ok gibi en yakındaki «çarıklı» üzerine yağıyordu. Düşman uçağı aşağıya indi. Çeslof, arkasındaki ikinci ve üçüncü uçaklarla birlikte Almanların sırasında meydana gelen boşluktan geçip düşmanın arkasında kayboldu. Alman uçakları derhal sıra oldular. Çarıklılar hâlâ muntazam bir düzende uçuyorlardı.

Aleksey önceden tesbit edilen işaretini vererek «hücum» diye bağırmak istiyordu, fakat heyecandan ağzından yalnız «hü-ü-ü» çıktı. Derhal aşağıya indi, önünde düşmanın sakin uçan uçak grubundan başka hiçbir şey görmüyordu. O, Çeslof'un düşürdü-

ğü Alman uçağının yerini alan «Almanı» hedef tutmuştu. Aleksey'in kulakları uğulduyor, kalbi sanki gırtlağından fırlamak istiyordu. Alman makinesini nişangâh ağındaki haç üzerine getirdi ve iki başparmağını tetikler üzerinde hazır tutarak düşman uçağına hücum etti. Sağ taraftan sanki mavi ve tiftikli ipler atılıp geçti. «A-ha-a! ateş ediyorlar. Vuramadılar. Tekrar, bu defa daha yakından. Sağım. Ya Petrof? O da sağ, Sol tarafta bulunuyor. Ateş ediyor. Yiğit genç!» «Çarıklının» mavi yanları nişangâh haçı üzerinde gittikçe büyüyor. Meresef'in parmakları tetiklerin soğuk alüminyumunu hissetti. Biraz daha, biraz daha.

Aleksey kendi makinesiyle başariyle anlaştığını ancak şimdi hissetti. Ona, sanki motör göğsünde işliyor, bütün varlığıyle kanatları, kuyruk dümenlerini duyuyor, hattâ hareketsiz olan takma ayakları hassaslaşarak çılgıncasına uçuşu esnasında uçakla birleşmesine engel olmuyor gibi geliyordu. «Almanın» cilâlı düz gövdesi nişangâh haçından çıktı. Ama Aleksey ona tekrar nişan aldı. Ona doğru ilerliyerek tetiği çekti. Ateş ettiğini işitmedi, hattâ ateş izlerini bile görmedi. Fakat isabet ettirdiğini biliyordu ve kendisi çarpmadan önce Alman makinesinin düşeceğini bildiği için durmadan düşman uçağına doğru ilerlemekte devam ediyordu. Aleksey nişangâhtan çekilerek, birinci makineyle beraber ikinci bir makinenin de düştüğünü gördü. Şaşırdı. Acaba tesadüfen onu da vurmuş muydu? Hayır, onu Petrof vurmuştu. O sağında uçuyordu. Bu, onun işidir. Aleksey genç arkadaşının başarısına kendi başarısından fazla sevindi.

İkinci bir uçak mangası Almanların sırasında meydana gelen boşluktan süratle gürleyip geçti. Bu-

rada artık düzensizlik hüküm sürüyordu. Görünüşe göre Almanların ikinci dalgasında tecrübesi az olan uçmanlar uçuyordu. Onların sırası bozulmuş ve dağılmıştı. Çeslof'un uçakları bu dağınık «çarıklılar» arasında uçuyor, ortalığı temizliyor ve düşmanı, bombalarını kendi siperleri üzerine çabucak boşaltmağa mecbur ediyorlardı. Nitekim yüzbaşı Çeslof'un gizli emeli de Almanları kendi siperlerini bombalamıya mecbur etmekten ibaretti. Güneş altına geçmek, burada ikinci derecede bir rol oynamaktaydı.

Fakat birinci Alman sıraları tekrar yenilenmişti. «Çarıklılar» tankların cepheyi yardıkları yere yöneliyorlardı. Üçüncü manganın hücumu başarıyle sonuçlanmamıştı. Almanlar hiçbir uçak kaybetmemişlerdi... Düşman nişancısının vurduğu bir avcı uçağı yok oldu. Tank savaşlarının olduğu yer yakındı. Yükseğe kalkmıya vakit yoktu. Çeslof aşağıdan hücuma geçmek tehlikesini gözönüne almağa karar verdi. Aleksey, fikren bu kararı onayladı. Nitekim o da, «La-5» uçaklarının dikey manevralarındaki başarısından istifade ederek düşmanı karnından «vurmak» istiyordu. Birinci manga artık yukarıya doğru yüzüyor ve duman, şadırvan suyu gibi havaya hızla fışkırıyordu. İki Alman uçağı hemen düştü. Biri muhakkak ortadan bölünmüş, havada derhal parçalanmıştı. Onun kuyruğu az kalsın Meresef'in uçağına çarpacaktı.

Meresef arkasından gelen arkadaşına bir göz atarak:

— Beni takip et! dedi.

Sonra manivelâyı çekti. Yer alt-üst oldu. Sanki ağır bir darbe kendisini oturduğu yere sıkıştırıp mıhladı. Meresef ağzında ve dudaklarında kan hissetti. Gözlerine sanki kırmızı bir perde inmişti. Uçağı tam dik tutarak süratle yukarı kalkıyordu. Ye-

rinde sırt üstü yatmış olan Aleksey, bir an için nişangâh başında bir «çarıklının» alacalı karnını, kalın tekerleklerini gizleyen tuhaf pençelerini ve hattâ üzerlerine yapışmış olan çamur lekelerini bile gördü.

Meresef iki tetiği bastırdı. Benzin deposuna, motöre veya bomba sandığına mı, neresine isabet ettiğini kendi de bilmiyordu, fakat Alman uçağı birdenbire infilâkın kesif dumanları arasında kayboldu.

Meresef'in makinesi biraz yana atıldı ve şiddetli bir alevin yanından geçti. Uçağını yatay duruma getirerek göğe baktı. Petrof sonsuz mavi gökyüzünde sabun köpüğüne benziyen bulut tabakaları üstünden âdeta sarkmış gibi arkasından geliyordu. Etraf boştu, yalnız ufukta, uzak bulutların çerçevesi arasında çeşitli yönlerde dolaşan «çarıklıların» siyah çizgileri görünmekteydi. Meresef saatine bakınca hayret etti. O, çatışmanın en az yarım saat devam ettiğini ve benzinin tükenmek üzere olduğunu zannediyordu. Saati ise herşeyin yalnız üç buçuk dakika içinde olup bittiğini gösteriyordu.

Aleksey, sağ tarafına geçmiş olan ve kendisiyle aynı hizada uçan Petrof'a bakarak sordu:

— Sağ mısın?

— Sağım, sağım... yere... yere bak!

Aşağıda kazılmış, delik-deşik edilmiş yer üzerinde, şurada burada duman içinde benzin ateşler yanmaktaydı. Ağır dumanlar hareketsiz havada sütun gibi yükseliyordu. Fakat Aleksey düşman uçaklarının bu tüten yığınlarına bakmıyordu. Dikkatini artık bütün ovaya yayılmış bulunan boz-yeşil böcekler lere çevirmişti. Bu böcekler iki taraftan, alçak yerlerden düşman mevzilerine doğru gidiyorlardı. İlerdekiler artık siperleri aşmışlardı. Bu makineler Al

man istihkâmlarının hattı arkasında dahi namlularından kırmızı ateş saçarak, arkalarından Alman topçularının ateşi ve dumanlarının yayılmasına rağmen yılmadan hep ileriye doğru kayıyorlardı.

Meresef, tahrip edilmiş düşman mevzilerinin derinliklerinde görünen bu yüzlerce böceğin ne demek olduğunu anladı.

Ertesi gün, Sovyet halkının ve bütün hürriyetsever dünyanın gazetelerde sevinçle okuduğu olaylar olmuştu. Ordu, Kursk cephesinin bir kısmında iki saat süren topçu hazırlığından sonra Alman müdafaasını yarmış ve böylece hücum halinde bulunan Sovyet ordularının yolunu temizleyerek meydana getirilen gediğe bütün kuvvetleriyle sokulmuştu.

O gün yüzbaşı Çeslof'un grubundaki dokuz uçaktan ikisi alana dönmemişti. Çarpışmada dokuz «çarıklı» düşürülmüştü. Dokuza karşı iki kayıp... Fakat iki arkadaşın kaybı, kazanılan zaferin sevincine bir keder ve elem gölgesi salmıştı. Uçaklarından sıçrarken her başarılı çarpışmadan sonra yaptıkları gibi bu defa uçmanlar, savaşın muhtelif safhalarını gürültülü jestler yaparak hararetle münakaşa etmekten çekiniyorlardı. Kurmay başkanına kaşları çatık olarak yaklaşıyor ve elde edilen sonuçlar hakkında kısa ve açık rapor verdikten sonra, birbirlerine bakmadan dağılıyorlardı.

Aleksey alanda yeni idi. Ölenleri tanımıyordu. Fakat o da üzgündü. Onun hayatında, bütün varlığıyle arzu ettiği en önemli, en büyük olay olmuştu. Bu olay artık bütün ilerdeki hayatının yönünü çizmiş, kendisini sağlam, tam insan olanların saflarına katmıştı. Önce hastahane yatağında, daha sonra yürümeyi ,dans etmeyi öğrendiği sırada, uçak idare edebilmek için lâzım gelen alışkanlığını yenile-

mek üzere gayret sarfettiği ısrarlı talim zamanlarında hep bu günü özlemişti. İşte şimdi, arzu ettiği gün gelip çatmıştı. Nitekim iki Alman uçağı indirmiş ve tekrar avcı ailesinin eşit haklı üyesi olmuştu. Diğerleri gibi Meresef de kurmay başkanına yaklaştı ve düşürdüğü Alman uçaklarının sayısını söyledi. Aynı zamanda olayın hangi şartlar içinde olup bittiğine dair hesap vererek Petrof'u övdü. Sonra dönmiyen uçmanları düşünerek bir kenara, kayın ağaçlarının gölgesine çekildi.

Yalnız Petrof başı açık, sarı saçları darmadağan bir halde uçak alanında dolaşıyor, rasgele karşıladığı bir kimseyi kolundan tutarak konuşmaya başlıyordu:

— ... Bakınca bir de ne göreyim: düşmana çok yaklaşmışız, aramızda bir kol mesafe kalmış. Sen yalnız dinle... bir aralık üsteğmenin, ileriki uçağa nişan aldığını gördüm. Ben de onun yanındakini nişana aldım. Ateş!

Petrof, Meresef'in yanına koştu, ayakları dibinde yumuşak otların üzerine oturup uzandı, fakat bu sakin duruma dayanamayarak derhal fırladı:

— Bugün havada ne de güzel dönemeçler yaptınız! Dehşetti! Hattâ gözlerim kararıyordu... Biliyor musunuz bugün nasıl vurdum? Yalnız dinleyin. Arkanızdan geliyor ve etrafıma bakıyordum. Düşman pek yakında, tıpkı şimdi sizin gibi bir kol mesafede bulunuyordu...

Aleksey, Petrof'un sözünü keserek:

— Dur ihtiyar, dedi. Mektuplarım, mektuplarım, nereye koydum onları?

Ve ceplerini yoklamağa başladı:

Mektupları bugün almış, fakat henüz açıp okuyamamıştı. Ceplerinde bulamayınca yüzünü soğuk

bir ter kapladı, sonradan gömleğinin altında koynunda zarfların hışıldadığını hissedince rahat rahat nefes aldı. Olya'nın mektubunu çıkardı, heyecanlı dostunun sözlerine kulak asmadan kayın ağacının altına oturarak zarfın içindeki kâğıtları dikkatle çıkarmağa başladı.

Bu esnada büyük bir gürültüyle bir tenvir fişeği patladı. Kırmızı ışık âdeta bir yılan gibi uçak alanı üstündeki havayı delerek söndü. Arkasından yavaş yavaş dağılan kurşunî bir iz bıraktı. Uçmanlar yerlerinden fırladılar. Yolda Aleksey zarfı koynuna soktu. Bir satır bile okuyamamıştı. Zarfı açarken içinde kâğıttan başka sert bir şeyin bulunduğunu hissetti. Tanıdık yoldan uçağına koşarken ara sıra zarfa da dokunuyordu. Acaba içinde ne vardı?

Tank ordusunun Alman cephesini yardığı gün, Aleksey'in hizmette bulunduğu hava avcı alayı için şiddetli bir savaşın başlangıç günü olmuştu. Cephede gediğin açıldığı yerde uçak mangaları birbiri arkasında nöbet bekliyorlardı. Bir manga çarpışmadan çıkarak yere iner inmez, diğer bir manga havalanıp onun yerini alıyordu. Yere inen uçaklara doğru benzin dolu sarnıçlar acele acele gidiyordu. Boşalmış depolara bol bol benzin dökülüyordu. Isınan motorlar üzerinde, tıpkı ovada, sıcak bir yaz gününden sonra olduğu gibi soğuk hareler titriyordu. Uçmanlar yerlerinden çıkmıyorlardı. Hattâ öğle yemeklerini bile alimünyum kaplar içinde buraya getiriyorlardı. Fakat kimse yemek istemiyordu. Bu gün onların düşünceleri bambaşkaydı. Lokma boğazlarında kalıyordu.

Yüzbaşı Çeslof'un mangası tekrar konduğu ve benzin almak için uçaklar ormana getirildiği zaman Meresef pilot yerinde oturmuş gülümsüyor ve

hoş bir yorgunluk hissediyordu. Sabırsızlıkla havaya bakıyor ve benzin dolduranlara sesleniyordu. Onun hevesi hiç durmadan çarpışmaya girmek, kuvvetini denemekti. Koynundaki zarfları sık sık yokluyor, fakat böyle bir durumda mektup okumak istemiyordu.

Yalnız akşam karanlığı ordunun hücum ettiği bölgeyi örtüp gizledikten sonra uçmanları evlerine saldılar. Meresef her zaman gittiği kısa patikadan değil de yabani otlar bürümüş alandan, dolambaçlı yoldan gitti. Amacı bu sonsuz günün gürültüsünden, gümbürtüsünden uzaklaşarak düşüncelerini biraz toplamaktı.

Açık, kokulu, mehtaplı bir geceydi. Hava o kadar sakindi ki, artık uzaklarda işitilen top gümbürtüsü, savaş sesini değil, gelip geçen bir fırtınanın gök gürültüsünü andırıyordu. Yol önceden çavdar tarlası olan bu yerden geçiyordu. Daima, aynı solmuş kırmızımtrak yabani otlar, insanın alın teriyle nesiller boyunca işlediği bu topraklarda bir duvar gibi yükseliyordu. Halbuki bu otlar alelâde bir hayat hüküm sürdüğü sıralarda, yalnız tarlaların kenarındaki taş yığınları arasından veya avluların sapa bir köşesinden, velhasıl insan gözü ilişmeyen yerlerden nazik boyunlarını korka korka gösteriyordu. Sadece şurada burada, ara sıra ince, nazik, yıprak başaklı çavdar sapları görünüyordu. Küstah, yabani otlar toprağın bütün usarelerini emiyor ve güneşin ışıklarını üzerine topluyordu. Böylece çavdarlar muhtaç oldukları gıdadan ve aydınlıktan mahrum edilerek başakları çiçek vermeden kurumuş, tane bağlıyamamışlardı.

Meresef düşünüyordu: işte Almanlar da bizim toprağımızda böyle kök salmak, bizim sularımızı

içmek, bizim servetlerimize el koyarak hayâsızcasına, dehşetle güneşin ışıklarını kesmek, büyük ve kudretli emekçi halkımızı ise kendi topraklarından, şehirlerinden kovmak, herşeyden mahrum etmek, kanını emmek, bir zaman dolgun ve sağlam olan şimdi ise artık güzel şeklini, dış görünüşünü böyle kaybetmiş olan bu kuru çavdarları otlar boğduğu gibi boğmak istiyorlardı. Aleksey kendisini bir çocuk gibi hissederek bastonu ile küstah muzır otların kaba ağır başlarına vurmaya başladı. Doymak bilmeyen otların kırık saplarından ortaya çıkan yığınlara bakarak seviniyordu. Terlemişti, fakat yorgun olan vücudundaki mücadele ve hareket hissinden sevinç duyarak çavdarı boğan yabanî otlara halâ vurup duruyordu.

Ansızın arkasında bir otomobil gürledi ve tekerleklerini gıcırdatarak durdu. Meresef arkasına bakmadan, alay komutanı olduğunu anladı. Komutan ona yetişerek kendisinin böyle bir işle meşgul olduğunu görmüştü. Aleksey kulaklarına kadar kızardı. Otomobili görmemezlikten gelip bastonuyla toprağı eşelemeğe başladı:

— Kesiyor muyuz? Güzel zanaat. Ben, acaba bizim kahraman nerede kalmış nereye sokulmuş diyerek bütün uçak alanını dolaştım. Halbuki o, bak nereye gelmiş. Otlarla savaşıyor.

Albay «vilis»ten indi. Arabasını kendisi idare ediyordu ve boş dakikalarında makinesiyle meşgul olmayı seviyordu. Çetin görevlerde alayının başında bulunmayı sevdiği gibi, burada da aynı sevgiyi gösteriyor ve akşamları teknisyenlerle beraber yağlı motörlerin altına giriyordu. Genellikle mavi gömlekle geziyor, yalnız zayıf yüzüne ciddiyet veren kırışıklıklar ve yeni şık şapkası ile teknisyenlerin kir-

li takımından ayrılıyordu.

Albay, bastonuyla halâ toprağı eşeliyen Meresef'i omuzundan tuttu.

— Durun hele bakayım. Allah kahretsin: hiçbir fevkalâdelik yok. Şimdi size itiraf edebilirim; sizi gönderdikleri zaman hakkınızda orduda söylenen bütün şeylere rağmen, savaşa dayanabileceğinize inanmadım. Hem de nasıl dayandınız... Sizi tebrik ederim. Köstebeklerin şehrine mi gidiyorsunuz? Geliniz sizi oraya kadar götürürüm.

«Vilis» yerinden fırladı. Yolda tarlalar arasındaki dönemeçlerden delicesine bükülerek bütün süratiyle ilerliyordu.

Komutan, otomobili uçmanların «köstebeklik» ismini verdikleri yeraltı kasabası zeminliklerinin höyükleri arasından, yol gözetmeksizin orman içinden sürüyor ve soruyordu:

— Acaba bir şeye ihtiyacınız var mı? Herhangi bir güçlükle karşılaşıyor musunuz? İsteyiniz, sıkılmayınız, hakkınız vardır.

— Hiçbir şeye ihtiyacım yoktur, albay yoldaş. Ben de diğerleri gibiyim. Ayaklarım olmadığını unutsanız daha iyi olur.

— Evet, doğru. Sizin eviniz hangisidir? Bu mu?

Albay birdenbire otomobili evin kapısı önünde durdurdu. Meresef iner inmez «vilis» korna çalarak ve ağaç dallarını hışırdatarak hemen ormana daldı, meşe ve kayınlar arasında kayboldu.

Aleksey zeminliğe girmedi. Kayın ağaçlarının gölgesinde, nemli, tüy gibi yumuşak ve mantar kokan otlar üzerine sırt üstü yattı ve yavaşça Olya'nın mektubunu zarftan çıkardı. Bir resim ellerinden kayarak yere düştü. Aleksey resmi aldı ve kalbi şiddetle çarpmağa başladı.

Resimden kendisine, bildik, fakat tanınamıyacak kadar yeni bir yüz bakıyordu. Olya asker üniformasiyle resim çektirmişti. Herşey, askerî yaz ceketi, kayışı, Kızıl Yıldız madalyası, hattâ hassa alayı nişanı, kendisine çok yakışıyordu. Olya subay üniformalı, zayıf, güzel, küçük bir oğlana benziyordu. Fakat bu oğlan yorgundu. Yuvarlak, iri, lâcivert gözleri hiç de çocukça olmıyan bir olgunlukla bakıyordu.

Aleksey uzun zaman bu gözlere baktı. Kalbini, akşamları insanın, sevdiği bir şarkının sesini belli belirsiz işitmesiyle duyduğu gibi, açıklanamıyan tatlı bir elem kapladı. Aleksey cebinden Olya'nın daha önce çektirdiği başka bir resmini de çıkardı. Burada, çiçekli bir çayırda, âdeta yıldızcıkları andıran beyaz papatyalar arasındaydı ve alaca fistanlıydı. Tuhaf şey; askerî elbiseli ve yorgun gözlü kız — ki onu üniformalı henüz görmemişti — kendisine tanıdığını kızdan daha yakın ve daha kıymetli geliyordu. Resmin arkasında «unutma» kelimesi yazılıydı.

Mektup kısa ve canlıydı. Kız artık bir istihkâm takımına komutanlık ediyormuş. Yalnız onun takımı şimdi savaşa katılmıyormuş. Stalingrat'ı yeniden inşa ediyorlarmış. Olya kendinden az bahsediyordu. Fakat büyük şehirden, onun yeniden canlanan enkazından, heryerden yetişip gelerek savaş günlerinden kalma istihkâmlarda, zeminliklerde, bunker ve blindajlarda, vagonlarda ve tahta barakalarda yaşıyarak şehri yeni baştan kuran kadın, kız ve çocuklardan heyecanla bahsediyordu. Her iyi çalışan işçiye yeni baştan kurulan Stalingrat'ta, mesken verileceği vaadedilmiştir... Eğer böyle ise, savaştan sonra Aleksey istirahat edecek yeri olacağını unutmasın

Yaz akşamı çabuk bastı. Mektubun son satırlarını okumak için cep fenerini yaktı. Mektubu okuduktan sonra feneri resmin üzerine çevirdi. Asker kızın gözleri ciddiyetle bakıyordu. Sevgilim, sevgilim, senin durumun da iyi değil... Savaş seni de rahat bırakamadı, fakat asla seni ezemedi! Bekliyor musun? Bekle! Seviyorsun değil mi? Sev, sev! Aleksey'e bir sıkıntı geldi. İki yıldır kızdan, Stalingrat savaşçısı olan kızdan, bedbahtlığını gizlediği için utandı. Hemen zeminliğe girip ona herşeyi namusluca açıklamak üzere bir mektup yazmaya karar verdi. Bunu ne kadar çabuk yaparsa, o kadar iyi olacaktı. Herşey açıklandıktan sonra ikisi de kendilerini rahat hissedeceklerdi.

Bugünkü olaylardan sonra Aleksey, kızla eşit haklı bir insan gibi konuşabilirdi. Aleksey, uçmak şöyle dursun, savaşıyordu. Ümitleri boşa çıktığı veya çarpışmada başkalariyle eşit olduğu zaman herşeyi olduğu gibi anlatacağına söz vermemiş miydi? Böyle bir vaatte bulunmamış mıydı? Şimdi buna nail olmuştu. İndirdiği iki düşman uçağı herkesin gözü önünde düştü. Nöbetçi, bunu bugün savaş gazetesinde ilân edecekti. Bu haberi tümen komutanlığına, Ordu komutanlığına ve Moskova'ya göndereceklerdi.

Bunların hepsi doğrudur, yemini yerine gelmişti, mektubu yazabilirdi. Fakat etraflı düşünüldüğü ve durum incelendiği zaman, acaba «çarıklılar», avcılar için hakikî bir düşman sayılabilir miydi? Acaba iyi bir avcı, ustalığını ispat etmek için, meselâ öldürdüğü bir tavşanla övünebilir miydi?

Ormanı sıcak, tatlı bir gece kapladı. Şimdi, savaş gümbürtüsünün güneye doğru uzaklaşmış olduğu ve artık uzaklarda parlıyan yangın ışıklarının,

asker birliklerinin örgüsü arkasında zorla sezildiği bu anda, ağaçları çiçek açmış olan ve yaz kokuları arasında genişliyen ormanın bütün gece sesleri açıkça işitiliyordu. Ormanın eteğinde ağustos böceklerinin cıvıltıları, yakındaki bataklıkta yüzlerce kurbağanın vakvakası, bıldırcınların keskin ötüşü ve bülbüllerin bu rutubetli karanlığa hakim kesilen, herşeyi dolduran her sese üstün gelen nağmesi işitiliyordu.

Hâlâ kayın ağacının altında, yumuşak ve şimdi nemli yosunlar üzerinde oturan Aleksey'in ayakları dibinde, ayın siyah gölgelerle karışık beyaz lekeleri sürünerek kaydı. Aleksey cebinden resmi tekrar çıkardı, dizleri üzerine koydu ve ayın aydınlığında bakarak düşüncelere daldı. Gece bombardıman uçaklarının kara ve küçük gölgeleri Aleksey'in başı üzerinde, temiz koyu mavi gökte birbirinin ardınca güneye doğru uçuyorlardı. Motörleri gürüldüyordu. Fakat savaşın bu sesi bile ay ışığından aydınlanan ve bülbül ötüşlerinden çınlayan ormanda, mayıs böceklerinin sakin cırıltılarını andırıyordu. Aleksey bir göğüs geçirerek resmi caketinin cebine soktu, yerinden kalktı ve bu gecenin sihirli etkisinden silkinerek, kuru çalı çırpılar üzerinden geçip zeminliğe indi. Petrof daracık asker yatağında pehlivanca uzanmış tatlı tatlı horulduyordu.

5

Uçmanları tanyeri ağarmadan uyandırmışlardı. Ordu kurmayının istihbaratına göre Sovyet tanklarının dün yapmış oldukları cephe gediği bölgesinde büyük bir Alman hava birliği görülmüştü. Yer istihbaratının, keşifçiler tarafından da doğrulanmış

olan haberlerine göre Alman komutanlığı, Kursk kavsinin ta dibinde Sovyet tankları tarafından açılan bu gediğin meydana getirdiği tehlikeyi takdir etmiş olacaktır ki, Almanya'da en büyük uçman ustalarından meydana gelmiş «Rihthofen hava tümenini buraya çekmişti. Bu tümen son defa Stalingrat üzerinde hezimete uğratılmış ve Alman cephe gerisinde, neredeyse tekrar teşkilâtlandırılmıştı. Alaya, tahmin edilen düşmanın fazla ve en yeni «Fokke-Vulf-190» uçaklariyle teçhiz edildiği ve çok tecrübeli olduğu da bildirilmişti. Gece, tanklarının ardınca ilerlemiye başlıyan hareket birliklerinin ikinci kademlerini iyice korumak için tetikte olmaları emredilmişti.

«Rihthofen!» Tecrübeli uçmanlar Göring'in özel himayesi altında bulunan bu tümenin ismini iyi biliyorlardı. Almanlar, zoru gördükleri heryere bu tümeni sokuyorlardı. Daha bu tümenin bir kısmı cumhuriyetçi İspanya üzerinde çapulculuğu ile tanınmış olan uçmanları cüretle ve maharetle savaşarak tehlikeli düşman diye kendilerini tanıtmışlardı. Yemekhanede alelâcele kahvaltı eden ve ara sıra açık penceredençdışarıya, kır çiçeklerinden demet yaparak, tebeşirle silinmiş bir mermi kovanına koyan hizmetçi kız Raya'ya bakan Petrof uzun uzadıya konuşuyordu:

— Bizlere doğru bir takım «rihthofen»lerin uçup gelmekte olduğunu söylüyorlar. Hele bir karşılaşalım! Eh, bu «rihthofenlere» öyle bir dayak çekeceğiz ki!

Petrof'un bu cengâverce sözleri, kahvesini içen Aleksey'e değil de, çiçeklerle uğraşan ve kırmızı yanaklı, yakışıklı bir genç olan Petrof'a, ara sıra, gizli gizli bakan kıza söylenmişti. Meresef onları gülüm-

siyerek seyrediyordu. Halbuki iş söz konusu olunca şakayı sevmezdi.

«Rihthofen» dediğin şöyle böyle bir «Rihthofen» değildir. Bu, yabanî otlar arasında daha bugün yanmak istemiyorsan, gözünü dört aç, kulaklarını kapama, irtibatı kaybetme demektir. Kardeşim, «Rihthofen»ler öyle canavarlardır ki, sen ağzını açıncaya kadar onlar seni çiğneyip yutar.

Şafak sökünce, birinci filo, albayın kumandası altında havalandı. Filo harekâtta iken on iki avcı uçağından meydana gelmiş ikinci filo havalanmağa hazırlandı. Alayda komutandan sonra en tecrübeli uçman, Sovyetler Birliği kahramanı ve hassa alayı binbaşısı olan Fedolof, bu filoya komutanlık edecekti. Uçaklar hazırdı, uçmanlar da yerlerine oturmuşlardı. Motörler sessizce çalışıyor ve onların tesirinden ormanın eteğinde şiddetli rüzgâr esiyordu. Bu, kasırgadan önce, susamış olan toprak üzerine ilk iri ve ağır yağmur damlaları düşmeğe başladığı zaman yeri süpüren ve ağaçları sarsan rüzgârı andırıyordu.

Aleksey, birinci filo uçaklarının havadan nasıl birdenbire, âdeta kayıyor gibi yere indiklerini seyrediyordu. İstemiyerek onları sayıyordu. Konan iki uçağın arasında fazla bir mesafe olunca telâşlanmağa başladı. Fakat işte son uçak da kondu. Aleksey rahatladı.

Son uçak çekilmeden yüzbaşı Fedolof'un ilk «birliği» yerden ayrıldı. Avcı uçakları ikişer ikişer havalanıyordu. İşte orman üstünde sıraya dizildiler. Fedolof, kanatlarını sallaya sallaya, yön aldı. Uçaklar alçaktan uçuyor ve dün tankların yardığı sahadan ayrılmıyorlardı. Şimdi yer, herşeye tuhaf ve yalancı bir görünüş veren büyük yükseklikten ve

uzak bir plândan değil, yakından, Aleksey'in uçağı altından görünüyordu. Dün kendisine yüksekten eğlence gibi görünen herşey şimdi gözü önünde muazzam bir savaş alanına çevrilmişti. Gülle ve bombalardan altüst edilen ve siperlerden delik deşik olan ovalar, çayırlar ve ormanlar uçağın kanatları altından, coşkun bir süratle geçiyordu. Ovada dağınık cesetler, topçular tarafından bırakılmış toplar göze ilişiyor, bütün bataryalar ve tanklar parça parça olarak güneşte parlıyordu. Bundan başka topçuların keşfedip ateşe tuttukları hücum kollarının yerlerinde eğri büğrü demir yığınları görünüyordu. Top güllelerinden tamamiyle çıplak kalmış büyük bir orman üstünden gelip geçti. Yukarıdan bakıldığı zaman bütün bu ova muazzam bir sürünün yıprattığı tarlaya benziyordu. Bütün bunlar sonu olmıyan bir sinema şeridi gibi süratle geçiyordu.

Herşey savaşın çetin ve kanlı olduğunu, kaybın büyüklüğünü ve kazanılan zaferin azametini gösteriyordu...

Tankların iki sıralı tırtılları geniş sahada enine boyuna izler bırakmıştı. Bu izler takip edilince Alman mevzilerinin içersine girdiği görülüyordu. Bu izler çoktu. İnsan onları her yerde, ufkun ta dibinde görüyordu. Sanki yol gözetmeden, ovadan ne olduğu bilinmiyen muazzam bir hayvan sürüsü geçip gitmişti. Yollarda, arkalarında uzaktan görünen toz kuyrukları bırakarak geçen tankların ardından, yukarıdan görünüşe göre yavaş yavaş, çadır beziyle örtülü traktörler tarafından çekilen toplar, benzin sarnıçları ve tamir atölyelerinden meydana gelmiş sonsuz kollar yürüyordu. Uçak yükseldiği zaman bütün bunlar, ilkyazın karınca yuvalarına karışan karıncalara benziyordu.

Avcı uçakları sakin havada çok yükseğe kalkan bu toz bulutu içersinde uçarak en ileride giden «vilis»lerin önüne geçtiler. Bu «vilis»lerde komutanların bulunduğu muhtemeldi. Bu yürüyüş kolları üstünde gökyüzü serbest olup uzakta ufkun sisleri içersinde çatışmanın tozu dumanı görünüyordu. Filo tekrar geri döndü ve havada yılan gibi kıvrılarak bir düzen halinde, yükseklerde uçmağa başladı. Tam bu anda. Aleksey ufukta önce tek bir tane, sonra alçaktan uçarak yere sarkmış gibi duran bir küçük çizgi gördü. Almanlar! Onlar, yabani otlardan simsiyah olan ovalar üstündeki toz kuyruğuna doğru yön almış, yere yakın uçuyorlardı. Aleksey istemiyerek etrafına bakındı. Petrof biraz mesafe bırakarak arkasından geliyordu.

Uçman kulak vererek uzaktan bir ses işitti:

— Burası Martı iki, Fedotof. Burası Martı iki, Fedotof. Dikkat! Arkamdan gelin!

Uçmanların sinirlerinin son haddine kadar gerginleştiği havada öyle bir şey vardır ki, bazan komutan emrinin son sözünü söyliyemeden uçman onun istediğini yerine getirir. Uzakta bir yerde, sarsıntı ile uğultu içersinde yeni emir işitilir işitilmez bütün grup, ikişer ikişer, ama genel sırayı bozmadan kuşatmak üzere Almanlara doğru dönmekteydi. Herşey, göz, kulak, fikir son derece gerilmişti.

Aleksey gözlerinde süratle büyüyen yabancı uçaklardan başka hiçbir şey görmüyor, amirinin emrini işiteceği başlığın kulaklıklarındaki sarsıntı ve uğultudan başka hiçbir şey işitmiyordu. Emir yerine o birdenbire heyecan içinde ve gayet açık bir sesle yabancı bir dilde konuşan adamın sesini duy-

— Ahtung, ahtung.. «La-fünf»! Ahtung*.

Şüphesiz Almanların yerdeki yön vericisi kendi uçaklarını tehlikeden haberdar ediyordu.

Meşhur Alman hava tümeni âdeti üzere, savaş alanını müşahit ve yön vericilerle dolduruyordu. O, bunları hava çarpışması olabilecek bölgelere daha önceden, verici radyo cihazlariyle beraber, paraşütle, geceleyin indiriyordu.

Artık daha az açık, boğuk, kızgın ve sert bir ses Almanca şöyle diyordu:

— O, donner — vetter! Links «La-fünf» Links «La-fünf»**

Bu seste tesadüfle beraber zorla boğulan, güçlükle gizlenen bir korku, bir telâş vardı.

Meresef düşman uçaklarına bakarak mırıldandı:

— «Rihthofen», ama «lavoçki»lerden korkuyorsun!

Aynı zamanda bütün vücudunda bir hafiflik, insanın tüylerini ürperten bir heyecan hissetti.

O düşmanı iyice gözden geçirdi. Bunlar «Fokke-Vulf-190» hücum uçaklarıydı. Kuvvetli, sert makinelerdi. Cepheye yeni getirilmiş ve onlara Sovyet uçmanları «Fok» adını vermişlerdi.

Alman uçakları sayıca iki defa daha üstündü. «Rihthofen» hava tümeni merdiven basamakları gibi çift çift uçuyorlardı. Öyle sıra olmuşlardı ki, arkadan gelen her makine öndekinin kuyruğunu koruyordu. Fedotof kendi uçaklarının yüksekte uçmalarından faydalanarak filosuna hücum emrini ver-

---

* Dikkat, dikkat!... «La - beş»! Dikkat!

** Yıldırım ve şimşek! Solda «La - beş»! Solda «La - beş»!

di. Aleksey artık düşman uçaklarından birini seçmişti. Diğer uçakları gözden kaçırmıyarak düşmana doğru yaklaşmağa başladı. Aynı zamanda, düşman uçağını, nişangâh merkezinde bulundurmağa gayret ediyordu. Fakat birisi Fedotoftan çabuk davrandı. Bilinmiyen bir «Yak»* grubu öbür taraftan geçerek Almanlara yukarıdan süratle hücum etti ve bu hareketi o kadar başarılı oldu ki, Almanların sırası derhal bozuldu. Havada bir kargaşalık koptu. Her iki taraf ayrı ayrı çarpışan gruplara ayrılıp ikişer ikişer veya dörder dörder çarpışmaya başladı. Avcı uçakları mitralyözlerinin ateş tufaniyle düşmanın yolunu kesmeğe, kuyruk tarafına geçerek yandan hücum etmeğe çalışıyordu.

Çiftler gökyüzünde dönenip birbirini kovalıyordu. Çümbüş başlamıştı.

Bu kargaşalıkta olanı biteni yalnız tecrübeli bir göz kavrayabilirdi. Yine böyle kulaklıklar vasıtasiyle uçmana ulaşan başka başka sesleri yalnız tecrübeli bir kulak ayırabilirdi. Bu anda hücuma geçmiş uçmanın boğuk ve sunturlu küfürleri, isabet edilenin dehşetli feryatları, muzaffer olanın sevinçli nidaları, yaralının iniltileri, sert savaş esnasında sinirleri gerilen uçmanın diş gıcırtıları, nihayet ağır nefes almanın hırıltıları işitiliyordu. Biri savaşa kapılarak yabancı bir dille türkü söylüyor, diğeri çocukçasına haykırarak «vay anneciğim» diye bağırıyor, başka biri de muhakkak ki, tetikleri bastırarak kinle tekrar ediyordu: «al sana, al sana bir daha, bir daha, bir daha, bir daha!»

Meresef'in seçtiği kurban, nişangâhından sıy-

---

* Yak - Mühendis Kakovlef'in icad ettiği bir çeşit Sovyet avcı uçağı.

rılıp kaçtı. Onun yerine üst tarafında «Yak» uçakları gördü. Düz kanatlı ve puroya benziyen bir «Fok» uçağı «Yak»ın peşine takılmıştı. «Fok»un kanatlarından «Yak»a doğru birbirine eşit iki sıra mermi yağıyordu. Mermiler uçağın kuyruğuna isabet etmişlerdi. Meresef mum gibi üzerine atılarak yardıma koştu. Bu anda uçağın üstünde kara bir gölge göründü. Aleksey bu gölgeyi bütün mitralyozlariyle mermi yağmuruna tuttu. «Fok»un ne hale uğradığını görmedi. Yalnız kuyruğu yaralı «Yak»ın uzaklarda tek başına uçmakta olduğunu gördü. Meresef etrafına bakındı: Acaba bu kargaşalıkta Petrof kaybolmamış mıydı? Hayır, o, hemen hemen yanısıra geliyordu.

Aleksey dişleri arasından mırıldandı:

— Geri kalma, ihtiyarcık!

Havadakilerin kulaklarına, gümbürtü, iki dilde şarkı, galebe ve dehşet nidaları, homurtu, diş gıcırtıları, küfür ve ağır nefes hırıltıları geliyordu. Bu seslere bakılırsa avcı uçaklarının yerden pek yüksekte savaş etmediklerine hükmedilebilirdi. Düşmanlar sanki göğüs göğüse çarpışarak birbirine sarılmış, bütün kuvvetlerini sarfederek zor nefes alıyor ve yerde yuvarlanıyorlardı.

Meresef havaya bakarak, kendisine düşman uçağı seçerken birdenbire sırtının buz kesildiğini ve saçlarının diken diken olduğunu hissetti. Biraz aşağıda, bir «La-5» uçağı ve yüksekten ona saldıran bir «Fok» gördü. Aleksey, Sovyet uçağının numarasını görememişse de onun Petrof olduğunu anlamıştı. «Foke-vulf» ona doğru yürüyor ve bütün silâhlariyle ateş ediyordu. Petrof'a bir saniyeden çok az bir hayat kalmıştı. Bu pek yakında oluyordu, fakat

Aleksey hava savaşlarının düzenini bozmamak için arkadaşının yardımına koşamıyordu. Bunun için ne vakti, ne de dönebilecek yeri vardı. Fakat arkadaşının hayatı tehlikede bulunduğu için Meresef herşeye başvurmağa mecbur kaldı. Gaz manivelasına basarak makinesiyle pike yaptı. Uçak, kendi sikletinin etkisi altında ve motorun tam çalışması sonucunda sürüklendi, fevkalâde bir gerginlikten sarsılarak taş gibi, hayır taş gibi değil roket gibi, «Fok»un kısa kanatlı gövdesine doğru sarktı ve ona, volkan gibi ateş yağdırdı. Bu delicesine süratten ve acele inişinden Meresef şuuru kaybolduğunu, uçuruma doğru yuvarlandığını hissetti ve pervanesi önünde bir yerde infilâk dumanı bulutunun «Fok»u kapladığını, kanlı, kararmış gözleriyle güçlükle sezebildi. Ya Petrof? Neredеdir şimdi? Vurulmuş muydu? Sıçramış mıydı? Kaybolmuş muydu? Etrafta gökyüzü temizdi öteden sakinleşen boşlukta artık görünmiyen uçaktan, hafifçe bir ses geliyordu:

—Burası Martı iki, Fedotof. Burası Martı iki, Fedotof. Arkamdan düzene giriniz, giriniz. Gidiyoruz. Burası Martı iki...

Fedotof filosunu topluyordu.

Aleksey «Foke-vulf»un hesabını gördükten ve makinesini, tecrübeli uçmanın dahi ömründe bir defa cesaret edebileceği dikey uçuştan tekrar sıraya girdikten sonra hasıl olan sukûnetten zevk duyarak, tehlikeyi geçirdiğine ve zaferine seviniyor ve susamışçasına ağır ağır nefes alıyordu. Gideceği yolu tayin etmek için pusulaya baktı ve benzinin az kaldığını ve uçak alanına kadar yetişmiyeceğini anlayınca kaşlarını çattı. Fakat son dakikada benzinin sıfıra yaklaşan ibresinden daha dehşetli bir şey gördü. Kalın bulutlar arasından çıkan bir «Foke-

vulf-190» tam onun üstüne geliyordu. Düşünmeğe veya kaçmağa vakti yoktu.

Düşmanlar süratle biribirinin üstüne atıldılar.

6

İlerleyen ordunun cephe gerisindeki yollar üstünde cereyan eden hava çarpışmasının gürültüsünü, yalnız bu çarpışmaya katılıp vuruşan uçaklarda oturanlar değil, başkaları da işitiyordu. Bu savaşı komutanlığın kuvvetli radyo istasyonu sayesinde uçak alanında hava avcı hassa alayı komutanı albay İvanof da işitiyordu. Kendi de tecrübeli bir uçman olan albay İvanof havadan gelen seslerden, çarpışmanın gayet çetin, düşmanın kuvvetli ve inatçı olduğunu ve gökyüzünü terk etmemiye azmettiğini anlıyordu. Fetodof'un yollar üstünde giriştiği ağır çarpışma haberi uçak alanına çabuk yayıldı. İmkân bulanlar alana çıkarak uçakların döneceği güney yönüne doğru telâşla bakmağa başladılar.

Beyaz önlüklü hekimler ağızlarında bir şeyler çiğneye çiğneye yemekhaneden çıkıyorlardı. Karoserilerinin üzerinde muazzam kızılhaç işaretleri bulunan sıhhiye otomobilleri âdeta filler gibi çalılar arasından çıkıyor ve çalışan motorlerin gümbürtüsü arasında işe hazırlanıyordu.

Ormanın silsile halindeki tepeleri arkasından önce Sovyetler Birliği kahramanı Fedotof'un «birliği» ve ona refakat eden «ikilik» göründü. Daireler çizmeden inip geniş alan üzerinde hızla yürümeğe başladı. Hemen arkalarından ikinci çift indi. Uçak alanında hava, dönen uçakların motörlerinden gürültü içinde boğuluyordu.

Uçak alanında bulunanlar, artan bir gerginlikle gözlerini göğe dikmiş yüksek sesle sayıyorlardı:

— Yedinci, sekizinci, dokuzuncu, onuncu...

İnen makineler alanı terkederek yeraltı sığınaklarına doğru gidiyor ve hemen susuyordu, fakat iki makine dönmemişti.

Bekliyenler arasında bir sessizlik hüküm sürüyordu. Bir dakika oldukça ağır geçmişti.

Birisi sessizce mırıldandı:

— Meresef ile Petrof!

Birdenbire bir kadın, uçak alanı boyunca sevinçle bağırmağa başladı.

— Geliyor!

Motör gürültüsü işitildi. Kayın ağaçlarının üstünden, açık pençeleriyle âdeta ağaçlara dokunarak gelen on ikinci uçak göründü. Uçak zedelenmişti: kuyruğunun bir parçası kopmuştu; sol kanadının kırık ucu titriyor ve bağlı bulunduğu ip tarafından sürükleniyordu. Makine acayip bir surette yere dokundu, sıçradı, indi ve tekrar sıçradı. Böylece uçak sıçraya sıçraya, hemen hemen alanın kenarına kadar gitti ve birdenbire kuyruğunu kaldırıp durdu. Basamaklarında doktorların yer almış olduğu sıhhiye arabaları, birkaç «vilis» ve bekliyen kalabalık, uçağa doğru yürüdü. Uçaktan kimse çıkmıyordu.

Kapağını kaldırdılar. Petrof, vücudu kan içinde olduğu yere yıkılmıştı. Başı göğsüne düşmüştü. Islanmış uzun ve sarı perçemi yüzünü kaplamıştı. Doktorlar ve hemşireler kayışları çözüp, parça parça olan ve kanlar içinde kalan paraşütçü torbasını çıkardılar ve hareketsiz vücudu dikkatle yere indirdiler. Uçmanın ayakları kurşundan delik deşik olmuş, kolu kırılmıştı. Koyu kan lekeleri mavi gömleği üzerinde yayılıyordu.

Petrof'un yaraları hemen sarıldı. Sedye üzerine yerleştirildi. Tam arabaya bindirilirken yaralı gözlerini açıp fısıltıyla birşeyler mırıldandı, fakat o kadar zayıf sesle konuşuyordu ki, hiçbir şey işitilmiyordu. Albay, üzerine eğildi ve yaralının şu sualini anlıyabildi:

— Meresef nerede?

— Henüz inmedi.

Sedyeyi tekrar kaldırdılar, fakat yaralı, kuvvetle başını sallıyor, âdeta sedyeden sıçramak istiyerek kıpırdanıyordu.

— Durun beni götürmeyin, gitmek istemiyorum. Ben Meresef'i bekliyeceğim. Benim hayatımı o kurtardı.

Uçman öylesine protesto ediyor ve sargılarını çözmekle korkutuyordu ki, albay, elle işaret ederek ve yan yan bakarak dişleri arasından mırıldandı:

— Peki, bırakın beklesin. Meresef'in bir dakikadan fazla benzini yoktur. Ölmiyecek ya.

Albay, kronometresinde kırmızı saniye akrebinin titreyerek yaptığı hareketleri takip ediyordu. Hepsi gözlerini son uçağın geleceği mavimtrak ormana dikmişti.

Herkes kulak kabartmıştı. Fakat topçu ateşinin uzak gümbürtüsünden ve yakınlardan hızla vuran ağaçkakanın tıkırtısından başka hiçbir şey işitilmiyordu.

Bazan bir dakika ne kadar uzun sürer!

7

Düşmanlar tam süratle birbirlerinin üstüne atılıyorlardı.

«Lavoçkin-5» ve «Foke-Vulf-190» süratli uçaklar idi. Düşmanlar ses süratini aşan bir hızla birbirlerine yaklaşıyorlardı. Aleksey Meresef ve tanımadığı, meşhur «Rihthofen» hava tümenine mensup uçman birbirine karşı, cepheden hücum halindeydi. Cephe hücumu havacılıkta birkaç andan ibarettir. Bu sırada en usta adam bile sigara içmeğe vakit bulâmaz. Bu anlar uçmanda öyle bir sinir gerginliği ve bütün manevi kuvvetlerinin öyle bir çetin denemesini icabettirir ki, bu kuvvetleri yerde âdi savaşlarda bütün bir gün için yetebilir.

Birbirine karşı bütün hızlariyle gelen iki süratli avcı uçağını düşününüz. Düşman uçağı gözlerin önünde büyüyüp de büyüyor. İşte bütün teferruatiyle beliriyor; kanatları, parlak pervanesi, toplarının siyah noktaları görünüyor. Bir an daha geçince uçaklar çarpışarak öyle paramparça olurlar ki, bu parçadan, ne makineyi, ne de insanı tanımak mümkün olur. Bu anda uçmanın yalnız iradesi değil, bütün manevi kabiliyeti imtihandan geçer. Zayıf ve korkak olan, bu dehşetli sinir gerginliğine dayanamıyan, kendisinde yurdunun zaferi uğrunda kendini feda etmeğe kuvvet bulamıyan bir adam farkına varmadan manivelâyı kendisine doğru çeker ve karşısında beliren ölüm kasırgasını atlatmak ister. Fakat bir an sonra karnı yarık veyahut kanadı kesik olarak aşağıya doğru yuvarlanır. Bu uçman için kurtuluş yoktur. Tecrübeli uçmanlar bunu iyi bilir ve bundan dolayı yalnız en cüretkârları cephe hücumuna geçer.

Düşmanlar birbirinin üzerine kudurmuşcasına gidiyorlardı.

Aleksey, karşısındaki düşmanın, doğu cephesinde muazzam kayıp dolayısıyle çıkan gediği doldur-

mak maksadıyle kısaltılmış bir program üzere talim geçirerek savaş alnına atılan ve Göring kurası diye adlandırılan delikanlılardan olmadığını anladı. Meresef'e karşı «Rihthofen» ustalarından biri geliyordu. Onun uçağında açık bir şekilde uçak gövdesi şeklinde birçok zaferler kaydedilmişti. Böyle uçman hataya düşmez, kaçmaz ve savaş yerini terketmezdi.

Aleksey dişlerini gıcırdatarak mırıldandı:

— «Rihthofen» dayan!

Sonra dudaklarını kanatacak derecede ısırmış, sert adalelerini bir top gibi sıkmış, gözlerini hedefe dikmiş, iradesinin bütün kuvvetiyle gözlerini, kendisine karşı uçan düşman makinesi önünde kapamamağa azmetmişti. Aleksey öyle gerginlik içinde bulunuyordu ki, âdeta kendi pervanesinin parlak dairesi arkasında düşmanın şeffaf siperini, onun arkasında üzerine dikilen iki insan gözünü görür gibi oluyordu. Yalnız iki göz, insana lâyık olmıyan bir kin hissiyle parlıyan gözler! Bu kendi sinir gerginliği sonucunda olan bir hayaldi, fakat Aleksey bu gözleri iyi görüyordu. «Artık her şey bitti!» diye düşünerek adelelerini daha çok gerdi. İleriye bakarak gittikçe artan kasırgaya doğru gitti. Fakat Alman da kaçmadı. Artık son!

Meresef, âni bir ölüme hazırlandı. Birdenbire, pek yakında bulunan, zannettiğine göre kendi uçağına bir kol kadar uzak kalan Alman nihayet dayanmadı ve yukarı doğru kaydı. Uçağın güneşten parlıyan mavimsi gövdesi önünde şimşek gibi çakınca Aleksey bütün tetikleri derhal çekip onu üç yaylım ateşiyle parçaladı. Meresef hemen luping yaptı ve başı aşağı gelince uçağın yavaşça yere doğru düş-

tüğünü gördü. Bütün vücudunu coşkun bir sevinç kaplıyan Meresef bağırdı:

— Olya!

Sonra herşeyi unuttu ve Alman'ın, yabani otlardan kırmızı renge bürünmüş yere kadar süren yolunda giderek havada küçük daireler çizmeğe başladı. Nihayet Alman uçağı yere çarparak siyah dumandan bir bulut meydana getirdi.

Meresef'in düşmüş olduğu sinir gerginliği ancak o zaman gevşemeğe başladı. Taş kesilen adaleleri yumuşadı, dehşetli bir yorgunluk hissetti ve birdenbire gözleri benzin ölçerin ibresine dikildi. İbre sıfırın dibinde titriyordu.

Üç veya en çok dört dakikalık benzini kalmıştı. Halbuki Aleksey uçak alanına kadar, yükselmek için vakit kaybetmediği takdirde, en az on dakika uçmalıydı. Ah, indirilen «Fok»a yere kadar refakat etmek nesine lâzımdı? «Yaramaz çocuk, ahmak!» diye kendini tekdir ediyordu.

Tehlikeli dakikalarda mert ve soğukkanlı insanlarda olduğu gibi, Aleksey'in kafası arı gibi çalışıyordu. Herşeyden önce, azamî yüksekliğe çıkmak gerekiyordu. Ama daire yaparak değil, uçak meydanına, yaklaşa yaklaşa yukarı kalkmak lâzımdı.

Makinesine gereken yönü vererek, yerin uzaklaşmağa başladığını ve ufkun sis içinde kaldığını görünce, Aleksey ölçüp biçmeğe başladı. Yakıtına güvenmiyordu. Benzin ölçer yavaş da inse, yakıt yetişmiyecekti. Yola inmeliydi? Nereye? O kısa yolu düşünüyordu: kesif ormanlar, bataklık orman yolları, istihkâm bölgesinde enine boyuna kazılmış, mermilerden delik deşik edilmiş, dikenli telli, dereli tepeli alanlar.

— Hayır, buralara inmek ölüm demektir.

Paraşütle inse? Bu mümkün. Şimdi bile! Kapağı açmalı, dümeni büküp bırakmalı ve atlamalı, işte o kadar. Fakat uçağı, bu mükemmel, hassas, çevik kuşu nasıl bırakmalı? O, bugün üç defa hayatını kurtardı. Bırakarak, onu alüminyum parçaları yığınına mı çevirmeli? Ya sorumluluk? Hayır, Aleksey sorumluluktan korkmuyordu. Böyle durumlarda, paraşütle atlamak hakkına sahipti. Fakat bu anda makinesi ona âdeta, kuvvetli ve sadık bir mahlûk gibi geldi ve Onu terk edip bırakmayı iğrenç bir hainlik addetti. Sonra dahası vardı, ilk savaş uçuşlarından makinesiz olarak dönecek, yeni makine beklemek üzere ihtiyat olarak şurada burada sürünecek, bu hummalı zamanda cephede bizim büyük zaferimizin artık doğduğu bir sırada, tekrar işsizliğe mahkûm olacaktı. Ve böyle günlerde işsiz mi gezecekti?

Aleksey, sanki kendisine yapılan böyle bir teklifi kalbten reddediyormuş gibi bağırdı:

— Hayır, hiçbir zaman!

Motör duruncaya kadar uçmalı! Ya orada? Orada bir çaresi bulunur.

Meresef, hiç olmazsa küçük alanı bulmak üzere etrafı gözden geçirerek önce üç, daha sonra dört bin metre yükseklikte uçmağa başladı. Ufukta arkasında uçak alanının bulunduğu orman belli belirsiz bozarıyordu. Oraya kadar onbeş kilometre vardı. Benzin ölçerin ibresi artık titremiyordu. Yerine ne sağlam yerleşmişti. Fakat motör, hâlâ çalışıyordu! Niçin çalışıyordu? Daha, daha yüksek... Ha şöyle!

Sağlam bir adamın kendi nabzını hissetmediği gibi, uçmanın kulağının da hiç hissetmediği muntazaman gürültü birdenbire değişti. Aleksey bunu he

men sezdi. Orman artık açıkça görünüyordu, oraya kadar yedi kilometre, üstünden geçmek için de üç-dört kilometre yol vardı. Çok değildi. Fakat motör oldukça fena işliyordu. Uçman bunu bütün varlığı ile hisssediyor, sanki motörü değil de kendi boğuluyordu. Birdenbire beliren bu uğursuz çıkıltı keskin bir sancı gibi bütün vücudunu deliyordu.

Hayır, zararı yok. Motör tekrar muntazam işlemeye başladı. İşliyor, ura! İşliyor! Ya orman, işte şurada: yukarıdan kayın ağaçlarının dorukları görünüyor. Güneşin altında dalgalanan kıvırcık yeşil köpükler de meydanda. Orman. Şimdi artık uçak alanından başka yere inmek imkânsızdı. Yollar kapalıydı. İleri, ileri! Yine bu ses...

Motör tekrar gürlemeye başladı. Acaba bu devam edecek mi? Aşağısı orman. Kumlukta yol, âdeta alay komutanının saçlarını ayıran çizgi gibi doğru ve düz olarak gidiyordu. Şimdi uçak alanına üç kilometre kalmıştı. O, sanki Aleksey'in görür gibi olduğu dişli tepenin arkasındaydı.

Tekrar bu ses... Birdenbire ortalık sakinleşti. Öyle bir sessizlik çöktü ki, kanat desteklerinin rüzgârda nasıl uğuldadığı işitiliyordu. Acaba herşey bitmiş miydi? Meresef bütün vücudunun buz kesildiğini hissetti. Atlamalı mıydı? Hayır, biraz daha... Meresef uçağını inişe çevirdi ve hava yüksekliklerinden inmeğe başladı. Bu hareketin mümkün olduğu kadar fazla sürmesine gayret gösteriyor ve aynı zamanda uçağın burgu yapmamasına dikkat ediyordu.

Gökyüzündeki bu sessizlik ne kadar korkunçtu! Öyle bir sükût ki, soğuyan motörün çıtırtısı, şakaklarında kanın atması, süratle aşağıya indiğinden, kulaklarının uğultusu işitiliyordu. Yere ne kadar da

çabuk yakınlaşıyor, sanki muazzam bir mıknatıs onu aşağı doğru çekiyordu.

İşte ormanın sonu. Onun ardında bir lekeyi andıran zümrüt gibi yeşil uçak alanı göründü. Acaba geç mi? Yarım dairede durup kalmış olan pervane aşağı sarkıyordu. Onun kanatlarını seyretmek ne kadar dehşetliydi! Orman artık yakındaydı. Son! Acaba Olya, hakikaten sonundan habersiz mi kalacaktı? Bu onsekiz ay içersinde ağır bir yol geçtiğini, azmettiği işte, herşeye rağmen başarı kaydettiğini, yani hakikî insan, evet, hakikî insan olmak amacına ulaştığını ve nihayet bütün bunları yerine getirdikten sonra, şimdi aptalcasına yere düşüp paramparça olduğunu öğrenmiyecek miydi?

Atlasın mı? Geç kalmıştı! Orman yaklaşıyor ve ağaçların dorukları bu süratten birbirine karışıp yeşil örtüye benziyordu. O, bir yerde buna benzer bir şey görmüştü. Acaba nerede? Ah, o ilkbaharda, kazanın olduğu gün. O zaman da, kanatları altında şimdiki gibi yeşil bir örtü uzanıp gidiyordu.

Son gayretle dümeni kendine doğru çekti...

8

Petrof, kan kaybettiğinden kulakları uğulduyordu. Herşey, uçak alanı da, tanıdığı çehreler de, akşamın kızıl bulutları da birdenbire sallanmaya, yavaş yavaş dönmeğe ve yayılmaya başladı. Petrof yaralı ayağını kımıldatıyordu.

— Acaba inmedi mi?

— Hayır, henüz gelmedi, konuşmayınız!

Petrof'un herşeyi olup bitmiş sandığı bir anda kanatlı bir ilâh gibi akla sığmaz bir çeviklikle bir-

denbire almana karşı beliren Aleksey Meresef şimdi nasıl olur da orada, mermilerin parça parça ettiği bağrı yanık toprağın bir yerinde et yığınına çevrilmiş olur? Demek, Petrof çavuş, yönetmeninin iyi kalblilik okunan, biraz yaramaz, siyah, güleç gözlerini artık hiç görmiyecekti. Hiç...

Alay komutanı saatine bakmıyordu. Artık ona saat lâzım değildi. Taranmış saçlarını iki eliyle düzelttikten sonra, donuk sesle dedi ki:

— Bitti.

Bekliyenlerden biri sordu:

— Hiç ümit yok mu?

— Hayır. Benzini bitti. Belki de bir yere inmiş veya paraşütle atlamıştır... Hey, sedyeyi kaldırın!

Komutan başını çevirdi ve bir melodiyi ıslıkla gelişigüzel çalmağa başladı. Petrof yine gözyaşlarının kendisini boğduğunu hissetti. Uçak alanında sessizce duranlar sedyede yatan yaralı uçmanın hüngür hüngür ağladığını gördüler.

Komutan yabancı bir sesle emretti:

— Eee-e, artık götürün onu, amma iş ha!

Sonra kalabalıktan âdeta sakınarak, şiddetli bir rüzgâra tutulmuş gibi sallana sallana alelâcele uzaklaştı.

Kalabalık yavaş yavaş dağılmağa başladı. İşte tam bu anda ormanın arkasından sessizce, bir gölge gibi, tekerlekleri kayın ağaçlarının doruklarına dokunarak gelen bir uçak göründü. İnsanların başları üstünden, yer üstünden bir hayal gibi kayarak toprak kendisini çekiyormuş gibi, üç tekerleğiyle birden otlara değdi. Çakılın sesi ve otların hışırtısı... Boğuk bir ses işitildi. Motör gürültüleri arasında uçmanlar bu gibi sesleri işitemedikleri için kendilerine acayip geliyordu. Bütün bunlar öyle beklenme-

dk bir süratle birbirini takip etti ki, olup bitenin kimse farkında değildi. Halbuki olay gayet basitti: Beklenen «Onbirinci» uçak inmişti.

Birisi o kadar gayritabii bir sesle: «O!» diye haykırdı ki, donakalmış olan herkes birdenbire kendine geldi.

Uçak gelip alanın ucuna kadar vardı, sonra firen gıcırtısı işitildi ve akşamın portakal renkli ışıklarından aydınlatılan kayın ağaçlarının duvar gibi sıralanan âdeta kıvırcık gövdeleri önünde durdu. Uçaktan kimse çıkmadı. Herkes kötü bir önsezinin etkisi altında soluk soluğa var kuvvetiyle makineye doğru koştu. Alay komutanı hepsinden önce geldi, sıçrayıp kanadın üzerine çıktı ve kapağı açarak baktı. Aleksey Meresef, başı açık oturuyordu. Yüzünün rengi kaçmış ve kansız dudakları morarmış gülümsüyordu. Dişlediği alt dudağından çenesine kan akıyordu.

— Sağ mısın? Yaralı mısın?

Hafifçe gülümseyerek gayet yorgun gözleriyle albaya bakan Aleksey:

— Hayır, sağ salimim, dedi. Fakat epeyce korktum. Altı kilometreyi benzinsiz geçtim.

Uçmanlar gürültü arasında onu selâmlıyorlardı. Ellerini sıkıyorlardı. Aleksey gülümsüyordu:

— Kardeşler, kanatları kırmayın! Hiç böyle olur mu? Bakınız nasıl eğildiler... Ben şimdi ineceğim.

Bu esnada, aşağıdan kendisine doğru eğilmiş başların arkasından, tanıdık, fakat gayet uzak bir yerden geliyormuş gibi zayıf bir ses işitildi:

— Alyoşa, Alyoşa!

Meresef birdenbire canlanarak yerinden fırladı, ellerine dayanıp ağır ayaklarını pilot mahallinden çıkardı ve birisini iterek yere indi.

Petrof'un yüzü yastığın renginden seçilmiyordu. Kararmış, yorgun gözlerinde iki iri gözyaşı donup kalmıştı.

— İhtiyar! Sağ mısın?.. Vay, seni gidi uzun kuyruklu şeytan!

Uçman, ağırca, diz üstü sedye önüne çöktü ve arkadaşının takaztsız başını kucaklayıp, acı çeken ve aynı zamanda mutluluktan parlıyan mavi gözlerine baktı.

— Sağ mısın?

— Teşekkür ederim, Alyoşa, beni sen kurtardın. Sen öylesin, Alyoşa, öyle...

Yakınlarda bulunan albay, Petrof'un sözünü kesti:

— Yaralıyı götürsenize! Neden ağızlarınızı açıp seyrediyorsunuz?

Alayın bu kısa boylu çevik komutanı, biraz ötede durmuş, mavi gömleğinin altından görünen boyalı çizmeli sağlam bacakları üzerinde sallanıyordu.

— Üsteğmen Meresef, uçuşunuz hakkında rapor veriniz. İndirilmiş uçaklar var mı?

— Evet, albayım. İki «Foke-vulf» uçağı.

— Nasıl oldu?

— Birine dik yukarı hücum ettim. Petrof'un kuyruğuna takılmıştı. İkincisini, genel çarpışmanın olduğu yerin üç kilometre kuzeyinde cepheden hücumla vurdum.

— Biliyorum. Müşahit biraz önce buna dair rapor verdi. Teşekkür ederim.

— Sovyetler Birliği'ne hizmet ediyorum!

Aleksey kural üzere «kestirme» bir cevap vermek istiyordu, fakat daima haddinden çok titiz davranan ve tüzüğe uyan komutan dostça sözünü kesti:

— Evet, mükemmel! Armağan olarak yarın si-

ze bir filonun idaresi verilecektir. Üçüncü filonun komutanı bugün üssüne dönmedi...

Albayla Meresef, beraberce yaya olarak komutanlık binasına doğru yürüdüler. O gün uçuşlar bittiği için bütün kalabalık, arkalarından yollandı. Komutanlık mıntıkasının yeşil tepesine yaklaştıkları sırada nöbetçi subay oradan çıkıp koşa koşa yanlarına geldi. Sevinç içinde başı açık, hızla koşan subay, komutanın önünde durdu ve tam birşeyler söyliyeceği sırada albay sert bir sesle sözünü kesti:

— Niçin şapkasız geziyorsunuz? Teneffüse çıkmış talebe olmıyasınız?

Teğmen hazırolda durdu, heyecan içinde soluk soluğa:

— Albay yoldaş, müsaadenizle, dedi.

— E-e? Söyle bakalım!

— Komşumuz, «Yak» lar alayının komutanı sizi telefona çağırıyor.

— Komşumuz mu? E-e, ne istiyor?

Albay çeviklikle zeminliğe doğru koştu.

Nöbetçi, Aleksey'e dönerek:

— Orada senin hakkında... diye başladı.

Fakat sözleri aşağıdan komutanın sert sesiyle kesildi:

— Meresef buraya geliniz!

Meresef ellerini yanlarına salıp albayın yanında durduğu zaamn eliyle telefonun ahizesini örten albay ona çıkıştı:

— Beni niçin kötü duruma düşürüyorsunuz? Komşumuz, telefondan «Sizin uçmanlarınızdan «on birinci» uçaktaki kimdir» diye sordu. «Meresef» diye cevap verdim. O da ilâveten: «Bugün kaç uçak indirdiğini kaydettiniz?» diye sordu. «İki» dedim. «Bir tane daha kaydet. O bugün peşime takılan bir

«Foke-vulf»u vurup düşürdü. Ben, düşman uçağının yerde parça parça olduğunu gözümle gördüm.» dedi. E-e? Siz neden susuyorsunuz?

Albay, Aleksey'e kaşlarını çatmış bakıyordu ve şaka edip etmediği veya ciddî konuştuğu belli değildi.

— Böyle bir şey var mı?.. E-e, kendiniz anlatın, al işte. Alo-o, işitiyor musunuz? Üsteğmen Meresef telefon başındadır. Ahizeyi kendisine veriyorum.

Meresef'in kulağında tanımadık, boğuk bir ses gürledi:

— E-e, teşekkür ederim, üsteğmen. Bunu mükemmel bir darbe sayıyorum. Beni kurtardın. Evet! Ben onu yere düşünceye kadar takibettim ve nasıl parçalandığını gördüm. Votka içer misin? Kumanda mevkiinde bir litre votkam var. E-e, teşekkür ederim... Hep böyle devam et!

Meresef ahizeyi yerine koydu. Başından geçen olaylardan o kadar yorulmuştu ki, ayakta zor duruyordu. Bir an önce «Köstebek şehrine» gitmeyi, zeminlikte takma ayaklarını çıkararak, yatağa uzanmayı düşünüyordu. Telefon cihazı etrafında beceriksizcesine dolaştıktan sonra kapıya doğru yürüdü.

Komutan onun yolunu keserek sordu:

— Nereye gidiyorsunuz?

Sonra elinden tuttu ve küçük, kuru elini acıtırcasına var kuvvetiyle sıkarak ilâve etti:

— E-e, ne söyledim size? Yiğitsiniz! Böyle adamlarım olduğundan gurur duyuyorum. E-e, daha ne söyliyeyim? Teşekkür ederim... İşte sizin dostunuz Petrof fena mı? Diğerleri... Eh, böyle bir halkla savaşı kaybetmiyeceğiz!.

Komutan Meresef'in elini acıtırcasına bir daha

sıktı. Zeminliğine ancak gece varabilen Meresef, geç vakte kadar uyuyamadı. Yastığını çeviriyor, bine kadar sayıyor, tekrar binden bire kadar sayıyor, soy adları «A» harfiyle başlıyan tanıdıklarını, sonra «B» ile başlıyanları hatırlıyordu. Gözlerini kırpmadan lambanın sönük ışığına bakıyordu. Fakat bu yüzlerce defa tekrar ettiği uyutucu usullerin bugün hiçbir tesirini görmüyordu. Aleksey gözlerini kapar kapamaz hayalinde kâh açık, kâh sis içinde zorla sezilen tanıdık yüzler dolaşmağa başlıyordu. Mihail dede kırçıl saçları altından ona hazin hazin bakıyor; Andrey Degtârenko «inek» kirpikleriyle gözlerini mülâyim mülâyim dikiyor; Vasiliy Vasiliyeviç birisini azarlıyarak ağaran başını sallıyor; bütün asker kırışıklıklariyle ihtiyar keskin nişancı gülümsüyor, yastığının beyaz fonu üzerinden, herşeyi kavrıyan, zekâ dolu alaylı gözleriyle mum gibi sarı yüzlü komiser Voraböf, bakıyor; Zinoçka'nın rüzgârda dalgalanan saçları görünüyor; küçük, sevimli, çevik bir enstrüktör olan Naumof şefkatle gülümsüyordu. Karanlıkta kendisine sevimli dostlar bakıyor, gülümsüyor ve birçok hatıralar uyandırarak zaten dolu olan kalbini ateş içinde bırakıyorlardı! Birden, bütün bu dostlar arasında zayıf yüzü, iri, yorgun gözleriyle bakan subay üniformalı Olya'nın çehresi görünerek başkalarını unutturdu. Aleksey kızı apaçık görüyordu, sanki kız Aleksey'in şimdiye kadar hiçbir vakit görmediği kıyafetle önündeydi. Bu hayal o kadar canlıydı ki, Aleksey yatağında doğruldu. Bu nasıl rüya böyle? Aleksey enerji dolu bir sevinçle coşarak kerevetten fırladı, lambayı biraz daha açtı, sonra defterinden bir yaprak kopardı, kurşun kaleminin ucunu ayakkabısına sürterek inceltti ve yazmağa başladı...

«Sevgilim! (Düşüncesini hemen verebilmek için anlaşılmaz bir şekilde yazmağa koyuldu). Bugün üç alman düşürdüm. Fakat iş bundan ibaret değil. Bazı arkadaşlarım bunu hemen her gün yapıyor. Ben bununla övünmek istemiyorum... Sevgilim, uzak sevgilim! Durumu anlatmak istiyorum. Onsekiz ay önce' başıma gelenleri bugün sana anlatmak istiyorum. Nitekim artık buna hakkım da vardır. Şimdiye kadar senden gizlediğime bin kere pişmanım. İşte nihayet kararımı verdim...»

Aleksey düşüncelerine daldı. Zeminliğin tahta duvarları arkasında fareler kumları dökerek vızıklıyordu. Zeminliğin açık kapısından kayın ağaçlarının ve çiçek açmış otların taze ve nemli kokulariyle beraber bülbülün biraz boğuk coşkun ötüşü geliyordu. Uzakta bir yerde, belki derenin öte tarafında, subay yemekhanesinin bulunduğu çadırda erkek ve kadınlar dalgın dalgın «kalina» şarkısını söylüyorlardı. Uzaktan hafifçe duyulan bu şarkı, geceleyin okşayıcı bir güzellikle dolarak yürekte sevinçle karışık bir keder uyandırıyordu.

Top ateşinin uzaktan gelen boğuk gürültüsü, birdenbire cephe gerisinde uzaklarda kalan bu uçak alanına güç erişerek, ne şarkıyı, ne bülbülün ötüşünü, ne de uyuyan ormanın hafif hışıltısını susturabiliyordu.

SON SÖZ

Zaferle sonuçlanmak üzere olan Orel savaşının son günleri idi. Kuzeyden hücum eden ön alaylar, Krasnogorsk tepelerinden, yanan şehri gördüklerine dair haber veriyordu. Hemen bu günlerde Bryansk cephesinde alman bir habere göre bu bölgede harekâtta bulunan hassa hava avcı alayı uçmanlarının son dokuz günde kırkyedi düşman uçağı düşürdüklerini bildiriyordu. Kendileriyse beş uçak ile yalnız üç uçman kaybetmişlerdi, çünkü düşürülen uçmanlardan ikisi paraşütle atlamış, yaya olarak alaylarına dönmüşlerdi... Kızıl Ordu'nun hızla ilerlediği günlerde bile böyle bir zafer fevkalâde bir olaydı. Ben, hassa alayına mensup uçmanların yararlıklarını «Pravda» gazetesinde yazmak için bu alaya bir rabıta uçağı ile gelmiştim.

Alayın uçak alanı âdi bir köy çayırına yapılmıştı. Burada köstebek yuvalarının tepe ve tümsekleri çabucak yerle bir edilmişti. Uçaklar bir kuş sürüsü gibi genç kayın ormancığınm kenarlarında gizleniyorlardı. Özetle burası, o fırtınalı savaş günlerinde âdi bir sahra uçak alanıydı.

Biz akşamüstü buraya indiğimiz zaman alay büyük bir imtihan geçirmişti. Orel bölgesinde almanlar havada bir hayli «faaliyet» gösteriyorlardı. Her avcı uçağı o gün ortalama olarak yedi defa savaş uçuşu yapmağa mecbur kalmıştı. Akşam üzeri, güneş batarken, son bölük sekizinci uçuştan dönüyor-

du. Alayın, kemerini iyice sıkmış ve saçlarını güzelce taramış, çehresi kavrulmuş, ufak-tefek çevik komutanı, canı gönülden itiraf ederek bugün bir şey söylemek durumunda olmadığını, çünkü sabah saat altıdan beri uçak alanında bulunduğunu, üç defa havaya kalktığını ve şimdi yorgunluktan ayakta zor durduğunu söyledi. Diğer taraftan, öbür komutanlar da gazetecilerin önünde beyanatta bulunacak halde değildiler. Anladım ki, yarını beklemek lâzım olacak. Zaten artık geç olmuştu. Güneş, kayın ağaçlarının doruklarına kadar yükselmiş, onları altın yaldızlı ışıklariyle kızıl renge boyamıştı.

Son uçaklar da konuyordu. Uçmanlar henüz harekette bulunan motörlerini durdurmıyarak doğru ormana gidiyor, makinistler uçakları yerlerine elle yerleştiriyorlardı. Ancak uçak, yeşil çimen kaplanmış, nal şeklindeki sığınağa yerleştikten sonra yorgun argın, benzi soluk uçmanlar yerlerinden yavaş yavaş iniyorlardı.

Son olarak, üçüncü filo komutanının uçağı indi. Şeffaf kapak açıldı. Oradan önce altın monogramlarla süslü siyah, büyük, bir baston uzatılarak yere düştü. Sonra güneşten kararmış, geniş yüzlü esmer bir adam kuvvetli kollarına dayanarak vücudunu dışarı çıkardı. Önce kanadın üzerine sonra da ağır ağır yere indi. Birisi bana bu adamın alayın en iyi uçmanı olduğunu söyledi. Vakit kaybetmemek için hemen onunla konuşmak istedim. Canlı ve siyah gözleriyle bana doğru bakarak yüzünde sevinç ve tebessümle söylediği şu sözleri hâlâ hatırlıyorum:

— Rica ederim, bana acıyınız, hiç ayakta duracak halim yok. Kulaklarım uğulduyor. Siz akşam yemeğini yediniz mi? Yemediniz. Peki, yemekhane-

ye gidip beraber yiyelim. Bizde düşürülen her düşman uçağı için akşam yemeğinde ikiyüzer gram votka veriyorlar. Bugün payıma dörtyüz gram düşüyor, muhakkak ikimize yetecektir. E-e, nasıl, gidiyor muyuz? Eğer sabredemezseniz sofrada konuşuruz.

Razı oldum. Bu açık yürekli, şen adam çok hoşuma gitti. Orman içinden uçmanların çiğneyip yaptığı patikadan yürümeğe başladık. Yeni tanıştığım, arasıra eğilip kopardığı pembe ve açık pembe mersin salkımlarını hemen ağzına atıyordu. Bugün çok yorgun olduğu besbelliydi, zira gayet ağır yürüyordu. Halbuki tuhaf bastonuna dayanmıyordu. Bastonunu koluna asmıştı. Yalnız ara sıra eline alıp gördüğü sinekkıran mantarına vuruyor veya sultan otlarının pembe tepelerini koparıyordu. Dereden geçerken kaygın, balçıklı bir yamaca çıkmağa başladığımız zaman, uçman, yavaş yürüyor ve eline geçen her çalıya tutunuyordu. Fakat bastonuna bir defa bile dayanmadı.

Sofraya oturduğumuz zaman yorgunluğu hemen kayboldu. Pencereden, güneş batarken meydana gelen kırmızı ufuk görünüyordu. Uçmanların dediğine göre ufkun böyle kızarması yarın havanın rüzgârlı olacağını gösteriyormuş.

Aleksey pencerenin yanma oturup büyük bir kadeh suyu lıkır lıkır içti. Hastahanede bulunan bir dostu hakkında kıvırcık saçlı kız garsonla şakalaştı. Nitekim kız onun yüzünden bütün çorbaları fazla tuzluyordu. O, koyun butu kemiklerini sağlam dişleriyle kemirerek büyük bir iştahla yemek yiyordu. Diğer masalarda oturan arkadaşlariyle şakalaşıyor; benden Moskova'ya dair havadisler ve edebiyatta yenilikler hakkında malûmat istiyor ve hiç

gitmediği Moskova tiyatrolarındaki temsillerle ilgileniyordu. «Fırtınalı Bulutlar» diye adlandırdıkları yabani mersin reçelinden ibaret olan tatlıyı yedikten sonra sordu:

— Yatacak yeriniz var mı? Yok? Peki, mükemmel, benim zeminliğimde yatacaksınız.

Bir an için kaşlarını çatarak boğuk bir sesle ekledi:

— Oda arkadaşım bugün uçuştan dönmedi. Onun için yatacak yer var. Temiz çarşaflar buluruz, gidelim.

Görünüşe göre o, oturup konuşmayı seven, yeni insanlarla sohbet etmek istiyen ve onun bildiklerini sorup, öğrenen insanlardandı. Ben razı oldum. Konuşarak bir dereye vardık. Derenin iki eteğinde çürümüş yaprak ve rutubet kokan, ahududu çalıları, yonca ve sultan otları arasında zeminlikler vardı.

Uçmanların kendi elleriyle yaptıkları «Stalingrat lâmbası»nın ince ve dumanlı ışığı ortalığı aydınlattığı zaman zeminlik epeyce geniş ve konforlu bir yer gibi görünüyordu. Balçık duvarların oyuklarında taze ot doldurulmuş çadır bezi bulunan iki yatak vardı. Zeminliğin köşelerinde uçmanın anlattığına göre, «koku için» yaprakları henüz solmamış, taze kayın dalları bulunuyordu, yatakların üstünde, toprağa raflar kazılmıştı. Oraya serilmiş gazetelerin üzerine kitaplar, tuvalet ve tıraş takımları konulmuştu. Bir yatağın yastıkları üzerinde kırılmıyan camdan, elle yapılmış çerçeve içinde iki resim görünüyordu. Sessizlik günlerinde alayın ustaları tahrip edilen düşman uçaklarının parçalarından bu gibi çerçeveler yapıyorlardı. Masa üzerinde yapraklarla örtülmüş ve güzel kokulu ahududuyla doldu-

rulmuş bir sefertası vardı. Ahududulardan, taze kayın ağacı dallarından, çayır otlarından, döşeme üzerine konmuş çam dallarından öyle neşe saçan, hayat verici kuvvetli bir koku geliyor, zeminliğin içi öyle hoş ve serin oluyor, derede ağustos böcekleri öyle bir ninni ahengiyle cırıldıyordu ki, insan bütün vücudunda hoş bir yorgunluk hissediyordu. Ev sahibiyle, gerek yemeğe başlayacağımız ahududuları ve gerekse konuşmalarımızı yarına bırakmağa karar verdik.

Uçman dışarıya çıktı ve onun soğuk suyla, gürültüyle dişlerini nasıl yıkadığını ve yüksek sesle nasıl tükürdüğünü işittim. O, içeriye şen ve dinçleşmiş olarak döndü, kaşlarından ve saçlarından su damlıyordu. Lâmbanın ışığını kıstı ve soyunmağa başladı. Ağır bir şey gürültüyle döşemeye düştü. Baktım, gördüğüm şeye kendim bile inanamadım. Döşeme üzerine ayaklarını koymuştu. Ayaksız uçman! Avcı uçman! Öyle bir uçman ki, yalnız bir günde altı savaş uçuşu yaparak iki düşman uçağını düşürmüştü! Bütün bunlar bana olur şey değil gibi geliyordu.

Halbuki, döşeme üzerinde, ayakları, daha doğrusu takma ayakları postalları içinde tekerleniyordu. Uçları yatak altına sokulmuştu. Adeta yatak altına gizlenmiş bir adamın ayaklarını andırıyordu. Herhalde bu anda şaşkın şaşkın bakmıştım, çünkü arkadaşım mutluluğunu belirten kurnazca bir tebessümle, bana bakarak sordu:

— Bunu daha önce farketmemiş miydiniz?

— Aklımdan bile geçmemişti.

— Bu güzel! Bunun için size teşekkür ederim. Bu hususta hiç kimsenin size bir şey söylemediğine şaşıyorum. Bizim alayda usta uçmanların sayısı

kadar gevezeler vardır. Bu gevezeler nasıl olur da yeni gelen adamı, «Pravda»nın temsilcisini kaçırıp bu ucube hakkında kendisine hiç bir şey söylememişler?

— Fakat bu imkânsız bir iş. Avcı uçağında ayaksız savaşmak, Allah bilir nasıl bir kahramanlıktır! Bildiğime göre, havacılık tarihinde buna benzer bir şey olmamıştır.

Islıkla bir hava tutturan uçman cevap verdi:

— E-eh, havacılık tarihi... Bu tarih birçok şeyler bilmiyordu, fakat bu savaş sırasında Sovyet uçmanlarından bir hayli şeyler öğrendi. Amma bunda iyi olan nedir? İnanınız ki, ben asıl ayaklarımla bu takma ayaklardan daha büyük bir zevkle uçardım, fakat ne yapmalı! Böyle oldu.

Burada uçman bir göğüs geçirdi ve tekrar söze başladı:

— Daha doğrusu havacılık tarihi bu gibi örnekleri kaydetmiştir.

Sonra manevra çantasını alarak içinden bir dergi yaprağını çıkardı. Kâğıt büsbütün yıpranmış, büküldüğü yerlerden yırtılmış ve şeffaf bir kâğıtla dikkatle yapıştırılmıştı. Burada bir ayağı olmıyan bir uçmandan bahsolunuyordu.

— Fakat ne de olsa onun bir ayağı bari sağlammış, değil mi? Bir de avcı uçağıyle değil. Nuh zamanından kalma «Farman» uçağı ile uçuyormuş.

— Ben Sovyet uçmanıyım. Yalnız, övündüğümü zannetmeyin, bu söylediklerim benim sözlerim değildir, bunları bir defa gayet iyi, hakikî —uçman «hakikî» kelimesine daha fazla bastı— bir insandan işittim... O şimdi sağ değil.

Uçmanın enerjik yüzünde samimiyet dolu tatlı bir üzüntü ifadesi belirdi, gözleri parladı, yüzü bir-

denbire on yaş gençleşti, delikanlı yüzüne benzedi; ben de, biraz önce orta yaşta zannettiğim ev sahibinin en çok yirmiüç yaşında olduğuna inandım.

— Bana şunun bunun nasıl, ne zaman olduğuna dair sorular sordukları zaman konuşmayı sevmem... Fakat şimdi herşeyi hatırladım... Ben sizi tanımıyorum, yarın ayrılacağız ve belki bir daha görüşemiyeceğiz... Size ayaklarımın bütün hikâyesini anlatmamı ister misiniz?

Uçman yatağa oturdu, battaniyeyi üzerine çekti ve anlatmaya başladı. Sanki bir muhatabı olduğunu büsbütün unutmuştu. Sesli düşünüyordu. Konuşması gayet cazipti. Sözlerinde çok ince bir akıllılık, kuvvetli bir hafıza ve büyük, iyi bir kalb seziliyordu. Birdenbire, şimdiye kadar görülmemiş, gayet meraklı şeyler işiteceğimi ve bunlar hakkında başka defa malûmat edinmek imkânına sahip olamıyacağımı anladım. Masa üzerindeki «üçüncü hava filosunun savaş uçuşlarının günlük defteri» başlıklı defteri alarak konuştuklarım yazmıya başladım.

Farkına varmadan akşam karanlığı ormanı kaplamıştı. Masa üzerindeki gaz lâmbası cızıltı ve çıtırtıyla yanıyordu. Boz kanatları ütülenmiş, birçok ihtiyatsız gece kelebekleri lâmbanın etrafına yığılmışlardı. Evvelce, rüzgâr armonika seslerini bize kadar ulaştırıyordu. Sonra armonika sustu ve uçmanın sakin, düşünceli sesine katılan yalnız ormanın gece gürültüleri, puhu kuşunun keskin feryatları, baykuşun uzaktan gelen iniltileri, yakın bir bataklıktaki kurbağaların boğuk vakvakası ve ağustosböceklerinin cırıltısı işitilmeğe başladı.

Bu adamm harikulâde hikâyesi beni o kadar kendine bağladı ki, bunu mümkün olduğu kadar teferruatiyle kaydetmeğe çalıştım.

Bir defter doldurdum. Raf üzerinde başka bir defter buldum, onu da doldurdum ve zeminliğin giriş tarafındaki dar aralığından nasıl aydınlandığını bile farketmedim. Aleksey Meresef «Rihthofen» hava tümeninden üç uçak düşürdüğü ve kendini tekrar eşit haklı tam bir uçman olarak hissettiği güne kadar başından geçenleri anlattı. Sonra birdenbire konuşmasını keserek:

— E-e bütün geçeni konuştuk, dedi. Halbuki ben yarın sabah uçmalıyım. Usandınız mı? Şimdi artık uyuyalım.

— E-eh, Olya nasıl? Size ne cevap verdi?

Bu suali sorduğuma pişman olduğum için derhal ilâve ettim:

— Affedersiniz, belki bu sual hoşunuza gitmez, eğer böyle ise, rica ederim, cevap vermeyiniz.

Meresef gülümsedi:

— Hayır, niçin? Biz onunla ikimiz de acayip insanlarız. Görüyor musunuz, onun herşeyi bildiği meydana çıktı. Size kendisinden bahsettiğim dostum Andrey Degtârenko, önceden kaza hakkında, sonra da ayaklarım kesildiğine dair ona hemen yazmış. Fakat, kız benim kimbilir, hangi sebepten dolayı bunu sakladığımı görünce bu şeyler hakkında konuşmanın benim için ağır olduğuna hükmetmiş ve geçen bu zaman zarfında, olup biteni bilmemezlikten gelmişti. Eninde sonunda, sebepsiz olarak ikimizin de birbirimizi aldattığımız anlaşıldı, Olya'yı görmek istiyor musunuz?

Aleksey lâmbayı biraz açarak, yastığın üst tarafında asılı bulunan, kırılmaz camdan ustalıkla yapılmış çerçeve içindeki resimlere yaklaştırdı. Büsbütün yanmış ve silinmiş olan bir resimde, çiçekli bir çayır ortasında gülerek, kaygısızca oturan kız güç

sezilebiliyordu. Başka bir resimde teknik asteğmen üniforması giymiş aynı kızın ciddî zayıf, düşünceli ve akıllı yüzü vardı. O kadar küçüktü ki, askerî üniformada küçücük güzel bir kız andırıyordu. Yalnız, bu kızın yorgun gözleri ve artık gençlik nüfuzu olmıyan bakışları vardı.

— Beğendiniz mi?

Gayet samimi olarak cevap verdim:

— Çok beğendim.

Meresef iyi kalblilikle gülümsedi:

— Ben de çok beğeniyorum.

— E-e, ya Struçkof şimdi nerededir?

— Bilmiyorum. Kışın onun son mektubunu aldığım zaman, Velikie Luki'de bulunuyordu.

— Ya tankistin ismi neydi?

— Grişa Gvozdef mi? O şimdi binbaşıdır. Meşhur Prohorovka savaşına katılmış, sonra da Kursk kavsi bölgesindeki tank yarma harekâtına katılmıştır. Yanyana savaşmışız, fakat rastlaşamadık. Tank alayı komutanıdır.. Fakat zararı yok, sağ olalım da, görüşürüz. Zaten niçin sağ kalmıyalım? E-e, uyuyalım, artık uyuyalım: neredeyse sabah olacak.

Meresef lâmbayı söndürdü. Artık şafak söktüğü için içersi aydınlıktı. Bu şanlı orman meskeninin belki de yegâne rahatsızlığını teşkil eden sivrisinekler vızıldamağa başladı.

— «Pravda» gazetesinde size dair bir şeyler yazmayı çok istiyorum.

Uçman heyecan sezilmiyen bir biçimde kabullendi:

— Niçin yazmıyasınız, yazınız!

Fakat sonra tamamiyle uykulu, bir sesle ilâve etti:

— Belki de iyi olmaz? Göbels'in eline düşer,

yaygara koparır; işte, Ruslar ayaksızları da savaşa sokmuş, iş bitmiş der Faşistler bunun ustasıdır.

Bir an sonra artık tatlı tatlı hırıldıyordu. Ben uyuyamadım. Basit olan bu beklenmedik hikâye, üzerimde büyük bir tesir bırakmıştı. Eğer hakiki kahraman şuracıkta, yanımda uykuya dalmış bulunmıyaydı ve eğer doğan günün solgun aydınlığı altında açıkça görünen ve sabah çiğlerinden terlemiş olan takma ayakları döşeme üzerinde yuvarlanmıyaydı, bütün bunlar güzel bir hikâyeden ibaret olabilirdi...

...O zamandan beri Aleksey Meresef'e rastlamadım. Fakat savaş sırasında gittiğim her yere, daha Orel bölgesinde yazmış olduğum uçmanın emelsiz hikâyesinin bulunduğu bu iki defteri de yanımda taşıyordum. Savaş sırasında, durgunluk günlerinde sonraları, hürriyete kavuşan Avrupa'da dolaştığım sıralarda kaç defa bu uçman hakkında yazmağa başlamış olasam da her defasında işi tehir ediyordum, çünkü bu hususta her ne yazdımsa uçmanın hayatına dair sönük bir gölge çizmekten başka bir şey olmadığı kanaatma varıyordum.

İşte nihayet, Nürenberg'te milletlerarası mahkemenin oturumlarında bulundum. Göring'in duruşması sona ermek üzereydi. Vesikalara dayanan delillerin ağırlığından irkilen, Sovyet Savcısının sualleriyle duvara sıkıştırılmış olan «Almanya'nın ikinci nazisi», yurdumun uçsuz bucaksız sahalarında cereyan eden çarpışmalarda, Kızılordunun darbeleri altında faşizmin dev ordusunun, nasıl eridiğini ve dağıtıldığını dişlerini sıkarak isteksizce naklediyordu. O zamana kadar bu ordu, mağlûbiyetin ne olduğunu bilmiyordu. Kendini haklı göstermeğe çalışan Göring bulanık gözlerini göğe kaldırarak: «Cenabı hakkın iradesi böyle imiş» diye söylenip duruyordu.

Sovyet Savcısı Roman Rodenok, Göring'e şöyle sormuştu:

— Almanya'nın mağlûbiyetiyle sonuçlanan bu haince hücumunuzla en büyük bir suçu işlemiş olduğunuzu itiraf ediyor musunuz?

Kaşlarını çatıp yere bakan Göring boğuk bir sesle mırıldandı:

— Bu bir suç değil, meş'um bir hata idi, dedi. Yalnız şunu itiraf edebilirim ki, esasen ihtiyatsız davrandık ve savaşın gidişinde belli olduğu gibi biz, bir çok şeyleri bilmiyormuşuz, birçok şeyleri aklımızdan bile geçirmemişiz. En önemlisi biz Sovyet Ruslarını tanımamış ve anlamamıştık. Onlar bizim için bir muamma idiler ve muamma olarak da kalacaklar. En iyi bir istihbarat servisi bile Sovyetlerin gerçek askerî kudretini fişa edemez. Ben topların ve tankların sayısından bahsetmiyorum. Biz bunu aşağı yukarı biliyorduk. Ben onların sanayinin kudretinden bahsediyorum. Ben insanlarını, yabancılar için daima bir muamma olan Rus insanlarını kastediyorum. Napolyon bunu anlamadı, biz de Napolyonun hatasını tekrar ettik.

Biz, Göring'in, «muammalı Rus insanı» ve yurdumuzun bilinmiyen askerî kudreti hakkındaki mecburi «itiraflarını» gururla dinliyorduk. Evet, inanılabilir ki, savaş günlerinde kabiliyetleri, fedakârlık ve mertlikleriyle bütün dünyayı hayrette bırakan Sovyet insanı, bütün bu Göring gibilerine hakikaten, meş'um bir muamma olarak kalmış ve kalmaktadır. Zaten, Alman halkının diğer halklara «hâkim ırk» olduğu hakkındaki alçakça «kuramın» mücitleri, sosyalist ülkesinde yetişen insanın ruhunu, kudretini nasıl anlıyabilirlerdi? Ben birdenbire Aleksey Meresef'i hatırladım. Unutmak üzere olduğum yüzü, ti-

tiz bir surette meşe tahtasiyle kaplanmış salonda önüme dikildi. Kaytel ordusunu, Göring hava filosunu mağlup eden ve Reder'ın savaş gemilerini denizin dibine batıran milyonlarca basit adamlardan birinin hikâyesini işte burada, faşizmin beşiği olan Nürenberg şehrinde anlatmak isterdim. Bu adamlar kudretli darbeleriyle Hitler'in çapulcu devletini yıktılar.

Meresef'in, el yazısiyle üzerinde «üçüncü hava filosunun uçuşlarının gündeliği» diye yazılı olan sarı kaplı talebe defterlerini, yanımda Nürenberg'e götürmüştüm. Mahkemeden döndükten sonra eski notlarımı düzeltmeğe çalıştım ve tekrar işe sarıldım. Amacım Aleksey Meresef'in ağzından işittiğim her şeyi doğru dürüst anlatmaktı.

Birçok şeyleri o zaman kaydetmeği başaramamıştım. Birçok şeyler de geçen dört yılda hâfızamdan silinmişti. Birçok şeyleri de, alçakgönüllülüğü dolayısiyle, Meresef anlatmamıştı. Bu hususta lâzım gelen tamamlamalara ve açıklamaya girişmek lâzımdı. O gece hareketle ve sevgiyle konuştuğu dostlarının simaları hayalimden kaybolmuştu. Onları tekrar canlandırmak gerekiyordu. Olayların gelişmesine tamamiyle sadık kalarak olduğu gibi yazmak imkânından mahrum olduğum için, kahramanın soy adını biraz tahrif ederek yararlıklarının ağır yolunda kendisine katılmış veya yardımda bulunmuş olanlara da yeni isim taktım. Hikâye esnasında kendilerinden bahsolunduğunu keşfedecek olanlar bundan dolayı bana gücenmesinler.

Nürenberg, Bavyera.
1946 ilkbaharı.

S O N

85

Bilgin, gazeteci, yazar ve asker olan Boris Polevoy yazarlığa savaş öncesi yıllarında başlamıştır. İlk romanı olan «Yanan İş Şubesi» o zamanın büyük bir edebiyat dergisinde tefrika edilmiştir.

Daha sonra savaşa katılan Boris Polevoy, Stalingrad üzerine yazdığı «Kahraman Şehir» romanıyla ilgiyi çekmiştir. Savaş sırasında Moskova, Kalinin, Stalingrad, Velikiya Luki ve Orel harekâtlarında büyük bir kahramanlık gösteren yazar iki «Savaş Kızıl Bayrağı», iki «Vatan Savaşı» ve bir de «Kızıl Yıldız» nişaniyle taltif edilmiştir.

25 ülkede yayınlanan ve armağan kazanan bu romanında Boris Polevoy, Sovyet hava kuvvetlerinde görev almış gerçek bir üsteğmen olan Aleksey Petroviç Meresef'in sürekli ve günden güne alevlenen kahramanlığını anlatmaktadır.

Boris Polevoy'un, yayınlarımız arasında çıkan **«VE O DÖNDÜ»** romanından sonra **«İNSANLIK UĞRUNA»**yı da zevkle okuyacağınıza inanıyoruz.

HABORA
kitabevi

kapak ze basımevi 263807

25 Lira

kapak : derman över